

CVRIA

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Έκθεση Πεπραγμένων
2014

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ 2014

Σύνοψη των εργασιών του Δικαστηρίου, του Γενικού Δικαστηρίου
και του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Λουξεμβούργο, 2015

www.curia.europa.eu

Δικαστήριο
2925 Luxembourg
Τηλ. (352) 43 03-1

Γενικό Δικαστήριο
2925 Luxembourg
Τηλ. (352) 43 03-1

Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης
2925 Luxembourg
Τηλ. (352) 43 03-1

Το Δικαστήριο στο Διαδίκτυο: <http://www.curia.europa.eu>

Η σύνταξη περατώθηκε την 1η Ιανουαρίου 2015.

Η αναπαραγωγή επιτρέπεται υπό την προϋπόθεση ότι αναφέρεται η πηγή. Η αναπαραγωγή φωτογραφιών επιτρέπεται μόνο στο πλαίσιο της παρούσας εκδόσεως. Για οποιαδήποτε άλλη χρήση απαιτείται άδεια της Υπηρεσίας Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονται από το Διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2015

Print	ISBN 978-92-829-1976-7	ISSN 1831-8436	doi:10.2862/35867	QD-AG-15-001-EL-C
PDF	ISBN 978-92-829-1953-8	ISSN 2315-2303	doi:10.2862/32410	QD-AG-15-001-EL-N

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2015

Printed in Belgium

ΤΥΠΩΜΕΝΟ ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΛΕΥΚΑΣΜΕΝΟ ΧΩΡΙΣ ΧΛΩΡΙΟ

Περιεχόμενα

Σελίδα

Πρόλογος του Β. Σκουρή, Προέδρου του Δικαστηρίου	5
---	---

Κεφάλαιο I

Το Δικαστήριο

A — Εξέλιξη και δραστηριότητα του Δικαστηρίου το 2014	9
B — Η νομολογία του Δικαστηρίου το 2014	11
Γ — Σύνθεση του Δικαστηρίου	73
1. Μέλη του Δικαστηρίου	75
2. Μεταβολές της συνθέσεως του Δικαστηρίου κατά το 2014	93
3. Σειρά πρωτοκόλλου	95
4. Πρώην μέλη του Δικαστηρίου	97
Δ — Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη δικαιοδοτική δραστηριότητα ζτου Δικαστηρίου	101

Κεφάλαιο II

Το Γενικό Δικαστήριο

A — Δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου το 2014	133
B — Σύνθεση του Γενικού Δικαστηρίου	175
1. Μέλη του Γενικού Δικαστηρίου	177
2. Μεταβολή της συνθέσεως του Γενικού Δικαστηρίου κατά το 2014	189
3. Σειρά πρωτοκόλλου	191
4. Πρώην μέλη του Γενικού Δικαστηρίου	193
Γ — Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη δικαιοδοτική δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου	195

Κεφάλαιο III

Το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης

A — Δραστηριότητα του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης κατά το 2014	217
B — Σύνθεση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης	227
1. Μέλη του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης	229
2. Μεταβολές στη σύνθεση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης κατά το 2014	233
3. Σειρά πρωτοκόλλου	235
4. Πρώην μέλη του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης	237
Γ — Στατιστικά στοιχεία για τη δικαιοδοτική δραστηριότητα του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης	239

Πρόλογος

Η ανά χείρας *Έκθεση Πεπραγμένων* φιλοδοξεί να προσφέρει στον αναγνώστη μια περιεκτική επισκόπηση της δραστηριότητας του θεσμικού οργάνου κατά το 2014. Ως είθισται, σημαντικό μέρος της είναι αφιερωμένο στην παρουσίαση της κυρίως ειπείν δικαιοδοτικής δραστηριότητας του Δικαστηρίου, του Γενικού Δικαστηρίου και του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, όπου εκτίθενται τα βασικότερα σημεία των πρόσφατων νομολογιακών εξελίξεων.

Οι πίνακες των στατιστικών στοιχείων περιλαμβάνουν λεπτομερή δεδομένα για τη φύση και τον αριθμό των διαφορών που υποβλήθηκαν στην κρίση του καθενός από τα τρία δικαιοδοτικά όργανα. Ο συνολικός αριθμός των 1 691 υποθέσεων που εισήχθησαν ενώπιόν τους αποτελεί ρεκόρ, αφού είναι ο μεγαλύτερος από τη δημιουργία του δικαιοδοτικού συστήματος της Ένωσης. Ταυτόχρονα, με 1 685 περατωθείσες υποθέσεις, η παραγωγικότητα του θεσμικού οργάνου σημείωσε επίσης ιστορικό υψηλό. Παράλληλα, η εντατικοποίηση της δραστηριότητας συνέβαλε και στη μείωση της μέσης διάρκειας της διαδικασίας.

Εντούτοις, οι καλές αυτές επιδόσεις δεν αποτρέπουν τον ενδεχόμενο ενός μελλοντικού λειτουργικού εμφράγματος. Πράγματι, μολοντί η σταθερή ροή υποθέσεων ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων και, κυρίως, η συνεχής αύξηση του αριθμού των προσφυγών ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου αποδεικνύουν αναμφισβήτητη την επιτυχία του όλου συστήματος, συνιστούν επίσης παράγοντες ικανούς να διακυβεύσουν την αποτελεσματικότητά του.

Επιπλέον, από 1ης Δεκεμβρίου 2014, δηλαδή με τη λήξη της μεταβατικής περιόδου που προβλέφθηκε με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας όσον αφορά τον δικαστικό έλεγχο των πράξεων της Ένωσης στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, το Δικαστήριο καθίσταται πλήρως αρμόδιο δυνάμει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ να αποφαινεται επί διαδικασιών λόγω παραβάσεως κατά οποιουδήποτε —πλην ενός— κράτους μέλους το οποίο παραβιάζει τις διατάξεις του δικαίου της ΕΕ στον συγκεκριμένο τομέα.

Για τον λόγο αυτό, πρέπει να είναι συστηματική και διαρκής, σε επίπεδο τόσο νομοθεσίας όσο και μεθόδων εργασίας, η αναζήτηση τρόπων ενισχύσεως της αποτελεσματικότητας του δικαιοδοτικού συστήματος της Ένωσης.

Ένα κρίσιμο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή έγινε το 2014 με το σχέδιο του νέου Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, το οποίο εγκρίθηκε ήδη από το Συμβούλιο. Ο νέος Κανονισμός Διαδικασίας περιλαμβάνει μέτρα τα οποία έχουν ως σκοπό να βελτιώσουν περαιτέρω την αποδοτικότητα του δικαιοδοτικού οργάνου, ενώ παράλληλα εγγυάται ότι, κατά την εκδίκαση των υποθέσεων, θα προστατεύονται τυχόν πληροφοριακά στοιχεία ή έγγραφα που άπτονται είτε της ασφάλειας της Ένωσης ή των κρατών μελών της είτε του χειρισμού των διεθνών τους σχέσεων.

Ένα ακόμη αποφασιστικότερο βήμα μένει να γίνει στο μέλλον. Συγκεκριμένα, κατόπιν σχετικής προσκλήσεως από την ιταλική Προεδρία του Συμβουλίου κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2014, το Δικαστήριο υπέβαλε στο Συμβούλιο πρόταση να διπλασιαστεί, σε τρία διαδοχικά στάδια μέχρι το 2019, ο αριθμός των δικαστών του Γενικού Δικαστηρίου. Η πρόταση αυτή, με την οποία το Συμβούλιο συμφώνησε επί της αρχής, θα πρέπει να τύχει λεπτομερέστερης επεξεργασίας τους πρώτους μήνες του 2015.

Το Δικαστήριο γιόρτασε, στις 20 και 21 Νοεμβρίου 2014, την 25η επέτειο του Γενικού Δικαστηρίου. Οι εκδηλώσεις που οργανώθηκαν στο πλαίσιο αυτό αποτέλεσαν ευκαιρία για έναν απολογισμό

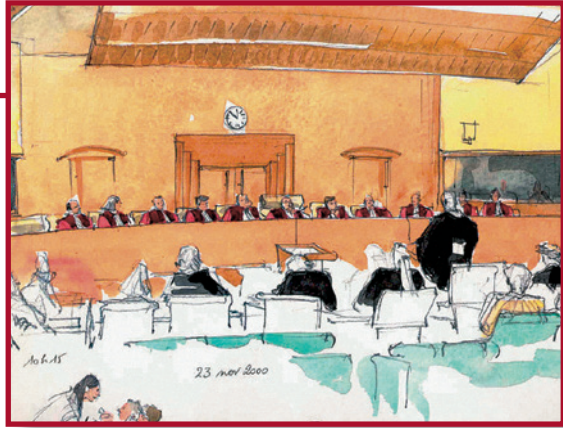
αυτής της πλούσιας σε προκλήσεις και κατακτήσεις περιόδου για το δικαιοδοτικό σύστημα της Ένωσης, αλλά και αφορμή για γόνιμο προβληματισμό επί των μελλοντικών του προοπτικών.

Προς τιμήν δε της 10ης επετείου από τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με δέκα νέα κράτη μέλη την 1η Μαΐου 2004, διοργανώθηκε, στις 5 Ιουνίου 2014, συνέδριο με τίτλο «Το Δικαστήριο από το 2004 έως το 2014: Ιστορική αναδρομή».

Αυτός ο πρόλογος της ετήσιας *Εκθέσεως Πεπραγμένων* είναι ο τελευταίος που έχω την τιμή να υπογράψω ως Πρόεδρος του Δικαστηρίου. Θα ήθελα λοιπόν να επωφεληθώ της ευκαιρίας αυτής για να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου του Δικαστηρίου για την εμπιστοσύνη την οποία μου έδειξαν για άλλη μία φορά, καθώς και τα μέλη τόσο του Γενικού Δικαστηρίου όσο και του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης για τη συμβολή τους στο έργο που έχει ανατεθεί στο θεσμικό μας όργανο. Θα ήθελα επίσης να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους εκείνους οι οποίοι, χωρίς να είναι στο προσκήνιο, εργάζονται στα γραφεία των δικαστών και στις διάφορες υπηρεσίες του θεσμικού οργάνου για να μπορεί το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να απονέμει δικαιοσύνη.

Β. Σκουρής
Πρόεδρος του Δικαστηρίου

Κεφάλαιο I

Το Δικαστήριο

A — Εξέλιξη και δραστηριότητα του Δικαστηρίου το 2014

Από τον Πρόεδρο Βασίλειο Σκουρή

Σε αυτό το πρώτο τμήμα της ετήσιας *Εκθέσεως Πεπραγμένων* συνοψίζονται οι δραστηριότητες του Δικαστηρίου το 2014. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει, κατ' αρχάς, μια ανακεφαλαίωση των βασικών αλλαγών που σημειώθηκαν εντός του δικαιοδοτικού οργάνου κατά το έτος αυτό και, εν συνεχεία, μια ανασκόπηση των στατιστικών στοιχείων σχετικά με την εξέλιξη του φόρτου εργασίας του Δικαστηρίου και τη μέση διάρκεια των διαδικασιών. Ακολούθως, ο αναγνώστης θα βρει στο δεύτερο μέρος (B), όπως κάθε χρόνο, την παρουσίαση των κυριότερων νομολογιακών εξελίξεων κατά θεματικούς τομείς, στο τρίτο μέρος (Γ) τη σύνθεση του Δικαστηρίου κατά την περίοδο αναφοράς και, τέλος, στο τέταρτο μέρος (Δ) την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων του δικαστικού έτους 2014.

1. Από πλευράς μεταβολών εντός του δικαιοδοτικού οργάνου, το περασμένο έτος δεν σηματοδεύτηκε από γεγονότα μείζονος σημασίας, πλην της παραιτήσεως του Κύπριου δικαστή Γ. Αρέστη και της αντικαταστάσεώς του από τον δικαστή Κ. Λυκούργο, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα στις 8 Οκτωβρίου 2014.

Όσον αφορά τους δικονομικούς κανόνες, πρέπει απλώς να υπενθυμιστεί ότι, κατόπιν της ενάρξεως της ισχύος του νέου Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου το 2012, τέθηκαν επίσης σε ισχύ, από 1ης Φεβρουαρίου 2014, ένας νέος Συμπληρωματικός Κανονισμός, ο οποίος επικαιροποιεί τις διατάξεις περί αιτήσεων διενέργειας διαδικαστικών πράξεων, δικαστικής αρωγής και καταγγελίας των παραβάσεων του όρκου μαρτύρων και πραγματογνωμόνων (ΕΕ 2014, L 32, σ. 37), καθώς και οι πρακτικές οδηγίες προς τους διαδίκους σχετικά με τις υποθέσεις που άγονται ενώπιον του Δικαστηρίου (ΕΕ 2014, L 31, σ. 1).

2. Τα στατιστικά στοιχεία του Δικαστηρίου για το 2014 θα μπορούσαν γενικώς να χαρακτηριστούν ως άνευ προηγουμένου. Το υπό εξέταση έτος ήταν το πλέον παραγωγικό στην ιστορία του Δικαστηρίου.

Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο περάτωσε 719 υποθέσεις το 2014 (ακαθάριστος αριθμός, διότι, αν ληφθούν υπόψη οι περιπτώσεις συνεκδικάσεως, ο καθαρός αριθμός ανέρχεται σε 632), βελτιώνοντας και πάλι τη συνολική του επίδοση σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (το 2013 είχαν περατωθεί 701 υποθέσεις). Σε 416 από τις υποθέσεις αυτές εκδόθηκε απόφαση και σε 214 εκδόθηκε διάταξη.

Εισήχθησαν 622 υποθέσεις (χωρίς να συνυπολογίζονται οι περιπτώσεις συνεκδικάσεως λόγω συνάφειας) έναντι 699 το 2013, παρατηρείται δηλαδή πτώση της τάξεως του 11%. Αυτή η σχετική μείωση του συνολικού αριθμού των νέων υποθέσεων οφείλεται κατά βάση στις λιγότερες αιτήσεις αναιρέσεως και προδικαστικής αποφάσεως. Όσον αφορά τις τελευταίες, υποβλήθηκαν 428 κατά το 2014.

Ως προς τη διάρκεια των διαδικασιών, τα στατιστικά στοιχεία είναι πολύ θετικά. Στις περιπτώσεις των προδικαστικών παραπομπών, η διάρκεια αυτή ανέρχεται σε 15,0 μήνες. Η μείωση η οποία διαπιστώνεται σε σχέση με το έτος 2013 (16,3 μήνες) επιβεβαιώνει μια τάση που είναι σαφής ήδη από το 2005. Όσον αφορά τις ευθείες προσφυγές και τις αιτήσεις αναιρέσεως, η μέση διάρκεια εκδικάσεως ήταν 20,0 μήνες και 14,5 μήνες αντιστοίχως, και πάλι μικρότερη σε σχέση με το έτος 2013.

Οι επιδόσεις αυτές αποτελούν καρπό της διαρκούς επαγρυπνήσεως του Δικαστηρίου σε σχέση με τον φόρτο εργασίας του. Πέραν των μεταρρυθμίσεων που επήλθαν κατά τα τελευταία έτη στις μεθόδους εργασίας του, έχει συντελέσει επίσης στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του Δικαστηρίου όσον αφορά την εκδίκαση των υποθέσεων η ευρύτερη χρησιμοποίηση των διαφόρων δυνατοτήτων τις οποίες διαθέτει, σε δικονομικό επίπεδο, προς επιτάχυνση της διαδικασίας σε ορισμένες υποθέσεις (επείγουσα προδικαστική διαδικασία, κατά προτεραιότητα εκδίκαση, ταχεία διαδικασία, απλουστευμένη διαδικασία και δυνατότητα εκδικάσεως χωρίς την ανάπτυξη προτάσεων).

Η εφαρμογή της επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας ζητήθηκε σε 6 υποθέσεις και το αρμόδιο τμήμα έκρινε ότι σε 4 από αυτές συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις των άρθρων 107 επ. του Κανονισμού Διαδικασίας. Οι υποθέσεις αυτές περατώθηκαν εντός 2,2 μηνών, όπως το 2013.

Η εφαρμογή της ταχείας διαδικασίας ζητήθηκε σε 12 υποθέσεις, όμως οι απαιτούμενες κατά τον Κανονισμό Διαδικασίας προϋποθέσεις συνέτρεχαν μόνο σε 2 εξ αυτών. Σύμφωνα με την πρακτική που καθιερώθηκε το 2004, οι αιτήσεις εφαρμογής της ταχείας διαδικασίας γίνονται δεκτές ή απορρίπτονται με αιτιολογημένη διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου. Εξάλλου, 3 ήταν οι υποθέσεις που εκδικάστηκαν κατά προτεραιότητα.

Επιπλέον, το Δικαστήριο χρησιμοποίησε και την απλουστευμένη διαδικασία του άρθρου 99 του νέου Κανονισμού Διαδικασίας, προκειμένου να απαντήσει σε ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα. Πιο συγκεκριμένα, 31 υποθέσεις περατώθηκαν με την έκδοση διατάξεως κατά τα προβλεπόμενα από το ως άνω άρθρο.

Τέλος, το Δικαστήριο έκανε συχνά χρήση της ευχέρειας που του παρέχει το άρθρο 20 του Οργανισμού του να αποφαινεται χωρίς την ανάπτυξη προτάσεων γενικού εισαγγελέα όταν η υπόθεση δεν εγείρει νέο νομικό ζήτημα. Ειδικότερα, 208 αποφάσεις (σε 228 υποθέσεις, περιλαμβανομένων εκείνων που συνεκδικάστηκαν) κατά το 2014 εκδόθηκαν χωρίς προτάσεις γενικού εισαγγελέα.

Όσον αφορά την κατανομή των υποθέσεων μεταξύ των διαφόρων σχηματισμών του Δικαστηρίου, το τμήμα μείζονος συνθέσεως εκδίκασε ποσοστό περίπου 8,7 %, τα πενταμελή τμήματα ποσοστό 55 % και τα τριμελή τμήματα ποσοστό περίπου 37 % των υποθέσεων που περατώθηκαν με έκδοση αποφάσεως ή διατάξεως δικαιοδοτικού περιεχομένου το 2014. Επομένως, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, το ποσοστό των υποθέσεων που εκδικάστηκαν από το τμήμα μείζονος συνθέσεως παρέμεινε στα ίδια επίπεδα (8,4 % το 2013), ενώ μειώθηκε ελαφρώς ο αριθμός των υποθέσεων που εκδικάστηκαν από τα πενταμελή τμήματα (59 % το 2013).

Για λεπτομερέστερα στοιχεία σχετικά με τις στατιστικές του υπό εξέταση δικαστικού έτους, ο αναγνώστης μπορεί να συμβουλευθεί το τέταρτο μέρος (Δ) του κεφαλαίου Ι της ανά χείρας *Εκθέσεως Πεπραγμένων* του 2014.

B — Η νομολογία του Δικαστηρίου το 2014

I. Θεμελιώδη δικαιώματα

1. Γνωμοδότηση σχετικά με την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Στις 5 Απριλίου 2013 οι διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ)¹ κατέληξαν σε συμφωνία όσον αφορά τα σχέδια των σχετικών με την προσχώρηση πράξεων. Στις 18 Δεκεμβρίου 2014 η ολομέλεια του Δικαστηρίου, στο οποίο είχε υποβληθεί σχετική αίτηση δυνάμει του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ, εξέδωσε τη γνωμοδότηση 2/13 (EU:C:2014:2454), επί της συμβατότητας της σχεδιαζόμενης συμφωνίας με τις Συνθήκες.

Ως προς το παραδεκτό της αιτήσεως γνωμοδοτήσεως², το Δικαστήριο διευκρίνισε κατ' αρχάς ότι, για να μπορεί να αποφανθεί επί της συμβατότητας των διατάξεων σχεδιαζόμενης συμφωνίας με τους κανόνες των Συνθηκών, πρέπει να έχει στη διάθεσή του επαρκή στοιχεία για το περιεχόμενο της συμφωνίας αυτής. Εν προκειμένω, η Επιτροπή διαβίβασε στο Δικαστήριο όλες τις σχετικές με την προσχώρηση πράξεις, παρέχοντάς του έτσι ένα μάλλον πλήρες και ακριβές πλαίσιο σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί η προσχώρηση. Επιπλέον, η αίτηση γνωμοδοτήσεως αναφερόταν και στους εσωτερικούς κανόνες του δικαίου της Ένωσης οι οποίοι θα ήταν αναγκαίο να θεσπιστούν προκειμένου να υλοποιηθεί η συμφωνία προσχωρήσεως, το Δικαστήριο όμως έκρινε ότι, ακριβώς επειδή επρόκειτο για εσωτερικούς κανόνες, δεν επιτρεπόταν να αποτελέσουν αντικείμενο της διαδικασίας γνωμοδοτήσεως, που μπορεί να αφορά μόνο διεθνείς συμφωνίες των οποίων τη σύναψη σχεδιάζει η Ένωση. Πράγματι, το Δικαστήριο οφείλει να περιορίζεται στην εξέταση της συμβατότητας τέτοιων συμφωνιών με τις Συνθήκες, διότι άλλως οικειοποιείται αρμοδιότητες των άλλων θεσμικών οργάνων που φέρουν την ευθύνη της θεσπίσεως των σχετικών εσωτερικών κανόνων.

Όσον αφορά την ουσία της αιτήσεως γνωμοδοτήσεως, το Δικαστήριο, αφού υπενθύμισε εισαγωγικώς τα θεμελιώδη στοιχεία του θεσμικού πλαισίου της Ένωσης, εξέτασε κατά πόσον γίνονται σεβαστά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και η αυτονομία του δικαίου της Ένωσης, ιδίως στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας (στο εξής: ΚΕΠΠΑ), καθώς και κατά πόσον τηρείται η αρχή της αυτονομίας του νομικού συστήματος της Ένωσης, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 344 ΣΛΕΕ. Ήλεγξε επίσης αν διαφυλάσσονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Ένωσης στο πλαίσιο, αφενός, του μηχανισμού της παθητικής ομοδικίας και, αφετέρου, της διαδικασίας προηγούμενης εξετάσεως εκ μέρους του Δικαστηρίου. Συναφώς, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το σχέδιο συμφωνίας είναι ασύμβατο τόσο προς το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΣΕΕ όσο και προς το σχετικό με την ίδια αυτή διάταξη πρωτόκολλο αριθ. 8 της Συνθήκης ΕΕ³.

¹ Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, υπογραφείσα στις 4 Νοεμβρίου 1950 στη Ρώμη.

² Επί ζητημάτων σχετικών με το παραδεκτό αιτήσεως για την έκδοση γνωμοδοτήσεως, βλ. επίσης γνωμοδότηση 1/13 (EU:C:2014:2303) υπό τον τίτλο IX «Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις».

³ Πρωτόκολλο αριθ. 8 σχετικά με το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΣΕΕ, για την προσχώρηση της Ένωσης στη Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Το Δικαστήριο επισήμανε, πρώτον, ότι τυχόν προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ θα είχε ως συνέπεια να υπόκειται η Ένωση, όπως κάθε άλλο συμβαλλόμενο μέρος, σε εξωτερικό έλεγχο με αντικείμενο την προστασία των προβλεπόμενων από την ΕΣΔΑ δικαιωμάτων και ελευθεριών. Στο πλαίσιο του εξωτερικού αυτού ελέγχου, αφενός, η ερμηνεία της ΕΣΔΑ από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ) θα δέσμευε την Ένωση και τα θεσμικά της όργανα, περιλαμβανομένου του Δικαστηρίου, και, αφετέρου, η ερμηνεία από το Δικαστήριο δικαιώματος αναγνωρισμένου από την ίδια αυτή Σύμβαση δεν θα δέσμευε το ΕΔΔΑ. Όπως όμως το Δικαστήριο κατέστησε σαφές, το αποτέλεσμα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό ως προς την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, και ιδίως του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), στην οποία προβαίνει το ίδιο το Δικαστήριο. Στο μέτρο που το άρθρο 53 της ΕΣΔΑ παρέχει στα συμβαλλόμενα μέρη την ευχέρεια να προβλέπουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας από εκείνο το οποίο κατοχυρώνει η ΕΣΔΑ, πρέπει να διασφαλιστεί ο συντονισμός μεταξύ της ως άνω διατάξεως και του άρθρου 53 του Χάρτη, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, προκειμένου η εν λόγω ευχέρεια να παραμείνει, όσον αφορά τα δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζονται τόσο από τον Χάρτη όσο και από την ΕΣΔΑ, εντός των ορίων που είναι αναγκαία ώστε να μη διακυβευθεί το προβλεπόμενο από τον Χάρτη επίπεδο προστασίας, ούτε η υπεροχή, η ενότητα και η αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης. Εντούτοις, ο απαιτούμενος συντονισμός δεν εξασφαλίζεται από καμία διάταξη του σχεδίου συμφωνίας. Δεύτερον, στο μέτρο που, δυνάμει της ΕΣΔΑ, κάθε κράτος μέλος θα υποχρεωνόταν να ελέγχει αν τα λοιπά κράτη μέλη σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, ενώ το δίκαιο της Ένωσης επιβάλλει ιδίως σε ορισμένους τομείς την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ κρατών μελών, η προσχώρηση θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την ισορροπία στην οποία στηρίζεται η Ένωση, καθώς και την αυτονομία του δικαίου της Ένωσης. Τρίτον, στο μέτρο που δεν προβλέπει τίποτε ως προς τη σχέση μεταξύ, αφενός, του θεσπιζόμενου με το πρωτόκολλο αριθ. 16 της ΕΣΔΑ μηχανισμού για την αναγνώριση στα ανώτατα δικαστήρια των κρατών μελών της δυνατότητας να υποβάλλουν στο ΕΔΔΑ αιτήσεις γνωμοδοτήσεως και, αφετέρου, της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ για την προδικαστική παραπομπή, η οποία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του δικαιοδοτικού συστήματος που καθιερώνεται με τις Συνθήκες, η σχεδιαζόμενη συμφωνία είναι ικανή να θίξει την αυτονομία και την αποτελεσματικότητα της τελευταίας αυτής διαδικασίας.

Όσον αφορά τη συμβατότητα της σχεδιαζόμενης συμφωνίας με το άρθρο 344 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το σχέδιο συμφωνίας δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να ασκήσουν είτε η Ένωση είτε τα κράτη μέλη προσφυγή ενώπιον του ΕΔΔΑ, με αντικείμενο παραβίαση της ΕΣΔΑ από κράτος μέλος ή από την Ένωση, σε σχέση με το δίκαιο της Ένωσης. Εντούτοις, το άρθρο 344 ΣΛΕΕ αποσκοπεί ακριβώς να διαφυλάξει τον αποκλειστικό χαρακτήρα των προβλεπόμενων τρόπων επιλύσεως διαφορών σχετικών με την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών, και ιδίως την οικεία δικαιοδοτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, και, επομένως, αντιτίθεται σε οποιονδήποτε προηγούμενο ή επιγενόμενο εξωτερικό έλεγχο. Υπό τις συνθήκες αυτές, το σχέδιο συμφωνίας θα ήταν συμβατό με τη ΣΛΕΕ μόνον αν αποκλειόταν ρητώς η αρμοδιότητα του ΕΔΔΑ επί διαφορών μεταξύ κρατών μελών ή μεταξύ των κρατών μελών και της Ένωσης με αντικείμενο την εφαρμογή της ΕΣΔΑ στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης.

Το Δικαστήριο παρατήρησε επίσης ότι η σχεδιαζόμενη συμφωνία δεν θέτει, ούτε ως προς τη λειτουργία του μηχανισμού της παθητικής ομοδικίας ούτε ως προς τη διαδικασία προηγούμενης εξετάσεως εκ μέρους του Δικαστηρίου, κανόνες που να εξασφαλίζουν ότι θα διαφυλαχθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Ένωσης και του δικαίου της. Όσον αφορά, πιο συγκεκριμένα, τον μηχανισμό της παθητικής ομοδικίας, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, δυνάμει της σχεδιαζόμενης συμφωνίας, το ΕΔΔΑ θα μπορούσε να κληθεί να εκτιμήσει τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης οι οποίοι διέπουν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών, καθώς και τα κριτήρια καταλογισμού των αντίστοιχων πράξεων ή παραλείψεων τους. Ένας τέτοιος

έλεγχος θα είχε ενδεχομένως επιπτώσεις ως προς την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών της.

Ως προς την προβλεπόμενη από το σχέδιο συμφωνίας διαδικασία προηγούμενης εξετάσεως εκ μέρους του Δικαστηρίου, το τελευταίο έκρινε, πρώτον, ότι είναι αναγκαίο, προς διαφύλαξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της Ένωσης, η απάντηση στο ερώτημα αν το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί επί του ίδιου ζητήματος να δίνεται από το αρμόδιο θεσμικό όργανο της Ένωσης του οποίου η απόφαση πρέπει να δεσμεύει το ΕΔΔΑ, όπερ δεν προβλέπεται στο σχέδιο συμφωνίας. Συναφώς, αν αναγνωριζόταν στο ΕΔΔΑ η εξουσία να αποφαινεται επί του ερωτήματος αυτού, θα σήμαινε ότι του ανατίθεται η αρμοδιότητα να ερμηνεύει τη νομολογία του Δικαστηρίου. Δεύτερον, το Δικαστήριο σημείωσε ότι ο περιορισμός, όσον αφορά το παράγωγο δίκαιο, του πεδίου εφαρμογής της διαδικασίας προηγούμενης εξετάσεως μόνο σε ζητήματα κύρους, αποκλειόμενων των ζητημάτων ερμηνείας, θα έθιγε τις αρμοδιότητες τόσο της Ένωσης όσο και του Δικαστηρίου, καθόσον θα στερούσε από το τελευταίο τη δυνατότητα να προβαίνει σε οριστική ερμηνεία του παράγωγου δικαίου από πλευράς των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η ΕΣΔΑ.

Τέλος, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η σχεδιαζόμενη συμφωνία δεν λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του δικαίου της Ένωσης σε σχέση με τον δικαστικό έλεγχο των πράξεων, των δράσεων και των παραλείψεων της Ένωσης στον τομέα της ΚΕΠΠΑ. Συγκεκριμένα, ενώ στο παρόν στάδιο εξέλιξης του δικαίου της Ένωσης, ορισμένες από αυτές τις πράξεις, δράσεις και παραλείψεις δεν υπόκεινται σε έλεγχο από το Δικαστήριο, το ΕΔΔΑ θα είχε παρά ταύτα, δυνάμει του σχεδίου συμφωνίας, την εξουσία να αποφαινεται επί της συμβατότητάς τους με την ΕΣΔΑ. Δεν επιτρέπεται όμως μια τέτοια αρμοδιότητα δικαστικού ελέγχου, έστω υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, να ανατεθεί αποκλειστικώς σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο το οποίο λειτουργεί εκτός του θεσμικού και δικαιοδοτικού πλαισίου της Ένωσης.

2. Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στη διάρκεια του 2014 το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει τον Χάρτη με πολυάριθμες αποφάσεις, οι σημαντικότερες από τις οποίες εκτίθενται αναλυτικότερα υπό τους διαφόρους τίτλους της ανά χείρας *Εκθέσεως Πεπραγμένων*⁴. Στον παρόντα τίτλο παρουσιάζονται δύο αποφάσεις: η πρώτη αφορά τη δυνατότητα επικλήσεως του Χάρτη σε διαφορά μεταξύ ιδιωτών και η δεύτερη το πεδίο εφαρμογής του.

Με την απόφαση *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2), που εκδόθηκε στις 15 Ιανουαρίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου κλήθηκε να αποφανθεί επί της δυνατότητας επικλήσεως, στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ ιδιωτών, τόσο του άρθρου 27 του Χάρτη όσο και της οδηγίας 2002/14 σχετικά με την ενημέρωση και τη διαβούλευση των εργαζομένων⁵.

⁴ Αξιοσημείωτες είναι η απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, *Liivimaa Lihaveis* (C-562/12, EU:C:2014:2229) υπό τον τίτλο IV.3 «Προσφυγή ακυρώσεως», η απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, *Pfleger κ.λπ.* (C-390/12, EU:C:2014:281) υπό τον τίτλο VI.2 «Ελευθερία εγκαταστάσεως και ελεύθερη παροχή υπηρεσιών», η απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2014, *Diakite* (C-285/12, EU:C:2014:39) υπό τον τίτλο VII.2 «Πολιτική ασύλου», η γνωμοδότηση της 14ης Οκτωβρίου 2014 (1/13, EU:C:2014:2303) υπό τον τίτλο IX «Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις», η απόφαση της 18ης Μαρτίου 2014, *International Jet Management* (C-628/11, EU:C:2014:171) υπό τον τίτλο X «Μεταφορές», καθώς και οι αποφάσεις της 8ης Απριλίου 2014, *Digital Rights Ireland κ.λπ.* (C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238) και της 13ης Μαΐου 2014, *Google Spain και Google* (C-131/12, EU:C:2014:317), αμφότερες υπό τον τίτλο XIII.2 «Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

⁵ Οδηγία 2002/14/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2002, περί θεσπίσεως γενικού πλαισίου ενημερώσεως και διαβουλεύσεως των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΕ L 80, σ. 29).

Συγκεκριμένα, επρόκειτο για διαφορά ενώπιον του γαλλικού Cour de cassation μεταξύ, αφενός, του σωματείου Association de médiation sociale (AMS) υπό την ιδιότητα του εργοδότη και, αφετέρου, της Union locale des syndicats CGT και του διορισθέντος εκπροσώπου του παραρτήματος συνδικαλιστικής οργανώσεως το οποίο δημιουργήθηκε στο AMS. Το σωματείο είχε αποφασίσει να μην προχωρήσει σε εκλογή εκπροσώπου του προσωπικού θεωρώντας ότι, σύμφωνα με τον γαλλικό εργατικό κώδικα, οι απασχολούμενοι βάσει συμβάσεων επαγγελματικής κατάρτισης (στο εξής: εργαζόμενοι που απασχολούνται στο πλαίσιο επιδοτούμενων συμβάσεων) δεν συνυπολογίζονταν στο προσωπικό, για τις ανάγκες του καθορισμού των κατώτατων νόμιμων ορίων προς δημιουργία οργάνων εκπροσωπήσεώς του, οπότε το προσωπικό του AMS υπολειπόταν, σε αριθμό, των κατώτατων αυτών ορίων.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/14 έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει εθνική διάταξη η οποία αποκλείει, σε σχέση με τα κατώτατα όρια, τον συνυπολογισμό των εργαζομένων που απασχολούνται στο πλαίσιο επιδοτούμενων συμβάσεων. Διευκρίνισε, εντούτοις, ότι αυτή η διάταξη της οδηγίας, ακόμη και αν πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να παραγάγει άμεσο αποτέλεσμα, δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στο πλαίσιο διαφοράς αποκλειστικώς μεταξύ ιδιωτών.

Εν συνεχεία, το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι, σε διαφορά μεταξύ ιδιωτών, δεν είναι δυνατή η επίκληση του άρθρου 27 του Χάρτη, ούτε σε συνδυασμό με τις διατάξεις της οδηγίας 2002/14/EK, προκειμένου να μείνει ανεφάρμοστη μια αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης εθνική διάταξη περί μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 27 του Χάρτη πρέπει, προκειμένου να παραγάγει πλήρως τα αποτελέσματά του, να εξειδικευθεί με διατάξεις είτε του δικαίου της Ένωσης είτε του εθνικού δικαίου. Εν προκειμένω, η προβλεπόμενη από την οδηγία 2002/14 απαγόρευση του αποκλεισμού συγκεκριμένης κατηγορίας εργαζομένων από τον υπολογισμό του προσωπικού των επιχειρήσεων δεν προκύπτει, υπό τη μορφή ενός κανόνα δικαίου άμεσης εφαρμογής, ούτε από το γράμμα του άρθρου 27 του Χάρτη ούτε από τις επεξηγήσεις σχετικά με το άρθρο αυτό. Το Δικαστήριο σημείωσε, πάντως, ότι ο διάδικος ο οποίος ζημιώνεται λόγω της ασυμβατότητας της εθνικής νομοθεσίας προς το δίκαιο της Ένωσης έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί τη νομολογία που ανάγεται στην απόφαση *Francovich* κ.λπ.⁶ προκειμένου να επιδιώξει την ανόρθωση της ζημίας του.

Με την απόφαση *Julian Hernández* κ.λπ. (C-198/13, EU:C:2014:2055), που εκδόθηκε στις 10 Ιουλίου 2014, το Δικαστήριο αποσαφήνισε το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη⁷ στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής σχετικής με το άρθρο 20 του Χάρτη, καθώς και με την οδηγία 2008/94, για την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη⁸. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορούσε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι μισθωτός μπορεί, διά υποκαταστάσεως εκ του νόμου και υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αξιώσει απευθείας από το οικείο κράτος μέλος την καταβολή των μισθών του ενόσω εκκρεμεί η εκδίκαση της αγωγής που άσκησε για να προσβάλει το κύρος της απολύσεώς του, στην περίπτωση όπου ο εργοδότης του δεν έχει καταβάλει τους μισθούς αυτούς και, παράλληλα, τελεί σε κατάσταση προσωρινής αφερεγγυότητας. Το Δικαστήριο εξέτασε αν η συγκεκριμένη εθνική ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο

⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Νοεμβρίου 1991, *Francovich και Bonifaci κατά Ιταλίας* (C-6/90 και C-9/90, EU:C:1991:428).

⁷ Όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη, χρήζει μνείας η απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, *Pfleger* κ.λπ. (C-390/12, EU:C:2014:281), στην οποία γίνεται αναφορά υπό τον τίτλο VI.2 «Ελευθερία εγκαταστάσεως και ελεύθερη παροχή υπηρεσιών».

⁸ Οδηγία 2008/94/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, περί προστασίας των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (ΕΕ L 283, σ. 36).

εφαρμογής της οδηγίας 2008/94 και κατά πόσον μπορεί, ως εκ τούτου, να κριθεί υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη.

Συναφώς, υπογράμμισε ότι, για να γίνει δεκτό ότι μέσω της εθνικής του ρυθμίσεως το κράτος μέλος εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 51 του Χάρτη, πρέπει να υφίσταται μεταξύ της πράξεως του δικαίου της Ένωσης και του επίμαχου εθνικού μέτρου ένας σύνδεσμος ο οποίος να υπερβαίνει την απλή συνάφεια μεταξύ των τομέων που ρυθμίζουν ή την έμμεση επίδραση του ενός τομέα στον άλλον. Το γεγονός και μόνον ότι εθνικό μέτρο εμπίπτει σε τομέα στον οποίο η Ένωση διαθέτει αρμοδιότητες δεν σημαίνει ότι αυτό εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης με συνέπεια να τυγχάνει εφαρμογής ο Χάρτης. Συγκεκριμένα, για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το οικείο κράτος μέλος εφαρμόζει, μέσω του εθνικού μέτρου, το δίκαιο της Ένωσης, πρέπει προηγουμένως να εξεταστεί, μεταξύ άλλων στοιχείων, αν η σχετική εθνική ρύθμιση αποσκοπεί στην εφαρμογή διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, ποιος είναι ο χαρακτήρας της επίμαχης ρυθμίσεως, κατά πόσον με αυτήν επιδιώκεται η επίτευξη σκοπών διαφορετικών από εκείνους του δικαίου της Ένωσης, έστω και αν η εν λόγω ρύθμιση ενδέχεται να επηρεάζει εμμέσως το δίκαιο αυτό, καθώς και, τέλος, αν υφίσταται ειδική ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης που να διέπει τον συγκεκριμένο τομέα ή να μπορεί να τον επηρεάσει.

Ως προς την επίμαχη εν προκειμένω εθνική ρύθμιση, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι επιδιώκεται με αυτήν διαφορετικός σκοπός από τη διασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου προστασίας των εργαζομένων σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, από τον σκοπό δηλαδή στον οποίο αναφέρεται η οδηγία 2008/94, και ότι η χορήγηση της προβλεπόμενης από την εθνική ρύθμιση αποζημιώσεως ούτε επηρεάζει ούτε περιορίζει την ελάχιστη προστασία που εγγυάται η οδηγία. Εξάλλου, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 11 της οδηγίας, το οποίο ορίζει ότι αυτή επ' ουδενί θίγει την ευχέρεια των κρατών μελών να θεσπίζουν ευνοϊκότερες διατάξεις για την προστασία των μισθωτών, δεν παρέχει στα κράτη μέλη τέτοια ευχέρεια, αλλά αναγνωρίζει απλώς και μόνον την ύπαρξή της. Επομένως, η επίμαχη εθνική ρύθμιση δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.

3. Γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης

Με την απόφαση *Kamino International Logistics κ.λπ.* (C-129/13, EU:C:2014:2041), που εκδόθηκε στις 3 Ιουλίου 2014, το Δικαστήριο εξέτασε την αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας και του δικαιώματος ακροάσεως από τη Διοίκηση, στο πλαίσιο της εφαρμογής του τελωνειακού κώδικα⁹. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορούσε ένδικη διαφορά σχετική με δύο εκτελωνιστές εις βάρος των οποίων εκδόθηκαν, κατόπιν ελέγχου των τελωνειακών αρχών αλλά χωρίς να τους δοθεί η δυνατότητα να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους, εντάλματα πληρωμής για την είσπραξη υπολοίπου τελωνειακών δασμών.

Το Δικαστήριο υπογράμμισε συναφώς ότι οι ιδιώτες μπορούν να επικαλεστούν ευθέως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων την αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας από τη Διοίκηση και το συνεπακόλουθο δικαίωμα ακροάσεως κάθε προσώπου πριν από την έκδοση οποιασδήποτε αποφάσεως που μπορεί να επηρεάσει δυσμενώς τα συμφέροντά του, όπως έχουν εφαρμογή στο πλαίσιο του τελωνειακού κώδικα. Συγκεκριμένα, η υποχρέωση αυτή ισχύει για τις διοικητικές αρχές των κρατών μελών όταν λαμβάνουν αποφάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, έστω και αν η εφαρμοστέα ρύθμιση δεν προβλέπει ρητώς μια τέτοια

⁹ Κανονισμός (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ L 302, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2700/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2000 (ΕΕ L 311, σ. 17).

διαδικαστική δυνατότητα. Επιπλέον, σε περίπτωση που ο αποδέκτης μιας ατομικής αποφάσεως, όπως το ένταλμα πληρωμής, δεν έτυχε ακροάσεως από τη Διοίκηση πριν από την έκδοσή της, τα δικαιώματά του άμυνας προσβάλλονται, ακόμη και αν έχει τη δυνατότητα να προβάλει τη θέση του στο πλαίσιο μεταγενέστερου σταδίου διοικητικής ενστάσεως, εφόσον η εθνική ρύθμιση δεν του παρέχει τη δυνατότητα να επιτύχει την αναστολή της εκτελέσεως της σχετικής αποφάσεως μέχρι την ενδεχόμενη μεταρρύθμισή της. Εν πάση περιπτώσει, ο εθνικός δικαστής, δεδομένου ότι οφείλει να διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης, μπορεί να λάβει υπόψη ότι η ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως προβλέπεται ως συνέπεια μιας τέτοιας προσβολής μόνο στην περίπτωση όπου, αν απουσίαζε η πλημμέλεια αυτή, η οικεία διαδικασία θα μπορούσε να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα.

II. Ιθαγένεια της Ένωσης

Στον τομέα της ιθαγένειας της Ένωσης, έξι αποφάσεις χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Η πρώτη αφορά το δικαίωμα εισόδου σε κράτος μέλος, οι τέσσερις επόμενες το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης τα οποία είναι υπήκοοι τρίτων κρατών και η έκτη τη χορήγηση κοινωνικών παροχών σε πολίτες της Ένωσης που δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα, ούτε βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας.

Με την απόφαση *McCarthy κ.λπ.* (C-202/13, EU:C:2014:2450), που εκδόθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου έκρινε ότι τόσο το άρθρο 35 της οδηγίας 2004/38¹⁰ όσο και το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 20 της Συνθήκης ΕΕ¹¹ δεν επιτρέπουν σε κράτος μέλος να θέτει, επικαλούμενο σκοπό γενικής προλήψεως, την προηγούμενη χορήγηση άδειας εισόδου ως προϋπόθεση για να μπορεί να εισέλθει στην επικράτειά του υπήκοος τρίτου κράτους, κάτοχος «δελτίου διαμονής μέλους της οικογένειας πολίτη της Ένωσης» το οποίο έχει εκδοθεί από τις αρχές άλλου κράτους μέλους.

Η Η. Ρ. McCarthy Rodriguez, Κολομβιανή υπήκοος, διαμένει στην Ισπανία με τον σύζυγό της, S. Α. McCarthy, ο οποίος έχει διπλή ιθαγένεια, βρετανική και ιρλανδική. Η Η. Ρ. McCarthy Rodriguez αναγκάστηκε να ζητήσει, προκειμένου να της επιτραπεί η είσοδος στο Ηνωμένο Βασίλειο, να της χορηγηθεί οικογενειακή άδεια εισόδου δυνάμει της εφαρμοστέας εθνικής ρυθμίσεως, της οποίας τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης αμφισβήτησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

Με την απόφασή του, το Δικαστήριο, αφού επιβεβαίωσε ότι το ζεύγος είναι πράγματι «δικαιούχοι» κατά την έννοια της οδηγίας 2004/38, υπενθύμισε, πρώτον, ότι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, υπό περιστάσεις όπως αυτές της περιπτώσεως της Η. Ρ. McCarthy Rodriguez, δεν οφείλει να λάβει θεώρηση ούτε υπέχει άλλη αντίστοιχη υποχρέωση προκειμένου να μπορεί να εισέλθει στην επικράτεια του κράτους μέλους καταγωγής του συγκεκριμένου πολίτη.

Επιπλέον, όσον αφορά το άρθρο 35 της οδηγίας 2004/38, το οποίο προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου, σε περίπτωση καταχρήσεως

¹⁰ Οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77, και διορθωτικά ΕΕ L 229, σ. 35, και ΕΕ 2007, L 204, σ. 28).

¹¹ Πρωτόκολλο αριθ. 20 για την εφαρμογή ορισμένων πτυχών του άρθρου 26 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία.

δικαιώματος ή απάτης¹², να αρνούνται, να καταργούν ή να ανακαλούν οποιοδήποτε δικαίωμα παρέχεται από την οδηγία αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα μέτρα που λαμβάνονται βάσει της εν λόγω διατάξεως υπόκεινται στις προβλεπόμενες από την οδηγία διαδικαστικές εγγυήσεις και πρέπει να στηρίζονται σε χωριστή εξέταση της κάθε ατομικής περιπτώσεως. Ειδικότερα, προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη καταχρηστικής πρακτικής, απαιτούνται, αφενός, η συνδρομή ενός συνόλου αντικειμενικών περιστάσεων και, αφετέρου, η ύπαρξη ενός υποκειμενικού στοιχείου. Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι το οικείο κράτος μέλος αντιμετωπίζει μεγάλο αριθμό περιπτώσεων καταχρήσεως δικαιώματος ή απάτης δεν δικαιολογεί τη λήψη μέτρου κατ' επίκληση λόγων γενικής προλήψεως, χωρίς να αξιολογηθεί συγκεκριμένα η συμπεριφορά του ιδίου του ενδιαφερομένου. Πράγματι, τέτοια μέτρα, ακριβώς λόγω του αυτόματου χαρακτήρα τους, θα είχαν ως συνέπεια τα κράτη μέλη να αφήνουν ανεφάρμοστες τις διατάξεις της οδηγίας 2004/38 και θα έθιγαν την ίδια την ουσία του θεμελιώδους ατομικού δικαιώματος των πολιτών της Ένωσης να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, καθώς και των παρεπόμενων δικαιωμάτων των οποίων απολαμβάνουν τα μέλη των οικογενειών τους που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους.

Τέλος, ναι μεν το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 20 επιτρέπει στο Ηνωμένο Βασίλειο να ελέγχει αν τα πρόσωπα τα οποία προτίθενται να εισέλθουν στην επικράτειά του πληρούν πράγματι τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, πλην όμως η ως άνω διάταξη δεν εξουσιοδοτεί αυτό το κράτος μέλος να ορίζει τις προϋποθέσεις εισόδου των προσώπων που έχουν δικαίωμα εισόδου δυνάμει του δικαίου της Ένωσης και, ειδικότερα, να τους επιβάλλει πρόσθετες ή διαφορετικές προϋποθέσεις εισόδου από εκείνες τις οποίες προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης.

Το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ερμήνευσε με δύο αποφάσεις του τα άρθρα 21 ΣΛΕΕ και 45 ΣΛΕΕ, καθώς και την οδηγία 2004/38 όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης τα οποία έχουν την ιθαγένεια τρίτου κράτους. Στις 12 Μαρτίου 2014, στην απόφαση Ο. (C-456/12, EU:C:2014:135), το Δικαστήριο υπενθύμισε εισαγωγικώς ότι η οδηγία 2004/38 δεν αποσκοπεί στην παροχή παρεπόμενου δικαιώματος διαμονής σε υπήκοο τρίτου κράτους ο οποίος είναι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης που διαμένει στο κράτος μέλος της ιθαγένειάς του. Εντούτοις, στην περίπτωση όπου πολίτης της Ένωσης έχει συνάψει ή συσφίξει οικογενειακούς δεσμούς με υπήκοο τρίτου κράτους στο πλαίσιο μιας ουσιαστικής διαμονής του σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της ιθαγένειάς του και επιστρέφει, με το μέλος της οικογένειάς του, στο κράτος μέλος της καταγωγής του σύμφωνα με το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, οι διατάξεις της οδηγίας εφαρμόζονται κατ' αναλογία. Επομένως, οι προϋποθέσεις αναγνώρισεως παρεπόμενου δικαιώματος διαμονής δεν επιτρέπεται να είναι αυστηρότερες από αυτές που προβλέπει η οδηγία, όταν ο πολίτης της Ένωσης εγκαθίσταται σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της ιθαγένειάς του¹³. Το Δικαστήριο κατέστησε, πάντως, σαφές ότι οι σχετικές προϋποθέσεις δεν πληρούνται όταν πρόκειται για διαστήματα σύντομης παραμονής, όπως είναι τα Σαββατοκύριακα ή οι διακοπές, σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της ιθαγένειας του πολίτη της Ένωσης, ακόμη κι αν αυτά υπολογιστούν αθροιστικώς.

Το Δικαστήριο σημείωσε επίσης ότι υπήκοος τρίτου κράτους ο οποίος δεν είχε, κατά τη διάρκεια μέρους έστω του χρονικού διαστήματος της διαμονής του στο κράτος μέλος υποδοχής, την ιδιότητα του μέλους της οικογένειας και δεν του αναγνωρίστηκε εντός αυτού του κράτους μέλους

¹² Δύο άλλες αποφάσεις για τις οποίες γίνεται λόγος στην ανά χείρας Έκθεση Πεπραγμένων αφορούν το ζήτημα της καταχρήσεως δικαιώματος: η απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, *Torresi* (C-58/13 και C-59/13, EU:C:2014:2088) υπό τον τίτλο VI.2 «Ελευθερία εγκαταστάσεως και ελεύθερη παροχή υπηρεσιών», και η απόφαση της 13ης Μαρτίου 2014, *SICES κ.λπ.* (C-155/13, EU:C:2014:145) υπό τον τίτλο V «Γεωργία».

¹³ Βλ., μεταξύ άλλων, άρθρα 7, παράγραφοι 1 και 2, και 16 της οδηγίας 2004/38.

παρεπόμενο δικαίωμα διαμονής βάσει των προαναφερθέντων άρθρων της οδηγίας 2004/38 δεν μπορεί να επικαλεστεί ούτε το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ για να αποκτήσει παρεπόμενο δικαίωμα διαμονής κατόπιν της επιστροφής του πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος της ιθαγένειάς του.

Με την απόφαση *S. και G.* (C-457/12, EU:C:2014:136), που εκδόθηκε στις 12 Μαρτίου 2014, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι διατάξεις της οδηγίας 2004/38 επιτρέπουν σε κράτος μέλος να μην αναγνωρίσει δικαίωμα διαμονής σε υπήκοο τρίτου κράτους, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, όταν ο εν λόγω πολίτης έχει την ιθαγένεια του συγκεκριμένου κράτους μέλους και διαμένει εντός αυτού αλλά μεταβαίνει τακτικά σε άλλο κράτος μέλος στο πλαίσιο των επαγγελματικών του δραστηριοτήτων. Πράγματι, οι διατάξεις της οδηγίας αυτής αναγνωρίζουν αυτοτελές δικαίωμα διαμονής υπέρ του πολίτη της Ένωσης και παράγωγο δικαίωμα διαμονής υπέρ των μελών της οικογένειάς του μόνον όταν ο εν λόγω πολίτης ασκεί το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας εγκαθιστάμενος σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της ιθαγένειάς του.

Αντιθέτως, το Δικαστήριο, ακολουθώντας τη συλλογιστική που ανέπτυξε στην απόφαση *Carpenter*¹⁴ ως προς την ερμηνεία του άρθρου 56 ΣΛΕΕ, κατέληξε ότι το άρθρο 45 ΣΛΕΕ παρέχει σε υπήκοο τρίτου κράτους ο οποίος είναι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης παράγωγο δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος της ιθαγένειας του εν λόγω πολίτη, στην περίπτωση όπου ο τελευταίος διαμένει εντός του συγκεκριμένου κράτους αλλά μεταβαίνει τακτικά σε άλλο κράτος μέλος ως εργαζόμενος, εφόσον η μη αναγνώριση τέτοιου δικαιώματος διαμονής στον υπήκοο τρίτου κράτους έχει αποτρεπτικές συνέπειες ως προς την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων που ο εργαζόμενος αντλεί από το άρθρο 45 ΣΛΕΕ. Το Δικαστήριο επισήμανε συναφώς ότι το γεγονός ότι ο υπήκοος τρίτου κράτους φροντίζει το τέκνο του πολίτη της Ένωσης ενδέχεται να αποτελεί κρίσιμο στοιχείο το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη από το εθνικό δικαστήριο. Εντούτοις, το γεγονός και μόνον ότι θα ήταν επιθυμητό να έχει ο υπήκοος τρίτου κράτους, εν προκειμένω η μητέρα συζύγου πολίτη της Ένωσης, τη φροντίδα του τέκνου δεν αρκεί, αυτό καθ' εαυτό, για να διαπιστωθεί τέτοιος αποτρεπτικός χαρακτήρας.

Το Δικαστήριο είχε επίσης την ευκαιρία να αποσαφηνίσει, με την απόφαση *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16), που εκδόθηκε στις 16 Ιανουαρίου 2014, την έννοια του μέλους της οικογένειας πολίτη της Ένωσης το οποίο συντηρείται από αυτόν. Η διαφορά της κύριας δίκης αφορούσε την απόρριψη, εκ μέρους της σουηδικής υπηρεσίας μεταναστεύσεως, της αιτήσεως που είχε υποβάλει Φιλιππινέζα υπήκοος, ηλικίας άνω των 21 ετών, για να της χορηγηθεί τίτλος διαμονής στη Σουηδία, ως μέλους της οικογένειας της μητέρας της, η οποία είχε τη γερμανική ιθαγένεια, και του συντρόφου της, Νορβηγού πολίτη.

Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, προκειμένου ο άνω των 21 ετών κατιών κατ' ευθεία γραμμή ενός πολίτη της Ένωσης να θεωρηθεί «συντηρούμενος» από τον πολίτη αυτόν, πρέπει να αποδειχθεί η ύπαρξη πραγματικής καταστάσεως εξαρτήσεως στη χώρα προελεύσεως του συγκεκριμένου μέλους της οικογένειας. Αντιθέτως, δεν απαιτείται να διερευνηθούν οι λόγοι της εξαρτήσεως αυτής. Έτσι, σε περίπτωση που πολίτης της Ένωσης καταβάλλει τακτικά, επί σημαντικό χρονικό διάστημα, στον άνω των 21 ετών κατιόντα του κατ' ευθεία γραμμή ένα χρηματικό ποσό το οποίο είναι απαραίτητο στον τελευταίο για να μπορεί να καλύψει τις στοιχειώδεις ανάγκες του στο κράτος της καταγωγής του, το άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38 δεν επιτρέπει στο οικείο κράτος μέλος να επιβάλει στον κατιόντα την υποχρέωση να αποδείξει ότι έχει προσπαθήσει εις μάτην είτε να βρει εργασία είτε να λάβει από τις αρχές της χώρας καταγωγής του επίδομα για τη συντήρησή του είτε να εξασφαλίσει με οποιονδήποτε άλλο τρόπο τα προς το ζην.

¹⁴ Απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 2002, *Carpenter* (C-60/00, EU:C:2002:434).

Πράγματι, η απαίτηση να αποδειχθεί επιπλέον ότι ισχύει κάτι τέτοιο, πράγμα που, στην πράξη, δεν μπορεί να γίνει εύκολα, ενδέχεται να έχει ως συνέπεια να καταστεί υπέρμετρα δυσχερές για τον συγκεκριμένο κατιόντα να τύχει δικαιώματος διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής.

Εξάλλου, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το γεγονός ότι το οικείο μέλος της οικογένειας, λόγω συγκεκριμένων χαρακτηριστικών του, όπως η ηλικία του, τα επαγγελματικά του προσόντα ή η κατάσταση της υγείας του, μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει καλές προοπτικές εξευρέσεως εργασίας και, επιπλέον, προτίθεται να εργαστεί στο κράτος μέλος υποδοχής δεν επηρεάζει την ερμηνεία της προϋποθέσεως ότι το μέλος αυτό πρέπει να είναι «συντηρούμενο» κατά την έννοια της σχετικής διατάξεως της οδηγίας 2004/38.

Πάντοτε στον τομέα της οδηγίας 2004/38, το Δικαστήριο ερμήνευσε με την απόφαση *Ogieriakhi* (C-244/13, EU:C:2014:2068), την οποία εξέδωσε στις 10 Ιουλίου 2014, την έννοια της «συνεχούς περιόδου νόμιμης διαμονής με πολίτη της Ένωσης» κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, της ως άνω οδηγίας. Τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν στην υπόθεση αυτή ανάγονται σε αγωγή αποζημιώσεως την οποία άσκησε υπήκοος τρίτου κράτους κατά της Ιρλανδίας. Ο ενάγων της κύριας δίκης προέβαλε ζημία που υπέστη επειδή δεν του αναγνωρίστηκε δικαίωμα διαμονής κατόπιν της διακοπής της συμβίωσής του με τη σύζυγό του, πολίτη της Ένωσης. Κατά τον ενάγοντα της κύριας δίκης, η μη αναγνώριση τέτοιου δικαιώματος στηρίχθηκε σε εθνική ρύθμιση η οποία δεν μετέφερε ορθώς στην εσωτερική έννομη τάξη την οδηγία 2004/38.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε στην προκειμένη περίπτωση ότι υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, επί συνεχές χρονικό διάστημα πέντε ετών πριν τη μεταφορά της οδηγίας, διέμενε σε κράτος μέλος υπό την ιδιότητα του συζύγου πολίτη της Ένωσης εργαζόμενου στο εν λόγω κράτος μέλος πρέπει να γίνει δεκτό ότι έχει αποκτήσει το προβλεπόμενο από την οδηγία 2004/38 δικαίωμα μόνιμης διαμονής, παρά το γεγονός ότι, σε κάποιο χρονικό σημείο στη διάρκεια της ίδιας περιόδου, οι σύζυγοι αποφάσισαν να διακόψουν τη συμβίωσή τους και να συζήσουν με άλλα πρόσωπα, και ότι η κατοικία όπου διέμενε ο εν λόγω υπήκοος δεν παρέχεται ούτε διατίθεται πλέον σε αυτόν από τον σύζυγό του, πολίτη της Ένωσης. Πράγματι, τυχόν ερμηνεία του άρθρου 16, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 υπό την έννοια ότι, για την απόκτηση δικαιώματος μόνιμης διαμονής, η υποχρέωση διαμονής με τον πολίτη της Ένωσης πληρούται μόνο στην περίπτωση όπου ο σύζυγος ο οποίος συγκατοικεί με τον πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος υποδοχής δεν έχει διακόψει τον κοινό συζυγικό βίο με αυτόν, μάλλον απάδει προς τον επιδιωκόμενο με την εν λόγω οδηγία σκοπό της παροχής έννομης προστασίας στα μέλη της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης, ιδίως από πλευράς των δικαιωμάτων διαμονής που αναγνωρίζονται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, υπέρ των πρώην συζύγων σε περίπτωση διαζυγίου.

Επιπλέον, εν προκειμένω, στον βαθμό που το κρίσιμο για την απόκτηση δικαιώματος μόνιμης διαμονής χρονικό διάστημα των πέντε ετών ήταν προγενέστερο της ημερομηνίας μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της οδηγίας 2004/38, η νομιμότητα της διαμονής θα έπρεπε να κριθεί βάσει των κανόνων του άρθρου 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 1612/68¹⁵. Συναφώς, το Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι η προβλεπόμενη στο ως άνω άρθρο προϋπόθεση ότι ο εργαζόμενος πρέπει να διαθέτει κατοικία δεν σημαίνει ότι απαιτείται το οικείο μέλος της οικογένειας να κατοικεί μόνιμα εκεί, αλλά απλώς η κατοικία αυτή να μπορεί να θεωρηθεί κανονική προκειμένου να δεχθεί την οικογένεια του εργαζομένου. Ο κρίσιμος χρόνος για την εξέταση του ζητήματος κατά πόσον πληρούται η προϋπόθεση της συγκεκριμένης διατάξεως είναι η ημερομηνία κατά την οποία

¹⁵ Κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33).

ο υπήκοος της τρίτης χώρας άρχισε, στο κράτος μέλος υποδοχής, τον κοινό του βίο με τον σύζυγο που είναι πολίτης της Ένωσης.

Τέλος, το Δικαστήριο τόνισε ότι, όσον αφορά το δικαίωμα αποζημιώσεως για παραβίαση του δικαίου της Ένωσης από κράτος μέλος, το γεγονός ότι εθνικό δικαστήριο έκρινε αναγκαία την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος με αντικείμενο τις σχετικές ρυθμίσεις του δικαίου της Ένωσης δεν αποτελεί στοιχείο καθοριστικής σημασίας προκειμένου να διαπιστωθεί εάν συντρέχει ή όχι πρόδηλη παραβίαση του δικαίου αυτού από το κράτος μέλος.

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2014 *Dano* (C-333/13, EU:C:2014:2358), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ασχολήθηκε με το ζήτημα αν κράτος μέλος μπορεί να αποκλείσει τη χορήγηση παροχών μη ανταποδοτικού τύπου σε πολίτες της Ένωσης που είναι υπήκοοι άλλων κρατών μελών και δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα, μολονότι οι παροχές αυτές χορηγούνται σε ημεδαπούς ευρισκόμενους στην ίδια κατάσταση. Η υπόθεση της κύριας δίκης αφορούσε Ρουμάνο υπήκοο η οποία ναι μεν εισήλθε στη Γερμανία χωρίς πρόθεση να αναζητήσει εργασία, πλην όμως υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως των βασικών ασφαλιστικών παροχών για τα άτομα που αναζητούν εργασία.

Απαντώντας στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου διαπίστωσε ότι οι «ειδικές μη ανταποδοτικού τύπου παροχές σε χρήμα», κατά την έννοια του κανονισμού 883/2004¹⁶, εμπίπτουν στην έννοια «κοινωνικές παροχές» κατά το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38. Αποφάνθηκε δε ότι οι διατάξεις της τελευταίας, όπως και εκείνες του κανονισμού 883/2004¹⁷, επιτρέπουν ρύθμιση κράτους μέλους η οποία αποκλείει υπηκόους άλλων κρατών μελών από τη χορήγηση ορισμένων κοινωνικών παροχών, μολονότι οι παροχές αυτές χορηγούνται στους ημεδαπούς που τελούν στην ίδια κατάσταση, εφόσον οι εν λόγω υπήκοοι άλλων κρατών μελών δεν απολαύουν δικαιώματος διαμονής δυνάμει της οδηγίας 2004/38 εντός του κράτους μέλους υποδοχής. Κατά το Δικαστήριο, για να εξασφαλίσει πρόσβαση στις προαναφερθείσες κοινωνικές παροχές, ένας πολίτης της Ένωσης μπορεί να ζητήσει να τύχει ίσης μεταχειρίσεως με τους υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής μόνον εφόσον πληροί, σε σχέση με τη διαμονή του στο έδαφος του συγκεκριμένου κράτους μέλους, τις προϋποθέσεις της οδηγίας 2004/38. Μεταξύ των προϋποθέσεων που ισχύουν για τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα και έχουν διαμείνει στο κράτος μέλος υποδοχής για διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών αλλά μικρότερο των πέντε ετών, περιλαμβάνεται η υποχρέωση να διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη της οικογένειάς τους¹⁸. Επομένως, επιτρέπεται σε κράτος μέλος να μη χορηγεί κοινωνικές παροχές σε μη έχοντες οικονομική δραστηριότητα πολίτες της Ένωσης οι οποίοι ασκούν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας με μοναδικό σκοπό να λάβουν τις κοινωνικές παροχές άλλου κράτους μέλους, ενώ δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους για να μπορούν να ζητήσουν να τους αναγνωριστεί δικαίωμα διαμονής. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να εξετάζεται συγκεκριμένα η οικονομική κατάσταση κάθε ενδιαφερομένου, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικές παροχές που έχουν ζητηθεί.

¹⁶ Βλ. άρθρο 70, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ L 166, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ L 200, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 1244/2010 της Επιτροπής, της 9ης Δεκεμβρίου 2010 (ΕΕ L 338, σ. 35).

¹⁷ Άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', αυτής, και το άρθρο 4 του κανονισμού 883/2004.

¹⁸ Βλ., μεταξύ άλλων, άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38.

III. Θεσμικά ζητήματα

1. Νομική βάση των πράξεων της Ένωσης

Στη διάρκεια του 2014 το Δικαστήριο εξέδωσε πολλές αποφάσεις σχετικά με τη νομική βάση των πράξεων της Ένωσης. Μεταξύ των αποφάσεων αυτών ξεχωρίζουν μία απόφαση στον τομέα της πολιτικής των μεταφορών και πέντε αποφάσεις που αφορούν πράξεις του Συμβουλίου με αντικείμενο διεθνείς συμφωνίες.

Με την απόφαση *Επιτροπή κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου* (C-43/12, EU:C:2014:298), η οποία εκδόθηκε στις 6 Μαΐου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου έκανε δεκτή προσφυγή της Επιτροπής με αίτημα την ακύρωση της οδηγίας 2011/82 σχετικά με τη διασυνοριακή ανταλλαγή πληροφοριών ώστε να καθίσταται δυνατή η ταυτοποίηση των προσώπων που έχουν διαπράξει τροχαία παράβαση¹⁹, καθόσον έκρινε ότι το άρθρο 87, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δεν αποτελούσε ορθή νομική βάση προς έκδοση της οδηγίας αυτής.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι, κατά πάγια νομολογία, η επιλογή της νομικής βάσεως για την έκδοση πράξεως της Ένωσης πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία επιδεχόμενα δικαστικό έλεγχο, μεταξύ των οποίων καταλέγονται ο σκοπός και το περιεχόμενο της σχετικής πράξεως. Εξάλλου, το Δικαστήριο επανέλαβε ότι, αν από την εξέταση της πράξεως της Ένωσης προκύπτει ότι αυτή επιδιώκει διττό σκοπό ή απαρτίζεται από δύο συστατικά μέρη και ότι ο ένας από τους σκοπούς ή από τα συστατικά μέρη μπορεί να χαρακτηριστεί ως κύριου ή πρωτεύοντος χαρακτήρα, ενώ ο άλλος είναι απλώς παρεπόμενου χαρακτήρα, η πράξη πρέπει να στηρίζεται σε μία και μοναδική νομική βάση, ήτοι εκείνη η οποία απαιτείται από τον σκοπό ή το συστατικό μέρος που είναι κύριου ή πρωτεύοντος χαρακτήρα.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η συγκεκριμένη οδηγία έχει ως κύριο ή πρωτεύοντα σκοπό τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας. Ειδικότερα, το Δικαστήριο είχε ήδη αποφανθεί²⁰, αφού εξέτασε το περιεχόμενο της οδηγίας και τον τρόπο με τον οποίο διεξάγεται η διαδικασία ανταλλαγής των σχετικών πληροφοριών μεταξύ κρατών μελών, ότι τα επίμαχα μέτρα άπτονται κυρίως της πολιτικής της Ένωσης στον τομέα των μεταφορών, εφόσον συμβάλλουν στη βελτίωση της ασφάλειας των μεταφορών, και ότι η εν λόγω οδηγία δεν συνδέεται άμεσα με τους σκοπούς της αστυνομικής συνεργασίας. Το Δικαστήριο συνήγαγε εκ των ανωτέρω ότι η οδηγία 2011/82 έπρεπε να έχει εκδοθεί βάσει του άρθρου 91, παράγραφος 1, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ και ότι κακώς εκδόθηκε βάσει του άρθρου 87, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, το οποίο αφορά, πιο συγκεκριμένα, την ανταλλαγή κρίσιμων πληροφοριών για την αστυνομική συνεργασία.

Όσον αφορά τις πράξεις με αντικείμενο διεθνείς συμφωνίες, με την απόφαση *Επιτροπή κατά Συμβουλίου* (C-377/12, EU:C:2014:1903), που εκδόθηκε στις 11 Ιουνίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ακύρωσε την απόφαση 2012/272 του Συμβουλίου, σχετικά με την υπογραφή συμφωνίας-πλαισίου εταιρικής σχέσης και συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης

¹⁹ Οδηγία 2011/82/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, για τη διευκόλυνση της διασυνοριακής ανταλλαγής πληροφοριών για τροχαίες παραβάσεις που έχουν σχέση με την οδική ασφάλεια (ΕΕ L 288, σ. 1).

²⁰ Απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Σεπτεμβρίου 2004, *Ισπανία και Φινλανδία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου* (C-184/02 και C-223/02, EU:C:2004:497).

και των κρατών μελών της, αφενός, και της Δημοκρατίας των Φιλιππίνων, αφετέρου²¹. Δεδομένου ότι η επίμαχη συμφωνία-πλαίσιο προβλέπει συνεργασία και εταιρική σχέση προσαρμοσμένες στις ιδιαίτερες ανάγκες των Φιλιππίνων ως αναπτυσσόμενης χώρας, η Επιτροπή είχε εκδώσει, για την υπογραφή αυτής της συμφωνίας-πλαισίου, πρόταση αποφάσεως βάσει των άρθρων 207 ΣΛΕΕ και 209 ΣΛΕΕ, τα οποία αφορούν, αντιστοίχως, την κοινή εμπορική πολιτική και τη συνεργασία για την ανάπτυξη. Αντιθέτως, το Συμβούλιο, εκτιμώντας ότι η συνεργασία και η εταιρική σχέση που εγκαινιάζονται με τη συμφωνία-πλαίσιο έχουν σφαιρικό χαρακτήρα και δεν εξαντλούνται στον τομέα «συνεργασία για την ανάπτυξη», χρησιμοποίησε ως νομικές βάσεις, πέραν των προαναφερθέντων άρθρων, και τα άρθρα 79, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, 91 ΣΛΕΕ, 100 ΣΛΕΕ και 191, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, τα οποία αφορούν, αντιστοίχως, την επανεισδοχή υπηκόων τρίτων χωρών, τις μεταφορές και το περιβάλλον. Η προσθήκη των νομικών αυτών βάσεων είχε ως συνέπεια την εφαρμογή των πρωτοκόλλων αριθ. 21 και 22 της Συνθήκης ΛΕΕ, σχετικά, αφενός, με τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και, αφετέρου, με τη θέση της Δανίας, τα οποία ορίζουν ότι τα προαναφερθέντα κράτη μέλη δεν μετέχουν στην εκ μέρους του Συμβουλίου υπογραφή και σύναψη διεθνών συμφωνιών της Ένωσης δυνάμει του τίτλου V του τρίτου μέρους της Συνθήκης ΛΕΕ, εκτός αν κοινοποιήσουν την πρόθεσή τους να μετάσχουν.

Στο πλαίσιο αυτό, έχοντας για πρώτη φορά την ευκαιρία να αποφανθεί επί του περιεχομένου του άρθρου 209 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την προγενέστερη της Συνθήκης της Λισσαβώνας νομολογία του²² και διευκρίνισε ότι, δυνάμει του άρθρου 208 ΣΛΕΕ, η πολιτική της Ένωσης στον τομέα της συνεργασίας για την ανάπτυξη δεν περιορίζεται σε μέτρα που στοχεύουν άμεσα στην εξάλειψη της φτώχειας, αλλά, διατηρώντας τη βασική αυτή επιδίωξη, περιλαμβάνει και τους σκοπούς στους οποίους αναφέρεται το άρθρο 21, παράγραφος 2, ΣΕΕ, όπως η στήριξη της αειφόρου αναπτύξεως των αναπτυσσόμενων χωρών σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Συναφώς, κατά το Δικαστήριο, δεδομένου ότι η εξάλειψη της φτώχειας έχει ποικίλες εκφάνσεις, η υλοποίηση των σχετικών στόχων απαιτεί, κατά την κοινή δήλωση του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών σχετικά με την αναπτυξιακή πολιτική της Ένωσης του 2006²³, την εφαρμογή πλήθους αναπτυξιακών δραστηριοτήτων με αντικείμενο, μεταξύ άλλων, τις οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ίση πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες, την πρόληψη συγκρούσεων, το περιβάλλον, τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, τη μετανάστευση και την ανάπτυξη.

Στις 24 Ιουνίου 2014, με την απόφαση *Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου* (C-658/11, EU:C:2014:2025), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου έκανε δεκτή την προσφυγή ακυρώσεως την οποία άσκησε το Κοινοβούλιο κατά της αποφάσεως 2011/640/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, για την υπογραφή και

²¹ Απόφαση 2012/272/ΕΕ του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2012, σχετικά με την υπογραφή, εξ ονόματος της Ένωσης, της συμφωνίας-πλαισίου εταιρικής σχέσης και συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφενός, και της Δημοκρατίας των Φιλιππίνων, αφετέρου (ΕΕ L 134, σ. 3).

²² Απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1996, *Πορτογαλία κατά Συμβουλίου* (C-268/94, EU:C:1996:461).

²³ Κοινή δήλωση του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών συνερχομένων στα πλαίσια του Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με την αναπτυξιακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τον τίτλο «Η ευρωπαϊκή κοινή αντίληψη» (ΕΕ 2006, C 46, σ. 1), ιδίως σημείο 12.

τη σύναψη συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας του Μαυρικίου²⁴ (στο εξής: συμφωνία ΕΕ-Μαυρικίου).

Κατ' αρχάς, το Δικαστήριο απέρριψε ως αβάσιμο τον λόγο ακυρώσεως με τον οποίο το Κοινοβούλιο υποστήριξε ότι το γεγονός ότι η συμφωνία ΕΕ-Μαυρικίου επιδιώκει, έστω και δευτερευόντως, και άλλους σκοπούς πέραν εκείνων που άπτονται της ΚΕΠΠΑ αρκεί για να διαπιστωθεί ότι η σχετική απόφαση δεν εμπίπτει αποκλειστικά στην ΚΕΠΠΑ κατά την έννοια του άρθρου 218, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ, οπότε το Κοινοβούλιο όφειλε να μετάσχει στη διαδικασία εκδόσεώς της. Συναφώς, το Δικαστήριο επισήμανε ότι το άρθρο 218, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ προβλέπει την ευθυγράμμιση της διαδικασίας λήψεως εσωτερικών μέτρων της Ένωσης με τη διαδικασία συνάψεως διεθνών συμφωνιών προκειμένου να διασφαλιστεί ότι, ως προς έναν συγκεκριμένο τομέα, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο διαθέτουν τις ίδιες εξουσίες, όπως επιτάσσει η θεσμική ισορροπία μεταξύ των οργάνων την οποία καθιερώνουν οι Συνθήκες. Κατόπιν τούτου, ακριβώς για να επιτευχθεί αυτή η ευθυγράμμιση στην πράξη, ο κανόνας ότι η ουσιαστική νομική βάση μιας πράξεως είναι αυτή η οποία προσδιορίζει τις ακολουθητέες διαδικασίες για την έκδοσή της, πρέπει να ισχύει όχι μόνον ως προς τις διαδικασίες που προβλέπονται για την έκδοση εσωτερικής πράξεως αλλά και ως προς τις εφαρμοστέες στη σύναψη διεθνών συμφωνιών. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνάψεως διεθνούς συμφωνίας δυνάμει του άρθρου 218 ΣΛΕΕ, η ουσιαστική νομική βάση της απόφασης για τη σύναψη της οικείας συμφωνίας είναι εκείνη που προσδιορίζει το είδος της εφαρμοστέας διαδικασίας κατά την παράγραφο 6 του εν λόγω άρθρου. Εν προκειμένω, δεδομένου ότι εγκύρως η απόφαση του Συμβουλίου στηρίχθηκε αποκλειστικώς σε διάταξη η οποία ενέπιπτε στην ΚΕΠΠΑ, γίνεται δεκτό ότι για την έκδοση της απόφασεως αυτής, κατ' εφαρμογήν της οικείας διατάξεως, δεν χρειαζόταν έγκριση του Κοινοβουλίου ούτε διαβούλευση με το θεσμικό αυτό όργανο.

Αντιθέτως, το Δικαστήριο έκανε δεκτό έναν άλλο λόγο ακυρώσεως, που αφορούσε παράβαση του άρθρου 218, παράγραφος 10, ΣΛΕΕ, το οποίο επιβάλλει να ενημερώνεται το Κοινοβούλιο σε όλα τα στάδια της διαδικασίας για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη διεθνών συμφωνιών. Εν προκειμένω, το Κοινοβούλιο δεν ενημερώθηκε αμέσως και, ως εκ τούτου, το Συμβούλιο παρέβη τη συγκεκριμένη διάταξη. Εφόσον δε αυτός ο διαδικαστικός κανόνας συνιστά ουσιώδη τύπο, η παράβασή του επιφέρει την ακυρότητα της σχετικής πράξεως, δεδομένου ότι η συμμετοχή του Κοινοβουλίου στη νομοθετική διαδικασία εκφράζει, στο επίπεδο της Ένωσης, τη θεμελιώδη δημοκρατική αρχή ότι οι λαοί μετέχουν στην άσκηση της εξουσίας μέσω αντιπροσωπευτικής συνελεύσεως.

Εντούτοις, λαμβανομένου υπόψη ότι η ακύρωση της επίδικης απόφασεως θα μπορούσε να παρακλύσει την ομαλή διεξαγωγή πράξεων που έχουν δρομολογηθεί στο πλαίσιο της συμφωνίας ΕΕ-Μαυρικίου, το Δικαστήριο διατήρησε σε ισχύ τα έννομα αποτελέσματα της ακυρωθείσας αποφάσεως.

Με την απόφαση *Επιτροπή κατά Συμβουλίου* (C-114/12, EU:C:2014:2151), που εκδόθηκε στις 4 Σεπτεμβρίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ακύρωσε την απόφαση του Συμβουλίου και των εκπροσώπων των κρατών μελών με την οποία επιτράπηκε η από κοινού συμμετοχή της Ένωσης και των κρατών μελών της σε διαπραγματεύσεις σχετικές με τη σύναψη συμβάσεως του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των δικαιωμάτων των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών. Κατά

²⁴ Απόφαση 2011/640/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2011, για την υπογραφή και τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας του Μαυρικίου για τους όρους της μεταγωγής των υπόπτων πειρατείας και των συναφών κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων από τη ναυτική δύναμη υπό την ηγεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Δημοκρατία του Μαυρικίου και για τους όρους μεταχείρισης των υπόπτων πειρατείας μετά τη μεταγωγή (ΕΕ L 254, σ. 1).

την Επιτροπή, η Ένωση έχει, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα στον τομέα της σχεδιαζόμενης συμβάσεως και, συνεπώς, δεν τίθεται ζήτημα από κοινού συμμετοχής.

Το Δικαστήριο συμμερίστηκε αυτή την άποψη δεδομένου ότι η επίδικη συμφωνία ανήκει στην κατηγορία εκείνων των συμφωνιών οι οποίες, σύμφωνα με την ως άνω διάταξη, μπορούν να θίξουν τους κοινούς κανόνες που έχουν θεσπιστεί για την επίτευξη των σκοπών της Συνθήκης. Εν προκειμένω, το περιεχόμενο των διαπραγματεύσεων ενόψει συμβάσεως του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών άπτεται ενός τομέα που καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από κοινούς κανόνες της Ένωσης. Συγκεκριμένα, από τις οδηγίες 93/83²⁵, 2001/29²⁶, 2004/48²⁷, 2006/115²⁸ και 2006/116²⁹ προκύπτει ότι, στο δίκαιο της Ένωσης, έχει θεσπιστεί σε σχέση με τα εν λόγω δικαιώματα εναρμονισμένο νομικό πλαίσιο το οποίο αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση της ορθής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και προβλέπει ένα καθεστώς υψηλής και ενιαίας προστασίας υπέρ των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών.

Πάντως, στο μέτρο που η ύπαρξη αποκλειστικής εξωτερικής αρμοδιότητας της Ένωσης πρέπει να θεμελιώνεται στα πορίσματα συγκεκριμένης αναλύσεως επί της υφισταμένης σχέσεως μεταξύ της σχεδιαζόμενης συμφωνίας και του ισχύοντος δικαίου της Ένωσης, το γεγονός ότι το οικείο νομικό πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης έχει τεθεί σε εφαρμογή με διάφορες νομικές πράξεις δεν είναι λόγος για να αμφισβητηθεί η ορθότητα αυτής της απόψεως. Πράγματι, η εκτίμηση του ζητήματος αν συντρέχει κίνδυνος να θιγούν οι κοινοί κανόνες της Ένωσης ή να αλλοιωθεί το περιεχόμενό τους λόγω της αναλήψεως διεθνών δεσμεύσεων δεν επιτρέπεται να εξαρτάται από μια τεχνητή διάκριση, από το αν δηλαδή οι κοινοί αυτοί κανόνες είναι συγκεντρωμένοι σε μία και μοναδική πράξη του δικαίου της Ένωσης ή όχι.

Στις 7 Οκτωβρίου 2014 το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου απέρριψε, με την απόφαση *Γερμανία κατά Συμβουλίου* (C-399/12, EU:C:2014:2258), την προσφυγή ακυρώσεως την οποία είχε ασκήσει η Γερμανία κατά της αποφάσεως του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2012, για τον καθορισμό της θέσεως που επρόκειτο να ληφθεί εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενόψει ορισμένων επικείμενων ψηφισμάτων στο πλαίσιο του Διεθνούς Οργανισμού Αμπέλου και Οίνου (στο εξής: ΔΟΑΟ).

Με τον μοναδικό λόγο ακυρώσεως που προέβλεπε με την προσφυγή της, σχετικά με παράβαση του άρθρου 218, παράγραφος 9, ΣΛΕΕ, το οποίο αποτελεί τη νομική βάση της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Γερμανία, υποστηριζόμενη από πολλά κράτη μέλη, ισχυρίστηκε, αφενός, ότι η συγκεκριμένη διάταξη δεν τυγχάνει εφαρμογής στο πλαίσιο διεθνούς συμφωνίας όπως η Συμφωνία ΔΟΑΟ, η οποία έχει συναφθεί από τα κράτη μέλη και όχι από την ίδια την Ένωση,

²⁵ Οδηγία 93/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1993, περί συντονισμού ορισμένων κανόνων όσον αφορά το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις και την καλωδιακή αναμετάδοση (ΕΕ L 248, σ. 15).

²⁶ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (ΕΕ L 167, σ. 10).

²⁷ Οδηγία 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΕΕ L 157, σ. 45).

²⁸ Οδηγία 2006/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας (κωδικοποιημένη έκδοση) (ΕΕ L 376, σ. 28).

²⁹ Οδηγία 2006/116/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων (κωδικοποιημένη έκδοση) (ΕΕ L 372, σ. 12).

και, αφετέρου, ότι μόνον οι δεσμευτικές για την Ένωση πράξεις του διεθνούς δικαίου συνιστούν «πράξεις που παράγουν έννομα αποτελέσματα» κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

Το Δικαστήριο επισήμανε κατ' αρχάς ότι το γράμμα του άρθρου 218, παράγραφος 9, ΣΛΕΕ δεν αποκλείει τη δυνατότητα της Ένωσης να εκδώσει απόφαση για να καθορίσει τη θέση που πρόκειται να ληφθεί εξ ονόματός της σε όργανο συσταθέν από διεθνή συμφωνία στην οποία η ίδια δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος. Επ' αυτού, το Δικαστήριο υπογράμμισε ειδικότερα ότι η απόφαση για τον καθορισμό της θέσεως των κρατών μελών τα οποία είναι μέλη και του ΔΟΑΟ άπτεται του τομέα της κοινής γεωργικής πολιτικής και, συγκεκριμένα, της κοινής οργανώσεως των αμπελοοινικών αγορών, δηλαδή ενός τομέα τον οποίο έχει ρυθμίσει σε πολύ μεγάλο βαθμό ο νομοθέτης της Ένωσης κατ' ενάσκηση της αρμοδιότητάς του βάσει του άρθρου 43 ΣΛΕΕ. Επομένως, εφόσον ο επίμαχος τομέας εμπίπτει σε τέτοιου είδους αρμοδιότητα της Ένωσης, η μη συμμετοχή της Ένωσης στη σχετική διεθνή συμφωνία δεν την εμποδίζει να ασκεί την αρμοδιότητα αυτή καθορίζοντας, στο πλαίσιο των θεσμικών οργάνων της, τη θέση που θα ληφθεί εξ ονόματός της ενώπιον του συσταθέντος με την εν λόγω συμφωνία οργάνου, ιδίως μέσω των μετεχόντων στη συμφωνία κρατών μελών τα οποία ενεργούν αλληλεγγύως προς το συμφέρον της Ένωσης.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο εξέτασε αν οι προς έκδοση συστάσεις του ΔΟΑΟ, οι οποίες εν προκειμένω αφορούν νέες οινολογικές πρακτικές, μεθόδους αναλύσεως που καθιστούν δυνατό τον προσδιορισμό της συνθέσεως των προϊόντων του αμπελοοινικού τομέα ή ακόμη προδιαγραφές για την καθαρότητα και την ταυτοποίηση των χρησιμοποιούμενων στις οινολογικές πρακτικές ουσιών, συνιστούν «πράξεις που παράγουν έννομα αποτελέσματα» κατά την έννοια του άρθρου 218, παράγραφος 9, ΣΛΕΕ. Συναφώς, το Δικαστήριο σημείωσε ότι οι συστάσεις αυτές έχουν ως σκοπό να συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων του εν λόγω οργανισμού και, λόγω ιδίως της ενσωματώσεώς τους στο δίκαιο της Ένωσης δυνάμει των άρθρων 120στ, στοιχείο α', 120ζ και 158α, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1234/2007³⁰, καθώς και του άρθρου 9, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 606/2009³¹, παράγουν έννομα αποτελέσματα κατά την έννοια του άρθρου 218, παράγραφος 9, ΣΛΕΕ. Κατά συνέπεια, η Ένωση, καίτοι δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Συμφωνία ΔΟΑΟ, έχει εξουσιοδότηση να καθορίσει τη θέση που θα ληφθεί εξ ονόματός της σε σχέση με τις ως άνω συστάσεις, δεδομένου ότι αυτές έχουν άμεσο αντίκτυπο στο κερτημένο της Ένωσης στον οικείο τομέα.

Στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκε, στις 26 Νοεμβρίου 2014, η απόφαση *Κοινοβούλιο και Επιτροπή κατά Συμβουλίου* (C-103/12 και C-165/12, EU:C:2014:2400), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ακύρωσε την απόφαση 2012/19 για την έγκριση, από μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλώσεως σχετικά με τη χορήγηση αλιευτικών δυνατοτήτων εντός των υδάτων της ΕΕ σε αλιευτικά σκάφη που φέρουν σημαία της Βολιβιανής Δημοκρατίας της Βενεζουέλας στην αποκλειστική οικονομική ζώνη στα ανοικτά των ακτών της Γαλλικής Γουιάνας³². Κατά τους προσφεύγοντες, η απόφαση αυτή δεν έπρεπε να εκδοθεί βάσει του άρθρου 43, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 218,

³⁰ Κανονισμός (ΕΚ) 1234/2007 του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2007, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών και ειδικών διατάξεων για ορισμένα γεωργικά προϊόντα (Ενιαίος κανονισμός ΚΟΑ) (ΕΕ L 299, σ. 1).

³¹ Κανονισμός (ΕΚ) 606/2009 της Επιτροπής, της 10ης Ιουλίου 2009, για καθορισμό ορισμένων λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 479/2008 όσον αφορά τις κατηγορίες αμπελοοινικών προϊόντων, τις οινολογικές πρακτικές και τους περιορισμούς στους οποίους υπόκεινται (ΕΕ L 193, σ. 1).

³² Απόφαση 2012/19/ΕΕ του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2011, για την έγκριση, από μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δήλωσης σχετικά με τη χορήγηση αλιευτικών δυνατοτήτων στα ύδατα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αλιευτικά σκάφη που φέρουν σημαία της Βολιβιανής Δημοκρατίας της Βενεζουέλας στην αποκλειστική οικονομική ζώνη στα ανοικτά των ακτών της Γαλλικής Γουιάνας (ΕΕ L 6, σ. 8).

παράγραφος 6, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, αλλά βάσει του άρθρου 43, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 218, παράγραφος 6, στοιχείο α', σημείο ν, ΣΛΕΕ.

Το Δικαστήριο συμμερίστηκε την επιχειρηματολογία τους, υπογραμμίζοντας ότι η λήψη των μέτρων που προβλέπονται στο άρθρο 43, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, σχετικά με την εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής, προϋποθέτει μια πολιτική απόφαση για την οποία αποκλειστικός αρμόδιος πρέπει να είναι ο νομοθέτης της Ένωσης. Αντιθέτως, η λήψη μέτρων σχετικών με τον καθορισμό και την κατανομή των αλιευτικών δυνατοτήτων, δυνάμει του άρθρου 43, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, δεν προϋποθέτει τέτοιου είδους πολιτικές εκτιμήσεις, καθόσον τα μέτρα αυτά έχουν κατά βάση τεχνικό χαρακτήρα και θεωρείται ότι λαμβάνονται προς εκτέλεση των διατάξεων οι οποίες εκδίδονται βάσει της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου.

Επιπλέον, παραπέμποντας στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας (στο εξής: Σύμβαση του Montego Bay)³³ και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες το παράκτιο κράτος μπορεί να επιτρέψει σε άλλα κράτη την εκμετάλλευση των ζώντων πόρων της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης του, το Δικαστήριο κατέληξε ότι αποδοχή εκ μέρους του ενδιαφερόμενου κράτους της προσφοράς του παράκτιου κράτους αποτελεί συμφωνία κατά την έννοια της Συμβάσεως αυτής. Επομένως, εν προκειμένω υπήρξε τέτοια συμφωνία καθόσον η Ένωση, ενεργώντας αντί του παράκτιου κράτους, προέβη στην επίδικη δήλωση εν είδει προσφοράς για τη χορήγηση αλιευτικών δυνατοτήτων προς τη Βολιβιανή Δημοκρατία της Βενεζουέλας, η οποία την αποδέχθηκε.

Ως προς το αν ο νομοθέτης της Ένωσης είχε όντως αρμοδιότητα να προβεί στη συγκεκριμένη δήλωση, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι αυτή αποσκοπεί στη θέσπιση γενικού πλαισίου, προκειμένου να επιτραπεί στα σκάφη που φέρουν τη σημαία της Βενεζουέλας να αλιεύουν στην αποκλειστική οικονομική ζώνη ενός παράκτιου κράτους. Συνεπώς, η προσφορά δεν αποτελεί τεχνικό ή εκτελεστικό μέτρο, αλλά, αντιθέτως, μέτρο το οποίο προϋποθέτει τη λήψη μιας αυτοτελούς αποφάσεως με γνώμονα τα πολιτικά συμφέροντα που επιδιώκει η Ένωση, ιδίως στο πλαίσιο της αλιευτικής πολιτικής. Δήλωση με τέτοιο περιεχόμενο άπτεται ενός τομέα που εμπίπτει στις αρμοδιότητες του νομοθέτη της Ένωσης και, κατ' επέκταση, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 43, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, και όχι του άρθρου 43, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Επιπλέον, εφόσον πρόκειται για συστατικό στοιχείο διεθνούς συμφωνίας, εμπίπτει και στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 218, παράγραφος 6, στοιχείο α', σημείο ν, ΣΛΕΕ.

Μολονότι το Δικαστήριο έκανε δεκτή την προσφυγή, εντούτοις, για σοβαρούς λόγους ασφάλειας δικαίου, αποφάσισε να διατηρηθούν τα αποτελέσματα της αποφάσεως έως τη θέση σε ισχύ νέας αποφάσεως που θα στηρίζεται σε ενδεδειγμένη νομική βάση.

2. Θεσμικά όργανα και οργανισμοί της Ένωσης

Ως προς τις αρμοδιότητες των θεσμικών οργάνων και των οργανισμών της Ένωσης, δύο αποφάσεις χρήζουν ιδιαίτερης μνείας: η μία αφορά τις εξουσίες της Ευρωπαϊκής Αρχής Κινητών Αξιών και Αγορών (στο εξής: ΕΑΚΑΑ) και η άλλη τις εκτελεστικές αρμοδιότητες της Επιτροπής.

Το βασικό ζήτημα στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2014, *Ηνωμένο Βασίλειο κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου* (C-270/12, EU:C:2014:18), ήταν αν συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ένωσης η εξουσία της ΕΑΚΑΑ να παρεμβαίνει εκτάκτως στις χρηματοπιστωτικές

³³ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας, η οποία υπογράφηκε στο Montego Bay στις 10 Δεκεμβρίου 1982, και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 98/392/ΕΚ του Συμβουλίου, της 23ης Μαρτίου 1998 (ΕΕ L 179, σ. 1).

αγορές των κρατών μελών για να ρυθμίζει ή να απαγορεύει τις ανοικτές πωλήσεις. Αποφαινόμενο επί προσφυγής ακυρώσεως την οποία άσκησε το Ηνωμένο Βασίλειο κατά του άρθρου 28 του κανονισμού 236/2012³⁴, που προβλέπει αυτή την εξουσία της ΕΑΚΑΑ, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου κατέληξε ότι η εν λόγω διάταξη δεν αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης.

Πρώτον, το Δικαστήριο απέρριψε την αιτίαση ότι οι εξουσίες της ΕΑΚΑΑ βαίνουν πέραν εκείνων που μπορούν να ανατεθούν από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης σε άλλα όργανα³⁵. Ειδικότερα, αφενός, η ΕΑΚΑΑ επιτρέπεται να λαμβάνει μέτρα μόνον υπό την προϋπόθεση ότι αυτά αποσκοπούν στην αντιμετώπιση απειλής για την εύρυθμη λειτουργία και την ακεραιότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών ή για τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ένωση και έχουν διασυννοριακές συνέπειες. Επιπλέον, η ΕΑΚΑΑ μπορεί να παρέμβει κατ' αυτόν τον τρόπο μόνον εφόσον ουδεμία εθνική αρχή έχει λάβει τέτοια μέτρα ή εφόσον, αν έχουν ληφθεί παρόμοια μέτρα, δεν ενδείκνυνται προς αντιμετώπιση της σχετικής απειλής. Αφετέρου, η ΕΑΚΑΑ οφείλει να ελέγχει αν με τα μέτρα του οικείου εθνικού φορέα αντιμετωπίζεται σε σημαντικό βαθμό η απειλή ή βελτιώνεται η ικανότητα των εθνικών αρχών να τη διατηρούν υπό παρακολούθηση. Τέλος, η εξουσία εκτιμήσεως της ΕΑΚΑΑ περιορίζεται τόσο από την υποχρέωση διαβουλεύσεως με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συστημικού Κινδύνου όσο και από τον προσωρινό χαρακτήρα των μέτρων που επιτρέπεται να λαμβάνει.

Δεύτερον, το Δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα του Ηνωμένου Βασιλείου ότι, βάσει της αποφάσεως *Romano*³⁶, δεν επιτρέπεται να αναγνωριστεί σε έναν οργανισμό όπως η ΕΑΚΑΑ η ευχέρεια να εκδίδει κανονιστικές πράξεις. Υπενθύμισε συναφώς ότι το θεσμικό πλαίσιο που θεσπίζει η Συνθήκη ΛΕΕ, και ιδίως τα άρθρα 263, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ και 277 ΣΛΕΕ, επιτρέπει την έκδοση πράξεων γενικής ισχύος από τα όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης.

Τρίτον, κατά το Δικαστήριο, το άρθρο 28 του κανονισμού 236/2012 δεν είναι ασύμβατο προς το σύστημα μεταβιβάσεως εξουσιών που προβλέπουν τα άρθρα 290 ΣΛΕΕ και 291 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, η διάταξη αυτή δεν πρέπει να εξεταστεί μεμονωμένα, αλλά ως τμήμα ενός συνόλου κανόνων που έχουν σκοπό να παράσχουν στις αρμόδιες εθνικές αρχές και στην ΕΑΚΑΑ εξουσίες παρεμβάσεως για την αντιμετώπιση δυσμενών εξελίξεων οι οποίες απειλούν τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα εντός της Ένωσης και την εμπιστοσύνη των αγορών.

Τέλος, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το άρθρο 114 ΣΛΕΕ αποτελεί κατάλληλη νομική βάση για την έκδοση του άρθρου 28 του κανονισμού 236/2012. Επ' αυτού, τόνισε ότι από κανένα στοιχείο του άρθρου 114 ΣΛΕΕ δεν συνάγεται ότι τα μέτρα που λαμβάνονται βάσει της διατάξεως αυτής μπορούν να έχουν ως αποδέκτες μόνον κράτη μέλη. Εξάλλου, η συγκεκριμένη διάταξη χρησιμοποιείται μόνο στην περίπτωση όπου η πράξη που εκδίδεται βάσει αυτής αποσκοπεί στη βελτίωση των όρων πραγματώσεως και λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Το άρθρο 28 του κανονισμού 236/2012 πληροί την ως άνω προϋπόθεση εφόσον, μέσω της διατάξεως αυτής, ο νομοθέτης της Ένωσης αποβλέπει στην εναρμόνιση των μέσων αντιμετώπισεως ενδεχομένων κινδύνων από τις ανοικτές πωλήσεις και τα συμβόλαια ανταλλαγής πιστωτικής αθέτησης και στην εξασφάλιση καλύτερου συντονισμού και συνοχής μεταξύ των κρατών μελών, όταν πρέπει να ληφθούν μέτρα σε εξαιρετικές καταστάσεις.

³⁴ Κανονισμός (ΕΕ) 236/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαρτίου 2012, για τις ανοικτές πωλήσεις και ορισμένες πτυχές των συμβολαίων ανταλλαγής πιστωτικής αθέτησης (ΕΕ L 86, σ. 1).

³⁵ Απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Ιουνίου 1958, *Meroni κατά Ανωτάτης Αρχής* (C-9/56, EU:C:1958:7).

³⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Μαΐου 1981, *Romano* (C-98/80, EU:C:1981:104).

Με την απόφασή του *Κοινοβούλιο κατά Επιτροπής* (C-65/13, EU:C:2014:2289), της 15ης Οκτωβρίου 2014, το Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή ακυρώσεως με την οποία το Κοινοβούλιο προσήψε στην Επιτροπή ότι υπερέβη τα όρια των εκτελεστικών της εξουσιών εκδίδοντας την απόφαση 2012/733³⁷ σχετικά με τη δημιουργία του *EURopean Employment Services (EURES)*, προς εκτέλεση του κανονισμού 492/2011 που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης³⁸.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι οι εκτελεστικές αρμοδιότητες οι οποίες παρέχονται συναφώς στην Επιτροπή οριοθετούνται τόσο από το άρθρο 291, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ όσο και από τον εν λόγω κανονισμό. Ειδικότερα, γίνεται δεκτό ότι η εκτελεστική πράξη εξειδικεύει την οικεία νομοθετική πράξη όταν οι διατάξεις της πρώτης, αφενός, συνάδουν με τους βασικούς σκοπούς της δεύτερης και, αφετέρου, συνιστούν αναγκαία ή πρόσφορα μέτρα για την εφαρμογή της, χωρίς να τη συμπληρώνουν ή να την τροποποιούν. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι σκοπός της προσβαλλομένης αποφάσεως, όπως άλλωστε και του κανονισμού 492/2011, είναι να διευκολύνει τη διασυννοριακή κινητικότητα των εργαζομένων, προωθώντας στο πλαίσιο μιας κοινής δράσεως, ήτοι του EURES, τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών ως προς τις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας. Στη συνέχεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι διατάξεις της επίδικης αποφάσεως εξυπηρετούν πράγματι τον ως άνω σκοπό. Εξάλλου, κατά το Δικαστήριο, ο συντονισμός της πολιτικής των κρατών μελών στον τομέα της απασχόλησης, ο οποίος προϋποθέτει την ανταλλαγή πληροφοριών σε σχέση με τα προβλήματα και τα δεδομένα που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία και την απασχόληση, καταλέγεται μεταξύ των αναγκαίων για την εφαρμογή του κανονισμού 492/2011 μέτρων.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 11, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 492/2011 εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να διαμορφώσει τους κανόνες λειτουργίας της κοινής δράσεως την οποία πρέπει να αναλάβουν η Επιτροπή και τα κράτη μέλη σε θέματα σχετικά με την αντιστάθμιση της προσφοράς και της ζήτησης εργασίας και με την επακόλουθη πρόσληψη εργαζομένων. Η σύσταση του διοικητικού συμβουλίου EURES και η αναγνώριση σε αυτό συμβουλευτικού ρόλου εντάσσονται στο ίδιο πλαίσιο, χωρίς να το συμπληρώνουν ή να το τροποποιούν, δεδομένου ότι μοναδικός σκοπός τους είναι να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική λειτουργία της κοινής δράσεως. Το Δικαστήριο συνήγαγε εκ των ανωτέρω το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή επ' ουδενί υπερέβη τα όρια των εκτελεστικών της εξουσιών.

3. Πρόσβαση στα έγγραφα

Στον τομέα της προσβάσεως του κοινού στα έγγραφα, αξιοσημείωτη είναι η απόφαση της 3ης Ιουλίου 2014, *Συμβούλιο κατά in 't Veld* (C-350/12 P, EU:C:2014:2039), με την οποία το Δικαστήριο επικύρωσε κατ' αναίρεση την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου³⁹ που είχε δεχθεί εν μέρει την προσφυγή μέλους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως του Συμβουλίου να μην της επιτρέψει πλήρη πρόσβαση στο έγγραφο της γνωμοδοτήσεως της νομικής του υπηρεσίας ως προς την έναρξη διαπραγματεύσεων μεταξύ της Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, για τη σύναψη συμφωνίας περί μεταφοράς δεδομένων χρηματοπιστωτικών πληρωμών στο πλαίσιο της προλήψεως της τρομοκρατίας (συμφωνία SWIFT).

³⁷ Εκτελεστική απόφαση 2012/733/ΕΕ της Επιτροπής, της 26ης Νοεμβρίου 2012, για την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την αντιστάθμιση προσφοράς και ζήτησης εργασίας και την αναδημιουργία του EURES (ΕΕ L 328, σ. 21).

³⁸ Κανονισμός (ΕΕ) 492/2011, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης (ΕΕ L 141, σ. 1).

³⁹ Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 4ης Μαΐου 2012, *In 't Veld κατά Συμβουλίου* (T-529/09, EU:T:2012:215).

Συναφώς, το Δικαστήριο υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι το εκάστοτε θεσμικό όργανο οφείλει, όταν εφαρμόζει κάποια από τις εξαιρέσεις του άρθρου 4, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1049/2001⁴⁰, να σταθμίζει το ειδικό συμφέρον, που πρέπει να προστατευθεί μέσω της μη γνωστοποιήσεως του περιεχομένου του οικείου εγγράφου, με το γενικό συμφέρον να επιτραπεί η πρόσβαση στο συγκεκριμένο έγγραφο, ιδίως λαμβανομένων υπόψη των πλεονεκτημάτων τα οποία απορρέουν από την αυξημένη διαφάνεια και συνίστανται στην καλύτερη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και στη μεγαλύτερη νομιμότητα, αποτελεσματικότητα και υπευθυνότητα της Διοικήσεως έναντι των πολιτών σε ένα δημοκρατικό σύστημα. Μολονότι η προαναφερθείσα υποχρέωση σταθμίσεως έχει όλως ιδιαίτερη σημασία στις περιπτώσεις όπου το Συμβούλιο ενεργεί υπό την ιδιότητα του νομοθέτη, τούτο δεν σημαίνει ότι η μη νομοθετική δραστηριότητα των θεσμικών οργάνων εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 1049/2001.

Ως προς την προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 1049/2001 εξαίρεση για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος όσον αφορά τις νομικές γνωμοδοτήσεις, η εξέταση την οποία οφείλει να πραγματοποιεί το θεσμικό όργανο όταν του ζητείται να δημοσιοποιήσει έγγραφο πρέπει οπωσδήποτε να γίνεται σε τρία στάδια, που αντιστοιχούν στα τρία κριτήρια της διατάξεως αυτής. Έτσι, το θεσμικό όργανο πρέπει, σε πρώτο στάδιο, να βεβαιωθεί ότι το έγγραφο του οποίου ζητείται η δημοσιοποίηση περιέχει όντως νομική γνωμοδότηση. Σε δεύτερο στάδιο, υποχρεούται να εξετάσει αν η δημοσιοποίηση εκείνων των τμημάτων του επίδικου εγγράφου που έχει διαπιστωθεί ότι αφορούν νομικές γνωμοδοτήσεις θα έθιγε με τρόπο ευλόγως προβλέψιμο και όχι αμιγώς υποθετικό την προστασία της οποίας πρέπει να απολαύουν οι τελευταίες. Τέλος, σε τρίτο και τελευταίο στάδιο, το θεσμικό όργανο, εφόσον εκτιμά ότι η γνωστοποίηση του περιεχομένου του εγγράφου θα έθιγε την προστασία της οποίας πρέπει να τυγχάνουν οι νομικές γνωμοδοτήσεις, οφείλει να ελέγξει ότι δεν υπάρχει υπέρτερο δημόσιο συμφέρον που να δικαιολογεί τη δημοσιοποίηση.

4. Δημοσιονομικές διατάξεις

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση *Nencini κατά Κοινοβουλίου* (C-447/13 P, EU:C:2014:2372), της 13ης Νοεμβρίου 2014, μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου άσκησε ενώπιον του Δικαστηρίου αίτηση αναιρέσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου περί απορρίψεως της προσφυγής του με αίτημα, μεταξύ άλλων, την ακύρωση, αφενός, της αποφάσεως του Κοινοβουλίου σχετικά με την αναζήτηση των ποσών που του καταβλήθηκαν αχρεωστήτως ως επιστροφή εξόδων ταξιδίου και επικουρήσεως βουλευτή και, αφετέρου, του σχετικού χρεωστικού σημειώματος⁴¹. Προς στήριξη των αιτημάτων του, ο αναιρεσείων υποστήριξε, ειδικότερα, ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη τους εφαρμοστέους κανόνες παραγραφής.

⁴⁰ Κανονισμός (ΕΚ) 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (ΕΕ L 145, σ. 43).

⁴¹ Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 4ης Ιουνίου 2013, *Nencini κατά Κοινοβουλίου* (T-431/10 και T-560/10, EU:T:2013:290).

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ούτε ο κανονισμός 1605/2002 (δημοσιονομικός κανονισμός)⁴² ούτε ο κανονισμός 2342/2002 (εκτελεστικός κανονισμός)⁴³ τάσσουν συγκεκριμένη προθεσμία για την κοινοποίηση χρεωστικού σημειώματος εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος από την ημερομηνία επελεύσεως της γενεσιουργού αιτίας της επίμαχης αξιώσεως. Κατέστησε πάντως σαφές ότι, ελλείψει οποιασδήποτε μνείας στις οικείες ρυθμίσεις, η αρχή της ασφάλειας δικαίου επιτάσσει να προβαίνει το θεσμικό όργανο στην κοινοποίηση σε εύλογο χρόνο. Συναφώς, λαμβανομένης υπόψη της προβλεπόμενης από το άρθρο 73α του δημοσιονομικού κανονισμού πενταετούς προθεσμίας παραγραφής, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το χρεωστικό σημείωμα δεν κοινοποιείται σε εύλογο χρόνο όταν η κοινοποίηση λαμβάνει χώρα πέντε και πλέον έτη μετά την ημερομηνία κατά την οποία το θεσμικό όργανο είναι, κατά κανόνα, σε θέση να απαιτήσει την ικανοποίηση της αξιώσεώς του. Το τεκμήριο αυτό μπορεί να ανατραπεί μόνο σε περίπτωση που το θεσμικό όργανο αποδείξει ότι, μολονότι επέδειξε κάθε δυνατή επιμέλεια, η καθυστέρηση οφείλεται στη συμπεριφορά του οφειλέτη, ιδίως στις παρελκυστικές του τακτικές ή την κακή του πίστη. Επομένως, αν δεν αποδειχθεί κάτι τέτοιο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το θεσμικό όργανο παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την αρχή της εύλογης προθεσμίας.

IV. Μέσα ένδικης προστασίας βάσει του δικαίου της Ένωσης

Κατά το 2014 το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί επί διαφόρων ζητημάτων σχετικών με την ένδικη προστασία που παρέχεται βάσει του δικαίου της Ένωσης, στο πλαίσιο τόσο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής όσο και ορισμένων από τα ένδικα βοηθήματα τα οποία ασκούνται απευθείας ενώπιόν του.

1. Προδικαστική παραπομπή

Στην απόφαση Α (C-112/13, EU:C:2014:2195), που εκδόθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 2014 και αφορούσε τον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις⁴⁴, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να εξετάσει αν προσκρούει στο άρθρο 267 ΣΛΕΕ εθνική ρύθμιση η οποία ορίζει ότι τα τακτικά δικαστήρια, όταν αποφαινόμενα κατ' έφεση ή στον τελευταίο βαθμό δικαιοδοσίας, υποχρεούνται, εφόσον εκτιμούν ότι εθνικός νόμος αντιβαίνει στον Χάρτη, να ζητήσουν, εκκρεμούσης της ενώπιόν τους δίκης, από το Συνταγματικό Δικαστήριο να τον κηρύξει άκυρο, αντί να τον αφήσουν απλώς ανεφάρμοστο στην προκειμένη περίπτωση.

Υπενθυμίζοντας τις αρχές που τέθηκαν με την απόφαση *Melki και Abdeli*⁴⁵, το Δικαστήριο έκρινε ότι το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει τέτοια εθνική ρύθμιση στον βαθμό που η κατά προτεραιότητα εφαρμογή της ως άνω διαδικασίας συνεπάγεται ότι τα τακτικά αυτά δικαστήρια παρακωλύονται, τόσο πριν από την παραπομπή του σχετικού ζητήματος ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου το οποίο είναι αρμόδιο να ασκεί τον έλεγχο της

⁴² Κανονισμός (ΕΚ, Ευρατόμ) 1605/2002 του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2002, για τη θέσπιση του δημοσιονομικού κανονισμού που εφαρμόζεται στο γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 248, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) 1995/2006 (ΕΕ L 390, σ. 1).

⁴³ Κανονισμός (ΕΚ, Ευρατόμ) 2342/2002 της Επιτροπής, της 23ης Δεκεμβρίου 2002, για τη θέσπιση των κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 1605/2002 του Συμβουλίου, για τη θέσπιση του δημοσιονομικού κανονισμού που εφαρμόζεται στο γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 357, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε τελευταία με τον κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) 478/2007 (ΕΕ L 111, σ. 13).

⁴⁴ Αναφορά στην ίδια απόφαση, αλλά υπό το πρίσμα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, γίνεται στον τίτλο ΙΧ, ο οποίος είναι αφιερωμένος στον συγκεκριμένο τομέα.

⁴⁵ Απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Ιουνίου 2010, *Melki και Abdeli* (C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363).

συνταγματικότητας νόμων όσο και, ενδεχομένως, κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως του εν λόγω δικαστηρίου, να κάνουν χρήση της δυνατότητάς τους, ή να τηρήσουν την υποχρέωσή τους, υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο.

Συναφώς, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, εφόσον η παρεμπόμπουσα διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας αφορά εθνικό νόμο του οποίου το περιεχόμενο περιορίζεται απλώς στη μεταφορά των αναγκαστικού δικαίου διατάξεων μιας οδηγίας της Ένωσης στην εσωτερική έννομη τάξη, η διαδικασία αυτή δεν πρέπει να θίγει την αποκλειστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να διαπιστώνει ότι πράξη της Ένωσης είναι ανίσχυρη. Προτού καταστεί δυνατή η άσκηση παρεμπόμπου ελέγχου της συνταγματικότητας τέτοιου νόμου για τους ίδιους λόγους που τίθεται ζήτημα κύρους της οδηγίας, τα εθνικά δικαστήρια, οι αποφάσεις των οποίων δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, υποχρεούνται κατ' αρχήν, βάσει του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, να υποβάλουν στο Δικαστήριο ερώτημα ως προς το κύρος της οδηγίας αυτής και, εν συνεχεία, να συμμορφωθούν προς τις συνέπειες της προδικαστικής αποφάσεως του Δικαστηρίου, εκτός αν το ίδιο το δικαστήριο που είχε κινήσει τη διαδικασία του παρεμπόμπου ελέγχου συνταγματικότητας έχει ήδη υποβάλει στο Δικαστήριο το σχετικό ερώτημα βάσει του δευτέρου εδαφίου του ίδιου αυτού άρθρου. Πράγματι, όταν πρόκειται για νόμο με τον οποίο θα μεταφερθεί στην εσωτερική έννομη τάξη μια οδηγία, το ζήτημα του κύρους της οδηγίας αυτής αποτελεί πρόκριμα για την υποχρέωση μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο.

2. Προσφυγή λόγω παραβάσεως

Το Δικαστήριο αποσαφήνισε, με τρεις αποφάσεις που εκδόθηκαν από το τμήμα μείζονος συνθέσεώς του, τη διαδικασία του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, σε περίπτωση μη εκτελέσεως, από το οικείο κράτος μέλος, δικαστικής αποφάσεως με την οποία έχει διαπιστωθεί παράβασή του.

Πρώτον, με την απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2014, *Επιτροπή κατά Πορτογαλίας* (C-292/11 P, EU:C:2014:3), το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί της αρμοδιότητας της Επιτροπής στο πλαίσιο του ελέγχου της εκτελέσεως μιας δικαστικής αποφάσεως που εκδόθηκε δυνάμει του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο είχε καταλήξει, με απόφαση που εξέδωσε το 2008⁴⁶, ότι η Πορτογαλία δεν είχε συμμορφωθεί με προηγούμενη δικαστική απόφαση του 2004⁴⁷ περί διαπιστώσεως παραβάσεώς της και, κατά συνέπεια, την υποχρέωσε να καταβάλει χρηματική ποινή. Στο πλαίσιο της διαδικασίας εισπράξεως της χρηματικής αυτής ποινής, η Επιτροπή εξέδωσε απόφαση με την οποία διαπίστωσε ότι τα ληφθέντα από το εν λόγω κράτος μέλος μέτρα δεν διασφάλιζαν την προσήκουσα εκτέλεση της αποφάσεως του 2004. Η Πορτογαλία προσέβαλε την απόφαση της Επιτροπής ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, που έκανε δεκτή την προσφυγή κρίνοντας ότι η Επιτροπή προέβη σε μια εκτίμηση η οποία εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου⁴⁸. Η Επιτροπή άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου.

Στην απόφασή του επί της αιτήσεως αναίρέσεως, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, αντιθέτως προς τη διαδικασία του άρθρου 258 ΣΛΕΕ, που αποσκοπεί στη διαπίστωση και την παύση της συμπεριφοράς κράτους μέλους η οποία στοιχειοθετεί παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, το αντικείμενο της διαδικασίας του άρθρου 260 ΣΛΕΕ είναι πολύ πιο περιορισμένο καθόσον σκοπός της είναι να παρακινήσει το κράτος μέλος που δεν έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του να εκτελέσει τη δικαστική απόφαση με την οποία διαπιστώθηκε παράβασή του. Κατά συνέπεια, η δεύτερη αυτή διαδικασία πρέπει να θεωρηθεί ειδική ένδικη διαδικασία εκτελέσεως των αποφάσεων του

⁴⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιανουαρίου 2008, *Επιτροπή κατά Πορτογαλίας* (C-70/06, EU:C:2008:3).

⁴⁷ Απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Οκτωβρίου 2004, *Επιτροπή κατά Πορτογαλίας* (C-275/03, EU:C:2004:632).

⁴⁸ Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 29ης Μαρτίου 2011, *Πορτογαλία κατά Επιτροπής* (T-33/09, EU:T:2011:127).

Δικαστηρίου, δηλαδή μέσο αναγκαστικής εκτελέσεως. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή οφείλει, όταν ελέγχει, αφενός, τα μέτρα που έλαβε το οικείο κράτος μέλος προκειμένου να συμμορφωθεί με την απόφαση αυτή και, αφετέρου, την είσπραξη των οφειλομένων ποσών, να λαμβάνει υπόψη τον τρόπο με τον οποίο το Δικαστήριο οριοθέτησε την παράβαση. Επομένως, όταν, στο πλαίσιο εκτελέσεως αποφάσεως εκδοθείσας βάσει του άρθρου 260 ΣΛΕΕ, ανακύπτει διαφορά μεταξύ της Επιτροπής και του οικείου κράτους μέλους ως προς το ζήτημα αν συγκεκριμένη εθνική πρακτική ή συγκεκριμένη εθνική ρύθμιση είναι πρόσφορη για τη διασφάλιση της εκτελέσεως μιας δικαστικής αποφάσεως επί παραβάσεως, η Επιτροπή δεν επιτρέπεται να επιλύσει η ίδια την εν λόγω διαφορά και να συναγάγει εντεύθεν τις συνέπειες που επιβάλλονται για τον υπολογισμό της χρηματικής ποινής.

Το Δικαστήριο κατέστησε δε σαφές ότι ούτε το Γενικό Δικαστήριο, όταν καλείται να ελέγξει τη νομιμότητα τέτοιας αποφάσεως της Επιτροπής, μπορεί να αποφανθεί επί της εκτιμήσεως του θεσμικού οργάνου ως προς το ζήτημα αν συγκεκριμένη εθνική πρακτική ή συγκεκριμένη εθνική ρύθμιση —η οποία δεν έχει εξεταστεί προηγουμένως από το Δικαστήριο— είναι πρόσφορη για τη διασφάλιση της εκτελέσεως μιας αποφάσεως περί διαπιστώσεως παραβάσεως. Συγκεκριμένα, αν έπραττε κάτι τέτοιο, το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε αφεύκτως να αποφανθεί επί της συμβατότητας μιας τέτοιας πρακτικής ή μιας τέτοιας κανονιστικής ρυθμίσεως με το δίκαιο της Ένωσης και θα υπεισερχόταν κατά τον τρόπο αυτόν στην αποκλειστική προς τούτο αρμοδιότητα του Δικαστηρίου.

Δεύτερον, με δύο αποφάσεις της 2ας Δεκεμβρίου 2014, *Επιτροπή κατά Ιταλίας* (C-196/13, EU:C:2014:2407) και *Επιτροπή κατά Ελλάδας* (C-378/13, EU:C:2014:2405), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου αποφάνθηκε επί των κριτηρίων καθορισμού των χρηματικών κυρώσεων σε περίπτωση μη εκτελέσεως μιας δικαστικής αποφάσεως με την οποία είχε διαπιστωθεί παράβαση, εξ αφορμής δύο προσφυγών που άσκησε η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, με αντικείμενο τη μη εκτέλεση εκ μέρους της Ιταλίας και της Ελλάδας αντίστοιχων αποφάσεων περί διαπιστώσεως παραβάσεως των υποχρεώσεών τους στον τομέα της διαχείρισεως αποβλήτων⁴⁹.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε συναφώς ότι, όταν, όπως στις υποθέσεις αυτές, η καταδίκη κράτους μέλους στην καταβολή χρηματικής ποινής συνιστά κατάλληλο οικονομικής φύσεως μέσο προκειμένου το κράτος μέλος να παρακινηθεί να λάβει τα αναγκαία μέτρα ώστε να θέσει τέρμα στη διαπιστωθείσα παράβαση, η κύρωση αυτή πρέπει να είναι ανάλογη προς τον βαθμό πίεσεως που απαιτείται ώστε το κράτος μέλος το οποίο δεν έχει συμμορφωθεί να εκτελέσει τη δικαστική απόφαση περί διαπιστώσεως της παραβάσεως και να μεταβάλει τη συμπεριφορά του, ώστε να τερματιστεί η προσαπτόμενη παράβαση. Επομένως, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του Δικαστηρίου, τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ώστε να διασφαλίζεται ο χαρακτήρας της χρηματικής ποινής ως μέτρου εξαναγκασμού με σκοπό την ομοιόμορφη και αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης είναι κατ' αρχήν η διάρκεια της παραβάσεως, ο βαθμός της σοβαρότητάς της και η ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους. Για την εφαρμογή των κριτηρίων αυτών, το Δικαστήριο καλείται να συνεκτιμήσει ιδίως τις συνέπειες που έχει η μη εκτέλεση επί των συμφερόντων των ιδιωτών και επί του δημοσίου συμφέροντος, καθώς και το ζήτημα πόσο επείγον είναι να εξαναγκαστεί το κράτος μέλος να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις του. Για την εξασφάλιση της πλήρους εκτελέσεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου πρέπει να απαιτείται η εις το ακέραιο καταβολή της χρηματικής ποινής, μέχρις ότου ληφθούν από το κράτος μέλος όλα τα αναγκαία μέτρα για τον τερματισμό της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Εντούτοις, σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, είναι δυνατό να οριστεί ότι η χρηματική ποινή θα

⁴⁹ Αποφάσεις του Δικαστηρίου της 26ης Απριλίου 2007, *Επιτροπή κατά Ιταλίας* (C-135/05, EU:C:2007:250) και της 6ης Οκτωβρίου 2005, *Επιτροπή κατά Ελλάδας* (C-502/03, EU:C:2005:592).

μειώνεται προοδευτικά ώστε να λαμβάνονται υπόψη τυχόν πρόοδοι που σημειώνει το κράτος μέλος στην εκτέλεση των υποχρεώσεών του.

Εξάλλου, αφού υπογράμμισε ότι μπορεί κάλλιστα, στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας εκτιμήσεως την οποία διαθέτει στον συγκεκριμένο τομέα, να επιβάλλει σωρευτικώς χρηματική ποινή και κατ' αποκοπήν ποσό, το Δικαστήριο επισήμανε ότι η αρχή της καταδίκης κράτους μέλους στην καταβολή κατ' αποκοπήν ποσού στηρίζεται ουσιαστικά στην εκτίμηση των συνεπειών που έχει η μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων του οικείου κράτους μέλους τόσο για τα συμφέροντα των ιδιωτών όσο και για το δημόσιο συμφέρον, ιδίως όταν η παράβαση έχει συνεχιστεί επί μακρόν αφού εκδόθηκε η απόφαση με την οποία διαπιστώθηκε αρχικώς η ύπαρξή της. Πάντως, η καταδίκη στην καταβολή κατ' αποκοπήν ποσού πρέπει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να αποφασίζεται βάσει του συνόλου των κρίσιμων στοιχείων που συνδέονται τόσο με τα χαρακτηριστικά της διαπιστωθείσας παραβάσεως όσο και με τη συμπεριφορά του κράτους μέλους το οποίο δεν έχει συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις του.

3. Προσφυγή ακυρώσεως

Πρώτον, με την απόφαση *Schönberger κατά Κοινοβουλίου* (C-261/13 P, EU:C:2014:2423), που εκδόθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου αποφάνθηκε επί των προϋποθέσεων υπό τις οποίες απόφαση της Επιτροπής Αναφορών του Κοινοβουλίου για περάτωση της έρευνας επί υποβληθείσας αναφοράς συνιστά πράξη δεκτική προσφυγής και επικύρωσε την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου⁵⁰ στην υπόθεση αυτή.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι, κατά τη νομολογία του, αποτελούν πράξεις δεκτικές προσφυγής ακυρώσεως, δυνάμει του άρθρου 263, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, τα μέτρα τα οποία παράγουν δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα, ικανά να θίξουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος, μεταβάλλοντας ουσιαστικά τη νομική του κατάσταση.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο τόνισε ότι το δικαίωμα αναφοράς καταλέγεται μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ότι ασκείται υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 227 ΣΛΕΕ και ότι αποτελεί εργαλείο προς εξασφάλιση της συμμετοχής των πολιτών στη δημοκρατική ζωή της Ένωσης. Το Δικαστήριο διευκρίνισε συναφώς ότι, όταν υποβάλλεται αναφορά στο Κοινοβούλιο και αυτό κρίνει, με απόφασή του, ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 227 ΣΛΕΕ, η εν λόγω απόφαση υπόκειται οπωσδήποτε σε δικαστικό έλεγχο, δεδομένου ότι ενδέχεται να θίγει το δικαίωμα αναφοράς του ενδιαφερομένου. Το αυτό ισχύει για απόφαση με την οποία το Κοινοβούλιο, προσβάλλοντας τον ίδιο τον πυρήνα του δικαιώματος αναφοράς, αρνείται ή παραλείπει να επιληφθεί αναφοράς που του υποβάλλεται και, κατά συνέπεια, να ελέγξει κατά πόσον πληρούνται στην προκειμένη περίπτωση οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις.

Επιπλέον, τυχόν αρνητική απόφαση του Κοινοβουλίου επί του ζητήματος αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 227 ΣΛΕΕ πρέπει να αιτιολογείται κατά τρόπον ώστε ο αναφέρων να γνωρίζει ποια ακριβώς από τις εν λόγω προϋποθέσεις ελλείπει στην περίπτωση του. Σημειωτέον ότι και μια συνοπτική αιτιολογία αρκεί για να θεωρηθεί ότι πληρούται η συγκεκριμένη απαίτηση.

Αντιθέτως, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, στις περιπτώσεις όπου το Κοινοβούλιο έχει κρίνει ότι η υποβληθείσα αναφορά πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 227 ΣΛΕΕ, το θεσμικό αυτό όργανο διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως πολιτικής φύσεως, ως προς τη συνέχεια που μπορεί

⁵⁰ Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 7ης Μαρτίου 2013, *Schönberger κατά Κοινοβουλίου* (T-186/11, EU:T:2013:111).

να δώσει σε τέτοια αναφορά. Επομένως, η σχετική απόφαση δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, ανεξαρτήτως αν, με την απόφαση αυτή, το Κοινοβούλιο λαμβάνει το ίδιο τα προβλεπόμενα μέτρα ή εκτιμά ότι δεν είναι σε θέση να το πράξει και διαβιβάζει την αναφορά στο αρμόδιο όργανο ή στην αρμόδια υπηρεσία ώστε να λάβουν τα εν λόγω μέτρα. Επομένως, μια τέτοια απόφαση δεν είναι δεκτική προσφυγής ενώπιον του δικαστή της Ένωσης.

Δεύτερον, με την απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, *Liivimaa Lihaveis* (C-562/12, EU:C:2014:2229), το Δικαστήριο παρέσχε διευκρινίσεις, αφενός, ως προς τις πράξεις που είναι δεκτικές προσφυγής ενώπιον του δικαστή της Ένωσης και, αφετέρου, ως προς την υποχρέωση των κρατών μελών να εγγυώνται το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, στις περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η άσκηση ένδικου βοηθήματος ενώπιον του δικαστή της Ένωσης. Στο επίκεντρο της υποθέσεως αυτής βρισκόταν η απόφαση μιας επιτροπής παρακολουθήσεως, συσταθείσας από κράτος μέλος και επιφορτισμένης με την εκτέλεση επιχειρησιακού προγράμματος στο πλαίσιο της πολιτικής για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, να απορρίψει αίτηση χρηματοδοτήσεως την οποία είχε υποβάλει επιχείρηση.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι ο προβλεπόμενος από το άρθρο 263 ΣΛΕΕ μηχανισμός δικαστικού ελέγχου εφαρμόζεται στα όργανα και τους οργανισμούς που έχουν συσταθεί από τον νομοθέτη της Ένωσης και έχουν εξουσιοδοτηθεί να εκδίδουν πράξεις οι οποίες είναι νομικά δεσμευτικές έναντι φυσικών και νομικών προσώπων σε συγκεκριμένους τομείς. Αντιθέτως, μια επιτροπή παρακολουθήσεως όπως αυτή η οποία συστήνεται, κατ' εφαρμογήν του κανονισμού 1083/2006⁵¹, από κράτος μέλος στο πλαίσιο επιχειρησιακού προγράμματος που έχει ως σκοπό την προώθηση της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας, δεν είναι θεσμικό όργανο ούτε άλλο όργανο ή οργανισμός της Ένωσης. Επομένως, ο δικαστής της Ένωσης δεν είναι αρμόδιος να αποφαινεται επί της νομιμότητας των πράξεων τέτοιας επιτροπής, όπως η απόφασή της περί απορρίψεως αιτήσεως χρηματοδοτήσεως. Εξάλλου, είναι επίσης αναρμόδιος να εκτιμήσει το κύρος των οδηγιών προγράμματος τους οποίους εκδίδει μια επιτροπή τέτοιου είδους.

Εντούτοις, το Δικαστήριο έκρινε ότι αντιβαίνει στον κανονισμό 1083/2006, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, όρος οδηγού προγράμματος μιας επιτροπής παρακολουθήσεως ο οποίος προβλέπει ότι οι απορριπτικές αποφάσεις που εκδίδει η εν λόγω επιτροπή παρακολουθήσεως επί αιτήσεων χρηματοδοτήσεως δεν είναι δυνατό να προσβληθούν ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους. Πράγματι, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 47 του Χάρτη θα γίνεται σεβαστό στην Ένωση, το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν τα αναγκαία ένδικα βοηθήματα και μέσα προς διασφάλιση πραγματικής δικαστικής προστασίας στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης.

4. Αγωγή αποζημιώσεως

Με την απόφαση *Νικολάου κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου* (C-220/13 P, EU:C:2014:2057), που εκδόθηκε στις 10 Ιουλίου 2014, το Δικαστήριο επικύρωσε απορριπτική απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου επί αγωγής αποζημιώσεως ασκηθείσας κατά της Ένωσης⁵², αφού εξέτασε κατά πόσον ο δικαστής της Ένωσης οφείλει, λόγω της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας, να λάβει υπόψη τον νομικό χαρακτηρισμό

⁵¹ Κανονισμός (ΕΚ) 1083/2006 του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2006, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 (ΕΕ L 210, σ. 25).

⁵² Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 20ής Φεβρουαρίου 2013, *Νικολάου κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου* (T-241/09, EU:T:2013:79).

των πραγματικών περιστατικών στον οποίο έχει προβεί εθνικό δικαστήριο στο πλαίσιο ποινικής δίκης για τα ίδια πραγματικά περιστατικά που αφορά η εν λόγω αγωγή αποζημιώσεως. Στην υπόθεση αυτή, μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου είχε ασκήσει αγωγή με αίτημα τη χρηματική ικανοποίηση της ηθικής βλάβης την οποία ισχυρίστηκε ότι υπέστη λόγω παρατυπιών και παραβάσεων των κανόνων του δικαίου της Ένωσης από το Ελεγκτικό Συνέδριο στο πλαίσιο εσωτερικής του έρευνας. Ενώπιον του Δικαστηρίου, η αναιρεσείουσα υποστήριξε ότι προσκρούει στην αρχή του τεκμηρίου αθωότητας απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου με την οποία τίθεται υπό αμφισβήτηση η αθωότητά της, τη στιγμή που αυτή έχει ήδη απαλλαγεί με αμετάκλητη απόφαση εθνικού ποινικού δικαστηρίου.

Το Δικαστήριο επισήμανε συναφώς ότι η αγωγή αποζημιώσεως, δυνάμει των άρθρων 235 ΕΚ και 288 ΕΚ⁵³, για εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης ως προς πράξεις ή παραλείψεις των θεσμικών της οργάνων, θεσμοθετήθηκε ως αυτοτελές, σε σχέση με τα υπόλοιπα, ένδικο βοήθημα το οποίο έχει ειδική λειτουργία στο πλαίσιο του συστήματος των ενδίκων βοηθημάτων και μέσων, η δε άσκησή του εξαρτάται από προϋποθέσεις που προβλέφθηκαν με γνώμονα το ειδικό αντικείμενό του.

Κατά συνέπεια, μολονότι οι διαπιστώσεις που τυχόν έγιναν κατά τη διάρκεια ποινικής δίκης για τα ίδια πραγματικά περιστατικά με αυτά τα οποία που εξετάζονται στο πλαίσιο διαδικασίας του άρθρου 235 ΕΚ μπορούν να ληφθούν υπόψη από το επιληφθέν δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης, εντούτοις το τελευταίο δεν δεσμεύεται από τον νομικό χαρακτηρισμό των εν λόγω πραγματικών περιστατικών από τον ποινικό δικαστή. Έργο του δικαστή της Ένωσης είναι, κάνοντας πλήρη χρήση της εξουσίας εκτιμήσεως την οποία διαθέτει, να τα αναλύσει αυτοτελώς για να ελέγξει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις στοιχειοθετήσεως της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης. Επομένως, δεν είναι δυνατό να προσαφθεί στον δικαστή της Ένωσης ότι παραβίασε την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, η οποία διατυπώνεται στο άρθρο 10 ΕΚ⁵⁴, επειδή κατά την αξιολόγηση ορισμένων πραγματικών στοιχείων απέκλινε από τις κρίσεις του εθνικού δικαστηρίου.

V. Γεωργία

Στον τομέα της γεωργίας, με την απόφαση *SICES κ.λπ.* (C-155/13, EU:C:2014:145), που εκδόθηκε στις 13 Μαρτίου 2014, το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί της έννοιας της καταχρήσεως δικαιώματος στο πλαίσιο της ερμηνείας του καθεστώτος των πιστοποιητικών εισαγωγής για τα σκόρδα, το οποίο θεσπίστηκε με τον κανονισμό 341/2007⁵⁵. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο κλήθηκε να απαντήσει, μεταξύ άλλων, στο ερώτημα αν το άρθρο 6, παράγραφος 4, του ως άνω κανονισμού δεν επιτρέπει πράξεις με τις οποίες ένας εισαγωγέας, κάτοχος πιστοποιητικών εισαγωγής με μειωμένο δασμό, αγοράζει εμπόρευμα προ της εισαγωγής του στην Ένωση από επιχείρηση, που είναι μεν επίσης παραδοσιακός εισαγωγέας κατά την έννοια του κανονισμού, έχει όμως εξαντλήσει τα δικά της πιστοποιητικά εισαγωγής με μειωμένο δασμό, και στη συνέχεια της το πωλεί εκ νέου μετά την εισαγωγή του στην Ένωση. Με άλλα λόγια, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να διευκρινιστεί

⁵³ Νυν άρθρα 268 ΣΛΕΕ και 340 ΣΛΕΕ αντιστοίχως.

⁵⁴ Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ.

⁵⁵ Κανονισμός (ΕΚ) 341/2007 της Επιτροπής, της 29ης Μαρτίου 2007, σχετικά με το άνοιγμα και τον τρόπο διαχείρισης δασμολογικών ποσοστώσεων καθώς και την καθιέρωση καθεστώτος πιστοποιητικών εισαγωγής και πιστοποιητικών καταγωγής για τα σκόρδα και ορισμένα άλλα γεωργικά προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες (ΕΕ L 90, σ. 12).

αν τέτοιες πράξεις, αφενός, αντιβαίνουν στο εν λόγω άρθρο, καίτοι η διάταξή του δεν αναφέρεται συγκεκριμένα σε αυτές, και, αφετέρου, στοιχειοθετούν κατάχρηση δικαιώματος⁵⁶.

Η υπόθεση αυτή έδωσε στο Δικαστήριο την ευκαιρία να υπενθυμίσει ότι οι πολίτες δεν επιτρέπεται να επικαλούνται δολίως ή καταχρηστικώς το δικαίωμα της Ένωσης και ότι ο χαρακτηρισμός μιας πρακτικής ως καταχρηστικής απαιτεί τη συνδρομή ενός αντικειμενικού και ενός υποκειμενικού στοιχείου. Εν προκειμένω, ως προς το αντικειμενικό στοιχείο, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι δεν έχει επιτευχθεί ο σκοπός του κανονισμού, ο οποίος συνίσταται στη διαχείριση των δασμολογικών ποσοστώσεων κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των πραγματικών εισαγωγών, για να μην είναι πλέον δυνατός ο έλεγχος της αγοράς από έναν και μόνον εισαγωγέα. Πράγματι, οι επίδικες πράξεις παρέχουν στον αγοραστή, ο οποίος είναι εισαγωγέας και έχει εξαντλήσει τα δικά του πιστοποιητικά, οπότε δεν είναι πλέον σε θέση να εισαγάγει σκόρδο υπό ευνοϊκούς δασμολογικούς όρους, τη δυνατότητα να προμηθευτεί σκόρδο εισαγόμενο υπό ευνοϊκούς δασμολογικούς όρους και να επεκτείνει την επιρροή του στην αγορά πέραν εκείνου του τμήματος της δασμολογικής ποσοστώσεως που του έχει χορηγηθεί. Ως προς το υποκειμενικό στοιχείο, το Δικαστήριο τόνισε ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, προκειμένου να γίνει δεκτό ότι κύριος σκοπός των επίδικων πράξεων ήταν να αποκομίσει ο εντός της Ένωσης αγοραστής αδικαιολόγητο πλεονέκτημα, πρέπει οι εισαγωγείς να είχαν την πρόθεση να απονείμουν τέτοιο πλεονέκτημα στον συγκεκριμένο αγοραστή και οι οικείες πράξεις να στερούνται κάθε οικονομικής και εμπορικής δικαιολογήσεως για τους εισαγωγείς αυτούς, όπερ απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διαπιστώσει.

Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο κατέληξε ότι, μολονότι η προαναφερθείσα διάταξη δεν απαγορεύει κατ' αρχήν τις επίδικες πράξεις πωλήσεως, εισαγωγής και επαναπωλήσεως, οι πράξεις αυτές στοιχειοθετούν κατάχρηση δικαιώματος εφόσον γίνονται τεχνηέντως με κύριο σκοπό να τύχουν εφαρμογής ευνοϊκοί δασμολογικοί όροι.

VI. Ελευθερίες κυκλοφορίας

1. Ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και κοινωνική ασφάλιση

Σε δύο σημαντικές υποθέσεις, το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί των όρων «εργαζόμενος» και «απασχόληση στη δημόσια διοίκηση», όπως χρησιμοποιούνται στο άρθρο 45 ΣΛΕΕ.

Με την απόφαση *Saint Prix* (C-507/12, EU:C:2014:2007), που εκδόθηκε στις 19 Ιουνίου 2014, το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί της ερμηνείας του όρου «εργαζόμενος» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ και του άρθρου 7 της οδηγίας 2004/38⁵⁷. Η διαφορά της κύριας δίκης αφορούσε Γαλλίδα υπήκοο η οποία υπέβαλε αίτηση για να λάβει εισοδηματική ενίσχυση κατόπιν της παύσεως της επαγγελματικής της δραστηριότητας στο Ηνωμένο Βασίλειο λόγω της εγκυμοσύνης της. Οι βρετανικές αρχές απέρριψαν την αίτηση για χορήγηση της παροχής αυτής, με την αιτιολογία ότι, βάσει της σχετικής εθνικής ρυθμίσεως, αυτή είχε απολέσει την ιδιότητα της εργαζομένης και, κατά συνέπεια, το δικαίωμα εισοδηματικής ενισχύσεως.

⁵⁶ Το ζήτημα της καταχρήσεως δικαιώματος βρίσκεται στο επίκεντρο δύο ακόμη αποφάσεων που σταχυολογήθηκαν στην ανά χείρας Έκθεση Πεπραγμένων: της αποφάσεως της 17ης Ιουλίου 2014, *Torresi* (C-58/13 και C-59/13, EU:C:2014:2088), η οποία περιλαμβάνεται στον τίτλο VI.2 «Ελευθερία εγκαταστάσεως και ελεύθερη παροχή υπηρεσιών», και της αποφάσεως της 18ης Δεκεμβρίου, *McCarthy κ.λπ.* (C-202/13, EU:C:2014:2450), η οποία περιλαμβάνεται στον τίτλο II «Ιθαγένεια της Ένωσης».

⁵⁷ Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 10 ανωτέρω.

Το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι ο όρος «εργαζόμενος» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικώς και ότι η οδηγία 2004/38 δεν μπορεί να περιορίσει το περιεχόμενο του όρου αυτού. Ερμηνεύοντας την οδηγία, το Δικαστήριο έκρινε ότι η περίπτωση της αιτούσας δεν είναι δυνατό να εξομοιωθεί με εκείνη του ατόμου που είναι προσωρινά ανίκανο προς εργασία εξαιτίας ασθενείας, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 3, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας, καθόσον η εγκυμοσύνη δεν συνιστά παθολογική κατάσταση.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε, επιπλέον, ότι ούτε από το εν λόγω άρθρο 7 ούτε από τις άλλες διατάξεις της οδηγίας συνάγεται το συμπέρασμα ότι μια γυναίκα η οποία παύει να εργάζεται ή να αναζητεί εργασία λόγω φυσικών περιορισμών συνδεδεμένων με τα τελευταία στάδια της εγκυμοσύνης της και με τα επακόλουθα του τοκετού στερείται οπωσδήποτε την ιδιότητα της «εργαζομένης» κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ. Αντιθέτως, διατηρεί την ιδιότητα αυτή εφόσον επιστρέψει στην εργασία της ή βρει άλλη απασχόληση εντός εύλογου χρόνου μετά τη γέννηση του τέκνου της. Ειδικότερα, ο χαρακτηρισμός προσώπου ως εργαζομένου κατά την έννοια του άρθρου 45 ΣΛΕΕ, καθώς και τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητα αυτή, δεν εξαρτώνται κατ' ανάγκη από την ύπαρξη ή την πραγματική συνέχιση μιας σχέσεως εργασίας. Έτσι, η απουσία από την αγορά εργασίας για κάποιους μήνες δεν σημαίνει ότι η ενδιαφερόμενη έπαψε να ανήκει στο δυναμικό της συγκεκριμένης αγοράς κατά την εν λόγω περίοδο, υπό την προϋπόθεση ότι επιστρέψει στην εργασία της ή βρίσκει άλλη απασχόληση εντός εύλογου χρόνου μετά τον τοκετό. Όσον αφορά το ζήτημα ποιο χρονικό διάστημα θεωρείται εύλογο, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη το σύνολο τόσο των συγκεκριμένων περιστάσεων της κάθε περιπτώσεως όσο και των εφαρμοστέων εθνικών κανόνων που ρυθμίζουν τη διάρκεια της άδειας μητρότητας, σύμφωνα με την οδηγία 92/85⁵⁸.

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2014, *Χαραλαμπίδης* (C-270/13, EU:C:2014:2185), το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει το άρθρο 45, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, που αποκλείει τους απασχολούμενους στη δημόσια διοίκηση από το πεδίο εφαρμογής της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Στην υπόθεση αυτή, ο διορισμός Έλληνα υπηκόου στη θέση του προέδρου της λιμενικής αρχής του Brindisi αμφισβητήθηκε από άλλον υποψήφιο για τον λόγο ότι, κατά το εθνικό δίκαιο, η ιταλική ιθαγένεια αποτελούσε προϋπόθεση για την ανάληψη τέτοιων καθηκόντων.

Το Δικαστήριο έκρινε κατ' αρχάς ότι ο πρόεδρος λιμενικής αρχής πρέπει να θεωρηθεί εργαζόμενος κατά την έννοια του άρθρου 45, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Στη συνέχεια, διαπίστωσε ότι κάποιες από τις εξουσίες που του ανατίθενται, παραδείγματος χάρη σε σχέση με την έκδοση δεσμευτικών αποφάσεων όταν συντρέχει περίπτωση άμεσης και επείγουσας ανάγκης, ενδέχεται πράγματι να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της προβλεπόμενης από το άρθρο 45, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ εξαιρέσεως από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

Εντούτοις, η άσκηση των συγκεκριμένων εξουσιών συνιστά αμελητέο μόνον τμήμα της δραστηριότητας του προέδρου λιμενικής αρχής, η οποία έχει γενικώς τεχνικό και διαχειριστικό χαρακτήρα, η δε φύση των εν λόγω εξουσιών είναι τέτοια ώστε αυτές ασκούνται εντελώς ευκαιριακά ή σε εξαιρετικές μόνον περιστάσεις. Κατόπιν τούτου, το Δικαστήριο κατέληξε ότι ο γενικός αποκλεισμός των υπηκόων άλλων κρατών μελών από την πρόσβαση στη θέση του προέδρου ιταλικής λιμενικής αρχής εισάγει διάκριση λόγω ιθαγένειας, η οποία απαγορεύεται από

⁵⁸ Οδηγία 92/85/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ L 348, σ. 1). Για άλλες αποφάσεις του Δικαστηρίου σχετικές με την ίδια οδηγία, βλ. τον τίτλο XIV «Κοινωνική πολιτική».

το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, και ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης προϋπόθεση ιθαγένειας δεν δικαιολογείται από την παράγραφο 4 της διατάξεως αυτής.

2. Ελευθερία εγκαταστάσεως και ελεύθερη παροχή υπηρεσιών

Όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των φυσικών προσώπων, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου, με την απόφαση *Torresi* (C-58/13 και C-59/13, EU:C:2014:2088) που εκδόθηκε στις 17 Ιουλίου 2014, ερμήνευσε την οδηγία 98/5 σχετικά με την άσκηση του επαγγέλματος του δικηγόρου σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο όπου αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος, στο πλαίσιο της εξετάσεως των προϋποθέσεων για τη στοιχειοθέτηση καταχρήσεως δικαιώματος⁵⁹. Στην υπόθεση αυτή, δύο Ιταλοί υπήκοοι, λίγο μετά την απόκτηση του επαγγελματικού τίτλου «abogado» στην Ισπανία, υπέβαλαν αίτηση εγγραφής τους σε δικηγορικό σύλλογο προκειμένου να μπορούν να ασκούν το επάγγελμα του δικηγόρου στην Ιταλία. Η αίτηση απορρίφθηκε από το διοικητικό συμβούλιο του αρμόδιου δικηγορικού συλλόγου.

Το Δικαστήριο επισήμανε ότι σκοπός της οδηγίας αυτής είναι να καταστήσει ευχερέστερη την επί μονίμου βάσεως άσκηση του επαγγέλματος του δικηγόρου σε διαφορετικό κράτος μέλος από εκείνο όπου αποκτήθηκαν τα επαγγελματικά προσόντα. Το δικαίωμα των υπηκόων κράτους μέλους να επιλέγουν, αφενός, το κράτος μέλος όπου επιθυμούν να αποκτήσουν τα επαγγελματικά προσόντα τους και, αφετέρου, εκείνο εντός του οποίου προτίθενται να ασκήσουν το επάγγελμά τους είναι συμφυές με την άσκηση, στο πλαίσιο εσωτερικής αγοράς, των θεμελιωδών ελευθεριών που διασφαλίζονται με τις Συνθήκες. Κατόπιν τούτου, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι δεν στοιχειοθετείται κατάχρηση δικαιώματος ούτε από το γεγονός ότι υπήκοος κράτους μέλους, ο οποίος απέκτησε πανεπιστημιακό πτυχίο εντός του ιδίου κράτους, μετέβη σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να αποκτήσει τον επαγγελματικό τίτλο του δικηγόρου και επέστρεψε εν συνεχεία στο κράτος μέλος της ιθαγένειάς του για να ασκήσει το επάγγελμα του δικηγόρου βάσει του επαγγελματικού του τίτλου από το άλλο κράτος μέλος, όπου απέκτησε τα επαγγελματικά του προσόντα, ούτε για τον λόγο ότι ο υπήκοος αυτός επέλεξε να αποκτήσει επαγγελματικό τίτλο σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος διαμονής του προκειμένου να επωφεληθεί από ευνοϊκότερη νομοθεσία⁶⁰.

Εξάλλου, κατά το Δικαστήριο, το σύστημα που θεσπίζεται με την οδηγία 98/5 δεν θίγει τις θεμελιώδεις πολιτικές και συνταγματικές δομές ούτε τις ουσιώδεις λειτουργίες του κράτους μέλους υποδοχής, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, ΣΕΕ, καθόσον δεν ρυθμίζει την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου ούτε την άσκηση του επαγγέλματος αυτού βάσει επαγγελματικού τίτλου από το κράτος μέλος υποδοχής.

Στη συνέχεια, όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, στον τομέα της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, αξίζει να αναφερθούν τέσσερις αποφάσεις. Δύο εξ αυτών αφορούν εθνικά φορολογικά συστήματα. Την 1η Απριλίου 2014, με την απόφαση *Felixstowe Dock and Railway Company* κ.λπ. (C-80/12, EU:C:2014:200), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου αποφάνθηκε επί εθνικής ρυθμίσεως του Ηνωμένου Βασιλείου η οποία καθιστά δυνατή τη χορήγηση φορολογικού πλεονεκτήματος μέσω της μεταφοράς ζημιών μεταξύ συνδεδεμένων εταιριών, μόνον

⁵⁹ Οδηγία 98/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος (ΕΕ L 77, σ. 36).

⁶⁰ Το ζήτημα της καταχρήσεως δικαιώματος βρίσκεται στο επίκεντρο δύο ακόμη αποφάσεων που σταχυολογήθηκαν στην ανά χείρας Έκθεση Πεπραγμένων: της αποφάσεως της 18ης Δεκεμβρίου, *McCarthy* κ.λπ. (C-202/13, EU:C:2014:2450), η οποία περιλαμβάνεται στον τίτλο II «Ιθαγένεια της Ένωσης», και της αποφάσεως της 13ης Μαρτίου 2014, *SICES* κ.λπ. (C-155/13, EU:C:2014:145), η οποία περιλαμβάνεται στον τίτλο V «Γεωργία».

εφόσον η εταιρία που μεταφέρει τις ζημιές και εκείνη που τις συμψηφίζει με τα κέρδη της εδρεύουν αμφότερες στο ίδιο αυτό κράτος μέλος ή έχουν εκεί μόνιμη εγκατάσταση.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε συναφώς ότι η σχετική με τον τόπο εγκαταστάσεως προϋπόθεση που ισχύει για την εταιρία-σύνδεσμο εισάγει διαφορετική μεταχείριση μεταξύ, αφενός, των εγκατεστημένων στην ημεδαπή εταιριών οι οποίες συνδέονται, κατά την έννοια της εθνικής φορολογικής νομοθεσίας, μέσω εταιρίας-συνδέσμου εγκατεστημένης στην ημεδαπή και ωφελούνται από το επίμαχο φορολογικό πλεονέκτημα και, αφετέρου, των εγκατεστημένων στην ημεδαπή εταιριών οι οποίες συνδέονται μέσω εγκατεστημένης σε άλλο κράτος μέλος εταιρίας-συνδέσμου και δεν ωφελούνται. Αυτή όμως η διαφορετική μεταχείριση καθιστά λιγότερο ελκυστική, από φορολογικής απόψεως, την εγκατάσταση εταιρίας-συνδέσμου σε άλλο κράτος μέλος. Θα μπορούσε να συμβιβάζεται με τις διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ για την ελευθερία εγκαταστάσεως μόνον αν οι περιπτώσεις των οικείων εταιριών δεν ήταν αντικειμενικώς συγκρίσιμες, όσον αφορά τη δυνατότητα της μεταξύ τους μεταφοράς ζημιών μέσω της φορολογικής ελαφρύνσεως που προβλέπεται για τις κοινοπραξίες.

Επιπλέον, το Δικαστήριο τόνισε ότι ένα τέτοιο φορολογικό σύστημα θα μπορούσε κατ' αρχήν να δικαιολογηθεί από υπέρτερους λόγους γενικού συμφέροντος σχετικούς με την επίτευξη του σκοπού είτε της διατηρήσεως της ισόρροπης κατανομής των φορολογικών εξουσιών μεταξύ των κρατών μελών είτε της αντιμετώπισης των καθαρά τεχνητών μεθοδεύσεων που αποβλέπουν στην καταστρατήγηση της νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους είτε της περιστολής των φορολογικών παραδείσων. Εντούτοις, τούτο δεν συμβαίνει στην περίπτωση μιας εθνικής ρυθμίσεως που δεν αποσκοπεί ειδικώς στην αντιμετώπιση αμιγώς τεχνητών μεθοδεύσεων, αλλά στην παροχή φορολογικού πλεονεκτήματος σε εταιρίες οι οποίες ανήκουν γενικότερα σε ομίλους, και ειδικότερα σε κοινοπραξίες. Έτσι, το Δικαστήριο κατέληξε ότι τέτοια εθνική ρύθμιση είναι ασύμβατη προς το δίκαιο της Ένωσης.

Πάντοτε στον τομέα της ελευθερίας εγκατάστασης, η απόφαση *Nordea Bank Danmark* (C-48/13, EU:C:2014:2087), που εκδόθηκε στις 17 Ιουλίου 2014, εστιάζει στο ζήτημα της *φορολογήσεως διασυννοριακών πράξεων διενεργούμενων από ομίλους εταιριών*. Η υπόθεση αφορούσε δανική ρύθμιση η οποία επέβαλλε την επανενσωμάτωση στα φορολογητέα κέρδη ημεδαπής εταιρίας των ζημιών που αυτή είχε εκπέσει κατά το παρελθόν για μόνιμες επιχειρηματικές εγκαταστάσεις οι οποίες βρίσκονται σε άλλα κράτη μέλη ή σε κράτος συμβαλλόμενο μέρος της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (στο εξής: Συμφωνία ΕΟΧ)⁶¹ και είχαν μεταβιβαστεί σε αλλοδαπή εταιρία του ίδιου ομίλου.

Στο πλαίσιο αυτό, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου αποφάνθηκε ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν επιτρέπει τέτοια ρύθμιση, εφόσον το κράτος μέλος φορολογεί τόσο τα κέρδη που πραγματοποίησε η σχετική επιχειρηματική εγκατάσταση πριν τη μεταβίβασή της όσο και τα κέρδη υπεραξίας τα οποία προέκυψαν από την ως άνω μεταβίβαση. Συγκεκριμένα, έκρινε ότι η ρύθμιση αυτή βαίνει πέραν του μέτρου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού της ισόρροπης κατανομής της φορολογικής εξουσίας, με τον οποίο επιδιώκεται η διαφύλαξη της συμμετρίας μεταξύ του δικαιώματος φορολογήσεως των κερδών και της δυνατότητας εκπτώσεως των ζημιών.

Εξάλλου, το Δικαστήριο, απαντώντας σε σχετικό επιχείρημα της Δανίας, επισήμανε ότι οι δυσχέρειες της φορολογικής διοικήσεως να εξακριβώσει, σε περίπτωση μεταβιβάσεως εντός ομίλου, την αγοραία αξία των μεταβιβασθέντων εντός άλλου κράτους μέλους περιουσιακών στοιχείων επιχειρήσεως δεν αφορούν ειδικώς τις περιπτώσεις διασυννοριακού χαρακτήρα,

⁶¹ Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3).

δεδομένου ότι οι ίδιοι έλεγχοι πραγματοποιούνται και όταν η πώληση των περιουσιακών στοιχείων επιχειρήσεως εντάσσεται στο πλαίσιο ενδοομιλικής μεταβίβασης μιας επιχειρηματικής εγκαταστάσεως ευρισκομένης στην ημεδαπή. Επιπλέον, η Διοίκηση μπορεί κάλλιστα να ζητήσει από την εταιρία που προχώρησε στη μεταβίβαση τα έγγραφα τα οποία της είναι απαραίτητα για την πραγματοποίηση των ελέγχων.

Το κρίσιμο ζήτημα στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, *Pfleger κ.λπ.* (C-390/12, EU:C:2014:281) ήταν αν προσκρούει στο δίκαιο της Ένωσης εθνική ρύθμιση που απαγορεύει την εκμετάλλευση παιγνιομηχανημάτων αν δεν έχει χορηγηθεί προηγουμένως άδεια από τις διοικητικές αρχές.

Με την απόφασή του, το Δικαστήριο κατέστησε ευθύς εξ αρχής σαφές, υπενθυμίζοντας τη νομολογία *EPT*⁶², ότι, όταν ένα κράτος μέλος επικαλείται υπέρτερους λόγους γενικού συμφέροντος προς δικαιολόγηση μιας ρυθμίσεως που μπορεί να παρακωλύσει την άσκηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, η σχετική δικαιολογητική βάση, την οποία προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης, πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, ιδίως δε των κατοχυρωμένων με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Επομένως, η εθνική ρύθμιση θα μπορεί να καλύπτεται από τις προβλεπόμενες εξαιρέσεις μόνον εφόσον είναι σύμφωνη με τα θεμελιώδη δικαιώματα, των οποίων τον σεβασμό διασφαλίζει το Δικαστήριο. Αυτή η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων εμπίπτει προφανώς στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης και, ως εκ τούτου, του Χάρτη⁶³.

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο διαπίστωσε κατ' αρχάς ότι ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης συνιστά περιορισμό κατά την έννοια του άρθρου 56 ΣΛΕΕ. Στο πλαίσιο της εξετάσεως του ζητήματος κατά πόσον αυτός ο περιορισμός μπορεί να δικαιολογηθεί από λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας και δημόσιας υγείας ή από υπέρτερους λόγους γενικού συμφέροντος, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι οι σκοποί, αφενός, της προστασίας των παικτών μέσω της ελεγχόμενης προσφοράς τυχερών παιχνιδιών και, αφετέρου, της καταπολεμήσεως της εγκληματικότητας η οποία σχετίζεται με τα παιχνίδια αυτά καταλέγονται μεταξύ εκείνων που μπορούν να δικαιολογήσουν περιορισμούς στις θεμελιώδεις ελευθερίες στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών. Συναφώς, η σχετική νομοθεσία πρέπει να είναι κατάλληλη για τη διασφάλιση της επιτεύξεως των σκοπών αυτών. Αν όμως το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο πραγματικός σκοπός των περιορισμών που τίθενται με το εθνικό σύστημα είναι η μεγιστοποίηση των εσόδων του Δημοσίου, τότε πρέπει να γίνει δεκτό ότι το σύστημα αυτό δεν συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ένωσης.

Στη συνέχεια, όσον αφορά τους περιορισμούς στην επαγγελματική ελευθερία, στην επιχειρηματική ελευθερία και στο δικαίωμα ιδιοκτησίας όπως κατοχυρώνονται με τα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι, βάσει του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, τέτοιοι περιορισμοί επιτρέπονται μόνον εφόσον προβλέπονται από τον νόμο και σέβονται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών, ενώ σημείωσε επίσης ότι η αρχή της αναλογικότητας συνεπάγεται ότι περιορισμοί μπορούν να επιβληθούν μόνον υπό την προϋπόθεση ότι είναι αναγκαίοι και εξυπηρετούν πραγματικά σκοπούς γενικού συμφέροντος τους οποίους αναγνωρίζει η Ένωση. Επομένως, ένας περιορισμός στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών κατά το άρθρο 56 ΣΛΕΕ ο οποίος δεν δικαιολογείται ή είναι δυσανάλογος επ' ουδενί μπορεί να γίνει δεκτό ότι επιτρέπεται, δυνάμει του εν λόγω άρθρου 52, παράγραφος 1, σε

⁶² Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Ιουνίου 1991, *EPT κατά DEP* (C-260/89, EU:C:1991:254).

⁶³ Όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη, βλ. επίσης απόφαση *Julian Hernández κ.λπ.* (C-198/13, EU:C:2014:2055) υπό τον τίτλο Ι.2 «Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

σχέση με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που κατοχυρώνονται με τα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Τέλος, με την απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, *Azienda sanitaria locale n.5 «Spezzino» κ.λπ.* (C-113/13, EU:C:2014:2440), το Δικαστήριο έκρινε ότι τα άρθρα 49 ΣΛΕΕ και 56 ΣΛΕΕ δεν αντίκεινται σε εθνική ρύθμιση που προβλέπει ότι η παροχή υπηρεσιών επείγουσας και έκτακτης διακομιδής ασθενών πρέπει να ανατίθεται κατά προτεραιότητα και με απευθείας ανάθεση, χωρίς καμία δημοσιότητα, στους συμβεβλημένους εθελοντικούς οργανισμούς.

Το Δικαστήριο εξέτασε κατ' αρχάς την επίδικη ρύθμιση υπό το πρίσμα της οδηγίας 2004/18 για τις δημόσιες συμβάσεις⁶⁴. Επ' αυτού τόνισε ότι, στην περίπτωση όπου η αξία της παροχής υπερβαίνει το κατώτατο όριο που θέτει το άρθρο 7 της οδηγίας και, ταυτόχρονα, η αξία των υπηρεσιών διακομιδής υπερβαίνει την αξία των ιατρικών υπηρεσιών, τυγχάνει εφαρμογής η οδηγία 2004/18 και, επομένως, η απευθείας ανάθεση.

Αντιθέτως, αν δεν υπάρχει υπέρβαση του κατώτατου αυτού ορίου ή αν η αξία των ιατρικών υπηρεσιών είναι μεγαλύτερη από την αξία των υπηρεσιών διακομιδής, μπορούν να εφαρμοστούν είτε μόνον οι γενικές αρχές της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης που απορρέουν από τα άρθρα 49 ΣΛΕΕ και 56 ΣΛΕΕ είτε, στη δεύτερη περίπτωση, οι ως άνω αρχές σε συνδυασμό με τα άρθρα 23 και 35, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/18. Έτσι, οι προαναφερθείσες διατάξεις της Συνθήκης επιτρέπουν τέτοια εθνική ρύθμιση εφόσον το νομικό και συμβατικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσεται η δραστηριότητα των εθελοντικών αυτών οργανισμών συμβάλλει πράγματι στην κοινωνική πρόνοια, καθώς και στην επιδίωξη των σκοπών της αλληλεγγύης και της δημοσιονομικής αποτελεσματικότητας, που αποτελούν τη βάση της σχετικής ρυθμίσεως.

Πράγματι, ο αποκλεισμός φορέων κερδοσκοπικού χαρακτήρα από ένα βασικό τμήμα της οικείας αγοράς, μολοντί ισοδυναμεί με εμπόδιο στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, ενδέχεται να μπορεί να δικαιολογηθεί από κάποιον υπέρτερο λόγο δημοσίου συμφέροντος, όπως ο σκοπός της διατήρησης ισόρροπης και προσιτής σε όλους ιατρικής και νοσοκομειακής περιθάλψεως, προς το συμφέρον της δημόσιας υγείας. Το αυτό ισχύει για μέτρα τα οποία, αφενός, εξυπηρετούν τον γενικό στόχο της εξασφάλισης επαρκούς και διαρκούς προσβάσεως των πολιτών σε ένα ισόρροπο φάσμα ποιοτικής νοσοκομειακής περιθάλψεως εντός του οικείου κράτους μέλους και, αφετέρου, αποτελούν έκφραση της βουλήσεως για περιστολή των δαπανών και για αποφυγή, στο μέτρο του δυνατού, οποιασδήποτε διασπαθίσεως χρηματοοικονομικών, τεχνικών και ανθρωπίνων πόρων.

3. Ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων

Με την απόφαση *X και TBG* (C-24/12 και C-27/12, EU:C:2014:1385), που εκδόθηκε στις 5 Ιουνίου 2014, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν προσκρούει στο δίκαιο της Ένωσης εθνικό φορολογικό μέτρο το οποίο περιορίζει τις κινήσεις κεφαλαίων μεταξύ του οικείου κράτους μέλους και μιας δικής του ΥΧΕ, εφόσον το εν λόγω μέτρο επιδιώκει κατά τρόπο σύμφωνο με τις αρχές της αποτελεσματικότητας και της αναλογικότητας τον σκοπό της πατάξεως της φοροδιαφυγής.

Ερωτώμενο αν είναι συμβατό με τις περί ελεύθερης κυκλοφορίας διατάξεις του δικαίου της Ένωσης ένα συγκεκριμένο φορολογικό καθεστώς ως προς τις κινήσεις κεφαλαίων μεταξύ των Κάτω Χωρών και των Ολλανδικών Αντιλλών, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, λόγω του ειδικού καθεστώτος συνδέσεως μεταξύ της Ένωσης και των Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών (ΥΧΕ), οι γενικές διατάξεις

⁶⁴ Οδηγία 2004/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών συνάψεως δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (ΕΕ L 134, σ. 114).

της Συνθήκης ΕΚ, ήτοι οι διατάξεις εκτός του τέταρτου μέρους της εν λόγω Συνθήκης, δεν έχουν εφαρμογή στις ΥΧΕ, πλην ρητής μνείας περί του αντιθέτου. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο εξέτασε το επίμαχο φορολογικό μέτρο με γνώμονα τις διατάξεις της αποφάσεως 2001/822 για τη σύνδεση των Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (στο εξής: απόφαση ΥΧΕ)⁶⁵.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι, μολονότι η απόφαση ΥΧΕ απαγορεύει, μεταξύ άλλων, περιορισμούς στη διανομή μερισμάτων από την Ένωση προς τις ΥΧΕ, όπως άλλωστε και το άρθρο 56 ΕΚ⁶⁶, το οποίο απαγορεύει τέτοια μέτρα όσον αφορά, συγκεκριμένα, τις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των τρίτων χωρών, η εν λόγω απόφαση εισάγει εξαίρεση, μέσω μιας ρήτρας που αφορά ειδικώς την πρόληψη της φοροδιαφυγής.

Εκ των ανωτέρω συνήγαγε, ειδικότερα, ότι φορολογικό μέτρο το οποίο προορίζεται να αναχαιτίσει την υπερβολική ροή κεφαλαίων προς τις Ολλανδικές Αντίλλες και να πλήξει τη φήμη της συγκεκριμένης ΥΧΕ ως φορολογικού παραδείσου, άπτεται της προαναφερθείσας ρήτρας και παραμένει, ως εκ τούτου, εκτός του πεδίου εφαρμογής της αποφάσεως ΥΧΕ, υπό την προϋπόθεση ότι επιδιώκει τον σκοπό αυτό σύμφωνα με τις αρχές της αποτελεσματικότητας και της αναλογικότητας.

VII. Συνοριακοί έλεγχοι, άσυλο και μετανάστευση

1. Διέλευση των συνόρων

Όσον αφορά τους κοινούς κανόνες σχετικά με τις προδιαγραφές και τις διαδικασίες ελέγχου στα εξωτερικά σύνορα, αξιωματικώς είναι η απόφαση *U* (C-101/13, EU:C:2014:2249), που εκδόθηκε στις 2 Οκτωβρίου 2014. Στην υπόθεση αυτή, γερμανικό δικαστήριο ζήτησε να διευκρινιστεί αν επιτρέπεται, υπό το πρίσμα του κανονισμού 2252/2004 για τα διαβατήρια και τα ταξιδιωτικά έγγραφα⁶⁷, εθνική ρύθμιση η οποία επιβάλλει να αναγράφεται «το επώνυμο και το επώνυμο γέννησης» στη σελίδα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του διαβατηρίου. Το προδικαστικό αυτό ερώτημα υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς με αντικείμενο την απόφαση εθνικής αρχής να απορρίψει την αίτηση του προσφεύγοντος της κύριας δίκης για απάλειψη της αναφοράς του επωνύμου γέννησης, το οποίο αναγραφόταν δίπλα στο επώνυμό του παρά το γεγονός ότι δεν αποτελούσε, νομικώς, τμήμα του αστικού του ονόματος.

Το Δικαστήριο επισήμανε κατ' αρχάς ότι το παράρτημα του κανονισμού 2252/2004 ορίζει ότι η αναγνώσιμη από μηχανήμα σελίδα προσωπικών δεδομένων των διαβατηρίων πρέπει να πληροί όλες τις υποχρεωτικές προδιαγραφές που προβλέπει ο Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας (στο εξής: ICAO)⁶⁸. Στη συνέχεια παρατήρησε ότι, εφόσον το δίκαιο κράτους μέλους προβλέπει ότι το όνομα ενός ατόμου συντίθεται από το κύριο όνομά του και από το επώνυμό του, το παράρτημα αυτό δεν αποκλείει τη δυνατότητα κράτους μέλους να καταχωρίζει παρά ταύτα και το επώνυμο γέννησης, είτε, ως κύριο αναγνωριστικό στοιχείο, στο πεδίο 06 της αναγνώσιμης από μηχανήμα

⁶⁵ Απόφαση 2001/822/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2001, για τη σύνδεση των υπερπόντιων χωρών και εδαφών με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (απόφαση υπερπόντιας σύνδεσης) (ΕΕ L 324, σ. 1).

⁶⁶ Νυν άρθρο 63 ΣΛΕΕ.

⁶⁷ Κανονισμός (ΕΚ) 2252/2004 του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με την καθιέρωση προτύπων για τα χαρακτηριστικά ασφαλείας και τη χρήση βιομετρικών στοιχείων στα διαβατήρια και τα ταξιδιωτικά έγγραφα των κρατών μελών (ΕΕ L 385, σ. 1) όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 444/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2009 (ΕΕ L 142, σ.1).

⁶⁸ Βλ. έγγραφο 9303 του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO), 1ο κεφάλαιο, τμήμα IV, σημείο 8.6.

σελίδας προσωπικών δεδομένων των διαβατηρίων, είτε, ως δευτερεύον αναγνωριστικό στοιχείο, στο πεδίο 07 της σελίδας αυτής, είτε στο ενιαίο πεδίο που συνθέτουν τα προαναφερθέντα πεδία 06 και 07. Η έννοια «Πλήρες όνομα του κατόχου, προσδιοριζόμενο από το εκδίδον κράτος», στην οποία αναφέρεται το έγγραφο του ICAO, παρέχει στα κράτη εξουσία εκτιμήσεως κατά την επιλογή των στοιχείων που συνιστούν το «πλήρες όνομα». Αντιθέτως, εφόσον το δίκαιο κράτους μέλους προβλέπει ότι το όνομα ενός ατόμου συντίθεται από το κύριο όνομά του και από το επώνυμό του, το παράρτημα του κανονισμού 2252/2004 δεν επιτρέπει στο κράτος αυτό να καταχωρίζει το επώνυμο γέννησης ως προαιρετικό στοιχείο προσωπικών δεδομένων στο πεδίο 13 της αναγνώσιμης από μηχανήματα σελίδας προσωπικών δεδομένων του διαβατηρίου, το οποίο αφορά μόνο δεδομένα εντελώς διαφορετικής φύσεως από εκείνα που άπτονται του ονόματος του κατόχου.

Τέλος, το Δικαστήριο κατέληξε ότι το παράρτημα του κανονισμού 2252/2004 πρέπει να ερμηνευθεί, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 7 του Χάρτη, σχετικά με τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, υπό την έννοια ότι, σε περίπτωση που η νομοθεσία κράτους μέλους προβλέπει ότι το όνομα ενός προσώπου αποτελείται από το κύριο όνομά του και από το επώνυμό του, αν το συγκεκριμένο κράτος επιλέξει ωστόσο να περιλάβει το επώνυμο γέννησης του κατόχου του διαβατηρίου στα πεδία 06 και/ή 07 της αναγνώσιμης από μηχανήματα σελίδας προσωπικών δεδομένων του διαβατηρίου, τότε πρέπει να προκύπτει σαφώς από την περιγραφή των σχετικών πεδίων αυτών ότι καταχωρίζεται οπωσδήποτε σε αυτά και το επώνυμο γέννησης. Πράγματι, ναι μεν τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να προσθέτουν στο όνομα του κατόχου του διαβατηρίου και άλλα στοιχεία, όπως το επώνυμο γέννησης, πλην όμως η ευχέρεια αυτή πρέπει να ασκείται με τέτοιον τρόπο ώστε να μην προσβάλλεται το δικαίωμα του ενδιαφερομένου στην ιδιωτική ζωή, συστατικό στοιχείο του οποίου είναι ο σεβασμός του ονόματος, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη.

2. Πολιτική ασύλου

Στον παρόν τμήμα θα γίνει λόγος για τρεις αποφάσεις σχετικές με το δικαίωμα ασύλου, ειδικότερα δε με την οδηγία 2004/83, η οποία αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα (οδηγία «για τις απαιτήσεις») ⁶⁹.

Πρώτον, στην απόφαση *Diakite* (C-285/12, EU:C:2014:39), που εκδόθηκε στις 30 Ιανουαρίου 2014, το Δικαστήριο εξέτασε το ζήτημα αν η έννοια «εσωτερική ένοπλη σύρραξη», στην οποία αναφέρεται η οδηγία, πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς σε σχέση με τον ορισμό της κατά το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, βάσει ποιων κριτηρίων πρέπει να εκτιμάται η έννοια αυτή ⁷⁰. Στη διαφορά της κύριας δίκης, ένας υπήκοος Γουινέας είχε ζητήσει να τύχει διεθνούς προστασίας στο Βέλγιο, υποστηρίζοντας ότι υπήρξε θύμα βίας στη Γουινέα λόγω της συμμετοχής του στις συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας κατά του καθεστώτος. Η αίτησή του για υπαγωγή στο καθεστώς επικουρικής προστασίας απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι δεν υφίστατο στη Γουινέα «εσωτερική ένοπλη σύρραξη», όπως αυτή νοείται στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η έννοια «εσωτερική ένοπλη σύρραξη» είναι ειδική έννοια της οδηγίας 2004/83 και πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς. Πράγματι, δεν αντιστοιχεί επακριβώς σε κάποια έννοια του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, δεδομένου ότι αυτό αναγνωρίζει μόνον τις «ένοπλες συρράξεις οι οποίες δεν έχουν διεθνή χαρακτήρα». Εξάλλου, εφόσον το καθεστώς

⁶⁹ Οδηγία του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (EE L 304, σ. 12).

⁷⁰ Βλ., ειδικότερα, άρθρο 15, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/83.

επικουρικής προστασίας δεν προβλέπεται στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, το δίκαιο αυτό δεν ορίζει σε ποιες περιπτώσεις είναι αναγκαία μια τέτοια προστασία και καθιερώνει μηχανισμούς προστασίας σαφώς διαφορετικούς από το καθεστώς στο οποίο στηρίζεται η όλη οδηγία. Επιπλέον, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο τελεί σε στενή συνάρτηση με το διεθνές ποινικό δίκαιο, ενώ δεν υφίσταται τέτοια σχέση ως προς τον μηχανισμό επικουρικής προστασίας τον οποίο προβλέπει η εν λόγω οδηγία.

Όσον αφορά τα κριτήρια εκτιμήσεως της έννοιας αυτής όπως χρησιμοποιείται στην οδηγία 2004/83, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η έκφραση «εσωτερική ένοπλη σύρραξη» αναφέρεται σε μια κατάσταση όπου οι τακτικές δυνάμεις ενός κράτους συγκρούονται με μία ή περισσότερες ένοπλες ομάδες ή όπου δύο ή περισσότερες ένοπλες ομάδες συγκρούονται μεταξύ τους. Επομένως, η ύπαρξη ένοπλης συρράξεως μπορεί να δικαιολογήσει την παροχή της επικουρικής προστασίας μόνον αν ασκείται αδιακρίτως βία σε τέτοιον βαθμό ώστε ο αιτών διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής και προσωπικής απειλής κατά της ζωής ή της σωματικής του ακεραιότητας απλώς και μόνο λόγω της παρουσίας του στην επικράτεια του οικείου κράτους. Στην περίπτωση αυτή, δεν απαιτείται, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι υφίσταται τέτοια σύγκρουση, ούτε να έχουν οι εμπλεκόμενες ένοπλες δυνάμεις συγκεκριμένο επίπεδο οργάνωσης ούτε να έχει διαρκέσει η εν λόγω σύγκρουση κάποιον συγκεκριμένο χρόνο.

Δεύτερον, με την απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2014, *A, B και C* (C-148/13, C-149/13 και C-150/13, EU:C:2014:2406), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου απάντησε στο ερώτημα κατά πόσον το δίκαιο της Ένωσης περιορίζει το περιθώριο δράσεως των κρατών μελών κατά την εξέταση αιτήσεως ασύλου από άτομο το οποίο επικαλείται φόβο διώξεως στη χώρα καταγωγής του για λόγους που αφορούν τον γενετήσιο προσανατολισμό του. Το Δικαστήριο έκρινε κατ' αρχάς ότι οι αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για την εξέταση τέτοιας αιτήσεως ασύλου δεν είναι υποχρεωμένες να θεωρήσουν τον προβαλλόμενο γενετήσιο προσανατολισμό ως αποδεδειγμένο πραγματικό γεγονός αποκλειστικώς και μόνο βάσει των δηλώσεων του αιτούντος. Λαμβανομένου υπόψη του ιδιαίτερου πλαισίου στο οποίο εντάσσονται οι αιτήσεις ασύλου, οι δηλώσεις του ενδιαφερομένου αποτελούν απλώς το σημείο αφετηρίας της προβλεπόμενης από το άρθρο 4 της οδηγίας 2004/83 διαδικασίας εξέτασεως των κρίσιμων γεγονότων και περιστάσεων. Οι δηλώσεις αυτές ενδέχεται να χρήζουν επιβεβαιώσεως. Ο τρόπος με τον οποίον οι αρμόδιες αρχές αξιολογούν τις δηλώσεις και τα έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά που προσκομίζονται προς στήριξη αιτήσεων ασύλου πρέπει να συνάδει τόσο με τις διατάξεις των οδηγιών 2004/83 και 2005/85 (οδηγία «για τις διαδικασίες») ⁷¹ όσο και με τα δικαιώματα των ατόμων για σεβασμό, αφενός, της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και, αφετέρου, της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, όπως αυτά κατοχυρώνονται αντιστοίχως στα άρθρα 1 και 7 του Χάρτη.

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο τόνισε ότι αντιβαίνει στις ως άνω διατάξεις η υποβολή στον αιτούντα ερωτήσεων βασιζόμενων αποκλειστικώς και μόνο σε στερεοτυπικές αντιλήψεις για τους ομοφυλόφιλους, όπως και η υποβολή διερευνητικών ερωτήσεων σχετικά με τις σεξουαλικές του συνήθειες, αφού οι εθνικές αρχές δεν μπορούν, στο πλαίσιο μιας τέτοιας αξιολογήσεως, να λάβουν πραγματικά υπόψη την ατομική και προσωπική κατάστασή του. Κατά συνέπεια, η αδυναμία του αιτούντος άσυλο να απαντήσει σε τέτοιου είδους ερωτήσεις δεν επιτρέπεται να θεωρηθεί, αυτή και μόνον, επαρκής λόγος για να συναχθεί η αναξιοπιστία του. Όσον αφορά τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζει ο αιτών άσυλο, το Δικαστήριο αποφάνθηκε επίσης ότι το άρθρο 4 της οδηγίας 2004/83, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Χάρτη, δεν επιτρέπει στις αρμόδιες εθνικές αρχές να δέχονται ως παραδεκτά, στο πλαίσιο της εξέτασεως

⁷¹ Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (ΕΕ L 326, σ. 13).

αιτήσεων ασύλου, αποδεικτικά στοιχεία όπως είναι η τέλεση ομοφυλοφιλικών πράξεων από τον αιτούντα άσυλο, η υποβολή του σε «τεστ» προς διαπίστωση της ομοφυλοφιλίας του ή ακόμη οι εκ μέρους του προσκομιζόμενες βιντεοσκοπημένες λήψεις τέτοιων πράξεων. Πράγματι, πέραν του ότι τα εν λόγω στοιχεία δεν έχουν κατ' ανάγκην αποδεικτική αξία, ενδέχεται περαιτέρω να θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ο σεβασμός της οποίας κατοχυρώνεται από το άρθρο 1 του Χάρτη. Τέλος, το Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι, λαμβανομένου υπόψη του ευαίσθητου χαρακτήρα των ζητημάτων που αφορούν την προσωπική σφαίρα ενός ατόμου και, ειδικότερα, τη σεξουαλικότητά του, το γεγονός ότι ο αιτών δεν επικαλέστηκε την ομοφυλοφιλία του «το συντομότερο δυνατόν» δεν αρκεί για να συναγάγει η αρμόδια εθνική αρχή το συμπέρασμα ότι αυτός είναι αναξιόπιστος κατά την έννοια των σχετικών διατάξεων των οδηγιών 2004/83 και 2005/85⁷².

Τρίτον, με την απόφαση *M'Bodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452), που εκδόθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ερμήνευσε την οδηγία 2004/83 σε υπόθεση σχετική με την αναγνώριση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας σε άτομο το οποίο πάσχει από σοβαρή ασθένεια⁷³.

Το βελγικό Συνταγματικό Δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικά με την επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση, που διακρίνει μεταξύ των υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι πάσχουν από σοβαρή ασθένεια ανάλογα με το αν αυτοί απολαύουν του καθεστώτος πρόσφυγα σύμφωνα με την οδηγία 2004/83 ή διαθέτουν άδεια διαμονής χορηγηθείσα από το εν λόγω κράτος για ιατρικούς λόγους. Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε πιο συγκεκριμένα να διευκρινιστεί αν, λαμβανομένης υπόψη της οδηγίας αυτής και της νομολογίας του ΕΔΔΑ σχετικά με την απομάκρυνση προσώπων που πάσχουν από σοβαρή ασθένεια, η χορήγηση τέτοιας άδειας διαμονής συνιστά στην πραγματικότητα επικουρική μορφή διεθνούς προστασίας, η οποία συνεπάγεται δικαίωμα των ενδιαφερομένων να απολαύουν των προβλεπόμενων από την ως άνω οδηγία οικονομικών και κοινωνικών πλεονεκτημάτων.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι τα άρθρα 28 και 29 της οδηγίας 2004/83, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό με τα άρθρα 2, στοιχείο ε', 3, 15 και 18 αυτής, έχουν την έννοια ότι κράτος μέλος δεν υποχρεούται να χορηγήσει κοινωνική αρωγή και ιατρική περίθαλψη σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος είναι κάτοχος άδειας διαμονής στο έδαφος αυτού του κράτους μέλους δυνάμει εθνικής νομοθεσίας που προβλέπει ότι αλλοδαπός πάσχων από σοβαρή ασθένεια επιτρέπεται να διαμείνει εντός της επικράτειάς του εφόσον δεν υπάρχει κατάλληλη θεραπευτική αγωγή στη χώρα καταγωγής του ή στη χώρα της προηγούμενης διαμονής του, εκτός αν συντρέχει περίπτωση εκ προθέσεως αρνήσεως χορηγήσεως ιατρικής περιθάλψεως στον εν λόγω αλλοδαπό στη συγκεκριμένη χώρα.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι ο κίνδυνος να επιδεινωθεί η κατάσταση της υγείας του πάσχοντος από σοβαρή ασθένεια υπηκόου τρίτης χώρας λόγω της ανυπαρξίας κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής στη χώρα καταγωγής του δεν αρκεί προκειμένου να χορηγηθεί η επικουρική προστασία, εκτός αν απορρέει από την εκ προθέσεως άρνηση χορηγήσεως ιατρικής περιθάλψεως στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας. Κατά το Δικαστήριο, θα ήταν αντίθετο στην όλη οικονομία και τους σκοπούς της οδηγίας 2004/83 να αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας, που προβλέπονται από την οδηγία αυτή, σε υπηκόους τρίτων χωρών των οποίων η κατάσταση ουδεμία σχέση έχει με τη λογική της διεθνούς προστασίας. Η χορήγηση από κράτος μέλος του συγκεκριμένου καθεστώτος εθνικής προστασίας για λόγους διαφορετικούς από

⁷² Βλ., μεταξύ άλλων, άρθρα 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 2004/83 και 13, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2005/85.

⁷³ Για το ζήτημα των υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι πάσχουν από σοβαρή ασθένεια βλ. επίσης απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453) υπό τον τίτλο VII.3 «Μεταναστευτική πολιτική».

την ανάγκη διεθνούς προστασίας, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας, ήτοι βάσει διακριτικής ευχέρειας για λόγους συμπόνιας ή για ανθρωπιστικούς λόγους, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ως άνω οδηγίας. Το Δικαστήριο συνήγαγε εκ των ανωτέρω ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών στους οποίους έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής δυνάμει τέτοιας εθνικής νομοθεσίας δεν δικαιούνται το καθεστώς της επικουρικής προστασίας, οπότε δεν τυγχάνουν εφαρμογής στην περίπτωση τους τα άρθρα 28 και 29 της εν λόγω οδηγίας.

3. Μεταναστευτική πολιτική

Το υπό εξέταση έτος σημαδεύτηκε από την έκδοση πολλών σημαντικών αποφάσεων σχετικών με την οδηγία 2008/115 (οδηγία «για την επιστροφή») ⁷⁴.

Δύο αποφάσεις αφορούν το άρθρο 16 της οδηγίας αυτής, το οποίο ορίζει ότι κάθε κράτηση υπηκόων τρίτων χωρών ενόψει της απομακρύνσεώς τους πρέπει, κατά κανόνα, να γίνεται σε ειδικές εγκαταστάσεις και μόνον κατ' εξαίρεση σε σωφρονιστικό κατάστημα, οπότε τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίζουν ότι ο αλλοδαπός κρατείται χωριστά από τους κρατούμενους του κοινού δικαίου.

Στις 17 Ιουλίου 2014 το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου εξέδωσε τις αποφάσεις *Pham* (C-474/13, EU:C:2014:2096), καθώς και *Bero και Bouzalmate* (C-473/13 και C-514/13, EU:C:2014:2095), με τις οποίες κλήθηκε να διευκρινίσει αν, σε περίπτωση κράτους μέλους με ομοσπονδιακή δομή, το οικείο κράτος μέλος υποχρεούται να εξασφαλίζει ότι η κράτηση των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών θα γίνεται σε ειδικές εγκαταστάσεις κρατήσεως, ακόμη και όταν το ομόσπονδο κράτος του που είναι αρμόδιο να αποφασίσει και να εκτελέσει την κράτηση αυτή δεν διαθέτει τέτοιες εγκαταστάσεις. Στην υπόθεση *Pham* τέθηκε επίσης το ζήτημα της συναιρέσεως του ενδιαφερομένου.

Όσον αφορά τους όρους εκτελέσεως της κρατήσεως, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, σύμφωνα με την ίδια την οδηγία «για την επιστροφή», οι εθνικές αρχές οφείλουν να είναι σε θέση να εξασφαλίζουν ότι η κράτηση θα γίνεται σε ειδικές εγκαταστάσεις, ανεξαρτήτως της διοικητικής ή συνταγματικής δομής του κράτους μέλους στο οποίο υπάγονται. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι, σε ορισμένα ομόσπονδα κράτη συγκεκριμένου κράτους μέλους, οι αρμόδιες αρχές έχουν τη δυνατότητα να εξασφαλίζουν την κράτηση σε ειδικές εγκαταστάσεις δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά επαρκή μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη, τη στιγμή που οι αρμόδιες αρχές άλλων ομόσπονδων κρατών του ίδιου κράτους μέλους στερούνται αυτής της δυνατότητας. Επομένως, κράτος μέλος το οποίο έχει ομοσπονδιακή δομή δεν υποχρεούται μεν να δημιουργήσει ειδικές εγκαταστάσεις κρατήσεως σε κάθε επιμέρους ομόσπονδο κράτος, πλην όμως οφείλει να εξασφαλίζει ότι οι αρμόδιες αρχές των ομόσπονδων κρατών που δεν διαθέτουν τέτοιες εγκαταστάσεις θα μπορούν να τοποθετούν τους υπηκόους τρίτων χωρών σε ειδικές εγκαταστάσεις κρατήσεως ευρισκόμενες σε άλλα ομόσπονδα κράτη.

Στην υπόθεση *Pham*, το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να λαμβάνουν υπόψη τη βούληση του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας να κρατηθεί σε σωφρονιστικό κατάστημα. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της οδηγίας «για την επιστροφή», η υποχρέωση διαχωρισμού των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών από τους κρατούμενους του κοινού δικαίου δεν επιδέχεται καμία εξαίρεση και συνιστά εγγύηση του σεβασμού των δικαιωμάτων των αλλοδαπών όσον αφορά τις συνθήκες της κρατήσεώς τους. Ειδικότερα,

⁷⁴ Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ L 348, σ. 98).

η υποχρέωση διαχωρισμού δεν είναι απλώς ένας ειδικός κανόνας σε σχέση με την εκτέλεση της κρατήσεως σε σωφρονιστικά καταστήματα, αλλά αποτελεί ουσιαστικό όρο της κρατήσεως αυτής, η μη τήρηση του οποίου σημαίνει ότι η κράτηση δεν είναι, κατ' αρχήν, σύμφωνη με την οδηγία 2008/115.

Η απόφαση *Mahdi* (C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320), που εκδόθηκε στις 5 Ιουνίου 2014, αφορούσε Σουδανό υπήκοο, ο οποίος συνέχιζε να κρατείται σε ειδική εγκατάσταση στη Βουλγαρία ενόψει της εκτελέσεως του μέτρου της επαναπροωθήσεως στα σύνορα που είχε ληφθεί εις βάρος του, παρά το γεγονός ότι είχε εν τω μεταξύ παρέλθει ο προβλεπόμενος από την αρχική απόφαση χρόνος κρατήσεως, δηλαδή έξι μήνες. Επειδή ο ενδιαφερόμενος δεν αναχώρησε οικειοθελώς, η πρεσβεία του αρνήθηκε να του χορηγήσει ταξιδιωτικά έγγραφα και για τον λόγο αυτό κατέστη αδύνατο να προχωρήσει η επιχείρηση απομακρύνσεώς του.

Στο πλαίσιο επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας, το βουλγαρικό δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο δύο προδικαστικά ερωτήματα διαδικαστικής φύσεως, ήτοι, ειδικότερα, αν η αρμόδια διοικητική αρχή οφείλει, αφού επανεξετάσει την περίπτωση του ενδιαφερομένου κατόπιν της παρελεύσεως του αρχικού χρόνου κρατήσεως, να εκδώσει έγγραφη πράξη νομικώς και πραγματικώς αιτιολογημένη και αν ο έλεγχος της νομιμότητας μιας τέτοιας πράξεως προϋποθέτει ότι η αρμόδια δικαστική αρχή έχει τη δυνατότητα να αποφανθεί και επί της ουσίας της υποθέσεως.

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, στο πλαίσιο της οδηγίας «για την επιστροφή», η μόνη απαίτηση που προβλέπεται ρητώς από το άρθρο 15 της εν λόγω οδηγίας όσον αφορά την έκδοση έγγραφης πράξεως είναι εκείνη στην οποία αναφέρεται η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου, δηλαδή ότι η κράτηση πρέπει να διατάσσεται εγγράφως και να είναι νομικώς και πραγματικώς αιτιολογημένη. Η ως άνω απαίτηση πρέπει να γίνει δεκτό ότι αφορά και κάθε απόφαση περί παρατάσεως της κρατήσεως, δεδομένου ότι η κράτηση και η παράταση έχουν ανάλογη φύση και ότι ο αλλοδαπός πρέπει να είναι σε θέση να γνωρίζει την αιτιολογία της εις βάρος του αποφάσεως. Το Δικαστήριο κατέληξε συνεπώς ότι, αν οι βουλγαρικές αρχές έλαβαν απόφαση επί της ενδεχόμενης συνεχίσεως της κρατήσεως προτού απευθυνθούν στο διοικητικό δικαστήριο, τότε ήταν απαραίτητη η έκδοση έγγραφης πράξεως, νομικώς και πραγματικώς αιτιολογημένης. Αντιθέτως, αν οι βουλγαρικές αρχές απλώς επανεξέτασαν την περίπτωση του B. Mahdi χωρίς να αποφανθούν επί του αιτήματος παρατάσεως, τότε δεν όφειλαν να εκδώσουν τέτοια πράξη ελλείψει διατάξεων της οδηγίας 2008/115 που να προβλέπουν σχετική υποχρέωση στην περίπτωση αυτή.

Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε ότι όποια δικαστική αρχή καλείται να εξετάσει τη νομιμότητα αποφάσεως για παράταση της αρχικής κρατήσεως πρέπει υποχρεωτικώς να είναι σε θέση να αποφανθεί επί κάθε πραγματικού και νομικού στοιχείου που είναι κρίσιμο προκειμένου να εκτιμήσει αν η παράταση είναι δικαιολογημένη, όπερ προϋποθέτει ενδελεχή αξιολόγηση των πραγματικών στοιχείων της συγκεκριμένης υποθέσεως. Επομένως, οι εξουσίες που διαθέτει η δικαστική αρχή στο πλαίσιο ενός τέτοιου ελέγχου δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση να περιορίζονται μόνο στα στοιχεία τα οποία έχουν προσκομιστεί από τη διοικητική αρχή.

Ως προς την ουσία, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν η αρχική περίοδος κρατήσεως μπορεί να παρατείνεται απλώς και μόνον επειδή ο υπήκοος τρίτης χώρας δεν διαθέτει έγγραφα ταυτότητας και, επομένως, υφίσταται κίνδυνος διαφυγής του. Το Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι ο κίνδυνος διαφυγής αποτελεί στοιχείο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της αρχικής κρατήσεως. Ωστόσο, όσον αφορά την παράταση της κρατήσεως, ο κίνδυνος διαφυγής δεν καταλέγεται μεταξύ των δύο προϋποθέσεων που θέτει η οδηγία «για την επιστροφή». Επομένως, ο συγκεκριμένος κίνδυνος συνιστά κρίσιμο στοιχείο μόνο σε σχέση με την επανεξέταση των συνθηκών που οδήγησαν αρχικώς στην κράτηση. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να αξιολογούνται οι πραγματικές περιστάσεις που συνδέονται με την περίπτωση του ενδιαφερομένου

προκειμένου να εξεταστεί αν μπορεί ληφθεί έναντι αυτού ένα λιγότερο καταναγκαστικό μέτρο. Μόνον εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται κίνδυνος διαφυγής επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη η έλλειψη εγγράφων ταυτότητας. Ως εκ τούτου, η έλλειψη τέτοιων εγγράφων δεν μπορεί, αυτή και μόνο, να δικαιολογήσει παράταση της κρατήσεως.

Η απόφαση *Mukarubega* (C-166/13, EU:C:2014:2336), που εκδόθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2014, αφορούσε τη φύση και το περιεχόμενο του προβλεπόμενου από το άρθρο 41, παράγραφος 2, στοιχείο α', του Χάρτη δικαιώματος ακροάσεως πριν από την έκδοση αποφάσεως περί επιστροφής κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 2008/115. Το Δικαστήριο κλήθηκε να απαντήσει στο ερώτημα αν στους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι έχουν ήδη τύχει προσήκουσας ακροάσεως ως προς το κατά πόσον η διαμονή τους ήταν παράνομη πρέπει οπωσδήποτε να δοθεί εκ νέου δυνατότητα να διατυπώσουν παρατηρήσεις πριν από την έκδοση της αποφάσεως περί επιστροφής.

Κατά το Δικαστήριο, δεν προσκρούει στο κατοχυρωμένο σε σχέση με όλες τις διαδικασίες δικαίωμα ακροάσεως, όπως ισχύει στο πλαίσιο της οδηγίας «για την επιστροφή» και εξειδικεύεται στο άρθρο 6 της οδηγίας αυτής, η πρακτική εθνικής αρχής να μην παρέχει στους υπηκόους τρίτων χωρών τη δυνατότητα να διατυπώσουν παρατηρήσεις ειδικώς ως προς επικείμενη απόφαση περί επιστροφής τους στις περιπτώσεις όπου η εθνική αρχή, αφού έχει διαπιστώσει, κατόπιν διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας έγινε πλήρως σεβαστό το δικαίωμα ακροάσεως του ενδιαφερομένου, ότι η διαμονή στην εθνική επικράτεια ήταν παράνομη, προτίθεται να εκδώσει τέτοιου είδους απόφαση, είτε αυτή λαμβάνεται σε συνέχεια απορριπτικής αποφάσεως επί αιτήσεως για χορήγηση άδειας διαμονής είτε όχι. Το Δικαστήριο υπογράμμισε συναφώς ότι η απόφαση περί επιστροφής συνδέεται στενά, βάσει της εν λόγω οδηγίας, με τη διαπίστωση του παράνομου χαρακτήρα της διαμονής και με το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος είχε πράγματι τη δυνατότητα να εκθέσει λυσιτελώς την άποψή του όσον αφορά τόσο τον παράνομο χαρακτήρα της διαμονής του όσο και τους λόγους που μπορούν να δικαιολογήσουν, δυνάμει του εθνικού δικαίου, την απόφαση της οικείας αρχής να μην εκδώσει απόφαση περί επιστροφής.

Το Δικαστήριο τόνισε ωστόσο ότι η υποχρέωση την οποία επιβάλλει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, να λαμβάνονται οι αποφάσεις περί επιστροφής κατόπιν δίκαιης και διαφανούς διαδικασίας, σημαίνει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν, στο πλαίσιο της δικονομικής αυτονομίας που διαθέτουν, αφενός, να προβλέπουν ρητώς στο εθνικό τους δίκαιο την υποχρέωση εγκαταλείψεως της επικράτειας σε περίπτωση παράνομης διαμονής και, αφετέρου, να εξασφαλίζουν ότι παρέχεται πράγματι στον ενδιαφερόμενο η δυνατότητα να προβάλει την άποψή του στο πλαίσιο της διαδικασίας σχετικά με την αίτηση διαμονής του ή, κατά περίπτωση, σχετικά με τον παράνομο χαρακτήρα της διαμονής του. Σημειωτέον πάντως, επ' αυτού, ότι το δικαίωμα ακροάσεως δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιείται τεχνηέντως ως μέσο προς επανεκκίνηση της διοικητικής διαδικασίας στο διηνεκές, και τούτο προκειμένου να διατηρείται η ισορροπία μεταξύ, αφενός, του θεμελιώδους δικαιώματος του ενδιαφερομένου να τύχει ακροάσεως πριν από την έκδοση βλαπτικής γι' αυτόν πράξεως και, αφετέρου, της υποχρεώσεως των κρατών μελών να καταπολεμούν την παράνομη μετανάστευση.

Τέλος, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου εξέδωσε στις 18 Δεκεμβρίου 2014 την απόφαση *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453), με αντικείμενο ένδικη διαφορά μεταξύ βελγικής δημόσιας αρχής και Νιγηριανού υπηκόου πάσχοντος από AIDS. Στο επίκεντρο της διαφοράς αυτής βρίσκονταν οι διαδικαστικές εγγυήσεις και τα κοινωνικά πλεονεκτήματα που τα κράτη μέλη υποχρεούνται, βάσει της οδηγίας «για την επιστροφή», να παρέχουν σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος χρήζει, λόγω της καταστάσεως της υγείας του, ιατρικής περιθάλψεως, εν αναμονή της δικαστικής κρίσεως επί της νομιμότητας της αποφάσεως περί απορρίψεως της αιτήσεώς του για

χορήγηση άδειας διαμονής για ιατρικούς λόγους και περί επιβολής σε αυτόν της υποχρέωσης να εγκαταλείψει την επικράτεια⁷⁵.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι αντιβαίνει στα άρθρα 5 και 13 της οδηγίας «για την επιστροφή», ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα των άρθρων 19, παράγραφος 2, και 47 του Χάρτη, καθώς και του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, εθνική ρύθμιση που δεν προσδίδει ανασταλτικό αποτέλεσμα σε προσφυγή κατά αποφάσεως με την οποία υπήκοος τρίτης χώρας, πάσχων από σοβαρή ασθένεια, διατάσσεται να εγκαταλείψει την επικράτεια του οικείου κράτους μέλους όταν η εκτέλεση της εν λόγω αποφάσεως ενδέχεται να εκθέσει τον υπήκοο τρίτης χώρας σε σοβαρό κίνδυνο οξείας και μη αναστρέψιμης επιδεινώσεως της υγείας του⁷⁶.

Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι προσκρούει στις προαναφερθείσες διατάξεις εθνική ρύθμιση που δεν προβλέπει την κάλυψη, κατά το μέτρο του δυνατού, των βασικών αναγκών υπηκόου τρίτης χώρας πάσχοντος από σοβαρή ασθένεια, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι θα του παρέχεται πράγματι επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και κάθε απαραίτητη θεραπευτική αγωγή για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο το κράτος μέλος αναγκάζεται να μεταθέσει την απομάκρυνσή του από την επικράτεια, λόγω της ασκήσεως της σχετικής προσφυγής.

VIII. Αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις

Στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ξεχωρίζουν δύο αποφάσεις σχετικές με την εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem* στον χώρο Σένγκεν.

Στην απόφαση *Sprasic* (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586), που εκδόθηκε στις 27 Μαΐου 2014 κατ' εφαρμογήν της επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας, το Δικαστήριο εξέτασε αν ένας προβλεπόμενος για τον χώρο Σένγκεν περιορισμός της αρχής *ne bis in idem* ήταν συμβατός με τον Χάρτη.

Το ερώτημα αυτό υποβλήθηκε στο πλαίσιο της υποθέσεως Σέρβου υπηκόου, πιο συγκεκριμένα με αφορμή την εις βάρος του άσκηση ποινικής διώξεως στη Γερμανία για απάτη, για την οποία είχε ήδη καταδικαστεί στην Ιταλία σε στερητική της ελευθερίας ποινή ενός έτους και σε χρηματικό πρόστιμο. Ο Z. Sprasic, ο οποίος βρισκόταν υπό κράτηση στην Αυστρία για άλλα αδικήματα, κατέβαλε το πρόστιμο αλλά δεν εξέτισε τη στερητική της ελευθερίας ποινή. Οι γερμανικές αρχές εκτίμησαν ότι, βάσει της συμβάσεως εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν (στο εξής: Σύμβαση εφαρμογής)⁷⁷, η αρχή *ne bis in idem* δεν ετύγχανε εφαρμογής στην περίπτωση του, διότι η στερητική της ελευθερίας ποινή δεν είχε εκτιθεί ακόμη στην Ιταλία.

Ενώ το άρθρο 54 της Συμβάσεως εφαρμογής εξαρτά την εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem* από την προϋπόθεση ότι, σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή «έχει ήδη εκτιθεί» ή «εκτίεται», το άρθρο 50 του Χάρτη κατοχυρώνει την αρχή αυτή χωρίς να αναφέρεται ρητώς σε τέτοιου είδους προϋπόθεση.

⁷⁵ Για το ζήτημα των υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι πάσχουν από σοβαρές ασθένειες βλ. επίσης απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *M'Bodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452) υπό τον τίτλο VII.2 «Πολιτική ασύλου».

⁷⁶ Για την ερμηνεία του άρθρου 19, παράγραφος 2, του Χάρτη, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ειδικότερα την απόφαση της 27ης Μαΐου 2008, *N. κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγή αριθ. 26565/05).

⁷⁷ Σύμβαση εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν, η οποία υπογράφηκε στο Σένγκεν τη 19η Ιουνίου 1990 (ΕΕ 2000, L 239, σ. 19).

Το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου επισήμανε κατ' αρχάς ότι, όσον αφορά την αρχή *ne bis in idem*, οι επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη αναφέρονται ρητώς στη Σύμβαση εφαρμογής, έστω και αν η τελευταία περιορίζει την αρχή όπως κατοχυρώνεται στον Χάρτη. Στη συνέχεια διαπίστωσε ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 54 της Συμβάσεως εφαρμογής προϋπόθεση σχετικά με την έκτιση της ποινής ισοδυναμεί με περιορισμό της αρχής *ne bis in idem*, ο οποίος όμως απορρέει εκ του νόμου κατά την έννοια του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη και δεν αναιρεί την εν λόγω αρχή αυτή καθ' εαυτήν, καθόσον αποσκοπεί αποκλειστικώς στην αποτροπή του ενδεχομένου να μείνουν ατιμώρητα σε ένα κράτος μέλος πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί σε άλλο κράτος μέλος με μη εκτελεσθείσα αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου. Τέλος, κατά το Δικαστήριο, η προϋπόθεση σχετικά με την έκτιση της ποινής δεν είναι δυσανάλογη προς τον σκοπό της εδραίωσης υψηλού επιπέδου ασφάλειας εντός του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ούτε υπερβαίνει το μέτρο που είναι αναγκαίο για την αποτροπή του ενδεχομένου ατιμωρησίας προσώπων τα οποία έχουν καταδικαστεί. Πάντως, στο πλαίσιο μιας *in concreto* εφαρμογής, δεν αποκλείεται τα εθνικά δικαστήρια να έλθουν σε επικοινωνία μεταξύ τους και να ανταλλάξουν πληροφορίες προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχει πραγματική πρόθεση του κράτους μέλους της πρώτης καταδικαστικής αποφάσεως να προχωρήσει στην εκτέλεση των ποινών που έχουν επιβληθεί.

Εξάλλου, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, όταν μια στερητική της ελευθερίας ποινή και ένα χρηματικό πρόστιμο έχουν επιβληθεί ως κύριες ποινές, η καταβολή του προστίμου δεν αρκεί για να γίνει δεκτό ότι η ποινή έχει εκτιθεί ή εκτίεται κατά την έννοια της Συμβάσεως εφαρμογής.

Το άρθρο 54 της Συμβάσεως εφαρμογής αποτέλεσε αντικείμενο ερμηνείας και στην απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, *M* (C-398/12, EU:C:2014:1057), στην οποία το Δικαστήριο εξέτασε *ποιες συνέπειες έχει, από πλευράς της αρχής ne bis in idem, η μη παραπομπή του κατηγορουμένου σε ακροατήριο δικαστηρίου.*

Στο Βέλγιο, η ποινική δίωξη εις βάρος κατηγορουμένου για σεξουαλικά εγκλήματα με θύμα ανήλικο έπαυσε με βούλευμα το οποίο επικυρώθηκε από το βελγικό Cour de cassation. Εντούτοις, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά είχε κινηθεί ποινική δίκη στην Ιταλία.

Το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί αν το βούλευμα δικαστικού συμβουλίου συνιστά απόφαση με την οποία ο κατηγορούμενος δικάστηκε αμετάκλητα κατά την έννοια του άρθρου 54 της Συμβάσεως εφαρμογής, πρέπει να εξεταστεί αν το σχετικό βούλευμα εκδόθηκε κατόπιν εκτιμήσεως της ουσίας της υποθέσεως και αν έχει εξαλειφθεί οριστικώς η ποινική αξίωση της Πολιτείας. Τούτο συμβαίνει στην περίπτωση ενός βουλεύματος όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, με το οποίο ο κατηγορούμενος απαλλάχθηκε αμετάκλητα λόγω ανεπαρκών ενδείξεων, όπερ σημαίνει ότι αποκλείεται να ασκηθεί νέα ποινική δίωξη εις βάρος του για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, με συνέπεια να έχει εξαλειφθεί η ποινική αξίωση της Πολιτείας.

Το Δικαστήριο κατέστησε επίσης σαφές ότι η δυνατότητα να γίνει νέα ανάκριση σε περίπτωση που προκύψουν νέες ενδείξεις δεν αναιρεί τον αμετάκλητο χαρακτήρα του βουλεύματος. Συγκεκριμένα, η ύπαρξη αυτής της δυνατότητας σημαίνει ότι ενδέχεται να κινηθεί κατ' εξαίρεση, και βάσει διαφορετικού αποδεικτικού υλικού, μια χωριστή διαδικασία, και όχι να συνεχιστεί η διαδικασία που είχε ήδη περατωθεί. Εξάλλου, οποιαδήποτε τυχόν νέα διαδικασία εις βάρος του ίδιου προσώπου και για τα ίδια πραγματικά περιστατικά δεν θα μπορούσε παρά να κινηθεί στο συμβαλλόμενο κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου εκδόθηκε το βούλευμα.

Το Δικαστήριο συνήγαγε εκ των ανωτέρω ότι το βούλευμα για μη παραπομπή, το οποίο εμποδίζει να ασκηθεί, εντός του συμβαλλόμενου κράτους όπου εκδόθηκε το βούλευμα, νέα ποινική δίωξη για τα ίδια πραγματικά περιστατικά εις βάρος του προσώπου που απαλλάχθηκε, εκτός αν

προκύψουν νέα στοιχεία εις βάρος του, πρέπει να θεωρηθεί απόφαση με την οποία το πρόσωπο αυτό δικάστηκε αμετάκλητα κατά την έννοια του άρθρου 54 της Συμβάσεως εφαρμογής, οπότε αποκλείεται η άσκηση νέας ποινικής διώξεως εις βάρος του ίδιου προσώπου για τα ίδια πραγματικά περιστατικά σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος.

IX. Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις

Στον τομέα αυτό, αξιοσημείωτες είναι μια γνωμοδότηση και μια απόφαση που αφορούν, αμφότερες, τις αστικές πτυχές της διεθνούς απαγωγής τέκνων, καθώς και μια απόφαση σχετική με τον κανονισμό 44/2001⁷⁸.

Με τη γνωμοδότηση 1/13 (EU:C:2014:2303), που εκδόθηκε στις 14 Οκτωβρίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου εξέτασε κατά πόσον εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης η αποδοχή της προσχωρήσεως μιας τρίτης χώρας στη Σύμβαση για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών (στο εξής: Σύμβαση της Χάγης του 1980)⁷⁹.

Το Δικαστήριο αποσαφήνισε κατ' αρχάς ορισμένα ζητήματα σχετικά με τη γνωμοδοτική του αρμοδιότητα⁸⁰. Ειδικότερα, διαπίστωσε ότι η πράξη προσχωρήσεως και η δήλωση αποδοχής προσχωρήσεως σε διεθνή σύμβαση εκφράζουν, από κοινού, τη σύμπτωση των βουλήσεων των οικείων κρατών και συνθέτουν, ως εκ τούτου, μία διεθνή συμφωνία επί της οποίας το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να γνωμοδοτήσει. Η έκδοση της σχετικής γνωμοδοτήσεως, η οποία μπορεί να αφορά την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών προς σύναψη συμφωνίας με τρίτα κράτη, ζητείται παραδεκτώς εφόσον πρόταση της Επιτροπής σχετική με την εν λόγω συμφωνία έχει υποβληθεί στο Συμβούλιο και δεν έχει ανακληθεί κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως γνωμοδοτήσεως ενώπιον του Δικαστηρίου. Αντιθέτως, δεν απαιτείται το Συμβούλιο να έχει ήδη εκδηλώσει, κατά το χρονικό αυτό στάδιο, πρόθεση να συνάψει τέτοια συμφωνία. Τούτο διότι η αίτηση υποβάλλεται λόγω του θεμιτού ενδιαφέροντος των οικείων θεσμικών οργάνων να γνωρίζουν επακριβώς το εύρος των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων της Ένωσης και των κρατών μελών πριν ληφθεί απόφαση όσον αφορά τη συμφωνία.

Στη συνέχεια, επί της ουσίας, το Δικαστήριο υπενθύμισε ευθύς εξ αρχής ότι η δήλωση αποδοχής προσχωρήσεως και, κατ' επέκταση, η διεθνής συμφωνία της οποίας αποτελεί συστατικό στοιχείο είναι παρεπόμενες της Συμβάσεως της Χάγης του 1980. Επιπλέον, η εν λόγω Σύμβαση άπτεται του τομέα του οικογενειακού δικαίου με διασυννοριακές συνέπειες, στον οποίο η Ένωση διαθέτει εσωτερική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Η Ένωση, εφόσον άσκησε την αρμοδιότητα αυτή εκδίδοντας τον κανονισμό 2201/2003⁸¹, έχει εξωτερική αρμοδιότητα στον τομέα που αποτελεί το αντικείμενο της συγκεκριμένης Συμβάσεως. Πράγματι, οι διατάξεις του ως άνω κανονισμού καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τις δύο διαδικασίες που διέπονται από τη Σύμβαση

⁷⁸ Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

⁷⁹ Σύμβαση για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών, η οποία συνομολογήθηκε στη Χάγη στις 25 Οκτωβρίου 1980.

⁸⁰ Επί ζητημάτων σχετικών με το παραδεκτό αιτήσεως για την έκδοση γνωμοδοτήσεως, βλ. επίσης γνωμοδότηση 2/13 (EU:C:2014:2454) υπό τον τίτλο Ι.1 «Γνωμοδότηση σχετικά με την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου».

⁸¹ Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 (ΕΕ L 338, σ.1).

της Χάγης του 1980, δηλαδή τη διαδικασία επιστροφής των παρανόμως μετακινηθέντων παιδιών και τη διαδικασία η οποία αποσκοπεί στη διασφάλιση της ασκήσεως του δικαιώματος επικοινωνίας.

Τέλος, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, παρά την υπεροχή του κανονισμού 2201/2003 έναντι της εν λόγω Συμβάσεως, το περιεχόμενο και η αποτελεσματική εφαρμογή των κοινών κανόνων που θεσπίζονται με τον κανονισμό αυτό ενδέχεται να θιγούν από τυχόν ασύμπτωτες αποδοχές, εκ μέρους των κρατών μελών, των προσχωρήσεων τρίτων κρατών στη Σύμβαση της Χάγης του 1980. Πράγματι, θα υπήρχε κίνδυνος να θιγεί η ενιαία και ομοιόμορφη εφαρμογή του κανονισμού 2201/2003 σε κάθε περίπτωση διεθνούς απαγωγής παιδιού όπου θα εμπλέκονταν τρίτο κράτος και δύο κράτη μέλη εκ των οποίων το ένα θα είχε αποδεχθεί την προσχώρηση αυτού του τρίτου κράτους στη Σύμβαση, όχι όμως και το άλλο.

Στον ίδιο τομέα, το Δικαστήριο εξέδωσε στις 9 Οκτωβρίου 2014, επί προδικαστικής παραπομπής κατ' εφαρμογήν της επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας, την απόφαση C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268), όπου εξέτασε δύο ζητήματα, ήτοι *τι συνιστά παράνομη μετακίνηση ή κατακράτηση παιδιού κατά την έννοια του κανονισμού 2201/2003 και ποια είναι η ακολουθητέα διαδικασία όταν δικαστήριο επιλαμβάνεται, βάσει της Συμβάσεως της Χάγης του 1980, αιτήσεως επανόδου παιδιού που μετακινήθηκε ή κατακρατείται παρανόμως σε άλλο κράτος μέλος.*

Η υπόθεση αφορούσε τον διαζευγμένο Γάλλο υπήκοο C, και την πρώην σύζυγό του, βρετανικής ιθαγένειας. Η δικαστική απόφαση για το διαζύγιο, που απαγγέλθηκε στη Γαλλία, όριζε ότι το παιδί θα διαμένει με τη μητέρα του, στην οποία επιτράπηκε να μεταφέρει τη μόνιμη διαμονή της στην Ιρλανδία, όπερ και εγένετο. Ο C άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής. Αφού το γαλλικό εφετείο έκανε δεκτή την αίτησή του περί ορισμού του τόπου της δικής του κατοικίας ως τόπου διαμονής του παιδιού, ο C υπέβαλε αίτηση σε ιρλανδικό δικαστήριο προκειμένου να κηρυχθεί εκτελεστή η απόφαση του δευτεροβάθμιου γαλλικού δικαστηρίου και να διαταχθεί η επιστροφή του παιδιού στη Γαλλία. Κατόπιν της εφέσεως που ασκήθηκε ενώπιόν του κατά της απορρίψεως της ως άνω αιτήσεως, το αιτούν ιρλανδικό δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει, πιο συγκεκριμένα, αν ο κανονισμός 2201/2003 έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση όπου η μετακίνηση του παιδιού πραγματοποιήθηκε βάσει προσωρινά εκτελεστής δικαστικής αποφάσεως η οποία εν συνεχεία εξαφανίστηκε κατ' έφεση, οπότε και ορίστηκε ως τόπος διαμονής του παιδιού το κράτος μέλος προελεύσεως της σχετικής δικαστικής αποφάσεως, η κατακράτηση του παιδιού εκτός του συγκεκριμένου κράτους μέλους κατόπιν της δεύτερης αυτής δικαστικής αποφάσεως είναι παράνομη.

Πρώτον, όσον αφορά την αίτηση επιστροφής του παιδιού, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι η παράνομη μετακίνηση ή κατακράτηση παιδιού σε κάποιο κράτος προϋποθέτει, αφενός, ότι το παιδί είχε τη συνήθη διαμονή του στο κράτος μέλος προελεύσεως αμέσως πριν τη μετακίνηση ή την κατακράτησή του και, αφετέρου, ότι στοιχειοθετείται προσβολή του δικαιώματος επιμέλειας το οποίο είχε αναγνωριστεί κατά τη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους. Συναφώς, απόκειται στο δικαστήριο του κράτους μέλους όπου έχει μετοικήσει το παιδί, εν προκειμένω της Ιρλανδίας, εφόσον του υποβάλλεται αίτηση επιστροφής του, να εξετάσει αν το παιδί είχε τη συνήθη διαμονή του στο κράτος μέλος προελεύσεως (τη Γαλλία) αμέσως πριν την προβαλλόμενη παράνομη μετακίνηση ή κατακράτηση. Στο πλαίσιο αυτό, το γεγονός ότι η δικαστική απόφαση με την οποία επιτράπηκε η μετακίνηση ήταν προσωρινά εκτελεστή αλλά στη συνέχεια προσβλήθηκε με έφεση δεν συνηγορεί υπέρ της διαπιστώσεως ότι έχει μεταβληθεί ο τόπος της συνήθους διαμονής του παιδιού. Εντούτοις, το στοιχείο αυτό θα πρέπει να σταθμιστεί με άλλα πραγματικά στοιχεία από τα οποία προκύπτει ενδεχομένως η ενσωμάτωση του παιδιού σε ένα κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον μετά τη μετακίνησή του, όπως είναι, ειδικότερα, ο χρόνος που έχει μεσολαβήσει μεταξύ της μετακινήσεώς του και της δικαστικής αποφάσεως με την οποία εξαφανίστηκε η πρωτόδικη απόφαση και ορίστηκε ως τόπος διαμονής του παιδιού ο τόπος κατοικίας του πατέρα του στο

κράτος μέλος προελεύσεως, με δεδομένο όμως ότι χρόνος που έχει παρέλθει μετά τη δεύτερη αυτή απόφαση δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση να ληφθεί υπόψη.

Δεύτερον, ως προς την εκτέλεση της αποφάσεως του εφετείου που αναγνώρισε δικαίωμα επιμέλειας στον πατέρα στο κράτος μέλος προελεύσεως, η ενδεχόμενη μεταβολή της συνήθους διαμονής του παιδιού μετά την πρωτόδικη απόφαση και η τυχόν διαπίστωση της μεταβολής αυτής από το δικαστήριο στο οποίο έχει υποβληθεί αίτηση επιστροφής δεν αποτελούν στοιχεία τα οποία ο γονέας που κατακρατεί το παιδί προσβάλλοντας το δικαίωμα επιμέλειας μπορεί να επικαλεστεί προκειμένου να επιτύχει τη διατήρηση της οφειλόμενης στην παράνομη συμπεριφορά του πραγματικής καταστάσεως και να αντισταχθεί στην εκτέλεση της ως άνω αποφάσεως.

Τέλος, με την απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, A (C-112/13, EU:C:2014:2195)⁸², το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει το άρθρο 24 του κανονισμού 44/2001, το οποίο ορίζει ότι *η παράσταση του εναγομένου που δεν έχει ως σκοπό την αμφισβήτηση της διεθνούς δικαιοδοσίας του δικαστηρίου το οποίο έχει επιληφθεί της υποθέσεως συνεπάγεται άνευ άλλου τινός την παρέκταση της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου αυτού*⁸³, μολονότι το συγκεκριμένο δικαστήριο δεν θα είχε διεθνή δικαιοδοσία βάσει των κανόνων που θεσπίστηκαν με τον εν λόγω κανονισμό.

Η υπόθεση της κύριας δίκης αφορούσε αγωγή αποζημιώσεως κατά του Α, που φέρεται να είχε τον τόπο συνήθους διαμονής του στην περιφέρεια του αυστριακού δικαστηρίου ενώπιον του οποίου ασκήθηκε η αγωγή. Κατόπιν πολλών ανεπιτυχών προσπαθειών επιδόσεως του δικογράφου της αγωγής, το δικαστήριο αυτό διόρισε, κατόπιν αιτήματος των εναγόντων, επίτροπο του απόντος εναγομένου, ο οποίος κατέθεσε υπόμνημα αντικρούσεως ζητώντας την απόρριψη της αγωγής και προβάλλοντας πλείονες ενστάσεις επί της ουσίας, χωρίς ωστόσο να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία των αυστριακών δικαστηρίων. Εν συνεχεία μόνον, και αφού ο Α είχε εγκαταλείψει εν τω μεταξύ την Αυστρία, ένα εξουσιοδοτημένο δικηγορικό γραφείο παρενέβη υπέρ του εναγομένου και αμφισβήτησε τη διεθνή δικαιοδοσία των αυστριακών δικαστηρίων.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι η παράσταση του διορισθέντος σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο επιτρόπου του απόντος εναγομένου δεν συνιστά παράσταση κατά την έννοια του άρθρου 24 του κανονισμού 44/2001, ερμηνευομένου με γνώμονα το άρθρο 47 του Χάρτη. Πράγματι, η σιωπηρή παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας δυνάμει του άρθρου 24, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 44/2001 στηρίζεται σε οικειοθελή επιλογή των διαδίκων όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία, όπερ προϋποθέτει ότι ο εναγόμενος είχε λάβει γνώση της δίκης που έχει κινηθεί εναντίον του. Αντιθέτως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι απών εναγόμενος, ο οποίος δεν έχει λάβει κοινοποίηση του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης και αγνοεί τη δίκη που έχει κινηθεί εναντίον του, αποδέχεται σιωπηρά τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου που έχει επιληφθεί της υποθέσεως. Συναφώς, το δικαίωμα αποτελεσματικής ένδικης προστασίας του ενάγοντος, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη και πρέπει να προστατεύεται παράλληλα με τα δικαιώματα άμυνας του εναγομένου στο πλαίσιο του κανονισμού 44/2001, δεν επιβάλλει διαφορετική ερμηνεία του άρθρου 24 του κανονισμού αυτού.

⁸² Η ίδια απόφαση παρουσιάζεται και υπό τον τίτλο IV.1 «Προδικαστική παραπομπή».

⁸³ Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

Χ. Μεταφορές

Στον τομέα των μεταφορών, θα γίνει αναφορά σε τρεις αποφάσεις.

Πρώτον, στην απόφαση της 18ης Μαρτίου 2014, *International Jet Management* (C-628/11, EU:C:2014:171), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου εξέτασε, υπό το πρίσμα της προβλεπόμενης στο άρθρο 18 ΣΛΕΕ απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, εθνική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία προβλέπει ότι όσοι αερομεταφορείς της Ένωσης δεν διαθέτουν την άδεια εκμεταλλεύσεως που χορηγεί το συγκεκριμένο κράτος οφείλουν να λαμβάνουν ειδική άδεια για κάθε πτήση εκτελούμενη από τρίτη χώρα.

Αφού διαπίστωσε κατ' αρχάς ότι το γεγονός ότι οι υπηρεσίες αερομεταφοράς παρέχονται στο πλαίσιο πτήσεων που αναχωρούν από τρίτες χώρες δεν σημαίνει ότι η περίπτωση αυτή αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής των Συνθηκών κατά την έννοια του άρθρου 18 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο προχώρησε εν συνεχεία στην εκτίμηση του ζητήματος κατά πόσον η επίδικη εθνική ρύθμιση είναι συμβατή με την εν λόγω διάταξη. Συναφώς, επισήμανε ότι εισάγει δυσμενή διάκριση η ρύθμιση ενός πρώτου κράτους μέλους που επιβάλλει σε όσους αερομεταφορείς είναι κάτοχοι αδειών εκμεταλλεύσεως οι οποίες έχουν χορηγηθεί από άλλο κράτος μέλος την υποχρέωση να λαμβάνουν άδεια εισόδου στον εναέριο χώρο του πρώτου κράτους μέλους για την πραγματοποίηση μη τακτικών ιδιωτικών πτήσεων από τρίτες χώρες προς το πρώτο αυτό κράτος μέλος, ενώ δεν απαιτείται αντίστοιχη ειδική άδεια για όσους αερομεταφορείς έχουν λάβει άδεια εκμεταλλεύσεως από το πρώτο κράτος μέλος. Συγκεκριμένα, η ρύθμιση αυτή στηρίζεται σε ένα κριτήριο διαφοροποιήσεως το οποίο καταλήγει, στην πραγματικότητα, στο ίδιο αποτέλεσμα που θα είχε η χρήση κριτηρίου ιθαγένειας. Με άλλα λόγια, στην πράξη, επιφυλάσσεται μειονεκτική μεταχείριση μόνο στους αερομεταφορείς οι οποίοι έχουν την καταστατική τους έδρα σε άλλο κράτος μέλος, κατά την έννοια του άρθρου 4, στοιχείο α', του κανονισμού 1008/2008⁸⁴, και έχουν λάβει την απαιτούμενη άδεια εκμεταλλεύσεως από το αντίστοιχο κράτος. Το Δικαστήριο κατέληξε ότι το ίδιο ισχύει, κατά μείζονα λόγο, όσον αφορά εθνική ρύθμιση που ορίζει ότι μόνον οι τελευταίοι αυτοί αερομεταφορείς οφείλουν, προκειμένου να μπορέσουν να λάβουν άδεια εισόδου στον εναέριο χώρο του οικείου κράτους μέλους για πτήσεις από τρίτες χώρες, να προσκομίζουν δήλωση μη διαθεσιμότητας, από την οποία να προκύπτει ότι οι αερομεταφορείς που έχουν λάβει άδεια εκμεταλλεύσεως από το συγκεκριμένο κράτος μέλος είτε δεν προτίθενται είτε δεν είναι σε θέση να εκτελέσουν τις σχετικές πτήσεις. Κατά το Δικαστήριο, η ρύθμιση αυτή συνιστά δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας, η οποία δεν είναι δυνατό να δικαιολογηθεί από τους σκοπούς της προστασίας της εθνικής οικονομίας και της ασφάλειας.

Δεύτερον, με την απόφαση *Glatzel* (C-356/12, EU:C:2014:350), που εκδόθηκε στις 22 Μαΐου 2014, το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του κύρους του παραρτήματος III, σημείο 6.4, της οδηγίας 2006/126 για την άδεια οδήγησης⁸⁵, υπό το πρίσμα των άρθρων 20, 21, παράγραφος 1, και 26 του Χάρτη. Το κρίσιμο ζήτημα ήταν αν οι απαιτήσεις τις οποίες θέτει η οδηγία αυτή ως προς την οπτική οξύτητα συμβιβάζονται με την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω αναπηρίας. Πιο συγκεκριμένα, ο εκκαλών της κύριας δίκης δεν μπορούσε να εργαστεί ως επαγγελματίας οδηγός λόγω ακριβώς των προβλεπόμενων από την οδηγία ελάχιστων ορίων για την οπτική οξύτητα.

⁸⁴ Κανονισμός (ΕΚ) 1008/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Σεπτεμβρίου 2008, σχετικά με κοινούς κανόνες εκμετάλλευσης των αεροπορικών γραμμών στην Κοινότητα (ΕΕ L 293, σ. 3).

⁸⁵ Οδηγία 2006/126/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, για την άδεια οδήγησης (ΕΕ L 403, σ. 18), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/113/ΕΚ της Επιτροπής, της 25ης Αυγούστου 2009 (ΕΕ L 223, σ. 31).

Το Δικαστήριο αποφασήνισε κατ' αρχάς το περιεχόμενο της έννοιας της δυσμενούς διακρίσεως λόγω αναπηρίας, όπως αυτό απορρέει από το άρθρο 21, παράγραφος 1, του Χάρτη. Τόνισε, ειδικότερα, ότι η εν λόγω διάταξη δεσμεύει τον νομοθέτη της Ένωσης να μην προβλέπει διαφορετική μεταχείριση λόγω μειονεκτικότητας οφειλόμενης, ιδίως, σε κάποια μόνιμη σωματική, διανοητική ή ψυχική πάθηση, η οποία, σε συνδυασμό με διάφορους περιορισμούς, μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του συγκεκριμένου ατόμου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους υπόλοιπους εργαζομένους, εκτός αν η διαφορετική αυτή μεταχείριση δικαιολογείται αντικειμενικώς. Εξετάζοντας εν συνεχεία, πιο συγκεκριμένα, το κύρος του παραρτήματος III, σημείο 6.4, της οδηγίας 2006/126, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η διαφορετική μεταχείριση την οποία υφίσταται ένα άτομο αναλόγως του αν διαθέτει ή όχι την οπτική οξύτητα που απαιτείται για την οδήγηση μηχανοκίνητων οχημάτων δεν προσκρούει, κατ' αρχήν, στην απαγόρευση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας κατά το άρθρο 21, παράγραφος 1, του Χάρτη, εφόσον η σχετική απαίτηση εξυπηρετεί σκοπό γενικού συμφέροντος, είναι αναγκαία και δεν συνιστά δυσανάλογη επιβάρυνση. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, εν προκειμένω, η οδηγία 2006/126, θέτοντας στο παράρτημα III ελάχιστα όρια οπτικής οξύτητας για τους οδηγούς, ιδίως των βαρέων οχημάτων, επιδιώκει τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας και εξυπηρετεί, ως εκ τούτου, τον αντίστοιχο σκοπό γενικού συμφέροντος. Ως προς το ζήτημα κατά πόσον οι ελάχιστες προδιαγραφές της οδηγίας σχετικά με την όραση των οδηγών είναι αναγκαίες προς επίτευξη του ως άνω σκοπού, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι είναι απαραίτητο, προς διασφάλιση της οδικής ασφάλειας, να διαθέτουν τα άτομα στα οποία χορηγείται άδεια οδήγησης τις κατάλληλες σωματικές ικανότητες όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την όρασή τους, εφόσον τυχόν σωματικές μειονεξίες ενδέχεται να έχουν σημαντικές συνέπειες. Κατόπιν τούτου, το Δικαστήριο συνήγαγε το συμπέρασμα ότι ο νομοθέτης της Ένωσης στάθμισε, αφενός, τις επιταγές της δημόσιας, και δη της οδικής, ασφάλειας και, αφετέρου, τα δικαιώματα των ατόμων με προβλήματα όρασης, και κατέληξε ότι οι προδιαγραφές της οδηγίας δεν είναι δυσανάλογες προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης, στο πλαίσιο της αναλύσεώς του, ότι οι διατάξεις της Συμβάσεως του ΟΗΕ για την αναπηρία⁸⁶ εξαρτώνται, ως προς την εφαρμογή και τα αποτελέσματά τους, από την έκδοση μεταγενέστερων πράξεων εκ μέρους των συμβαλλόμενων κρατών, οπότε δεν πρόκειται για διατάξεις οι οποίες είναι απαλλαγμένες αιρέσεων και ακριβείς, ώστε να καθίσταται δυνατός ο έλεγχος του κύρους πράξεως του δικαίου της Ένωσης με γνώμονα τις διατάξεις αυτές⁸⁷.

Τέλος, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι, καίτοι η Ένωση οφείλει, βάσει του άρθρου 26 του Χάρτη, να αναγνωρίζει και να σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες να επωφελούνται μέτρων εντάξεως, εντούτοις η αρχή που καθιερώνεται με το άρθρο αυτό δεν σημαίνει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης δεσμεύεται να λάβει συναφώς κάποιο συγκεκριμένο μέτρο.

Τέλος, η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 8ης Ιουλίου 2014, *Fonnship και Svenska Transportarbetarförbundet* (C-83/13, EU:C:2014:2053), αποτέλεσε την αφορμή για να παράσχει το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου διευκρινίσεις ως προς το *ratione personae* πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 4055/86 σχετικά με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών⁸⁸.

⁸⁶ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η οποία εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2010/48/EK του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2010, L 23, σ. 35).

⁸⁷ Όσον αφορά τα αποτελέσματα της Συμβάσεως αυτής στην έννομη τάξη της Ένωσης, βλ. επίσης απόφαση της 18ης Μαρτίου 2014, Ζ. (C-363/12, EU:C:2014:159) υπό τον τίτλο XIV.2 «Δικαίωμα άδειας μητρότητας».

⁸⁸ Κανονισμός (ΕΟΚ) 4055/86 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την εφαρμογή της αρχής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών (ΕΕ L 378, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 1987, L 93, σ. 17).

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το άρθρο 1 του ως άνω κανονισμού έχει την έννοια ότι εταιρία που είναι, αφενός, εγκατεστημένη σε συμβαλλόμενο κράτος της Συμφωνίας ΕΟΧ⁸⁹ και, αφετέρου, ιδιοκτήτρια πλοίου φέροντος σημαία τρίτης χώρας, μέσω του οποίου παρέχονται υπηρεσίες θαλασσιών μεταφορών από ή προς συμβαλλόμενο κράτος της Συμφωνίας αυτής, δύναται κατ' αρχήν να επικαλεστεί την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Τούτο υπό την προϋπόθεση ότι μπορεί, λόγω του ότι εκμεταλλεύεται το συγκεκριμένο πλοίο, να χαρακτηριστεί πάροχος των σχετικών υπηρεσιών και ότι οι αποδέκτες των εν λόγω υπηρεσιών είναι εγκατεστημένοι σε άλλα συμβαλλόμενα κράτη της Συμφωνίας αυτής πλην εκείνου όπου είναι εγκατεστημένη η ίδια εταιρία.

Ο κανονισμός 4055/86 εφαρμόζεται ανεξαρτήτως αν οι εργαζόμενοι ως μέλη του πληρώματος του πλοίου είναι υπήκοοι τρίτης χώρας. Επιπλέον, το γεγονός ότι ο κανονισμός αυτός έχει εφαρμογή σημαίνει ότι πρέπει να τηρούνται οι κανόνες της Συνθήκης σχετικά με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, όπως έχουν ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, ιδίως στο πλαίσιο της νομολογίας του ως προς τη συμβατότητα των συνδικαλιστικών δράσεων με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών⁹⁰.

XI. Ανταγωνισμός

1. Συμπράξεις

Όσον αφορά την ερμηνεία και την εφαρμογή των κανόνων της Ένωσης στον τομέα των συμπράξεων, αξιομνημόνευτες είναι τέσσερις αποφάσεις του Δικαστηρίου, εκ των οποίων η πρώτη σχετίζεται με το δικαίωμα αποζημίωσης στις περιπτώσεις όπου οι ζημιές οφείλονται σε σύμπραξη, οι δύο επόμενες με τις προϋποθέσεις για να διαπιστωθεί η ύπαρξη συμπράξεως και η τελευταία με τη διαδικασία εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού.

Η απόφαση *Kone κ.λπ.* (C-557/12, EU:C:2014:1317) εκδόθηκε στις 5 Ιουνίου 2014 επί υποθέσεως στην οποία η ενάγουσα της κύριας δίκης είχε αγοράσει από τρίτες επιχειρήσεις, άσχετες προς την απαγορευόμενη από το δίκαιο του ανταγωνισμού σύμπραξη, ανελκυστήρες και κυλιόμενες σκάλες σε τιμές υψηλότερες από εκείνες που θα είχε καταβάλει αν δεν υπήρχε η σύμπραξη. Με άλλα λόγια, η ενάγουσα της κύριας δίκης υποστήριξε ότι οι τρίτες αυτές επιχειρήσεις, οι οποίες ήταν οι προμηθευτές και αντισυμβαλλόμενοι της, επωφελήθηκαν της υφιστάμενης συμπράξεως για να χρεώσουν υψηλότερες τιμές. Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν, βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, ο ζημιωθείς από ενέργειες προσώπου ξένου προς τη σύμπραξη δικαιούται να ζητήσει ανόρθωση της ζημίας του από τα μέλη αυτής.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε εισαγωγικώς ότι η πλήρης αποτελεσματικότητα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και, πιο συγκεκριμένα, η εφαρμογή στην πράξη της απαγορεύσεως την οποία προβλέπει η παράγραφος 1 του άρθρου αυτού θα θιγόταν αν δεν αναγνωριζόταν σε κάθε ιδιώτη το δικαίωμα να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που του έχει προκληθεί από σύμβαση ή από πράξη ικανή είτε να περιορίσει είτε να νοθεύσει τον ανταγωνισμό. Εν συνεχεία, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι μια σύμπραξη ενδέχεται όντως να έχει ως συνέπεια να αυξήσουν οι επιχειρήσεις που δεν μετέχουν σε αυτήν τις τιμές τους προκειμένου να τις προσαρμόσουν στη διαμορφωθείσα υπό την επιρροή της συμπράξεως τιμή της αγοράς, ενδεχόμενο το οποίο τα μέλη της συμπράξεως δεν μπορούν να αγνοήσουν. Έτσι, μολονότι ο καθορισμός της τιμής λογίζεται ως εντελώς ανεξάρτητη απόφαση μιας επιχειρήσεως που δεν μετέχει στη σύμπραξη, δεν αποκλείεται εντούτοις η απόφαση αυτή να

⁸⁹ Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 61 ανωτέρω.

⁹⁰ Απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2007, *Laval un Partneri* (C-341/05, EU:C:2007:809).

έχει ληφθεί με βάση μια ισχύουσα στην αγορά τιμή η οποία έχει νοθευτεί από τη σύμπραξη. Κατά συνέπεια, εφόσον αποδειχθεί ότι η σύμπραξη μπορούσε πράγματι να έχει ως συνέπεια την αύξηση των τιμών των ανταγωνιστών που δεν μετείχαν στη σύμπραξη, πρέπει να αναγνωρίζεται στους ζημιωθέντες από αυτές τις αυξήσεις τιμών η δυνατότητα να αξιώσουν από τα μέλη της συμπράξεως την ανόρθωση των ζημιών τους.

Κατά το Δικαστήριο, η πλήρης αποτελεσματικότητα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ θα θιγόταν αν το εθνικό δίκαιο εξαρτούσε, κατηγορηματικά και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες περιστάσεις της κάθε περιπτώσεως, το δικαίωμα αποζημίωσης από την ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της ζημίας και της συμπράξεως, όπερ θα σήμαινε ότι δεν αναγνωρίζεται το δικαίωμα αυτό όταν ο ενδιαφερόμενος έχει συμβατικές σχέσεις όχι με μέλος της συμπράξεως, αλλά με τρίτη επιχείρηση, της οποίας η τιμολογιακή πολιτική επηρεάστηκε, ωστόσο, από τη σύμπραξη.

Με την απόφαση *MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201), που εκδόθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 2014 επί αιτήσεως αναίρεσεως της αποφάσεως με την οποία το Γενικό Δικαστήριο είχε κρίνει ότι οι πολυμερείς διατραπεζικές προμήθειες (ΠΔΠ) στο πλαίσιο του συστήματος πληρωμών με κάρτες *MasterCard* αντέβαιναν στο δίκαιο του ανταγωνισμού⁹¹, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να αποσαφηνίσει περαιτέρω ορισμένα στοιχεία του άρθρου 81 ΕΚ⁹². Συγκεκριμένα, οι ΠΔΠ αντιστοιχούν σε κλάσμα της αξίας της κάθε συναλλαγής με κάρτα πληρωμών, το οποίο παρακρατείται από την τράπεζα που εξέδωσε την κάρτα. Κρίνοντας ότι οι εν λόγω προμήθειες, οι οποίες καταλογίζονται στους εμπόρους στο γενικότερο πλαίσιο των εξόδων που χρεώνονται σ' αυτούς για τη χρήση των καρτών πληρωμών, έχουν ως συνέπεια την τεχνητή διόγκωση της βάσεως υπολογισμού των εξόδων τους, τα οποία, ως εκ τούτου, θα ήταν χαμηλότερα υπό άλλες συνθήκες, η Επιτροπή τις χαρακτήρισε, με την προσβληθείσα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου απόφασή της, ως περιοριστικές για τον ανταγωνισμό των τιμών μεταξύ των αποδεκτριών τραπεζών.

Το Δικαστήριο, στο πλαίσιο της εξετάσεως των προϋποθέσεων του άρθρου 81 ΕΚ, διαπίστωσε κατ' αρχάς, επιβεβαιώνοντας την ερμηνεία του Γενικού Δικαστηρίου, ότι η *MasterCard* και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί που εμπλέκονται στον καθορισμό των ΠΔΠ μπορούν πράγματι να θεωρηθούν «ένωση επιχειρήσεων» κατά την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, λαμβανομένων υπόψη των κοινών τους συμφερόντων. Το Δικαστήριο υπογράμμισε συναφώς ότι ο λόγος που το άρθρο 81 ΕΚ διακρίνει την έννοια «εναρμονισμένη πρακτική» από τις έννοιες «συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων» και «αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων» είναι για να αποτραπεί το ενδεχόμενο να μην εφαρμοστούν οι κανόνες ανταγωνισμού επί συγκεκριμένων επιχειρήσεων απλώς και μόνο λόγω του τρόπου με τον οποίο συντονίζουν τη συμπεριφορά τους στην αγορά.

Το Δικαστήριο εξέτασε επίσης αν θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι οι ΠΔΠ δεν εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, σε περίπτωση που είναι παρεπόμενες σε σχέση με το σύστημα πληρωμών *MasterCard*. Επ' αυτού υπενθύμισε, πιο συγκεκριμένα, ότι τυχόν περιορισμός της εμπορικής αυτονομίας δεν εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, εφόσον είναι, αφενός, αντικειμενικώς αναγκαίος για την υλοποίηση πράξεως ή δραστηριότητας που δεν έχει παρεπόμενο χαρακτήρα και, αφετέρου, ανάλογος προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Κατόπιν τούτου, το Δικαστήριο ήλεγξε, πρώτον, αν η λειτουργία του συστήματος *MasterCard* θα ήταν αδύνατη ελλείψει των ΠΔΠ. Το Δικαστήριο έκρινε συναφώς ότι, αντιθέτως προς τα όσα υποστήριξαν οι αναιρεσείουσες, το γεγονός ότι η έλλειψη του επίμαχου περιορισμού απλώς θα δυσχέραινε την υλοποίηση της σχετικής πράξεως, ήτοι θα την έκανε

⁹¹ Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 24ης Μαΐου 2012, *MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής* (T-111/08, EU:T:2012:260).

⁹² Νυν άρθρο 101 ΣΛΕΕ.

λιγότερο επικερδή, δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι προσδίδει στον εν λόγω περιορισμό τον χαρακτήρα του «αντικειμενικώς αναγκαίου» που απαιτείται προκειμένου να χαρακτηριστεί ως παρεπόμενος. Δεύτερον, ως προς την αναλογικότητα των ΠΔΠ σε σχέση με τους σκοπούς που επιδιώκονται με το σύστημα MasterCard, το Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη, ως υποθετικό αντιπαράδειγμα, όχι μόνον πώς θα είχε η κατάσταση ελλείψει του περιορισμού αυτού, αλλά και άλλα ενδεχόμενα, εφόσον πρόκειται για ρεαλιστικές εναλλακτικές.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε, επί τη βάσει αυτή, ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα παραλείποντας να εξετάσει πόσο πιθανό, ή και εύλογο, ήταν το ενδεχόμενο της απαγορεύσεως των εκ των υστέρων τιμολογήσεων ελλείψει των ΠΔΠ, και στηρίζοντας τη συλλογιστική του αποκλειστικώς στο κριτήριο της οικονομικής βιωσιμότητας ενός συστήματος που θα λειτουργούσε χωρίς τις εν λόγω προμήθειες. Εντούτοις, στο μέτρο που εν προκειμένω, σύμφωνα και με τα πορίσματα της Επιτροπής, η υπόθεση ενός συστήματος το οποίο θα λειτουργούσε απλώς βάσει της απαγορεύσεως των εκ των υστέρων τιμολογήσεων θα ήταν η μοναδική άλλη εναλλακτική για να μπορέσει το σύστημα MasterCard να λειτουργήσει χωρίς τις ΠΔΠ, το σφάλμα αυτό δεν είχε καμία συνέπεια επί της αναλύσεως του Γενικού Δικαστηρίου ως προς τα αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα των ΠΔΠ, ούτε επί του διατακτικού της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, με το οποίο κρίθηκε ότι οι ΠΔΠ συνιστούσαν περιορισμό του ανταγωνισμού.

Τέλος, το Δικαστήριο εξέτασε αν οι ΠΔΠ θα μπορούσαν να απαλλαγούν δυνάμει του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ. Επ' αυτού υπογράμμισε ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη το σύνολο των αντικειμενικών πλεονεκτημάτων, όχι μόνο για τη σχετικά αγορά, αλλά και για τυχόν χωριστή, πλην όμως συναφή, αγορά. Το Γενικό Δικαστήριο είχε συνεκτιμήσει τον ρόλο των ΠΔΠ στην εξισορρόπηση των πυλώνων «Έκδοση» και «Αποδοχή» του συστήματος MasterCard, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα ότι υφίσταται αμφίδρομη σχέση μεταξύ των δύο αυτών πυλώνων. Εντούτοις, δεδομένου ότι δεν υπήρχε το παραμικρό στοιχείο που να αποδεικνύει ότι οι ΠΔΠ συνεπάγονταν κάποια αισθητά, αντικειμενικά πλεονεκτήματα για τους εμπόρους στην αγορά αποδοχής συναλλαγών με κάρτες, ουδείς λόγος συνέτρεχε να εκτιμήσει το Γενικό Δικαστήριο τα πλεονεκτήματα των ΠΔΠ για τους κατόχους των καρτών, δεδομένου ότι τέτοια πλεονεκτήματα δεν θα αρκούσαν για να αντισταθμίσουν τα προβλήματα τα οποία δημιουργούσαν οι εν λόγω προμήθειες.

Εν κατακλείδι, το Δικαστήριο επικύρωσε την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου ότι δεν χωρεί απαλλαγή στην περίπτωση αυτή.

Με την απόφαση *CB κατά Επιτροπής* (C-67/13 P, EU:C:2014:2204), που εκδόθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 2014 και αφορούσε επίσης τις τραπεζικές κάρτες, το Δικαστήριο αναίρεσε την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου με το σκεπτικό ότι ήταν αβάσιμο το συμπέρασμα ότι τα νέα μέτρα της τιμολογιακής πολιτικής της κοινοπραξίας *Groupement français des cartes bancaires* συνιστούσαν, ως εκ της φύσεώς τους, περιορισμό του ανταγωνισμού.

Η κοινοπραξία *Groupement des cartes bancaires* (CB) (στο εξής: *Groupement*), συσταθείσα από τους βασικούς γαλλικούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που εκδίδουν πιστωτικές κάρτες, έλαβε μέτρα για την επιβολή τελών σε τρεις περιπτώσεις, ήτοι για την προσχώρηση στην κοινοπραξία, για τα μέλη τα οποία εμφάνιζαν πιο έντονη δραστηριότητα στην έκδοση καρτών απ' ό,τι στην ένταξη νέων εμπόρων στο σύστημα και, τέλος, για τα ανενεργά ή σχεδόν ανενεργά μέλη.

Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, όπως και η Επιτροπή, ότι η *Groupement* είχε λάβει κατ' ουσίαν μια απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων η οποία «είχε ως αντικείμενο» τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Εξ αυτού συνήγαγε ότι δεν ήταν απαραίτητο να εξετάσει τα αποτελέσματα που είχαν τα ως άνω μέτρα στην αγορά.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε συναφώς ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικά σφάλματα καθόσον δεν εκτίμησε ορθώς την ύπαρξη «εξ αντικειμένου» περιορισμού του ανταγωνισμού, μιας έννοιας η οποία πρέπει να ερμηνεύεται στενά και αφορά ορισμένα μόνον είδη συντονισμένης συμπεριφοράς επιχειρήσεων. Ειδικότερα, το Γενικό Δικαστήριο εξέθεσε μεν τους λόγους για τους οποίους τα επίδικα μέτρα μπορούσαν να περιορίσουν τον ανταγωνισμό εκ μέρους των νεοεισερχομένων στην αγορά, πλην όμως δεν εξήγησε γιατί ο συγκεκριμένος περιορισμός ήταν επιζήμιος σε τέτοιον βαθμό ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως «εξ αντικειμένου». Πράγματι, εφόσον τα επίδικα μέτρα είχαν ως αντικείμενο την επιβολή τέλους στα μέλη της κοινοπραξίας τα οποία απλώς επωφελούνταν από τις προσπάθειες των άλλων μελών στον τομέα της αποδοχής συναλλαγών μέσω του συστήματος CB, το αντικείμενο αυτό, κατά το Δικαστήριο, δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ως εκ της φύσεώς του επιζήμιο για την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού.

Εξάλλου, το Δικαστήριο επισήμανε ότι το Γενικό Δικαστήριο, εξετάζοντας τις δυνατότητες επιλογής τις οποίες είχαν τα μέλη της Groupement προς εξασφάλιση της διαλειτουργικότητας των συστημάτων πληρωμών και αναλήψεων με τραπεζικές κάρτες, αξιολόγησε στην πραγματικότητα τα ενδεχόμενα αποτελέσματα των μέτρων, και όχι το αντικείμενό τους, με συνέπεια να συνάγεται από την ίδια τη συλλογιστική του ότι τα επίδικα μέτρα δεν πρέπει να θεωρηθούν ως «εκ της φύσεώς τους» επιζήμια για την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού.

Το Δικαστήριο ανέπεμψε, ως εκ τούτου, την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο προκειμένου αυτό να αποφανθεί αν οι σχετικές συμφωνίες έχουν «ως αποτέλεσμα» τον περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ⁹³.

Με την απόφαση *Deltafina κατά Επιτροπής* (C-578/11 P, EU:C:2014:1742), που εκδόθηκε στις 12 Ιουνίου 2014 επί αιτήσεως αναιρέσεως, το Δικαστήριο παρέσχε διευκρινίσεις ως προς ορισμένες πτυχές της διαδικασίας εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, έκρινε ότι, σε περίπτωση που ζητείται μείωση προστίμου σε αντάλλαγμα για τη συνεργασία της διωκόμενης επιχείρησης με την Επιτροπή, η υποχρέωση τηρήσεως της εμπιστευτικότητας όσον αφορά τη συνεργασία βαρύνει την επιχείρηση. Έτσι, όταν η ενδιαφερόμενη επιχείρηση αποκαλύπτει σε άλλες επιχειρήσεις που μετείχαν στη σύμπραξη ότι συνεργάζεται με την Επιτροπή, συντρέχει παράβαση της υποχρέωσης συνεργασίας.

Στην ίδια απόφαση, το Δικαστήριο εξέτασε επίσης αν το Γενικό Δικαστήριο προσέβαλε το δικαίωμα για δίκαιη δίκη, καθόσον επέτρεψε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση στους εκπροσώπους των διαδίκων να δώσουν προφορικές καταθέσεις και, μάλιστα, στηρίχθηκε σε μία από αυτές. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το Γενικό Δικαστήριο όντως υπερέβη τα όρια της τρέχουσας πρακτικής του να θέτει στους εκπροσώπους ερωτήσεις σχετικές με τεχνικά ζητήματα και πολύπλοκα πραγματικά περιστατικά, αφού οι ερωτήσεις του αφορούσαν εν προκειμένω και πραγματικά περιστατικά τα οποία έπρεπε να αποδειχθούν με τα μέσα που προβλέπει συναφώς ο Κανονισμός Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου. Εντούτοις, το Δικαστήριο κατέληξε ότι η δικονομική αυτή πλημμέλεια δεν αρκούσε για να στοιχειοθετηθεί προσβολή του δικαιώματος για δίκαιη δίκη, δεδομένου ότι οι σχετικές καταθέσεις ελήφθησαν υπόψη μόνον ως εκ περισπού και η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου μπορούσε κάλλιστα να βασιστεί αποκλειστικώς στα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είχε στη διάθεσή του.

⁹³ Νυν άρθρο 101 ΣΛΕΕ.

Τέλος, το Δικαστήριο αποφάνθηκε και επί του επιχειρήματος περί υπερβολικής διάρκειας της δίκης. Επιβεβαιώνοντας τη σχετική νομολογία του⁹⁴, υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι, ελλείψει ενδείξεων ότι η υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου επηρέασε την επίλυση της διαφοράς, η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης δεν επιτρέπεται να έχει ως συνέπεια την αναίρεση της πρωτόδικης απόφασης. Εν συνεχεία επανέλαβε ότι η εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου παράβαση της υποχρεώσεώς του να εκδικάζει εντός εύλογου χρόνου τις υποθέσεις των οποίων επιλαμβάνεται, όπως αυτή απορρέει από το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη, μπορεί να γεννά αξίωση αποζημιώσεως και ότι, επομένως, ως κύρωση για την εν λόγω παράβαση πρέπει να αναγνωρίζεται δικαίωμα ασκήσεως αγωγής αποζημιώσεως. Η αγωγή αυτή θεωρείται αποτελεσματικό μέσο επανορθώσεως και ασκείται ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, το οποίο οφείλει όμως να αποφανθεί με διαφορετικό δικαστικό σχηματισμό από εκείνον που εξέδωσε την απόφαση επί της σχετικής προσφυγής ακυρώσεως.

2. Κρατικές ενισχύσεις

Στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, με την απόφαση της 3ης Απριλίου 2014, *Γαλλία κατά Επιτροπής* (C-559/12 P, EU:C:2014:217), το Δικαστήριο επικύρωσε την απορριπτική απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου επί της προσφυγής ακυρώσεως που είχε ασκήσει η Γαλλία⁹⁵ κατά απόφασης της 26ης Ιανουαρίου 2010 με την οποία η *Επιτροπή έκρινε ότι η απεριόριστη εγγύηση του γαλλικού Δημοσίου υπέρ της La Poste αποτελούσε κρατική ενίσχυση ασύμβατη προς την εσωτερική αγορά*⁹⁶. Η γαλλική La Poste μέχρι την 1η Μαρτίου 2010, οπότε και μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία του ευρύτερου δημόσιου τομέα, διεπόταν από το καθεστώς των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου με βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα (στο εξής: EPIC), επί των οποίων δεν είχαν εφαρμογή οι διαδικασίες του κοινού δικαίου για την αφερεγγυότητα και την πτώχευση.

Στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως, η Γαλλία προσήψε στο Γενικό Δικαστήριο, αφενός, ότι έκρινε ότι επιτρεπόταν να αντιστρέψει η Επιτροπή το βάρος αποδείξεως της υπάρξεως εγγυήσεως επειδή η La Poste δεν υπέκειτο στις διαδικασίες του κοινού δικαίου για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των προβληματικών επιχειρήσεων και, αφετέρου, ότι παρέβη τους κανόνες σχετικά με τον βαθμό αποδείξεως που απαιτείται προς διαπίστωση της υπάρξεως τέτοιας εγγυήσεως. Το Δικαστήριο παρατήρησε, εντούτοις, ότι η μέθοδος της Επιτροπής την οποία επικύρωσε το Γενικό Δικαστήριο δεν συνίστατο στη χρήση αρνητικών τεκμηρίων, ούτε στην αντιστροφή του βάρους αποδείξεως. Ειδικότερα, κατά το Δικαστήριο, η Επιτροπή δεν συνήγαγε εμμέσως την ύπαρξη απεριόριστης εγγυήσεως του Δημοσίου υπέρ της La Poste, αλλά αντιθέτως επιχείρησε να την αποδείξει θετικά, λαμβάνοντας υπόψη διάφορα στοιχεία από τα οποία προέκυπτε η παροχή εγγυήσεως. Επιπλέον, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η Επιτροπή μπορεί, προς απόδειξη της υπάρξεως μιας σιωπηρής εγγυήσεως, να στηριχθεί στη μέθοδο της επικλήσεως μιας δέσμης ενδείξεων οι οποίες είναι σοβαρές, συγκεκριμένες και συγκλίνουν στο ίδιο συμπέρασμα, ώστε να διαπιστωθεί αν όντως το Δημόσιο υπέχει από το εσωτερικό δίκαιο την υποχρέωση να δεσμεύει ίδιους πόρους προς κάλυψη των ζημιών ενός πτωχεύσαντος EPIC και αν, κατ' επέκταση, υφίσταται συγκεκριμένος κίνδυνος οικονομικής επιβαρύνσεως του κρατικού προϋπολογισμού.

⁹⁴ Απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 2013, *Gascogne Sack Deutschland κατά Επιτροπής* (C-40/12 P, EU:C:2013:768).

⁹⁵ Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 20ής Σεπτεμβρίου 2012, *Γαλλία κατά Επιτροπής* (T-154/10, EU:T:2012:452).

⁹⁶ Απόφαση 2010/605/ΕΕ της Επιτροπής, της 26ης Ιανουαρίου 2010, σχετικά με την κρατική ενίσχυση C 56/07 (πρώην E 15/05) που χορήγησε η Γαλλία στην επιχείρηση La Poste [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό C(2010) 133] (ΕΕ L 274, p. 1).

Η Γαλλία προσήψε επίσης στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε νομικό σφάλμα κρίνοντας ότι η Επιτροπή είχε αποδείξει επαρκώς κατά νόμον την ύπαρξη πλεονεκτήματος λόγω της εγγυήσεως την οποία φέρεται να είχε παράσχει το Δημόσιο στη La Poste. Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι όντως ισχύει ένα απλό τεκμήριο ότι η παροχή σιωπηρής και απεριόριστης εγγυήσεως από το Δημόσιο σε επιχείρηση η οποία δεν υπόκειται στις κανονικές διαδικασίες για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των επιχειρήσεων του ιδιωτικού δικαίου έχει ως συνέπεια τη βελτίωση της οικονομικής της θέσεως της μέσω της μείωσης των επιβαρύνσεων που, υπό φυσιολογικές συνθήκες, αυτή θα επωμιζόταν στον προϋπολογισμό της. Κατά συνέπεια, το πλεονέκτημα που αποκομίζει η εταιρία στην οποία παρέχεται τέτοια εγγύηση τεκμαίρεται, εφόσον η Επιτροπή διαπιστώσει απλώς και μόνον ότι υφίσταται η εγγύηση αυτή, χωρίς να χρειάζεται να αποδείξει ποιες συνέπειες είχε, στην πράξη, από τον χρόνο της παροχής της και εντεύθεν.

XII. Φορολογικές διατάξεις

Με την απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2014, *Ibero Tours* (C-300/12, EU:C:2014:8), το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αρχές τις οποίες είχε θέσει με την απόφαση *Elida Gibbs*⁹⁷, σχετικά με τον *συνυπολογισμό, στο πλαίσιο του καθορισμού της βάσεως επιβολής του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), τυχόν εκπτώσεων που κάνει ο κατασκευαστής μέσω του δικτύου διανομής, δεν έχουν εφαρμογή στην περίπτωση όπου ταξιδιωτικό πρακτορείο, υπό την ιδιότητα του μεσάζοντος, προσφέρει με δική του πρωτοβουλία και δικά του έξοδα στον τελικό καταναλωτή μειωμένη τιμή επί της κύριας παροχής για την οποία υπεύθυνος είναι ο διοργανωτής περιηγήσεων.*

Στην υπόθεση *Elida Gibbs*, το Δικαστήριο είχε αποφανθεί ότι, όταν κατασκευαστής προϊόντος ο οποίος, μολονότι δεν συνδέεται συμβατικώς με τον τελικό καταναλωτή, αποτελεί τον πρώτο κρίκο μιας αλυσίδας συναλλαγών που καταλήγει στον αγοραστή, προσφέρει στον τελευταίο μειωμένη τιμή μέσω εκπωτικών κουπονιών που εισπράττονται από τους λιανοπωλητές, για να τους επιστραφεί εν συνεχεία το αντίστοιχο ποσό από τον κατασκευαστή, η βάση επιβολής ως προς τον ΦΠΑ πρέπει να μειώνεται αναλόγως της σχετικής εκπτώσεως. Στην προκειμένη περίπτωση όμως, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο σκοπός που επιδιώκεται με το προβλεπόμενο από το άρθρο 26 της έκτης οδηγίας⁹⁸ ειδικό καθεστώς για τα πρακτορεία ταξιδίων μπορεί κάλλιστα να επιτευχθεί χωρίς οποιαδήποτε παρέκκλιση από τον γενικό κανόνα του άρθρου 11, Α, παράγραφος 1, στοιχείο α', της ίδιας οδηγίας, το οποίο ως σημείο αναφοράς για τον καθορισμό της βάσεως επιβολής του φόρου χρησιμοποιεί την έννοια της «αντιπαροχής την οποία έλαβε ή πρόκειται να λάβει [...] ο παρέχων τις υπηρεσίες από [...] τον λήπτη ή τρίτο πρόσωπο». Το Δικαστήριο συνήγαγε εξ αυτού ότι, εν αντιθέσει προς την υπόθεση *Elida Gibbs*, η προκειμένη υπόθεση δεν αφορούσε τις εκπτώσεις ενός κατασκευαστή μέσω του δικτύου του διανομής, αλλά την πρακτική ενός ταξιδιωτικού πρακτορείου, ως μεσάζοντος, να χρηματοδοτεί μέρος της αξίας του ταξιδιού, όπερ μεταφραζόταν, για τον τελικό καταναλωτή, σε μείωση της τιμής της ταξιδιωτικής υπηρεσίας. Δεδομένου ότι αυτή η μείωση της τιμής δεν επηρέαζε ούτε την αντιπαροχή που λάμβανε ο διοργανωτής περιηγήσεων για την πώληση του ταξιδιωτικού πακέτου ούτε την αντιπαροχή που λάμβανε το πρακτορείο ταξιδίων για την υπηρεσία μεσολαβήσεως, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, για τους σκοπούς του άρθρου 11, Α, παράγραφος 1, στοιχείο α', της έκτης οδηγίας, η επίμαχη μείωση της τιμής δεν συνεπάγεται μείωση της βάσεως επιβολής του φόρου ούτε για την κύρια παροχή για την

⁹⁷ Απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Οκτωβρίου 1996, *Elida Gibbs* (C-317/94, EU:C:1996:400).

⁹⁸ Έκτη οδηγία 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών — Κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/001, σ. 49).

οποία είναι υπεύθυνος ο διοργανωτής περιηγήσεων ούτε για την παροχή υπηρεσιών εκ μέρους του πρακτορείου ταξιδιών.

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, *Skandia America (USA), filial Sverige* (C-7/13, EU:C:2014:2225), το κρίσιμο ζήτημα ήταν αν, και με ποιον τρόπο, η εξ επαχθούς αιτίας παροχή υπηρεσιών από την κύρια εγκατάσταση μιας εταιρίας σε υποκατάστημά της, όταν η πρώτη βρίσκεται σε τρίτη χώρα ενώ το δεύτερο σε κράτος μέλος, πρέπει να υπόκειται στον ΦΠΑ βάσει της οδηγίας 2006/112⁹⁹, εφόσον το εν λόγω υποκατάστημα ανήκει σε όμιλο ΦΠΑ που έχει συσταθεί, στο ίδιο πάντοτε κράτος μέλος, βάσει του άρθρου 11 της οδηγίας αυτής.

Το Δικαστήριο εξέτασε κατ' αρχάς αν, σε μια περίπτωση όπως αυτή που περιγράφηκε μόλις ανωτέρω, η παροχή υπηρεσιών από την κύρια εγκατάσταση στο υποκατάστημα υπόκειται σε ΦΠΑ ή όχι. Το Δικαστήριο υπογράμμισε συναφώς ότι, ναι μεν το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης υποκατάστημα τελούσε σε εξάρτηση έναντι της κύριας εγκαταστάσεως και δεν είχε, ως εκ τούτου, το ίδιο την ιδιότητα του υποκειμένου στον φόρο κατά την έννοια του άρθρου 9 της οδηγίας 2006/112, πλην όμως, ως μέλος ομίλου ΦΠΑ, έπρεπε, σε συνδυασμό όχι με την εν λόγω κύρια εγκατάσταση, αλλά με τα λοιπά μέλη του ομίλου αυτού, να θεωρείται πρόσωπο υποκείμενο στον φόρο. Κατόπιν τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι η παροχή υπηρεσιών υπό αυτές τις συνθήκες συνιστά φορολογητέα πράξη δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2006/112 εφόσον οι υπηρεσίες που παρέχονται εξ επαχθούς αιτίας από την κύρια εγκατάσταση στο υποκατάστημα λογίζονται, από απόψεως ΦΠΑ και μόνον, ότι προορίζονται για τον όμιλο ΦΠΑ. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε εν συνεχεία ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, τα άρθρα 56, 193 και 196 της οδηγίας 2006/112 έχουν την έννοια ότι ο όμιλος ΦΠΑ, ως λήπτης υπηρεσιών κατά το προαναφερθέν άρθρο 56 της ως άνω οδηγίας, καθίσταται υπόχρεος για την καταβολή του οφειλόμενου ΦΠΑ. Πράγματι, το άρθρο 196 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι, κατ' εξαίρεση από τον γενικό κανόνα του άρθρου 193 της ίδιας οδηγίας, ότι δηλαδή ο ΦΠΑ οφείλεται, σε κράτος μέλος, από τον υποκείμενο στον φόρο ο οποίος πραγματοποιεί φορολογητέα παροχή υπηρεσιών, ο ΦΠΑ μπορεί να οφείλεται από τον υποκείμενο στον φόρο λήπτη των υπηρεσιών αυτών στις περιπτώσεις όπου υπηρεσίες κατά την έννοια του άρθρου 56 της οδηγίας παρέχονται από υποκείμενο στον φόρο, μη εγκατεστημένο στο συγκεκριμένο κράτος μέλος.

XIII. Προσέγγιση των νομοθεσιών

1. Διανοητική ιδιοκτησία

Στον τομέα της διανοητικής ιδιοκτησίας, πέντε αποφάσεις χρήζουν ιδιαίτερης μνείας. Η πρώτη αφορά τη δυνατότητα κατοχυρώσεως βιοτεχνολογικών εφευρέσεων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, οι επόμενες τρεις το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα, και η πέμπτη τα τρισδιάστατα σήματα.

Με την απόφαση *International Stem Cell Corporation* (C-364/13, EU:C:2014:2451), που εκδόθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ερμήνευσε το άρθρο 6, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 98/44 σχετικά με την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων¹⁰⁰, το οποίο ορίζει ότι δεν προστατεύονται με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας

⁹⁹ Οδηγία 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (EE L 347, σ. 1).

¹⁰⁰ Οδηγία 98/44/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 1998, για την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων (EE L 213, σ. 13).

οι χρήσεις ανθρώπινων εμβρύων για εμπορικούς ή βιομηχανικούς σκοπούς, δεδομένου ότι η εκμετάλλευσή τους κατ' αυτόν τον τρόπο αντιβαίνει στη δημόσια τάξη και στα χρηστά ήθη.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε, ειδικότερα, ότι μη γονιμοποιημένο ανθρώπινο ωάριο το οποίο, μέσω παρθενογενέσεως, ενεργοποιήθηκε ώστε να διαιρεθεί και να αναπτυχθεί δεν συνιστά «ανθρώπινο έμβρυο» κατά την έννοια του προαναφερθέντος άρθρου 6, παράγραφος 2, στοιχείο γ', εφόσον, σύμφωνα με την τρέχουσα επιστημονική γνώση, δεν έχει, αυτό καθ' εαυτό, την εγγενή ικανότητα να αναπτυχθεί και να γίνει ανθρώπινο ον.

Προς επίρρωση του ως άνω συμπεράσματος, το Δικαστήριο υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι η έννοια «ανθρώπινο έμβρυο» πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικώς, δεδομένου ότι η βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν να αποκλειστεί κάθε δυνατότητα κατοχυρώσεως με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας στις περιπτώσεις όπου θα μπορούσε να θιγεί ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας¹⁰¹. Έτσι, επιβάλλεται να χαρακτηρίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο τόσο το μη γονιμοποιημένο ανθρώπινο ωάριο στο οποίο έχει μεταμοσχευθεί ο πυρήνας ώριμου κυττάρου όσο και το μη γονιμοποιημένο ανθρώπινο ωάριο που, μέσω παρθενογενέσεως, ενεργοποιήθηκε ώστε να διαιρεθεί και να αναπτυχθεί, εφόσον οι οργανισμοί αυτοί, λόγω της τεχνικής η οποία χρησιμοποιήθηκε για τη δημιουργία τους, είναι ικανοί να θέσουν σε κίνηση τον μηχανισμό αναπτύξεως ανθρώπινου όντος όπως το έμβρυο που προκύπτει από τη γονιμοποίηση ωαρίου.

Ακολουθώντας αυτά τα ερμηνευτικά κριτήρια, το Δικαστήριο κατέληξε στη διαπίστωση ότι, λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών στοιχείων που προκύπτουν από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου περί προδικαστικής παραπομπής, ο αποκλεισμός της δυνατότητας κατοχυρώσεως με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας δεν έχει εφαρμογή ως προς ενεργοποιημένα με παρθενογένεση ωοκύτταρα τα οποία στερούνται της εγγενούς ικανότητας να αναπτυχθούν και να γίνουν ανθρώπινο ον.

Όσον αφορά το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα, με την απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2014, *Nintendo κ.λπ.* (C-355/12, EU:C:2014:25), το Δικαστήριο οριοθέτησε την έκταση της έννομης προστασίας της οποίας απολαύει ο δικαιούχος δυνάμει της οδηγίας 2001/29¹⁰², προς αντιμετώπιση του προβλήματος της εξουδετέρωσης των τεχνικών μέσων που χρησιμοποιεί έναντι των παρανόμων αντιγράφων προγραμμάτων για τις κονσόλες παιχνιδιών τις οποίες παράγει.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε εισαγωγικώς ότι τα βιντεοπαιχνίδια αποτελούν σύνθετο υλικό που δεν περιλαμβάνει μόνον το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά επίσης γραφικά και ηχητικά στοιχεία τα οποία, μολοντί είναι κωδικοποιημένα σε γλώσσα ηλεκτρονικού υπολογιστή, έχουν αυτοτελή δημιουργική αξία. Ως αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους, τα πρωτότυπα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύονται, ως εκ τούτου, δυνάμει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας το οποίο προβλέπεται από την οδηγία. Κατά το Δικαστήριο, τα τεχνολογικά μέτρα τα οποία ενσωματώνονται τόσο στον υλικό φορέα αποθηκεύσεως των βιντεοπαιχνιδιών όσο και στις κονσόλες και στηρίζονται στη διάδραση μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων συνιστούν «αποτελεσματικά τεχνολογικά μέτρα» κατά την έννοια της οδηγίας 2001/29 και τυγχάνουν της προστασίας της εν λόγω οδηγίας εφόσον ο σκοπός τους είναι να παρεμποδίσουν ή να περιορίσουν τις πράξεις που προσβάλλουν τα δικαιώματα του δικαιούχου. Η έννομη αυτή προστασία θα πρέπει να συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας και να μην απαγορεύονται συσκευές ή δραστηριότητες που έχουν, από εμπορικής απόψεως, άλλον σκοπό ή χρήση, και όχι απλώς την εξουδετέρωση της τεχνολογικής προστασίας για παράνομους σκοπούς.

¹⁰¹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Οκτωβρίου 2014, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669).

¹⁰² Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 26 ανωτέρω.

Σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη, η έκταση της έννομης αυτής προστασίας δεν πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα τη συγκεκριμένη χρήση για την οποία προορίζει τις κονσόλες ο δικαιούχος των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά να λαμβάνονται υπόψη τα προβλεπόμενα στο άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/29 κριτήρια σχετικά με τις συσκευές, τα προϊόντα και των συστατικών μερών που μπορούν να εξουδετερώσουν την προστασία των αποτελεσματικών τεχνολογικών μέτρων.

Η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 27ης Μαρτίου 2014, *UPC Telekabel Wien* (C-314/12, EU:C:2014:192), αποτέλεσε την αφορμή για να εξεταστεί από το Δικαστήριο το ζήτημα των αξιώσεων που παρέχονται στους δικαιούχους των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε σχέση με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η υπόθεση αφορούσε δύο εταιρίες κινηματογραφικής παραγωγής οι οποίες είχαν τα δικαιώματα επί ταινιών που τέθηκαν στη διάθεση του κοινού σε διαδικτυακό ιστότοπο μέσω φορέα παροχής προσβάσεως εγκατεστημένου στην Αυστρία. Αυστριακό δικαστήριο απαγόρευσε στον φορέα να παρέχει πρόσβαση στον συγκεκριμένο ιστότοπο, επειδή έθετε στη διάθεση του κοινού κινηματογραφικά έργα χωρίς τη συγκατάθεση των ως άνω εταιριών, οι οποίες ήταν δικαιούχοι των σχετικών συγγενικών δικαιωμάτων.

Το Δικαστήριο επισήμανε ότι όποιος, ως φορέας παροχής προσβάσεως στο Διαδίκτυο, καθιστά δυνατή την πρόσβαση των πελατών του σε προστατευόμενα αντικείμενα που τίθενται διαδικτυακώς στη διάθεση του κοινού από τρίτον, είναι διαμεσολαβητής οι υπηρεσίες του οποίου χρησιμοποιούνται για την προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικού δικαιώματος κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 3, της οδηγίας 2001/29. Το ως άνω συμπέρασμα επιβεβαιώνεται από τον σκοπό τον οποίο επιδιώκει η οδηγία. Αν οι φορείς παροχής προσβάσεως στο Διαδίκτυο αποκλείονταν από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως, θα αποδυναμωνόταν σημαντικά η προστασία των δικαιούχων στην οποία αποσκοπεί η οδηγία. Ως προς το ζήτημα αν, υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, επιτρέπεται, αφενός, να διατάσσεται από δικαστήριο η απαγόρευση παροχής προσβάσεως σε συγκεκριμένο ιστότοπο χωρίς να εξειδικεύονται τα μέτρα τα οποία οφείλει να λάβει ο σχετικός φορέας και, αφετέρου, να απαλλάσσεται ο τελευταίος, αν αποδείξει ότι είχε λάβει κάθε εύλογο μέτρο, από την υποχρέωση καταβολής χρηματικής ποινής λόγω μη συμμορφώσεως προς τη σχετική δικαστική απόφαση, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν τίθονται, σε μια τέτοια περίπτωση, τα θεμελιώδη δικαιώματα της επιχειρηματικής ελευθερίας και της ελευθερίας πληροφόρησης, εφόσον όμως πληρούνται δύο προϋποθέσεις. Πρώτον, τα μέτρα που λαμβάνει ο φορέας παροχής προσβάσεως δεν πρέπει να στερούν ασκόπως από τους χρήστες τη δυνατότητα να αποκτούν νομίμως διαθέσιμες πληροφορίες. Δεύτερον, επιβάλλεται τα μέτρα αυτά να παρακωλύουν ή, τουλάχιστον, να δυσχεραίνουν τη μη επιτρεπόμενη πρόσβαση σε προστατευόμενα αντικείμενα και να αποθαρρύνουν σε μεγάλο βαθμό την πρόσβαση των χρηστών σε αντικείμενα τα οποία τέθηκαν στη διάθεσή τους κατά παράβαση των διατάξεων του δικαίου της διανοητικής ιδιοκτησίας.

Όσον αφορά πάντοτε το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου, με την απόφαση *Deckmyn και Vrijheidsfonds* (C-201/13, EU:C:2014:2132) που εξέδωσε στις 3 Σεπτεμβρίου 2014, αποσαφήνισε το περιεχόμενο της έννοιας «παρωδία» στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο κ', της οδηγίας 2001/29 εξαιρέσεως από το δικαίωμα αναπαραγωγής του έργου, καθώς και από τα δικαιώματα παρουσιάσεως και διαθέσεώς του στο κοινό.

Το Δικαστήριο κατέστησε εξ αρχής σαφές ότι η «παρωδία» πρέπει να θεωρηθεί αυτοτελής έννοια του δικαίου της Ένωσης. Εντούτοις, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ορισμός της έννοιας αυτής στην οδηγία 2001/29, η σημασία και το περιεχόμενό της πρέπει να προσδιοριστούν με βάση το σύνηθες νόημά της στην καθημερινή γλώσσα, λαμβανομένων υπόψη τόσο του πλαισίου εντός του οποίου χρησιμοποιείται όσο και των σκοπών που επιδιώκονται με την οικεία ρύθμιση του δικαίου της

Ένωσης. Το Δικαστήριο τόνισε εν συνεχεία ότι τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά της παρωδίας είναι, αφενός, ότι παραπέμπει σε κάποιο υφιστάμενο έργο εμφανίζοντας όμως αντιληπτές διαφορές σε σχέση με αυτό και, αφετέρου, ότι αποτελεί εκδήλωση χιούμορ ή διακωμωδήσεως. Δεν απαιτείται, αντιθέτως, η παρωδία να έχει δικό της πρωτότυπο χαρακτήρα πέραν των αντιληπτών διαφορών της από το πρωτότυπο παρωδούμενο έργο, ούτε να μπορεί ευλόγως να αποδοθεί σε πρόσωπο διαφορετικό από τον δημιουργό του πρωτότυπου έργου, ούτε να αφορά κατ' ανάγκη το ίδιο το πρωτότυπο έργο, ούτε να αναφέρει την πηγή του παρωδούμενου έργου. Πάντως, στο πλαίσιο της κατά περίπτωση εφαρμογής της προβλεπόμενης από το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο κ', της οδηγίας 2001/29 εξαιρέσεως για τις παρωδίες, πρέπει να τηρείται μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ, αφενός, των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των δημιουργών και των άλλων δικαιούχων που προστατεύονται δυνάμει της οδηγίας και, αφετέρου, της ελευθερίας εκφράσεως του χρήστη προστατευόμενου έργου ο οποίος προτίθεται να επικαλεστεί τη συγκεκριμένη εξαίρεση.

Τέλος, όσον αφορά τα εμπορικά σήματα, το Δικαστήριο ασχολήθηκε, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 10ης Ιουλίου 2014, *Apple* (C-421/13, EU:C:2014:2070), με το ζήτημα αν τρισδιάστατο σημείο που συνίσταται σε χρωματιστή αναπαράσταση, χωρίς μνεία μεγέθους και διαστάσεων, της αρχιτεκτονικής ενός καταστήματος είναι δυνατό να καταχωριστεί ως σήμα για τις παρεχόμενες εκεί υπηρεσίες.

Στο πλαίσιο της εξετάσεως του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο υπενθύμισε κατ' αρχάς τις προϋποθέσεις καταχωρίσεως σήματος σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2008/95¹⁰³. Κατά το Δικαστήριο, η οπτική αναπαράσταση της διαρρυθμίσεως ενός χώρου πωλήσεων με ένα συνεχές σύνολο γραμμών, περιγραμμάτων και σχημάτων μπορεί να αποτελέσει σήμα εφόσον παρέχει στον καταναλωτή τη δυνατότητα να διακρίνει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχειρήσεως από εκείνα άλλων επιχειρήσεων. Ωστόσο, η εν γένει ικανότητα ενός σημείου να αποτελεί σήμα δεν σημαίνει ότι το σημείο αυτό έχει κατ' ανάγκη διακριτικό χαρακτήρα κατά την έννοια της οδηγίας. Ο διακριτικός χαρακτήρας πρέπει να εκτιμάται στην πράξη σε σχέση, αφενός, με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που αφορά και, αφετέρου, με την αντίληψη του ενδιαφερομένου κοινού. Εξάλλου, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, αν δεν συντρέχει κάποιος από τους λόγους απαραδέκτου που απαριθμούνται στην οδηγία 2008/95, τότε το σημείο που αναπαριστά τη διαρρύθμιση των εμβληματικών καταστημάτων ενός κατασκευαστή προϊόντων μπορεί εγκύρως να καταχωριστεί όχι μόνο για τα προϊόντα αυτά, αλλά και για υπηρεσίες, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές δεν αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της διαθέσεως των σχετικών προϊόντων προς πώληση. Κατά συνέπεια, η αναπαράσταση της διαρρυθμίσεως ενός χώρου πωλήσεων προϊόντων με απλό σχέδιο και χωρίς μνεία μεγέθους και διαστάσεων μπορεί να καταχωριστεί ως σήμα για υπηρεσίες οι οποίες σχετίζονται μεν με προϊόντα, πλην όμως δεν αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της διαθέσεώς τους προς πώληση, υπό την προϋπόθεση ότι παρέχει στον καταναλωτή τη δυνατότητα να διακρίνει τις υπηρεσίες του αιτούντος την καταχώριση από εκείνες άλλων επιχειρήσεων και ότι δεν συντρέχει κάποιος λόγος απαραδέκτου.

2. Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Στον τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, ξεχωρίζουν τρεις αποφάσεις. Οι δύο αφορούν τις υποχρεώσεις που υπέχουν, σε σχέση με την προστασία αυτών των δεδομένων, οι επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες επικοινωνίας και οι επιχειρήσεις που έχουν την εκμετάλλευση

¹⁰³ Οδηγία 2008/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (κωδικοποιημένη έκδοση) (ΕΕ L 299, σ. 25, και διορθωτικό ΕΕ 2009, L 11, σ. 86).

μηχανής αναζητήσεως, αντιστοίχως. Η τρίτη απόφαση αφορά την αυτονομία των εθνικών αρχών ως προς τον έλεγχο της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Η απόφαση *Digital Rights Ireland* κ.λπ. (C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238), που εκδόθηκε από το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου στις 8 Απριλίου 2014, ανάγεται σε αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως με τις οποίες ζητήθηκε να ελεγχθεί το κύρος της οδηγίας 2006/24 για τη διατήρηση δεδομένων, υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα¹⁰⁴. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο κλήθηκε να διευκρινίσει αν τα προαναφερθέντα θεμελιώδη δικαιώματα θίγονταν αδικαιολόγητα εξαιτίας της προβλεπόμενης από την εν λόγω οδηγία υποχρέωσης των προσώπων που παρέχουν διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών και δημόσια δίκτυα επικοινωνιών να διατηρούν για ορισμένο χρονικό διάστημα δεδομένα σχετικά με την ιδιωτική ζωή και τις επικοινωνίες και να επιτρέπουν στις αρμόδιες εθνικές αρχές την πρόσβαση στα δεδομένα αυτά.

Το Δικαστήριο έκρινε κατ' αρχάς ότι οι διατάξεις της οδηγίας 2006/24, επιβάλλοντας τις υποχρεώσεις αυτές στους παρόχους, στοιχειοθετούν ιδιαίτερως σοβαρή επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία κατοχυρώνονται αντιστοίχως στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη. Στη συνέχεια, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, η επέμβαση αυτή μπορεί να δικαιολογηθεί από την επιδίωξη σκοπού γενικού συμφέροντος, όπως είναι η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος.

Εντούτοις, το Δικαστήριο κήρυξε την οδηγία άκυρη, εκτιμώντας ότι συνεπάγεται μια ιδιαίτερως εκτεταμένη και πολύ σοβαρή επέμβαση στα θεμελιώδη αυτά δικαιώματα, χωρίς να υφίσταται ένα πλαίσιο διατάξεων που να διασφαλίζουν ότι η επέμβαση θα περιορίζεται πράγματι στο αυστηρώς αναγκαίο.

Προς στήριξη της ως άνω διαπιστώσεως, το Δικαστήριο τόνισε, πρώτον, ότι η οδηγία 2006/24 καλύπτει εν γένει κάθε πρόσωπο και κάθε μέσο ηλεκτρονικής επικοινωνίας, καθώς και το σύνολο των δεδομένων κινήσεως, χωρίς διαφοροποιήσεις, περιορισμούς ή εξαιρέσεις με γνώμονα τον σκοπό της καταστολής των σοβαρών παραβάσεων. Δεύτερον, ως προς την πρόσβαση των αρμόδιων εθνικών αρχών στα δεδομένα και τη μετέπειτα χρήση τους, η οδηγία αυτή δεν θέτει αντικειμενικά κριτήρια που να διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικώς για την πρόληψη, τη διερεύνηση και τη δίωξη ποινικών αδικημάτων τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν αρκετά σοβαρά ώστε να δικαιολογήσουν τέτοια επέμβαση, ούτε ορίζει ποιες ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις θα διέπουν την πρόσβαση στα δεδομένα και τη χρήση τους. Τρίτον, όσον αφορά τη διάρκεια της διατήρησης των δεδομένων, η οδηγία επιβάλλει να διατηρούνται για τουλάχιστον έξι μήνες, χωρίς να διακρίνει μεταξύ κατηγοριών δεδομένων ανάλογα με τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ή με το πόσο χρήσιμα είναι τα δεδομένα σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Εξάλλου, εξετάζοντας τις απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 8, παράγραφος 3, του Χάρτη, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η οδηγία 2006/24 δεν παρέχει επαρκείς εγγυήσεις προς εξασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας των δεδομένων από τυχόν καταχρηστικές πρακτικές και από τον κίνδυνο αθέμιτης προσβάσεως σε αυτά ή αθέμιτης χρήσεώς τους, ούτε επιβάλλει, μάλιστα, να διατηρούνται τα δεδομένα εντός των εδαφικών ορίων της Ένωσης. Ως εκ τούτου, δεν διασφαλίζει

¹⁰⁴ Οδηγία 2006/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ (EE L 105, σ. 54).

πλήρως ότι η τήρηση των απαιτήσεων προστασίας και ασφάλειας θα ελέγχεται από ανεξάρτητη αρχή, παρότι αυτό επιτάσσει ρητώς το εν λόγω άρθρο 8.

Σημαντική είναι και η απόφαση της 13ης Μαΐου 2014, *Google Spain και Google* (C-131/12, EU:C:2014:317), με την οποία το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου ερμήνευσε τις προϋποθέσεις εφαρμογής της οδηγίας 95/46 για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σε σχέση με τη λειτουργία μηχανής αναζήτησεως στο Διαδίκτυο¹⁰⁵.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε κατ' αρχάς ότι ο φορέας εκμεταλλεύσεως μηχανής αναζήτησεως, καθόσον προβαίνει σε αυτοματοποιημένη, διαρκή και συστηματική αναζήτηση πληροφοριών δημοσιευμένων στο Διαδίκτυο, διενεργεί πράξεις οι οποίες πρέπει να χαρακτηριστούν ως «επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» κατά την έννοια της οδηγίας 95/46, εφόσον οι σχετικές πληροφορίες περιέχουν τέτοιου είδους δεδομένα. Κατά το Δικαστήριο, ο φορέας είναι ο «υπεύθυνος» της επεξεργασίας κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της οδηγίας, δεδομένου ότι αυτός καθορίζει τους σκοπούς και τους τρόπους της επεξεργασίας. Η επεξεργασία των σχετικών δεδομένων από τον εν λόγω φορέα είναι διαφορετική από, και συμπληρωματική προς, εκείνη την οποία πραγματοποιεί ο ιδιοκτήτης του εκάστοτε ιστότοπου επιλέγοντας να περιλάβει τα οικεία δεδομένα σε συγκεκριμένη ιστοσελίδα.

Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα την οποία πραγματοποιεί ο φορέας εκμεταλλεύσεως μηχανής αναζήτησεως ενδέχεται να θίγει σημαντικά τα θεμελιώδη δικαιώματα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εφόσον παρέχει τη δυνατότητα σε οποιονδήποτε χρήστη του Διαδικτύου να αποκτά, μέσω του καταλόγου αποτελεσμάτων για το πρόσωπο σε σχέση με το οποίο αναζητεί στοιχεία, μια συστηματική επισκόπηση των διαθέσιμων στο Διαδίκτυο πληροφοριών, που ενδέχεται να αφορούν διάφορες πτυχές της ιδιωτικής του ζωής και θα ήταν αδύνατο ή εξαιρετικά δυσχερές να διασταυρωθούν χωρίς τη μηχανή αναζήτησης, οπότε, κατά τον τρόπο αυτό, να σχηματίζει ένα, κατά το μάλλον ή ήττον, λεπτομερές προφίλ του προσώπου αυτού. Μια τέτοια επέμβαση, λόγω της εν δυνάμει μεγάλης σοβαρότητάς της, δεν είναι δυνατό να δικαιολογείται μόνο με βάση το οικονομικό συμφέρον του φορέα εκμεταλλεύσεως.

Απαντώντας στο ερώτημα αν η οδηγία 95/46 επιτρέπει στον ενδιαφερόμενο να ζητήσει να απαλειφθούν από τον κατάλογο αποτελεσμάτων ορισμένοι σύνδεσμοι προς ιστοσελίδες για τον λόγο ότι θα επιθυμούσε οι πληροφορίες οι οποίες περιέχονται εκεί σχετικά με το άτομό του να «λησμονηθούν» μετά την παρέλευση κάποιου χρόνου, το Δικαστήριο έκρινε ότι, σε περίπτωση που διαπιστωθεί, κατόπιν τέτοιου αιτήματος του ενδιαφερομένου, ότι η εμφάνιση των συγκεκριμένων συνδέσμων στον κατάλογο αποτελεσμάτων είναι, επί του παρόντος, ασύμβατη προς την οδηγία, οι πληροφορίες και οι σύνδεσμοι πρέπει να διαγραφούν. Δεδομένου ότι ο ενδιαφερόμενος μπορεί, επικαλούμενος τα κατοχυρωμένα στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη δικαιώματά του, να ζητήσει να πάψει η επίμαχη πληροφορία να τίθεται στη διάθεση του ευρέος κοινού μέσω της εμφανίσεώς της στον προαναφερθέντα κατάλογο αποτελεσμάτων, τα δικαιώματα αυτά κατ' αρχήν υπερέχουν όχι μόνον του οικονομικού συμφέροντος του φορέα εκμεταλλεύσεως της μηχανής αναζήτησεως, αλλά και του συμφέροντος του κοινού για πρόσβαση στην πληροφορία αυτή στο πλαίσιο αναζήτησεως με βάση το ονοματεπώνυμο του συγκεκριμένου προσώπου. Εντούτοις, τούτο δεν ισχύει μόνον όταν, για ειδικούς λόγους, όπως ο ρόλος τον οποίο διαδραματίζει ο ενδιαφερόμενος στον δημόσιο βίο, προκύπτει ότι η επέμβαση στα θεμελιώδη του δικαιώματα δικαιολογείται από

¹⁰⁵ Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ L 281, σ. 31).

το υπέρτερο συμφέρον του κοινού να έχει εξασφαλισμένη, λόγω της εμφανίσεως στον κατάλογο αποτελεσμάτων, πρόσβαση στην επίμαχη πληροφορία.

Με την απόφαση *Επιτροπή κατά Ουγγαρίας* (C-288/12, EU:C:2014:237), η οποία εκδόθηκε στις 8 Απριλίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου αποφάνθηκε επί προσφυγής λόγω παραβάσεως συνιστάμενης στον πρόωρο τερματισμό της θητείας της εθνικής αρχής ελέγχου της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και, κατ' επέκταση, επί των υποχρεώσεων που υπέχουν τα κράτη μέλη από την οδηγία 95/46 για την προστασία των δεδομένων¹⁰⁶.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι, βάσει του άρθρου 28, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 95/46, οι αρχές ελέγχου που συστήνονται στα κράτη μέλη πρέπει να απολαύουν ανεξαρτησίας η οποία να καθιστά δυνατή την άσκηση των καθηκόντων τους χωρίς εξωτερική επιρροή. Η ανεξαρτησία αυτή αποκλείει ιδίως κάθε εντολή και κάθε άλλης μορφής εξωτερική επιρροή, άμεση ή έμμεση, οι οποίες θα μπορούσαν να κατευθύνουν τις αποφάσεις τους, διακυβεύοντας, συνεπώς, την εκ μέρους των εν λόγω αρχών εκπλήρωση της αποστολής τους, που συνίσταται στην επίτευξη μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ της προστασίας του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και της ελεύθερης κυκλοφορίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό, ο κίνδυνος να μπορούν οι εποπτεύουσες κρατικές αρχές να ασκήσουν πολιτική επιρροή στις αποφάσεις των αρχών ελέγχου αρκεί, αυτός και μόνο, για να εμποδίσει την ανεξάρτητη άσκηση των καθηκόντων των τελευταίων. Πιο συγκεκριμένα, αν κάθε κράτος μέλος ήταν ελεύθερο να θέσει τέρμα στη θητεία της αρχής ελέγχου πριν την αρχικώς προβλεπόμενη λήξη της κατά παράβαση των κανόνων και των εγγυήσεων που έχουν προβλεφθεί προς αυτόν τον σκοπό από την εφαρμοστέα νομοθεσία, η απειλή τέτοιας πρόωρης παύσεως, η οποία θα επλανάτο επί της αρχής αυτής καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας της, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μιας μορφής υπακοή της στην πολιτική εξουσία, ασυμβίβαστη προς την ως άνω απαίτηση περί ανεξαρτησίας. Αυτή η απαίτηση περί ανεξαρτησίας πρέπει, επομένως, να ερμηνευθεί κατ' ανάγκην υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει την υποχρέωση σεβασμού της θητείας των αρχών ελέγχου μέχρι της λήξεώς της και του μη πρόωρου τερματισμού της παρά μόνο σύμφωνα με τους κανόνες και τις εγγυήσεις της εφαρμοστέας νομοθεσίας. Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο κατέληξε ότι η Ουγγαρία, θέτοντας προώρως τέρμα στη θητεία της εθνικής αρχής ελέγχου, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία 95/46.

XIV. Κοινωνική πολιτική

Στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, τρεις αποφάσεις αξίζουν πιο λεπτομερή αναφορά. Η πρώτη αφορά την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας, ενώ οι δύο άλλες σχετίζονται με περιπτώσεις μητέρων στις οποίες δεν χορηγήθηκε άδεια μετ' αποδοχών για να φροντίσουν τέκνο τους, επειδή δεν είχαν κυοφορήσει.

1. Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία

Στην απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2014, *Schmitzer* (C-530/13, EU:C:2014:2359), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου εξέτασε τη νομοθετική μεταρρύθμιση που έγινε στην Αυστρία κατόπιν της αποφάσεως *Hütter*¹⁰⁷, προκειμένου να τεθεί τέρμα σε μια διάκριση λόγω ηλικίας, η οποία ίσχυε για τους δημόσιους υπαλλήλους. Με την απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι αντέβαινε

¹⁰⁶ Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 105 ανωτέρω.

¹⁰⁷ Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Ιουνίου 2009, *Hütter* (C-88/08, EU:C:2009:381).

στην οδηγία 2000/78 για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία¹⁰⁸ αυστριακή ρύθμιση που απέκλειε, στο πλαίσιο του καθορισμού του κλιμακίου στο οποίο τοποθετούνταν οι συμβασιούχοι δημόσιοι υπάλληλοι, τον συνυπολογισμό τυχόν περιόδων απασχολήσεως προγενέστερων της συμπληρώσεως του 18ου έτους της ηλικίας. Σύμφωνα με τη νέα εθνική ρύθμιση, οι περίοδοι επαγγελματικής κατάρτισης και υπηρεσίας οι οποίες προηγούνται της συμπληρώσεως του 18ου έτους της ηλικίας λαμβάνονται μεν υπόψη, αλλά ταυτόχρονα προβλέπεται, μόνο για τους υπαλλήλους που υπήρξαν θύματα της διακρίσεως αυτής, επιμήκυνση κατά τρία έτη του απαιτούμενου χρόνου για τη μετάβαση από το πρώτο στο δεύτερο κλιμάκιο κάθε κατηγορίας προσωπικού και κάθε μισθολογικής κατηγορίας. Κατά το Δικαστήριο, στο μέτρο που η επιμήκυνση αυτή εφαρμόζεται μόνο στους δημοσίους υπαλλήλους οι οποίοι έχουν να επιδείξουν περιόδους επαγγελματικής κατάρτισης και υπηρεσίας πριν από τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας τους, η νέα ρύθμιση εισάγει διαφορετική μεταχείριση βάσει της ηλικίας, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας.

Όσον αφορά τη δικαιολόγηση της διαφορετικής αυτής μεταχειρίσεως, το Δικαστήριο τόνισε ότι οι επιλογές κράτους μέλους ως προς την κοινωνική του πολιτική μπορούν μεν να υπαγορεύονται από λόγους σχετικούς με τα δημοσιονομικά του, πλην όμως δεν γίνεται δεκτό ότι τέτοιοι λόγοι συνιστούν, από μόνοι τους, θεμιτό σκοπό. Αντιθέτως, ο σεβασμός των κεκτημένων δικαιωμάτων και η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των δημοσίων υπαλλήλων που ευνοούνταν από το προηγούμενο καθεστώς αποτελούν θεμιτούς σκοπούς της πολιτικής στους τομείς απασχόλησης και αγοράς εργασίας, οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν, κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου, τη διατήρηση των προηγούμενων μισθών και, κατ' επέκταση, ενός καθεστώτος συνεπαγόμενου διάκριση λόγω ηλικίας. Το Δικαστήριο εκτίμησε ότι μια ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης προσφέρεται για την επίτευξη των ως άνω σκοπών, εφόσον η αναδρομική επιμήκυνση του χρόνου που απαιτείται για την προαγωγή δεν εφαρμόζεται επί των ευνοούμενων από το προηγούμενο καθεστώς δημοσίων υπαλλήλων. Εντούτοις, οι σκοποί αυτοί δεν μπορούν να δικαιολογήσουν μέτρο που διατηρεί οριστικά σε ισχύ, έστω και για ορισμένα μόνον πρόσωπα, τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας την οποία αποσκοπούσε να εξαλείψει η μεταρρύθμιση του προηγούμενου καθεστώτος. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι και η νέα ρύθμιση αντιβαίνει στα άρθρα 2, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α', και 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78.

2. Δικαίωμα άδειας μητρότητας

Στις αποφάσεις *D.* (C-167/12, EU:C:2014:169) και *Z.* (C-363/12, EU:C:2014:159), που εκδόθηκαν στις 18 Μαρτίου 2014, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου κλήθηκε να εξετάσει αν η μη χορήγηση άδειας μετ' αποδοχών σε μητέρα η οποία δεν κυοφόρησε, αλλά απέκτησε το τέκνο της με τη βοήθεια παρένθετης μητέρας, είναι αντίθετη προς την οδηγία 92/85¹⁰⁹ ή στοιχειοθετεί δυσμενή διάκριση είτε λόγω φύλου είτε λόγω αναπηρίας, κατά παράβαση των οδηγιών 2006/54¹¹⁰ και 2000/78¹¹¹ αντιστοίχως. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις είχε συναφθεί συμφωνία παρένθετης μητρότητας και

¹⁰⁸ Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ L 303, σ. 16).

¹⁰⁹ Οδηγία 92/85/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ L 348, σ. 1).

¹¹⁰ Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (αναδιατύπωση) (ΕΕ L 204, σ. 23).

¹¹¹ Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 108 ανωτέρω.

δεν χορηγήθηκε εν συνεχεία άδεια μετ' αποδοχών για τον λόγο ότι οι κατά νόμο μητέρες δεν κυοφόρησαν ούτε υιοθέτησαν τα τέκνα τους.

Κατ' αρχάς, όσον αφορά την οδηγία 92/85, το Δικαστήριο επισήμανε ότι τα κράτη μέλη δεν υπέχουν από τη συγκεκριμένη οδηγία την υποχρέωση να χορηγούν άδεια μητρότητας σε εργαζόμενη μητέρα η οποία απέκτησε τέκνο κατόπιν κυοφορίας του από άλλη γυναίκα, ούτε καν στις περιπτώσεις όπου η μητέρα είναι ικανή να θηλάσει ή όντως θηλάζει το τέκνο αυτό. Ειδικότερα, η προβλεπόμενη από το άρθρο 8 της οδηγίας 92/85 άδεια μητρότητας έχει ως σκοπό να προστατεύσει την υγεία της μητέρας του τέκνου λόγω της ευάλωτης καταστάσεως στην οποία βρίσκεται ακριβώς επειδή ήταν έγκυος. Μολονότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η άδεια μητρότητας έχει επίσης ως σκοπό να διασφαλίσει την προστασία των ιδιαίτερων δεσμών μεταξύ της μητέρας και του τέκνου της, ο συγκεκριμένος σκοπός αφορά μόνον την περίοδο που έπεται της εγκυμοσύνης και του τοκετού. Επομένως, η χορήγηση άδειας μητρότητας προϋποθέτει ότι η εργαζόμενη που λαμβάνει την άδεια έχει κυοφορήσει και γεννήσει το τέκνο. Εντούτοις, κατά το Δικαστήριο, η οδηγία 92/85 επ' ουδενί αποκλείει την ευχέρεια των κρατών μελών να θεσπίσουν ευνοϊκότερους κανόνες για την προστασία της ασφάλειας και της υγείας των μητέρων που δεν έχουν κυοφορήσει, προβλέποντας παραδείγματος χάριν και τη χορήγηση άδειας μητρότητας σε αυτές.

Όσον αφορά την οδηγία 2006/54, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν συνιστά ούτε άμεση ούτε έμμεση διάκριση λόγω φύλου η απόρριψη εκ μέρους του εργοδότη αιτήσεως για χορήγηση άδειας μητρότητας σε μητέρα η οποία απέκτησε τέκνο κατόπιν συμφωνίας με παρένθετη μητέρα. Ειδικότερα ως προς τον ισχυρισμό περί έμμεσης διακρίσεως, το Δικαστήριο διαπίστωσε, πρώτον, ότι ουδεμία τέτοια διάκριση συντρέχει όταν από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι η μη χορήγηση της άδειας που ζητείται θίγει συγκεκριμένα τις γυναίκες εργαζόμενες σε σχέση με τους άνδρες εργαζομένους. Δεύτερον, η μητέρα που απέκτησε τέκνο κατ' αυτόν τον τρόπο δεν υφίσταται, εξ ορισμού, λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση λόγω εγκυμοσύνης, αφού ουδέποτε κυοφόρησε. Τέλος, σε ό,τι αφορά την άδεια υιοθεσίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι, εφόσον η άδεια αυτή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/54, τα κράτη μέλη είναι επίσης ελεύθερα να αποφασίσουν αν θα τη χορηγούν ή όχι.

Στην υπόθεση Ζ., η μητέρα δεν ήταν δυνατό να κυοφορήσει, εξ ου και είχε απευθυνθεί σε παρένθετη μητέρα. Σε σχέση με την οδηγία 2000/78, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η απόρριψη αιτήσεως για χορήγηση άδειας μετ' αποδοχών αντίστοιχης προς την άδεια μητρότητας ή υιοθεσίας δεν συνιστά δυσμενή διάκριση λόγω αναπηρίας. Συγκεκριμένα, η αδυναμία αποκτήσεως τέκνου με συμβατικά μέσα δεν αποτελεί, κατ' αρχήν, για την κατά νόμο μητέρα εμπόδιο στην απασχόληση, στην άσκηση επαγγέλματος ή στην επαγγελματική εξέλιξη, οπότε δεν μπορεί να θεωρηθεί αναπηρία κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας. Στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο σχετικά με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες¹¹², το Δικαστήριο απάντησε ότι δεν επιτρέπεται να ελεγχθεί το κύρος της οδηγίας 2000/78 με γνώμονα την ως άνω Σύμβαση, δεδομένου ότι αυτή έχει προγραμματικό χαρακτήρα και στερείται άμεσης ισχύος. Εντούτοις, η οδηγία 2000/78 πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύεται κατά τρόπο σύμφωνο με την εν λόγω Σύμβαση.

¹¹² Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 86 ανωτέρω.

XV. Περιβάλλον

Με την απόφαση της 1ης Ιουλίου 2014, *Ålands Vindkraft* (C-573/12, EU:C:2014:2037), το τμήμα μείζονος συνθέσεως ερμήνευσε το άρθρο 34 ΣΛΕΕ και την οδηγία 2009/28 σχετικά με την προώθηση της χρήσεως ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές¹¹³ και έκρινε ότι, βάσει των άρθρων 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο κ', και 3, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη τα οποία χορηγούν ενισχύσεις στους παραγωγούς ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές δεν οφείλουν να λαμβάνουν μέτρα για την οικονομική στήριξη της χρήσεως πράσινης ενέργειας που παράγεται σε άλλο κράτος μέλος.

Το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης σουηδικό σύστημα στηρίξεως προβλέπει τη χορήγηση διαπραγματεύσιμων πιστοποιητικών¹¹⁴ στους παραγωγούς πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας για τη σχετική τους δραστηριότητα εντός του συγκεκριμένου κράτους και επιβάλλει στους προμηθευτές και σε ορισμένους χρήστες ηλεκτρικής ενέργειας την υποχρέωση να αγοράζουν και να καταθέτουν ετησίως στην αρμόδια αρχή έναν αριθμό τέτοιων πιστοποιητικών, ο οποίος αντιστοιχεί σε ορισμένη ποσόστωση επί του συνόλου της ηλεκτρικής ενέργειας που προμηθεύουν ή χρησιμοποιούν, αντιστοίχως. Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης ζήτησε να της χορηγηθούν τέτοια πιστοποιητικά για το αιολικό της πάρκο στη Φινλανδία, κατόπιν όμως της απορρίψεως της αιτήσεώς της από τις σουηδικές αρχές με την αιτιολογία ότι τα πιστοποιητικά αυτά χορηγούνται μόνον σε όσους έχουν την εκμετάλλευση εγκαταστάσεων παραγωγής στη Σουηδία, άσκησε προσφυγή κατά της σχετικής απορριπτικής αποφάσεως.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε εισαγωγικώς, αφενός, ότι το σουηδικό σύστημα συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά των συστημάτων στηρίξεως τα οποία προβλέπονται και επιτρέπονται από τις διατάξεις της οδηγίας 2009/28 και, αφετέρου, ότι δεν ήταν πρόθεση του νομοθέτη της Ένωσης να υποχρεώσει τα κράτη μέλη να επεκτείνουν την εφαρμογή των πλεονεκτημάτων του οικείου εθνικού τους συστήματος και στην πράσινη ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται στα άλλα κράτη μέλη. Δέχθηκε πάντως ότι μια τέτοια ρύθμιση είναι πράγματι ικανή να παρακωλύσει, τουλάχιστον εμμέσως και δυνητικώς, τις εισαγωγές ηλεκτρικής, και δη πράσινης, ενέργειας από άλλα κράτη μέλη. Κατά συνέπεια, το εθνικό αυτό σύστημα αποτελεί μέτρο με αποτέλεσμα ισοδύναμο προς ποσοτικό περιορισμό των εισαγωγών και είναι, ως εκ τούτου, κατ' αρχήν ασύμβατο προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ, εκτός αν μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικώς. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε συναφώς ότι, εφόσον το δίκαιο της Ένωσης δεν έχει εναρμονίσει τα εθνικά συστήματα στηρίξεως της πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας, τα κράτη μέλη είναι κατ' αρχήν ελεύθερα να περιορίζουν την εφαρμογή του αντίστοιχου ευνοϊκού τους συστήματος μόνο στην παραγωγή πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας στο έδαφός τους, στο μέτρο που μακροπρόθεσμος σκοπός του κάθε εσωτερικού συστήματος είναι να ενθαρρύνει τις επενδύσεις σε νέες εγκαταστάσεις, παρέχοντας στους παραγωγούς ορισμένες εγγυήσεις ως προς τη μελλοντική διάθεση της πράσινης ενέργειας την οποία παράγουν.

¹¹³ Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ (ΕΕ L 140, σ. 16).

¹¹⁴ Πρόκειται για σύστημα στηρίξεως το οποίο προβλέπει υποχρέωση των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας και ορισμένων καταναλωτών να χρησιμοποιούν, τουλάχιστον κατά ένα ποσοστό, πράσινη ηλεκτρική ενέργεια.

Γ — Σύνθεση του Δικαστηρίου

(Σειρά πρωτοκόλλου στις 9 Οκτωβρίου 2014)

Πρώτη σειρά, από αριστερά προς τα δεξιά:

L. Bay Larsen και R. Silva de Lapuerta, πρόεδροι τμήματος· K. Lenaerts, αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου· B. Σκουρής, Πρόεδρος του Δικαστηρίου· A. Tizzano, M. Ilešić και T. Von Danwitz, πρόεδροι τμήματος.

Δεύτερη σειρά, από αριστερά προς τα δεξιά:

K. Jürimäe, C. Vajda και A. Ó Caoimh, πρόεδροι τμήματος· M. Wathelet, πρώτος γενικός εισαγγελέας· J.-C. Bonichot και S. Rodin, πρόεδροι τμήματος· A. Rosas, δικαστής.

Τρίτη σειρά, από αριστερά προς τα δεξιά:

Y. Bot και E. Sharpston, γενικοί εισαγγελείς· J. Malenovský και E. Juhász, δικαστές· J. Kokott, γενική εισαγγελέας· A. Borg Barthet, δικαστής· P. Mengozzi, γενικός εισαγγελέας· E. Levits, δικαστής.

Τέταρτη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

A. Prechal, δικαστής· N. Jääskinen, γενικός εισαγγελέας· D. Šváby, C. Toader, A. Arabadjiev, M. Safjan και M. Berger, δικαστές· P. Cruz Villalón, γενικός εισαγγελέας.

Πέμπτη σειρά, από τα αριστερά προς τα δεξιά:

M. Szpunar και N. Wahl, γενικοί εισαγγελείς· C. G. Fernlund, E. Jarašiūnas, J. L. da Cruz Vilaça, F. Biltgen και K. Λυκούργος, δικαστές· A. Calot Escobar, Γραμματέας.

1. Μέλη του Δικαστηρίου

(κατά σειρά αναλήψεως καθηκόντων)

Βασίλειος Σκουρής

Γεννήθηκε το 1948· πτυχίο Νομικής από το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου (1970)· διδάκτωρ Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου του Πανεπιστημίου του Αμβούργου (1973)· υφηγητής στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου (1972-1977)· καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Bielefeld (1978)· καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (1982)· υπουργός Εσωτερικών (το 1989 και το 1996)· μέλος της Διοικούσας Επιτροπής του Πανεπιστημίου Κρήτης (1983-1987)· διευθυντής του Κέντρου Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Θεσσαλονίκη (1997-2005)· πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης Ευρωπαϊκού Δικαίου (1992-1994)· μέλος της ελληνικής Εθνικής Επιτροπής Ερευνών (1993-1995)· μέλος του Ανωτάτου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (1994-1996)· μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Δικαίου, Trier (από το 1995)· μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εθνικής Σχολής Δικαστών (1995-1996)· μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Υπουργείου Εξωτερικών (1997-1999)· πρόεδρος της ελληνικής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής το 1998· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 8 Ιουνίου 1999· Πρόεδρος του Δικαστηρίου από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Koen Lenaerts

Γεννήθηκε το 1954· πτυχιούχος και διδάκτωρ Νομικής (Katholieke Universiteit Leuven)· Master of Laws, Master in Public Administration (Harvard University)· βοηθός καθηγητής (1979-1983) και στη συνέχεια τακτικός καθηγητής Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Katholieke Universiteit Leuven (από το 1983)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο (1984-1985)· καθηγητής στο Κολέγιο της Ευρώπης στην Bruges (1984-1989)· δικηγόρος Βρυξελλών (1986-1989)· επισκέπτης καθηγητής στο Harvard Law School (1989)· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 25 Σεπτεμβρίου 1989 έως τις 6 Οκτωβρίου 2003· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2003· αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου από τις 9 Οκτωβρίου 2012.

Antonio Tizzano

Γεννήθηκε το 1940· καθηγητής Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Πανεπιστήμιο La Sapienza, Ρώμη· καθηγητής στα Πανεπιστήμια «Istituto Orientale» (1969-1979) και «Federico II» της Νάπολης (1979-1992), της Κατάνης (1969-1977) και του Μογκαντίσου (1967-1972)· δικηγόρος στο ιταλικό Ακυρωτικό Δικαστήριο· νομικός σύμβουλος της Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Ιταλικής Δημοκρατίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (1984-1992)· μέλος της ιταλικής αντιπροσωπείας στις διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, για την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση· συγγραφέας πολυάριθμων επιστημονικών έργων, μεταξύ των οποίων σχολιασμένες εκδόσεις των Ευρωπαϊκών Συνθηκών και Κώδικες της Ευρωπαϊκής Ένωσης· ιδρυτής και διευθυντής από το 1996 του περιοδικού *Il Diritto dell'Unione Europea*· μέλος της διοικούσας ή της συντακτικής επιτροπής σε διάφορα νομικά περιοδικά· εισηγητής σε πολυάριθμα διεθνή συνέδρια· διαλέξεις και μαθήματα σε διάφορα διεθνή ινστιτούτα, μεταξύ των οποίων η Ακαδημία Διεθνούς Δικαίου της Χάγης (1987)· μέλος της ομάδας ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων που ορίστηκε για την εξέταση των οικονομικών της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1999)· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2000 έως τις 3 Μαΐου 2006· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 4 Μαΐου 2006.

Allan Rosas

Γεννήθηκε το 1948· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου του Turku (Φινλανδία)· καθηγητής Νομικής στο Πανεπιστήμιο του Turku (1978-1981) και στην Åbo Akademi (Turku/Åbo) (1981-1996)· διευθυντής του Ινστιτούτου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ως άνω εκπαιδευτικού ιδρύματος (1985-1995)· διάφορες θέσεις ευθύνης σε πανεπιστήμια της χώρας του και στο εξωτερικό· μέλος επιστημονικών συλλόγων· συντονιστής διαφόρων ερευνητικών σχεδίων και προγραμμάτων, εθνικών και διεθνών, ιδίως στους ακόλουθους τομείς: κοινοτικό δίκαιο, διεθνές δίκαιο, δίκαιο ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων, συνταγματικό δίκαιο και συγκριτικό δίκαιο δημοσίας διοικήσεως· εκπρόσωπος της Φινλανδικής Κυβερνήσεως ως μέλος ή σύμβουλος φινλανδικών αντιπροσωπειών σε διάφορες διεθνείς διασκέψεις· εμπειρογνομόνων του φινλανδικού δικαίου σε κυβερνητικές ή κοινοβουλευτικές νομικές επιτροπές στη Φινλανδία, καθώς και στα Ηνωμένα Έθνη, στην Unesco, στην Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και στο Συμβούλιο της Ευρώπης· από το 1995, κύριος νομικός σύμβουλος της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, υπεύθυνος για τις εξωτερικές σχέσεις· από τον Μάρτιο του 2001, βοηθός γενικός διευθυντής της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 17 Ιανουαρίου 2002.

Rosario Silva de Lapuerta

Γεννήθηκε το 1954· πτυχιούχος Νομικής (Πανεπιστήμιο Complutense της Μαδρίτης)· abogado del Estado στη Μάλαγα· abogado del Estado στη νομική υπηρεσία του Υπουργείου Μεταφορών, Τουρισμού και Επικοινωνιών, καθώς και στη συνέχεια στη νομική υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών· abogado del Estado-Jefe της αρμόδιας για τις διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου νομικής υπηρεσίας και γενική υποδιευθύντρια της υπηρεσίας νομικής αρωγής επί κοινοτικών και διεθνών θεμάτων του Abogacía General del Estado (Υπουργείου Δικαιοσύνης)· μέλος της ομάδας προβληματισμού της Επιτροπής για το μέλλον του κοινοτικού δικαιοδοτικού συστήματος· προϊσταμένη της ισπανικής αποστολής στην ομάδα «Φίλοι της Προεδρίας» για τη μεταρρύθμιση του κοινοτικού δικαιοδοτικού συστήματος στη Συνθήκη της Νίκαιας και στην ad hoc ομάδα «Δικαστήριο» του Συμβουλίου· καθηγήτρια Κοινοτικού Δικαίου στη Διπλωματική Σχολή της Μαδρίτης· συνδιευθύντρια της επιθεωρήσεως Noticias de la Unión Europea· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Juliane Kokott

Γεννήθηκε το 1957· σπουδές Νομικής (Πανεπιστήμια Βόννης και Γενεύης)· LL.M. (American University/Ουάσιγκτον DC)· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο Χαϊδελβέργης, 1985· Πανεπιστήμιο Harvard, 1990)· επισκέπτρια καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Berkeley (1991)· καθηγήτρια Γερμανικού και Αλλοδαπού Δημοσίου Δικαίου, Διεθνούς Δικαίου και Ευρωπαϊκού Δικαίου στα Πανεπιστήμια του Augsburg (1992), της Χαϊδελβέργης (1993) και του Düsseldorf (1994)· αναπληρώτρια δικαστής διορισθείσα από τη Γερμανική Κυβέρνηση στο διεθνές δικαστήριο συμβιβασμού και διαιτησίας της Οργάνωσης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)· αντιπρόεδρος του ομοσπονδιακού συμβουλευτικού συμβουλίου για τις περιβαλλοντικές αλλαγές (WBGU, 1996)· καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου, Διεθνούς Δικαίου των Επιχειρήσεων και Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του St. Gallen (1999)· διευθύντρια του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Δικαίου των Επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο του St. Gallen (2000)· βοηθός διευθύντρια του προγράμματος ειδικεύσεως στο δίκαιο των επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο του St. Gallen (2001)· γενική εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Endre Juhász

Γεννήθηκε το 1944· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου του Szeged, Ουγγαρία (1967)· εισαγωγικές εξετάσεις στον Δικηγορικό Σύλλογο Ουγγαρίας (1970)· σπουδές τρίτου κύκλου στο Συγκριτικό Δίκαιο στο Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου, Γαλλία (1969, 1970, 1971, 1972)· υπάλληλος της νομικής υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικού Εμπορίου (1966-1974), διευθυντής νομοθετικών υποθέσεων (1973-1974)· πρώτος εμπορικός ακόλουθος της Πρεσβείας της Ουγγαρίας στις Βρυξέλλες, υπεύθυνος για κοινοτικά ζητήματα (1974-1979)· διευθυντής στο Υπουργείο Εξωτερικού Εμπορίου (1979-1983)· πρώτος εμπορικός ακόλουθος και, στη συνέχεια, εμπορικός σύμβουλος στην Πρεσβεία της Ουγγαρίας στην Ουάσιγκτον DC, Ηνωμένες Πολιτείες (1983-1989)· γενικός διευθυντής στο Υπουργείο Εμπορίου και στο Υπουργείο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (1989-1991)· επικεφαλής της ομάδας απεσταλμένων για τη διαπραγμάτευση της Συμφωνίας Συνδέσεως μεταξύ, αφενός, της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας και, αφετέρου, των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των κρατών μελών τους (1990-1991)· γενικός γραμματέας του Υπουργείου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, διευθυντής του γραφείου ευρωπαϊκών υποθέσεων (1992)· υφυπουργός Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (1993-1994)· υφυπουργός, πρόεδρος του γραφείου ευρωπαϊκών υποθέσεων στο Υπουργείο Βιομηχανίας και Εμπορίου (1994)· πληρεξούσιος υπουργός, προϊστάμενος της διπλωματικής αποστολής της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ιανουάριος 1995 - Μάιος 2003)· επικεφαλής της ομάδας απεσταλμένων για τη διαπραγμάτευση της ένταξης της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ιούλιος 1998 - Απρίλιος 2003)· υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου για τον συντονισμό των ζητημάτων ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (από τον Μάιο του 2003)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Γεώργιος Αρέστης

Γεννήθηκε το 1945· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών (1968)· M. A. Comparative Politics and Government, Πανεπιστήμιο του Kent στο Canterbury (1970)· δικηγορία στην Κύπρο (1972-1982)· διορισμός σε θέση Δικαστή Επαρχιακού Δικαστηρίου (1982)· προαγωγή στη θέση του Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου (1995)· Διοικητικός Πρόεδρος του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (1997-2003)· δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου (2003)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004 έως τις 8 Οκτωβρίου 2014.

Anthony Borg Barthet U.O.M.

Γεννήθηκε το 1947· διδάκτωρ Νομικής στο Βασιλικό Πανεπιστήμιο Μάλτας το 1973· καθήκοντα στη δημόσια διοίκηση της Μάλτας ως Notary to Government το 1975· σύμβουλος της Δημοκρατίας το 1978, πρώτος σύμβουλος της Δημοκρατίας το 1979, βοηθός Attorney General το 1988· διορισμός ως Attorney General από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Μάλτας το 1989· εντεταλμένος διδασκαλίας του Αστικού Δικαίου με μερική απασχόληση στο Πανεπιστήμιο της Μάλτας (1985-1989)· μέλος του πανεπιστημιακού συμβουλίου της Μάλτας (1998-2004)· μέλος της επιτροπής για την απονομή της δικαιοσύνης (1994-2004)· μέλος της διευθύνουσας επιτροπής του Κέντρου Διαιτησίας της Μάλτας (1998-2004)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Marko Ilešič

Γεννήθηκε το 1947· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο της Ljubljana)· ειδίκευση στο συγκριτικό δίκαιο (Πανεπιστήμια του Στρασβούργου και της Coimbra)· δικηγόρος· καθηγητής Αστικού, Εμπορικού και Ιδιωτικού Δικαίου· αναπληρωτής κοσμήτορας (1995-2001) και κοσμήτορας (2001-2004) της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Ljubljana· συντάκτης πολλών επιστημονικών άρθρων· επίτιμος δικαστής και πρόεδρος τμήματος του Δικαστηρίου Εργατικών Διαφορών της Ljubljana (1975-1986)· πρόεδρος του Αθλητικού Δικαστηρίου της Σλοβενίας (1978-1986)· πρόεδρος του διαιτητικού δικαστηρίου του Χρηματιστηρίου της Ljubljana· διαιτητής στο Εμπορικό Επιμελητήριο της Γιουγκοσλαβίας (μέχρι το 1991) και της Σλοβενίας (από το 1991)· διαιτητής στο Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο στο Παρίσι· δικαστής στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο της UEFA και της FIFA· πρόεδρος της ομοσπονδίας Ενώσεων Σλοβένων Νομικών (1993-2005)· μέλος της Ένωσης Διεθνούς Δικαίου, της Comité maritime international και πολλών άλλων διεθνών νομικών ενώσεων· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Jiří Malenovský

Γεννήθηκε το 1950· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου Καρόλου της Πράγας (1975)· βοηθός καθηγητής (1974-1990), αναπληρωτής κοσμήτορας (1989-1991) και προϊστάμενος του τμήματος Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου (1990-1992) στο Πανεπιστήμιο Masaryk του Brno· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Τσεχοσλοβακίας (1992)· πρέσβης στο Συμβούλιο της Ευρώπης (1993-1998)· πρόεδρος της επιτροπής εκπροσώπων των υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (1995)· γενικός διευθυντής στο Υπουργείο Εξωτερικών (1998-2000)· πρόεδρος του τσεχοσλοβακικού παραρτήματος της Ένωσης Διεθνούς Δικαίου (1999-2001)· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (2000-2004)· μέλος του νομοθετικού συμβουλίου (1998-2000)· μέλος του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου της Χάγης (από το 2000)· καθηγητής Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Masaryk του Brno (2001)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Egils Levits

Γεννήθηκε το 1955· πτυχιούχος Νομικής και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Αμβούργου· επιστημονικός συνεργάτης στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Κιέλου· σύμβουλος του Κοινοβουλίου της Λεττονίας επί ζητημάτων διεθνούς και συνταγματικού δικαίου και νομοθετικής μεταρρυθμίσεως· πρέσβης της Λεττονίας στη Γερμανία και την Ελβετία (1992-1993), στην Αυστρία, την Ελβετία και την Ουγγαρία (1994-1995)· αναπληρωτής πρωθυπουργός και υπουργός Δικαιοσύνης, υπηρεσιακός υπουργός Εξωτερικών (1993-1994)· μέλος του Δικαστηρίου Συμβιβασμού και Διαιτησίας στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ (από το 1997)· μέλος του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου (από το 2001)· εξελέγη το 1995 δικαστής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, επανεξελέγη το 1998 και το 2001· πολλές δημοσιεύσεις στους τομείς του συνταγματικού και του διοικητικού δικαίου, της νομοθετικής μεταρρυθμίσεως και του κοινοτικού δικαίου· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Μαΐου 2004.

Aindrias Ó Caoimh

Γεννήθηκε το 1950· bachelor στο Αστικό Δίκαιο (National University of Ireland, University College Δουβλίνου, 1971)· Barrister (King's Inns, 1972)· δίπλωμα ανωτάτων σπουδών Ευρωπαϊκού Δικαίου (University College Δουβλίνου, 1977)· barrister στον Δικηγορικό Σύλλογο Ιρλανδίας (1972-1999)· λέκτορας Ευρωπαϊκού Δικαίου (King's Inns, Δουβλίνο)· Senior Counsel (1994-1999)· εκπρόσωπος της Ιρλανδικής Κυβερνήσεως σε πολλές υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων· δικαστής στο High Court of Ireland (από το 1999)· Benchers (πρόεδρος) της «Honorable Society of King's Inns» (από το 1999)· αντιπρόεδρος της ιρλανδικής εταιρίας ευρωπαϊκού δικαίου· μέλος του ιρλανδικού παραρτήματος της Ένωσης Διεθνούς Δικαίου· γιος του Andreas O'Keeffe (Aindrias Ó Caoimh), δικαστή στο Δικαστήριο (1974-1985)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 13 Οκτωβρίου 2004.

Lars Bay Larsen

Γεννήθηκε το 1953· κάτοχος πτυχίου Πολιτικών Επιστημών (1976), πτυχιούχος Νομικής (1983), Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης· υπάλληλος στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (1983-1985)· εντεταλμένος διδασκαλίας (1984-1991), στη συνέχεια συνεργαζόμενος καθηγητής (1991-1996) Οικογενειακού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης· προϊστάμενος τμήματος στο Advokatsamfund (1985-1986)· προϊστάμενος (1986-1991) στο Υπουργείο Δικαιοσύνης· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου (1991)· προϊστάμενος τμήματος (1991-1995), προϊστάμενος της υπηρεσίας αστυνομίας (1995-1999), προϊστάμενος της νομικής υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης (2000-2003)· εκπρόσωπος της Δανίας στην επιτροπή K-4 (1995-2000), στην κεντρική ομάδα της συμφωνίας Schengen (1996-1998) και στο Europol Management Board (1998-2000)· δικαστής στο Højesteret (2003-2006)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 11 Ιανουαρίου 2006.

Eleanor Sharpston

Γεννήθηκε το 1955· σπουδές Οικονομίας, Γλωσσών και Νομικής στο King's College του Cambridge (1973-1977)· βοηθός και ερευνήτρια στο Corpus Christi College της Οξφόρδης (1977-1980)· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου (Middle Temple, 1980)· barrister (1980-1987 και 1990-2005)· εισηγήτρια στο γραφείο του γενικού εισαγγελέα και, στη συνέχεια, δικαστή Sir Gordon Slynn (1987-1990)· καθηγήτρια Ευρωπαϊκού και Συγκριτικού Δικαίου (Director of European Legal Studies) στο University College του Λονδίνου (1990-1992)· καθηγήτρια (Lecturer) στη Νομική Σχολή (1992-1998), στη συνέχεια συνεργαζόμενη καθηγήτρια (Affiliated Lecturer) (1998-2005) στο Πανεπιστήμιο του Cambridge· Fellow of King's College, Cambridge (1992-2010)· Emeritus Fellow of King's College, Cambridge (από το 2011)· συνεργαζόμενη καθηγήτρια και ερευνήτρια (Senior Research Fellow) στο Centre for European Legal Studies στο Πανεπιστήμιο του Cambridge (1998-2005)· Queen's Counsel (1999)· Benchers of Middle Temple (2005)· Honorary Fellow του Corpus Christi College της Οξφόρδης (2010)· LL.D (h.c.) Γλασκώβη (2010) και Nottingham Trent (2011)· γενική εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 11 Ιανουαρίου 2006.

Paolo Mengozzi

Γεννήθηκε το 1938· καθηγητής του Διεθνούς Δικαίου και καθηγητής στην έδρα Jean Monnet του Δικαίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Πανεπιστήμιο της Bologna· επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Carlos III της Μαδρίτης· επισκέπτης καθηγητής στα πανεπιστήμια Johns Hopkins (Bologna Center), St. Johns (Νέα Υόρκη), Georgetown, Paris II, Georgia (Athens, ΗΠΑ) και Institut Universitaire International (Λουξεμβούργο)· συντονιστής του European Business Law Pallas Program που οργανώνει το Πανεπιστήμιο του Nijmegen· μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τις Συμβάσεις Δημοσίων Έργων· αναπληρωτής υφυπουργός Βιομηχανίας και Εμπορίου κατά το εξάμηνο της ιταλικής προεδρίας του Συμβουλίου· μέλος της ομάδας προβληματισμού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) και διευθυντής της συνόδου του 1997 του Κέντρου Ερευνών της Ακαδημίας Διεθνούς Δικαίου της Χάγης για τον ΠΟΕ· δικαστής στο Πρωτοδικείο από τις 4 Μαρτίου 1998 μέχρι τις 3 Μαΐου 2006· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 4 Μαΐου 2006.

Yves Bot

Γεννήθηκε το 1947· πτυχιούχος της Νομικής Σχολής της Rouen· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο Paris II Panthéon-Assas)· συνεργαζόμενος καθηγητής στη Νομική Σχολή του Le Mans· αντεισαγγελέας, στη συνέχεια πρώτος αντεισαγγελέας του Le Mans (1974-1982)· εισαγγελέας στο Πλημμελειοδικείο του Dieppe (1982-1984)· βοηθός εισαγγελέας στο Πλημμελειοδικείο Στρασβούργου (1984-1986)· εισαγγελέας στο Πλημμελειοδικείο του Bastia (1986-1988)· γενικός εισαγγελέας στο Εφετείο της Caen (1988-1991)· εισαγγελέας στο Πλημμελειοδικείο του Le Mans (1991-1993)· ειδικός συνεργάτης στο γραφείο του υπουργού Δικαιοσύνης (1993-1995)· εισαγγελέας στο Πλημμελειοδικείο του Nanterre (1995-2002)· εισαγγελέας στο Πλημμελειοδικείο Παρισιού (2002-2004)· γενικός εισαγγελέας στο Εφετείο Παρισιού (2004-2006)· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2006.

Jean-Claude Bonichot

Γεννήθηκε το 1955· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου του Metz και του Ινστιτούτου Πολιτικών Μελετών του Παρισιού, απόφοιτος της Σχολής Δημοσίας Διοικήσεως (ENA)· εισηγητής δικαστής (1982-1985), commissaire du gouvernement (1985-1987 και 1992-1999)· δικαστής-μέλος συνθέσεως (1999-2000)· πρόεδρος του έκτου επιμέρους τμήματος του τμήματος ενδίκων διαφορών (2000-2006) του Conseil d'État· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο (1987-1991)· διευθυντής του γραφείου του υπουργού Εργασίας, Απασχολήσεως και Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως, στη συνέχεια διευθυντής του γραφείου του υπουργού Προεδρίας, υπουργός Δημοσίας Διοικήσεως και Εκσυγχρονισμού των Δημοσίων Υπηρεσιών (1991-1992)· προϊστάμενος της νομικής αποστολής του Conseil d'État στον ασφαλιστικό οργανισμό Caisse nationale d'assurance maladie des travailleurs salariés (2001-2006)· συνεργαζόμενος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Metz (1988-2000), στη συνέχεια στο Πανεπιστήμιο Paris I Panthéon-Sorbonne (από το 2000)· δημοσίευσε πολλά άρθρα στον τομέα του διοικητικού, του κοινοτικού και του ευρωπαϊκού δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων· ιδρυτής και πρόεδρος της συντακτικής επιτροπής του *Bulletin de jurisprudence de droit de l'urbanisme*, συνιδρυτής και μέλος της συντακτικής επιτροπής του *Bulletin juridique des collectivités locales*, πρόεδρος του επιστημονικού συμβουλίου έρευνας στον τομέα των θεσμικών οργάνων και του δικαίου χωροταξίας και οικισμού· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2006.

Thomas von Danwitz

Γεννήθηκε το 1962· σπουδές στη Βόννη, τη Γενεύη και το Παρίσι· Staatsexamen Νομικής (1986 και 1992)· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο Βόννης, 1988)· διεθνές δίπλωμα Δημοσίας Διοικήσεως (εθνική σχολή δημοσίας διοικήσεως, 1990)· Habilitation (Πανεπιστήμιο Βόννης, 1996)· καθηγητής Γερμανικού Δημοσίου Δικαίου και Ευρωπαϊκού Δικαίου (1996-2003), κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Ruhr, Bochum (2000-2001)· καθηγητής Γερμανικού Δημοσίου Δικαίου και Ευρωπαϊκού Δικαίου (Πανεπιστήμιο Κολωνίας, 2003-2006)· διευθυντής του Ινστιτούτου Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικής Επιστήμης (2006)· επισκέπτης καθηγητής στο Fletcher School of Law and Diplomacy (2000), στο Πανεπιστήμιο François Rabelais (Tours, 2001-2006) και στο Πανεπιστήμιο Paris I Panthéon-Sorbonne (2005-2006)· επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου François Rabelais (Tours, 2010)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2006.

Alexander Arabadjiev

Γεννήθηκε το 1949· σπουδές Νομικής (Πανεπιστήμιο St Kliment Ohridski, Σόφια)· πρωτοδίκης στο Blagoevgrad (1975-1983)· δικαστής στο Περιφερειακό Δικαστήριο Blagoevgrad (1983-1986)· δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο (1986-1991)· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (1991-2000)· μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1997-1999)· μέλος της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης για το μέλλον της Ευρώπης (2002-2003)· βουλευτής (2001-2006)· παρατηρητής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 12 Ιανουαρίου 2007.

Camelia Toader

Γεννήθηκε το 1963· πτυχιούχος Νομικής (1986), διδάκτωρ Νομικής (1997) (Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου)· πάρεδρος στο Πρωτοδικείο Buftea (1986-1988)· πρωτοδίκης στο Πρωτοδικείο του 5ου διαμερίσματος Βουκουρεστίου (1988-1992)· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου του Βουκουρεστίου (1992)· εντεταλμένη διδασκαλίας (1992-2005) και στη συνέχεια, από το 2005, καθηγήτρια Αστικού Δικαίου και Ευρωπαϊκού Δικαίου των Συμβάσεων στο Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου· διάφορες διδακτορικές και ερευνητικές μελέτες στο Ινστιτούτο Max Planck Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου στο Αμβούργο (μεταξύ 1992 και 2004)· προϊσταμένη του τμήματος ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (1997-1999)· δικαστής στο Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο (1999-2007)· επισκέπτρια καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης (2000 και 2011)· καθηγήτρια Κοινοτικού Δικαίου στο Εθνικό Ινστιτούτο Δικαστών (2003 και 2005-2006)· μέλος της συντακτικής επιτροπής διαφόρων νομικών επιθεωρήσεων· από το 2010 αντεπιστέλλον μέλος της Διεθνούς Ακαδημίας Συγκριτικού Δικαίου και επίτιμη ερευνήτρια του κέντρου μελετών ευρωπαϊκού δικαίου του Ινστιτούτου Νομικών Σπουδών της Ρουμανικής Ακαδημίας· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 12 Ιανουαρίου 2007.

Marek Safjan

Γεννήθηκε το 1949· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, 1980)· διδάκτωρ Νομικών Επιστημών (Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, 1990)· τακτικός καθηγητής Νομικής (1998)· διευθυντής του Ινστιτούτου Αστικού Δικαίου του Πανεπιστημίου της Βαρσοβίας (1992-1996)· αντιπρύτανης του Πανεπιστημίου της Βαρσοβίας (1994-1997)· γενικός γραμματέας του πολωνικού τμήματος της οργάνωσης Henri Capitant des amis de la culture juridique française (1994-1998)· αντιπρόσωπος της Πολωνίας στην επιτροπή βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης (1991-1997)· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (1997-1998), εν συνεχεία πρόεδρος του δικαστηρίου αυτού (1998-2006)· μέλος της Διεθνούς Ακαδημίας Συγκριτικού Δικαίου (από το 1994) και αντιπρόεδρος της (από το 2010), μέλος της Διεθνούς Ένωσης Δικαίου, Ηθικής και Επιστήμης (από το 1995), μέλος της πολωνικής επιτροπής του Ελσίνκι· μέλος της πολωνικής Ακαδημίας των Τεχνών και των Γραμμάτων· τιμήθηκε με το μετάλλιο αξίας που του απονεμήθηκε από τον γενικό γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης (2007)· συντάκτης πολυάριθμων δημοσιεύσεων στον τομέα του αστικού, ιατρικού και ευρωπαϊκού δικαίου· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2009.

Daniel Šváby

Γεννήθηκε το 1951· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο της Μπρατισλάβα)· δικαστής στο Πρωτοδικείο της Μπρατισλάβα· δικαστής στο Εφετείο επιφορτισμένος με τις υποθέσεις αστικού δικαίου και αντιπρόεδρος του Εφετείου της Μπρατισλάβα· μέλος του τμήματος Αστικού και Οικογενειακού Δικαίου του Ινστιτούτου Δικαίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης· έκτακτος δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο επιφορτισμένος με τις υποθέσεις εμπορικού δικαίου· μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Στρασβούργο)· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (2000-2004)· δικαστής στο Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από τις 12 Μαΐου 2004 μέχρι τις 6 Οκτωβρίου 2009· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2009.

Maria Berger

Γεννήθηκε το 1956· σπουδές Νομικής και Οικονομικών (1975-1979)· διδάκτωρ Νομικής· βοηθός και εντεταλμένη διδασκαλίας στο Ινστιτούτο Δημοσίου Δικαίου και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Innsbruck (1979-1984)· διοικητική υπάλληλος του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Επιστημών και Έρευνας και, κατά τη λήξη της θητείας της, αναπληρώτρια προϊσταμένη τμήματος (1984-1988)· υπεύθυνη της Ομοσπονδιακής Καγκελαρίας για ζητήματα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση (1988-1989)· προϊσταμένη της υπηρεσίας «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση» της Ομοσπονδιακής Καγκελαρίας (προετοιμασία της προσχώρησης της Αυστρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση) (1989-1992)· διευθύντρια της Εποπτεύουσας Αρχής της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), στη Γενεύη και στις Βρυξέλλες (1993-1994)· αντιπρόεδρος του Donau-Universität του Krems (1995-1996)· βουλευτής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Νοέμβριος 1996 - Ιανουάριος 2007 και Δεκέμβριος 2008 - Ιούλιος 2009) και μέλος της Νομικής Επιτροπής· αναπληρωματικό μέλος της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης για το Μέλλον της Ευρώπης (Φεβρουάριος 2002 - Ιούλιος 2003)· μέλος του δημοτικού συμβουλίου του Perg (Σεπτέμβριος 1997 - Σεπτέμβριος 2009)· ομοσπονδιακή υπουργός Δικαιοσύνης (Ιανουάριος 2007 - Δεκέμβριος 2008)· δημοσιεύσεις επί διαφόρων θεμάτων ευρωπαϊκού δικαίου· επίτιμη καθηγήτρια ευρωπαϊκού δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης· επισκέπτρια καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Sarrebruck· επίτιμο μέλος της Συγκλήτου του Πανεπιστημίου του Innsbruck· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2009.

Niilo Jääskinen

Γεννήθηκε το 1958· πτυχίο Νομικής (1980)· μεταπτυχιακό Νομικής (1982), διδακτορικό (2008) από το Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι· εντεταλμένος διδασκαλίας στο Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι (1980-1986)· εισηγητής και προσωρινός δικαστής στο Πρωτοδικείο του Rovaniemi (1983-1984)· νομικός σύμβουλος (1987-1989), εν συνεχεία προϊστάμενος του τμήματος Ευρωπαϊκού Δικαίου (1990-1995) του Υπουργείου Δικαιοσύνης· νομικός σύμβουλος στο Υπουργείο Εξωτερικών (1989-1990)· σύμβουλος και γραμματέας επί ευρωπαϊκών υποθέσεων στην ανώτερη επιτροπή του Φινλανδικού Κοινοβουλίου (1995-2000)· έκτακτος δικαστής (Ιούλιος 2000 - Δεκέμβριος 2002), εν συνεχεία δικαστής (Ιανουάριος 2003 - Σεπτέμβριος 2009) στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο· υπεύθυνος για νομικά και θεσμικά ζητήματα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Φινλανδίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2009.

Pedro Cruz Villalón

Γεννήθηκε το 1946· σπουδές Νομικής (1963-1968) και διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Σεβίλλης (1975)· τρίτος κύκλος σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Freiburg-Breisgau (1969-1971)· επίκουρος καθηγητής Πολιτικών Δικαιωμάτων στο Πανεπιστήμιο της Σεβίλλης (1978-1986)· καθηγητής στην έδρα του Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Σεβίλλης (1986-1992)· εισηγητής στο ισπανικό Συνταγματικό Δικαστήριο (1986-1987)· δικαστής στο ισπανικό Συνταγματικό Δικαστήριο (1992-1998)· πρόεδρος του ισπανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου (1998-2001)· Fellow του Wissenschaftskolleg του Βερολίνου (2001-2002)· καθηγητής στην έδρα του Συνταγματικού Δικαίου στο Αυτόνομο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης (2002-2009)· σύμβουλος στο Συμβούλιο της Επικρατείας (2004-2009)· συντάκτης πολυάριθμων δημοσιεύσεων· γενικός εισαγγελέας του Δικαστηρίου από τις 14 Δεκεμβρίου 2009.

Alexandra (Sacha) Prechal

Γεννήθηκε το 1959· σπουδές Νομικής (Πανεπιστήμιο Groningen, 1977-1983)· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ, 1995)· εντεταλμένη διδασκαλίας στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Μάαστριχτ (1983-1987)· εισηγήτρια σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1987-1991)· εντεταλμένη διδασκαλίας στο Institut Europa της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Άμστερνταμ (1991-1995)· καθηγήτρια ευρωπαϊκού δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Tilburg (1995-2003)· καθηγήτρια Ευρωπαϊκού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Ουτρέχτης και μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Institut Europa του Πανεπιστημίου Ουτρέχτης (από το 2003)· μέλος της συντακτικής επιτροπής διαφόρων εθνικών και διεθνών νομικών επιθεωρήσεων· συντάκτης πολυάριθμων δημοσιεύσεων· μέλος της Ολλανδικής Βασιλικής Ακαδημίας Επιστημών· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 10 Ιουνίου 2010.

Egidijus Jarašiūnas

Γεννήθηκε το 1952· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου του Vilnius (1974-1979)· διδάκτωρ Νομικών Επιστημών στη Νομική Ακαδημία της Λιθουανίας (1999)· δικηγόρος Λιθουανίας (1979-1990)· μέλος του Ανωτάτου Συμβουλίου (κοινοβουλευτικής συνελεύσεως) της Δημοκρατίας της Λιθουανίας (1990-1992), στη συνέχεια μέλος του Seimas (Κοινοβουλίου) της Δημοκρατίας της Λιθουανίας και μέλος της επιτροπής κρατικών και νομικών υποθέσεων (1992-1996)· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας της Λιθουανίας (1996-2005), στη συνέχεια σύμβουλος του προέδρου του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Λιθουανίας (από το 2006)· βοηθός στην έδρα Συνταγματικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Mykolas Romeris (1997-2000), στη συνέχεια συνεργαζόμενος καθηγητής (2000-2004), κατόπιν καθηγητής (από το 2004) στην εν λόγω έδρα και, τέλος, επικεφαλής στην έδρα αυτή (2005-2007)· κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Mykolas Romeris (2007-2010)· μέλος της «επιτροπής της Βενετίας» (2006-2010)· ένας από τους υπογράψαντες την πράξη της 11ης Μαρτίου 1990 περί ανακήρυξης της ανεξαρτησίας της Λιθουανίας· συντάκτης πολλών νομικών δημοσιεύσεων· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 6 Οκτωβρίου 2010.

Carl Gustav Fernlund

Γεννήθηκε το 1950· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου του Lund (1975)· γραμματέας στο πρωτοδικείο της πόλεως Landskrona (1976-1978)· βοηθός δικαστής στο Διοικητικό Εφετείο (1978-1982)· αναπληρωτής στο Διοικητικό Εφετείο (1982)· νομικός σύμβουλος της μόνιμης συνταγματικής επιτροπής του σουηδικού Κοινοβουλίου (1983-1985)· νομικός σύμβουλος στο Υπουργείο Οικονομικών (1985-1990)· διευθυντής στη διεύθυνση φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων στο Υπουργείο Οικονομικών (1990-1996)· διευθυντής στη διεύθυνση ειδικών φόρων καταναλώσεως στο Υπουργείο Οικονομικών (1996-1998)· φορολογικός σύμβουλος της μόνιμης αντιπροσωπείας της Σουηδίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1998-2000)· γενικός διευθυντής νομικών υποθέσεων στο τμήμα φόρων και τελωνείων του Υπουργείου Οικονομικών (2000-2005)· δικαστής στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (2005-2009)· πρόεδρος του Διοικητικού Εφετείου του Göteborg (2009-2011)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 6 Οκτωβρίου 2011.

José Luís da Cruz Vilaça

Γεννήθηκε το 1944· πτυχίο Νομικής και μεταπτυχιακό στην Πολιτική Οικονομία από το Πανεπιστήμιο της Coimbra· διδάκτωρ Διεθνούς Οικονομίας (Πανεπιστήμιο Paris I Panthéon-Sorbonne)· υποχρεωτική στρατιωτική θητεία στο Υπουργείο Θαλάσσιων Υποθέσεων (νομική υπηρεσία 1969-1972)· καθηγητής στο Καθολικό Πανεπιστήμιο και στο Πανεπιστήμιο Nova της Λισσαβώνας· καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Coimbra και στο Πανεπιστήμιο Lusíada της Λισσαβώνας (διευθυντής του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκών Σπουδών)· μέλος της Πορτογαλικής Κυβερνήσεως (1980-1983)· υφυπουργός Εσωτερικών, παρά τη Προεδρία της Κυβερνήσεως, και Ευρωπαϊκών Υποθέσεων· βουλευτής στο Πορτογαλικό Κοινοβούλιο, αντιπρόεδρος της ομάδας των Χριστιανοδημοκρατών (1986-1988)· πρόεδρος του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1989-1995)· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου της Λισσαβώνας, ειδικός σε θέματα ευρωπαϊκού δικαίου και δικαίου του ανταγωνισμού (1996-2012)· μέλος της ομάδας προβληματισμού για το μέλλον του δικαιοδοτικού συστήματος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «ομάδα Due» (2000)· πρόεδρος του πειθαρχικού συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2003-2007)· πρόεδρος της Πορτογαλικής Ένωσης Ευρωπαϊκού Δικαίου (από το 1999)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 8 Οκτωβρίου 2012.

Melchior Wathelet

Γεννήθηκε το 1949· πτυχιούχος Νομικής και πτυχιούχος Οικονομικών Επιστημών (Πανεπιστήμιο της Λιέγης)· Master of Laws (Harvard University, Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής)· επίτιμος διδάκτωρ (Πανεπιστήμιο Paris-Dauphine)· καθηγητής Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Λουβένης και στο Πανεπιστήμιο της Λιέγης· βουλευτής (1977-1995)· υφυπουργός, υπουργός και πρωθυπουργός της Περιφέρειας της Βαλλονίας (1980-1988)· αντιπρόεδρος Κυβερνήσεως, υπουργός Δικαιοσύνης και υπουργός Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (1988-1992)· αντιπρόεδρος Κυβερνήσεως, υπουργός Δικαιοσύνης και υπουργός Οικονομικών (1992-1995)· αντιπρόεδρος Κυβερνήσεως, υπουργός Εθνικής Άμυνας (1995)· δήμαρχος Verviers (1995)· δικαστής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1995-2003)· νομικός σύμβουλος, κατόπιν δικηγόρος (2004-2012)· υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου (2009-2012)· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 8 Οκτωβρίου 2012.

Christopher Vajda

Γεννήθηκε το 1955· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ· πτυχιούχος (με άριστα) του τμήματος Ευρωπαϊκού Δικαίου του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Αγγλίας και Ουαλίας (Gray's Inn, 1979)· barrister (1979-2012)· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Βόρειας Ιρλανδίας (1996)· Queen's Counsel (1997)· benchers του Gray's Inn (2003)· recorder του Crown Court (2003-2012)· ταμίας της United Kingdom Association for European Law (2001-2012)· ένας εκ των συντακτών του συλλογικού έργου *European Community Law of Competition* (Bellamy & Child, 3η έως 6η έκδ.)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 8 Οκτωβρίου 2012.

Nils Wahl

Γεννήθηκε το 1961· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο Στοκχόλμης, 1995), αναπληρωτής καθηγητής, κάτοχος της έδρας Jean Monnet Ευρωπαϊκού Δικαίου (1995)· καθηγητής Ευρωπαϊκού Δικαίου (Πανεπιστήμιο Στοκχόλμης, 2001)· διοικητικός διευθυντής εκπαιδευτικού ιδρύματος (1993-2004)· πρόεδρος του σουηδικού δικτύου ευρωπαϊκής νομικής έρευνας (Nätverket för europarättslig forskning) (2001-2006)· μέλος του συμβουλίου για ζητήματα ανταγωνισμού (Rådet för konkurrensfrågor) (2001-2006)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2006 έως τις 28 Νοεμβρίου 2012· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 28 Νοεμβρίου 2012.

Siniša Rodin

Γεννήθηκε το 1963· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο του Ζάγκρεμπ, 1995)· LL.M. (University of Michigan Law School, 1992)· Fulbright Fellow και Visiting Scholar στο Harvard Law School (2001-2002)· αναπληρωτής καθηγητής και, στη συνέχεια, καθηγητής στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Ζάγκρεμπ από το 1987· κάτοχος της έδρας Jean Monnet από το 2006 και κάτοχος της έδρας Jean Monnet ad personam από το 2011· επισκέπτης καθηγητής στο Cornell Law School (2012)· μέλος της κροατικής επιτροπής για τη συνταγματική μεταρρύθμιση, πρόεδρος της ομάδας εργασίας για την προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2009-2010)· μέλος της κροατικής ομάδας που διαπραγματεύθηκε την προσχώρηση της Κροατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2006-2011)· συντάκτης πολυάριθμων δημοσιεύσεων· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 4 Ιουλίου 2013.

François Biltgen

Γεννήθηκε το 1958· πτυχιούχος Νομικής (1981) και μεταπτυχιακό (DEA) Κοινοτικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών Paris II (1982)· δίπλωμα του Institut d'études politiques του Παρισιού (1982)· δικηγόρος Λουξεμβούργου (1987-1999)· βουλευτής (1994-1999)· δημοτικός σύμβουλος της πόλεως του Esch-sur-Alzette (1987-1999)· αντιδήμαρχος της πόλεως του Esch-sur-Alzette (1997-1999)· αναπληρωματικό μέλος της αντιπροσωπείας του Λουξεμβούργου στην Επιτροπή των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1994-1999)· υπουργός Εργασίας και Απασχολήσεως, υπουργός Θρησκευτικών Υποθέσεων, υπουργός για τις Σχέσεις με το Κοινοβούλιο, υπουργός Επικοινωνιών (1999-2004)· υπουργός Εργασίας και Απασχολήσεως, υπουργός Θρησκευτικών Υποθέσεων, υπουργός Πολιτισμού, Ανωτάτης Εκπαιδεύσεως και Έρευνας (2004-2009)· υπουργός Δικαιοσύνης, υπουργός Δημοσίας Διοικήσεως και Διοικητικής Μεταρρυθμίσεως, υπουργός Ανωτάτης Εκπαιδεύσεως και Έρευνας, υπουργός Επικοινωνιών και Μέσων Μαζικής Ενημερώσεως, υπουργός Θρησκευτικών Υποθέσεων (2009-2013)· συμπροεδρεύων της Υπουργικής Διασκέψεως της διαδικασίας της Bologna το 2005 και το 2009· συμπροεδρεύων της Υπουργικής Διασκέψεως του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (2012-2013)· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2013.

Küllike Jürimäe

Γεννήθηκε το 1962· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου του Tartu (1981-1986)· βοηθός εισαγγελέα στο Τάλιν (1986-1991)· απόφοιτη της Διπλωματικής Σχολής της Εσθονίας (1991-1992)· νομική σύμβουλος (1991-1993) και γενική σύμβουλος στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο (1992-1993)· δικαστής στο Εφετείο του Τάλιν (1993-2004)· European Master στα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό, Πανεπιστήμια της Πάδουα και του Nottingham (2002-2003)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 12 Μαΐου 2004 μέχρι τις 23 Οκτωβρίου 2013· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 23 Οκτωβρίου 2013.

Maciej Szpunar

Γεννήθηκε το 1971· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου της Σιλεσίας και απόφοιτος του Κολεγίου της Ευρώπης στην πόλη Bruges· διδάκτωρ Νομικής (2000)· κάτοχος ανώτατου μεταπτυχιακού τίτλου νομικών επιστημών (dr. hab.) (2009)· καθηγητής Νομικής (2013)· Visiting Scholar στο Jesus College του Cambridge (1998), στο Πανεπιστήμιο της Λιέγης (1999) και στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο της Φλωρεντίας (2003)· δικηγόρος (2001-2008), μέλος της ομάδας ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την κωδικοποίηση του αστικού δικαίου (2001-2008)· μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου της Ακαδημίας Ευρωπαϊκού Δικαίου της Trier (από το 2008)· μέλος της ερευνητικής ομάδας «Acquis Group» για το ιδιωτικό δίκαιο στην Ένωση (από το 2006)· αξιωματούχος με βαθμό γενικού γραμματέα Υπουργείου στο Γραφείο της Επιτροπής Ευρωπαϊκής Ολοκληρώσεως (2008-2009) και, στη συνέχεια, στο Υπουργείο Εξωτερικών (2010-2013)· αντιπρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Δικαιοσύνης· εκπρόσωπος της Πολωνικής Κυβερνήσεως σε μεγάλο αριθμό υποθέσεων ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης· επικεφαλής της πολωνικής αντιπροσωπείας στις διαπραγματεύσεις της Συνθήκης για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση· μέλος της συντακτικής επιτροπής διαφόρων νομικών περιοδικών· συντάκτης πολυάριθμων δημοσιεύσεων στους τομείς του ευρωπαϊκού και του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου· γενικός εισαγγελέας στο Δικαστήριο από τις 23 Οκτωβρίου 2013.

Κωνσταντίνος Λυκούργος

Γεννήθηκε το 1964· Diplôme d'études approfondies στο κοινοτικό δίκαιο (1987)· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου Panthéon-Assas (1991)· λέκτωρ στο Centre de formation permanente του Πανεπιστημίου Panthéon-Assas· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Κύπρου (1993)· ειδικός σύμβουλος ευρωπαϊκών υποθέσεων του Υπουργού Εξωτερικών της Κύπρου (1996-1999)· μέλος της ομάδας διαπραγματεύσεων για την προσχώρηση της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1998-2003)· σύμβουλος για το δίκαιο της Ένωσης στη Νομική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1999-2002)· μέλος ελληνοκυπριακών αντιπροσωπειών στις διαπραγματεύσεις για τη συνολική διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος (2002-2014)· ανώτερος Νομικός Λειτουργός (2002-2007), κατόπιν ανώτερος Δικηγόρος της Κυπριακής Δημοκρατίας (2007-2014) και υπεύθυνος του τομέα δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της Νομικής Υπηρεσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας (2003-2014)· εκπρόσωπος της Κυπριακής Κυβερνήσεως ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2004-2014)· μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου (Αθήνα, Ελλάδα) από το 2013· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 8 Οκτωβρίου 2014.

Alfredo Calot Escobar

Γεννήθηκε το 1961· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου της Valencia (1979-1984)· εμπορικός αναλυτής στο Συμβούλιο Εμπορικών Επιμελητηρίων της Αυτόνομης Κοινότητας της Valencia (1986)· γλωσσολογικός νομικός στο Δικαστήριο (1986-1990)· νομικός αναθεωρητής στο Δικαστήριο (1990-1993)· υπάλληλος διοικήσεως στην υπηρεσία Τύπου και Πληροφόρησης του Δικαστηρίου (1993-1995)· υπάλληλος διοικήσεως στη γραμματεία της επιτροπής θεσμικών υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (1995-1996)· βοηθός του Γραμματέα του Δικαστηρίου (1996-1999)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο (1999-2000)· προϊστάμενος της ισπανικής μεταφραστικής υπηρεσίας στο Δικαστήριο (2000-2001)· διευθυντής, στη συνέχεια γενικός διευθυντής, της μεταφραστικής υπηρεσίας του Δικαστηρίου (2001-2010)· Γραμματέας του Δικαστηρίου από τις 7 Οκτωβρίου 2010.

2. Μεταβολές της συνθέσεως του Δικαστηρίου κατά το 2014

Πανηγυρική συνεδρίαση της 8ης Οκτωβρίου 2014

Κατόπιν της παραίτησεως του κ. Γεωργίου Αρέστη, οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2014, διόρισαν δικαστή τον κ. Κωνσταντίνο Λυκούργο για το υπόλοιπο της θητείας, ήτοι έως τις 6 Οκτωβρίου 2018.

Με την ευκαιρία της ορκωμοσίας του νέου δικαστή και της αναλήψεως των καθηκόντων του, πραγματοποιήθηκε σήμερα πανηγυρική συνεδρίαση στην έδρα του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3. Σειρά πρωτοκόλλου

**από την 1η Ιανουαρίου 2014
έως τις 3 Ιουλίου 2014**

B. ΣΚΟΥΡΗΣ, Πρόεδρος του Δικαστηρίου
K. LENAERTS, αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου
A. TIZZANO, πρόεδρος του πρώτου τμήματος
R. SILVA DE LAPUERTA, πρόεδρος του
δεύτερου τμήματος
M. ILEŠIČ, πρόεδρος του τρίτου τμήματος
L. BAY LARSEN, πρόεδρος του τέταρτου
τμήματος
T. von DANWITZ, πρόεδρος του πέμπτου
τμήματος
P. CRUZ VILLALÓN, πρώτος γενικός εισαγγελέας
E. JUHÁSZ, πρόεδρος του δέκατου τμήματος
A. BORG BARTHET, πρόεδρος του έκτου
τμήματος
M. SAFJAN, πρόεδρος του ένατου τμήματος
C. G. FERNLUND, πρόεδρος του όγδοου
τμήματος
J. L. da CRUZ VILÇA, πρόεδρος του έβδομου
τμήματος
A. ROSAS, δικαστής
J. KOKOTT, γενική εισαγγελέας
Γ. ΑΠΕΣΤΗΣ, δικαστής
J. MALENOVSKÝ, δικαστής
E. LEVITS, δικαστής
A. Ο CAOIMH, δικαστής
E. SHARPSTON, γενική εισαγγελέας
P. MENGÖZZI, γενικός εισαγγελέας
Υ. BOT, γενικός εισαγγελέας
J.-C. BONICHOT, δικαστής
A. ARABADJIEV, δικαστής
C. TOADER, δικαστής
D. ŠVÁBY, δικαστής
M. BERGER, δικαστής
N. JÄÄSKINEN, γενικός εισαγγελέας
A. PRECHAL, δικαστής
E. JARAŠIŪNAS, δικαστής
M. WATHELET, γενικός εισαγγελέας
C. VAJDA, δικαστής
N. WAHL, γενικός εισαγγελέας
S. RODIN, δικαστής
F. BILTGEN, δικαστής
K. JÜRIMÄE, δικαστής
M. SZPUNAR, γενικός εισαγγελέας

A. CALOT ESCOBAR, Γραμματέας

**από τις 4 Ιουλίου 2014
έως τις 8 Οκτωβρίου 2014**

B. ΣΚΟΥΡΗΣ, Πρόεδρος του Δικαστηρίου
K. LENAERTS, αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου
A. TIZZANO, πρόεδρος του πρώτου τμήματος
R. SILVA DE LAPUERTA, πρόεδρος του
δεύτερου τμήματος
M. ILEŠIČ, πρόεδρος του τρίτου τμήματος
L. BAY LARSEN, πρόεδρος του τέταρτου
τμήματος
T. von DANWITZ, πρόεδρος του πέμπτου
τμήματος
M. WATHELET, πρώτος γενικός εισαγγελέας
A. Ο CAOIMH, πρόεδρος του όγδοου τμήματος
J.-C. BONICHOT, πρόεδρος του έβδομου
τμήματος
C. VAJDA, πρόεδρος του δέκατου τμήματος
S. RODIN, πρόεδρος του έκτου τμήματος
K. JÜRIMÄE, πρόεδρος του ένατου τμήματος
A. ROSAS, δικαστής
J. KOKOTT, γενική εισαγγελέας
E. JUHÁSZ, δικαστής
Γ. ΑΠΕΣΤΗΣ, δικαστής
A. BORG BARTHET, δικαστής
J. MALENOVSKÝ, δικαστής
E. LEVITS, δικαστής
E. SHARPSTON, γενική εισαγγελέας
P. MENGÖZZI, γενικός εισαγγελέας
Υ. BOT, γενικός εισαγγελέας
A. ARABADJIEV, δικαστής
C. TOADER, δικαστής
M. SAFJAN, δικαστής
D. ŠVÁBY, δικαστής
M. BERGER, δικαστής
N. JÄÄSKINEN, γενικός εισαγγελέας
P. CRUZ VILLALÓN, γενικός εισαγγελέας
A. PRECHAL, δικαστής
E. JARAŠIŪNAS, δικαστής
C. G. FERNLUND, δικαστής
J. L. da CRUZ VILÇA, δικαστής
N. WAHL, γενικός εισαγγελέας
F. BILTGEN, δικαστής
M. SZPUNAR, γενικός εισαγγελέας

A. CALOT ESCOBAR, Γραμματέας

**από τις 9 Οκτωβρίου 2014
έως τις 31 Δεκεμβρίου 2014**

B. ΣΚΟΥΡΗΣ, Πρόεδρος του Δικαστηρίου
K. LENAERTS, αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου
A. TIZZANO, πρόεδρος του πρώτου τμήματος
R. SILVA DE LAPUERTA, πρόεδρος του
δεύτερου τμήματος
M. ILEŠIČ, πρόεδρος του τρίτου τμήματος
L. BAY LARSEN, πρόεδρος του τέταρτου
τμήματος
T. von DANWITZ, πρόεδρος του πέμπτου
τμήματος
M. WATHELET, πρώτος γενικός εισαγγελέας
A. Ó CAOIMH, πρόεδρος του όγδοου τμήματος
J.-C. BONICHOT, πρόεδρος του έβδομου
τμήματος
C. VAJDA, πρόεδρος του δέκατου τμήματος
S. RODIN, πρόεδρος του έκτου τμήματος
K. JÜRIMÄE, πρόεδρος του ένατου τμήματος
A. ROSAS, δικαστής
J. KOKOTT, γενική εισαγγελέας
E. JUHÁSZ, δικαστής
A. BORG BARTHET, δικαστής
J. MALENOVSKÝ, δικαστής
E. LEVITS, δικαστής
E. SHARPSTON, γενική εισαγγελέας
P. MENGGOZZI, γενικός εισαγγελέας
Y. BOT, γενικός εισαγγελέας
A. ARABADJIEV, δικαστής
C. TOADER, δικαστής
M. SAFJAN, δικαστής
D. ŠVÁBY, δικαστής
M. BERGER, δικαστής
N. JÄÄSKINEN, γενικός εισαγγελέας
P. CRUZ VILLALÓN, γενικός εισαγγελέας
A. PRECHAL, δικαστής
E. JARAŠIŪNAS, δικαστής
C. G. FERNLUND, δικαστής
J. L. da CRUZ VILAÇA, δικαστής
N. WAHL, γενικός εισαγγελέας
F. BILTGEN, δικαστής
M. SZPUNAR, γενικός εισαγγελέας
K. ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ, δικαστής

A. CALOT ESCOBAR, Γραμματέας

4. Πρώην μέλη του Δικαστηρίου

Pilotti Massimo, δικαστής (1952-1958), Πρόεδρος από το 1952 έως το 1958
Serrarens Petrus, δικαστής (1952-1958)
Van Kleffens Adrianus, δικαστής (1952-1958)
Rueff Jacques, δικαστής (1952-1959 και 1960-1962)
Riese Otto, δικαστής (1952-1963)
Lagrange Maurice, γενικός εισαγγελέας (1952-1964)
Delvaux Louis, δικαστής (1952-1967)
Hammes Charles Léon, δικαστής (1952-1967), Πρόεδρος από το 1964 έως το 1967
Roemer Karl, γενικός εισαγγελέας (1953-1973)
Catalano Nicola, δικαστής (1958-1962)
Rossi Rino, δικαστής (1958-1964)
Donner Andreas Matthias, δικαστής (1958-1979), Πρόεδρος από το 1958 έως το 1964
Trabucchi Alberto, δικαστής (1962-1972), στη συνέχεια γενικός εισαγγελέας (1973-1976)
Lecourt Robert, δικαστής (1962-1976), Πρόεδρος από το 1967 έως το 1976
Strauss Walter, δικαστής (1963-1970)
Gand Joseph, γενικός εισαγγελέας (1964-1970)
Monaco Riccardo, δικαστής (1964-1976)
Mertens de Wilmars Josse J., δικαστής (1967-1984), Πρόεδρος από το 1980 έως το 1984
Pescatore Pierre, δικαστής (1967-1985)
Dutheillet de Lamothe Alain Louis, γενικός εισαγγελέας (1970-1972)
Kutscher Hans, δικαστής (1970-1980), Πρόεδρος από το 1976 έως το 1980
Mayras Henri, γενικός εισαγγελέας (1972-1981)
O'Dalaigh Cearbhall, δικαστής (1973-1974)
Sørensen Max, δικαστής (1973-1979)
Reischl Gerhard, γενικός εισαγγελέας (1973-1981)
Warner Jean-Pierre, γενικός εισαγγελέας (1973-1981)
Mackenzie Stuart Alexander J., δικαστής (1973-1988), Πρόεδρος από το 1984 έως το 1988
O'Keeffe Aindrias, δικαστής (1974-1985)
Touffait Adolphe, δικαστής (1976-1982)
Capotorti Francesco, δικαστής (1976), στη συνέχεια γενικός εισαγγελέας (1976-1982)
Bosco Giacinto, δικαστής (1976-1988)
Koopmans Thymen, δικαστής (1979-1990)
Due Ole, δικαστής (1979-1994), Πρόεδρος από το 1988 έως το 1994
Everling Ulrich, δικαστής (1980-1988)
Χλωρός Αλέξανδρος, δικαστής (1981-1982)
Rozès Simone, γενική εισαγγελέας (1981-1984)
Verloren van Themaat Pieter, γενικός εισαγγελέας (1981-1986)
Slynn Sir Gordon, γενικός εισαγγελέας (1981-1988), στη συνέχεια δικαστής (1988-1992)
Grévisse Fernand, δικαστής (1981-1982 και 1988-1994)
Bahlmann Kai, δικαστής (1982-1988)
Galmot Yves, δικαστής (1982-1988)
Mancini G. Federico, γενικός εισαγγελέας (1982-1988), στη συνέχεια δικαστής (1988-1999)
Κακούρης Κωνσταντίνος, δικαστής (1983-1997)

Darmon Marco, γενικός εισαγγελέας (1984-1994)
Joliet René, δικαστής (1984-1995)
Lenz Carl Otto, γενικός εισαγγελέας (1984-1997)
O'Higgins Thomas Francis, δικαστής (1985-1991)
Schockweiler Fernand, δικαστής (1985-1996)
Da Cruz Vilaça José Luís, γενικός εισαγγελέας (1986-1988)
De Carvalho Moithinho de Almeida José Carlos, δικαστής (1986-2000)
Mischo Jean, γενικός εισαγγελέας (1986-1991 και 1997-2003)
Rodríguez Iglesias Gil Carlos, δικαστής (1986-2003), Πρόεδρος από το 1994 έως το 2003
Diez de Velasco Manuel, δικαστής (1988-1994)
Zuleeg Manfred, δικαστής (1988-1994)
Van Gerven Walter, γενικός εισαγγελέας (1988-1994)
Tesauro Giuseppe, γενικός εισαγγελέας (1988-1998)
Jacobs Francis Geoffrey, γενικός εισαγγελέας (1988-2006)
Kapteyn Paul Joan George, δικαστής (1990-2000)
Murray John L., δικαστής (1991-1999)
Gulmann Claus Christian, γενικός εισαγγελέας (1991-1994), στη συνέχεια δικαστής (1994-2006)
Edward David Alexander Ogilvy, δικαστής (1992-2004)
Elmer Michael Bendik, γενικός εισαγγελέας (1994-1997)
Hirsch Günter, δικαστής (1994-2000)
Κοσμάς Γεώργιος, γενικός εισαγγελέας (1994-2000)
La Pergola Antonio Mario, δικαστής (1994 και 1999-2006), γενικός εισαγγελέας (1995-1999)
Puissochet Jean-Pierre, δικαστής (1994-2006)
Léger Philippe, γενικός εισαγγελέας (1994-2006)
Ragnemalm Hans, δικαστής (1995-2000)
Fennelly Nial, γενικός εισαγγελέας (1995-2000)
Sevón Leif, δικαστής (1995-2002)
Wathelet Melchior, δικαστής (1995-2003)
Jann Peter, δικαστής (1995-2009)
Ruiz-Jarabo Colomer Dámaso, γενικός εισαγγελέας (1995-2009)
Schintgen Romain, δικαστής (1996-2008)
Ιωάννου Κρατερός, δικαστής (1997-1999)
Alber Siegbert, γενικός εισαγγελέας (1997-2003)
Saggio Antonio, γενικός εισαγγελέας (1998-2000)
O'Kelly Macken Fidelma, δικαστής (1999-2004)
Von Bahr Stig, δικαστής (2000-2006)
Colneric Ninon, δικαστής (2000-2006)
Geelhoed Leendert A., γενικός εισαγγελέας (2000-2006)
Stix-Hackl Christine, γενική εισαγγελέας (2000-2006)
Timmermans Christiaan Willem Anton, δικαστής (2000-2010)
Da Cunha Rodrigues José Narciso, δικαστής (2000-2012)
Poiares Pessoa Maduro Luís Miguel, γενικός εισαγγελέας (2003-2009)
Makarczyk Jerzy, δικαστής (2004-2009)
Klučka Ján, δικαστής (2004-2009)
Kūris Pranas, δικαστής (2004-2010)
Schiemann Konrad Hermann Theodor, δικαστής (2004-2012)

Löhmus Uno, δικαστής (2004-2013)
 Lindh Pernilla, δικαστής (2006-2011)
 Mazák Ján, γενικός εισαγγελέας (2006-2012)
 Trstenjak Verica, γενική εισαγγελέας (2006-2012)
 Kasel Jean-Jacques, δικαστής (2008-2013)
 Αρέστης Γεώργιος, δικαστής (2004-2014)

Πρόεδροι

Pilotti Massimo (1952-1958)
 Donner Andreas Matthias (1958-1964)
 Hammes Charles Léon (1964-1967)
 Lecourt Robert (1967-1976)
 Kutscher Hans (1976-1980)
 Mertens de Wilmars Josse J. (1980-1984)
 Mackenzie Stuart Alexander John (1984-1988)
 Due Ole (1988-1994)
 Rodríguez Iglésias Gil Carlos (1994-2003)

Γραμματείς

Van Houtte Albert (1953-1982)
 Heim Paul (1982-1988)
 Giraud Jean-Guy (1988-1994)
 Grass Roger (1994-2010)

Δ — Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη δικαιοδοτική δραστηριότητα του Δικαστηρίου

Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου

1. Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2010-2014)

Εισαχθείσες υποθέσεις

2. Φύση των διαδικασιών (2010-2014)
3. Τομέας (2014)
4. Προσφυγές λόγω παραβάσεως κράτους μέλους (2010-2014)

Περατωθείσες υποθέσεις

5. Φύση των διαδικασιών (2010-2014)
6. Αποφάσεις, διατάξεις, γνωμοδοτήσεις (2014)
7. Δικάσας σχηματισμός (2010-2014)
8. Υποθέσεις περατωθείσες με την έκδοση αποφάσεως, γνωμοδοτήσεως ή διατάξεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα (2010-2014)
9. Τομέας (2010-2014)
10. Τομέας (2014)
11. Αποφάσεις επί προσφυγών λόγω παραβάσεως κράτους μέλους: έκβαση (2010-2014)
12. Διάρκεια των διαδικασιών (αποφάσεις και διατάξεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα) (2010-2014)

Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους

13. Φύση των διαδικασιών (2010-2014)
14. Δικαστικός σχηματισμός (2010-2014)

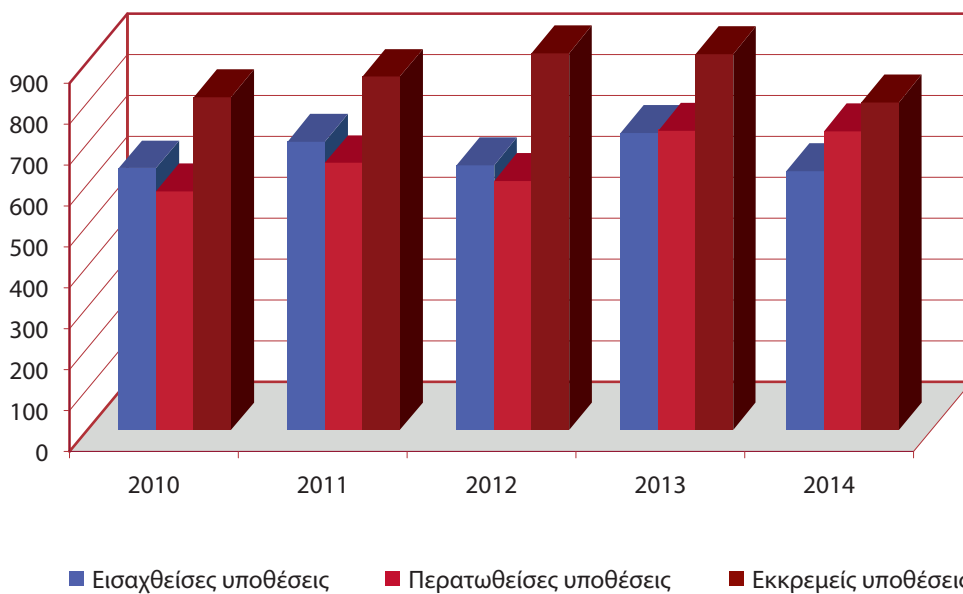
Διάφορα

15. Ταχείες διαδικασίες (2010-2014)
16. Επείγουσες προδικαστικές διαδικασίες (2010-2014)
17. Διατάξεις επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων (2014)

Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952-2014)

18. Εισαχθείσες υποθέσεις και αποφάσεις
19. Υποβληθείσες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως (ανά κράτος μέλος και ανά έτος)
20. Υποβληθείσες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως (ανά κράτος μέλος και ανά δικαιοδοτικό όργανο)
21. Προσφυγές ασκηθείσες λόγω παραβάσεως κράτους μέλους

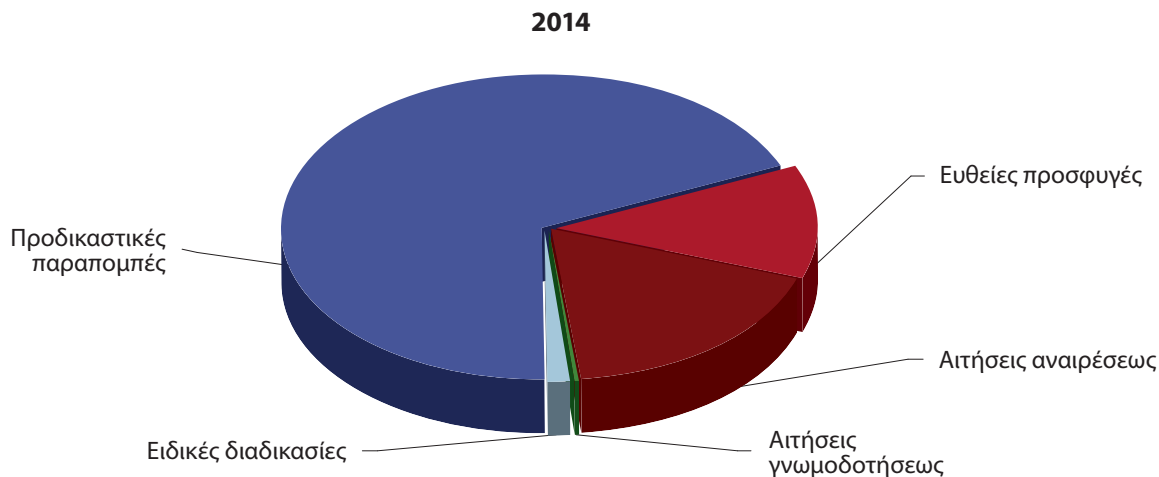
1. Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Εισαχθείσες υποθέσεις	631	688	632	699	622
Περαιτωθείσες υποθέσεις	574	638	595	701	719
Εκκρεμείς υποθέσεις	799	849	886	884	787

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεων = μία υπόθεση).

2. Εισαχθείσες υποθέσεις — Φύση των διαδικασιών (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Προδικαστικές παραπομπές	385	423	404	450	428
Ευθείες προσφυγές	136	81	73	72	74
Αιτήσεις αναιρέσεως	97	162	136	161	111
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	6	13	3	5	
Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως			1	2	1
Ειδικές διαδικασίες ²	7	9	15	9	8
Σύνολο	631	688	632	699	622
Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	3	3		1	3

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

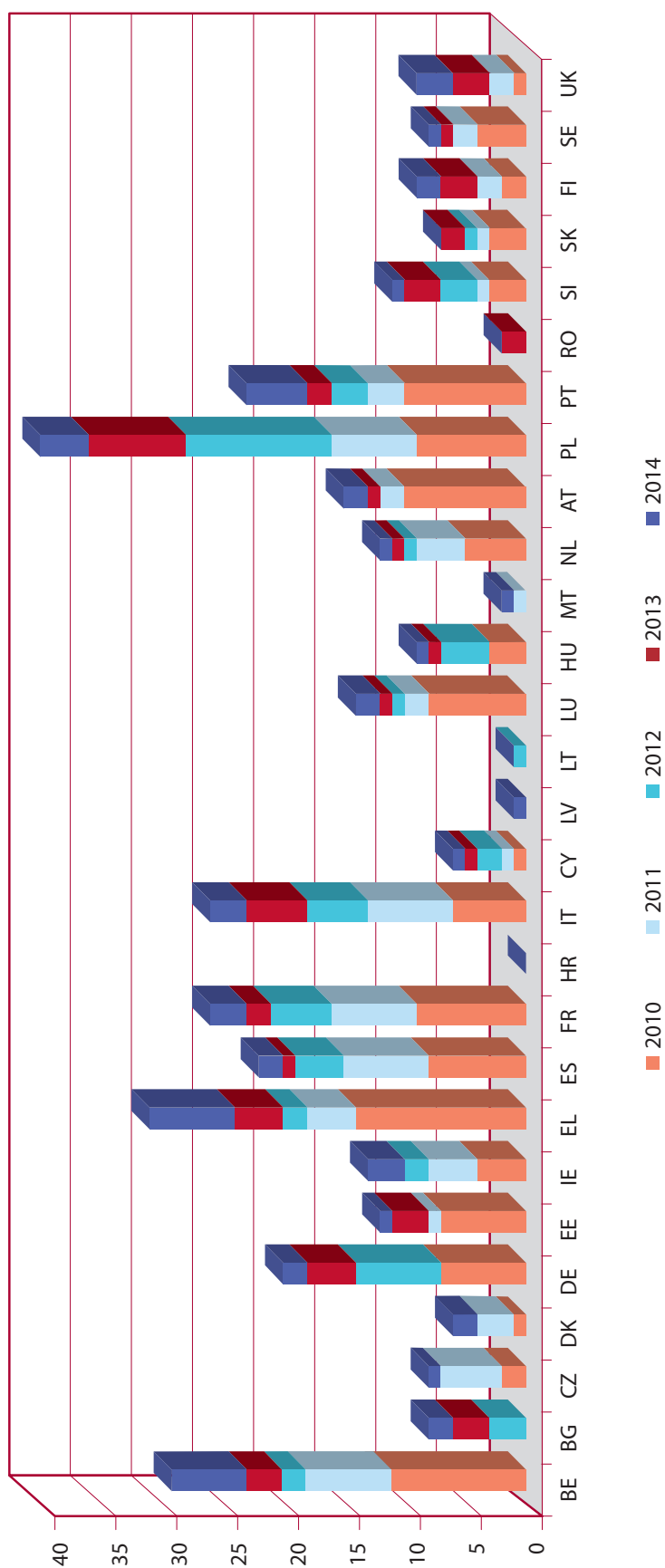
² Ως «ειδικές διαδικασίες» νοούνται: η δικαστική αρωγή, ο καθορισμός των δικαστικών εξόδων, η διόρθωση αποφάσεως, η ανακοπή ερημοδικίας, η τριτανακοπή, η ερμηνεία αποφάσεως, η αναθεώρηση αποφάσεως, η εξέταση προτάσεως του πρώτου γενικού εισαγγελέα για επανεξέταση αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, η κατάσχεση εις χείρας τρίτου και οι υποθέσεις ασυλίας.

3. Εισαχθείσες υποθέσεις — Τομέας (2014) ¹

	Προδικαστικές παραπομπές	Ευθείες προσφυγές	Αιτήσεις αναίρεσης	Αιτήσεις γνωμοδότησεως	Σύνολο	Ειδικές διαδικασίες
Ανταγωνισμός	8		15		23	
Απασχόληση			1		1	
Αρχές του δικαίου της Ένωσης	21	1	1		23	
Βιομηχανική πολιτική	8	1			9	
Γεωργία	9	1	3		13	
Δημόσια υγεία		1	1		2	
Δημόσιες συμβάσεις	20		1		21	
Δημοσιονομικές διατάξεις (προϋπολογισμός, δημοσιονομικό πλαίσιο, ίδιοι πόροι, καταπολέμηση της απάτης κ.ά.)	4				4	
Διευρωπαϊκά δίκτυα			1		1	
Ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων	5	2			7	
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	10	1			11	
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	6	5			11	
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	16	1	1	1	19	
Ελευθερία εγκαταστάσεως	26				26	
Εμπορική πολιτική	8		3		11	
Ενέργεια		4			4	
Εξωτερική δράση της Ένωσης	2				2	
Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και διάστημα			2		2	
Θεσμικό δίκαιο	2	12	11		25	2
Ιθαγένεια της Ένωσης	7	1	1		9	
Καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση χημικών ουσιών και εφαρμοστέοι περιορισμοί (κανονισμός REACH)	2				2	
Κοινή αλιευτική πολιτική			2		2	
Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας	1	1	5		7	
Κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων	4	2			6	
Κοινωνική πολιτική	20	5			25	
Κρατικές ενισχύσεις	11	6	15		32	
Μεταφορές	24	5			29	
Οικονομική και κοινωνική συνοχή			1		1	
Οικονομική και νομισματική πολιτική	2		1		3	
Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός			1		1	
Περιβάλλον	22	15	4		41	
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία	13		34		47	
Πρόσβαση στα έγγραφα			1		1	
Προσέγγιση των νομοθεσιών	19	2			21	
Προστασία των καταναλωτών	34				34	
Τελωνειακή ένωση και κοινό δασμολόγιο	19		5		24	
Φορολογία	54	3			57	
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης	49	3	1		53	
ΣΛΕΕ	426	72	111	1	610	2
Προνόμια και ασυλίες	1	1			2	
Διαδικασία						6
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	1				1	
Διάφορα	2	1			3	6
Συνθήκη ΕΑ		1			1	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	428	74	111	1	614	8

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεων = μία υπόθεση).

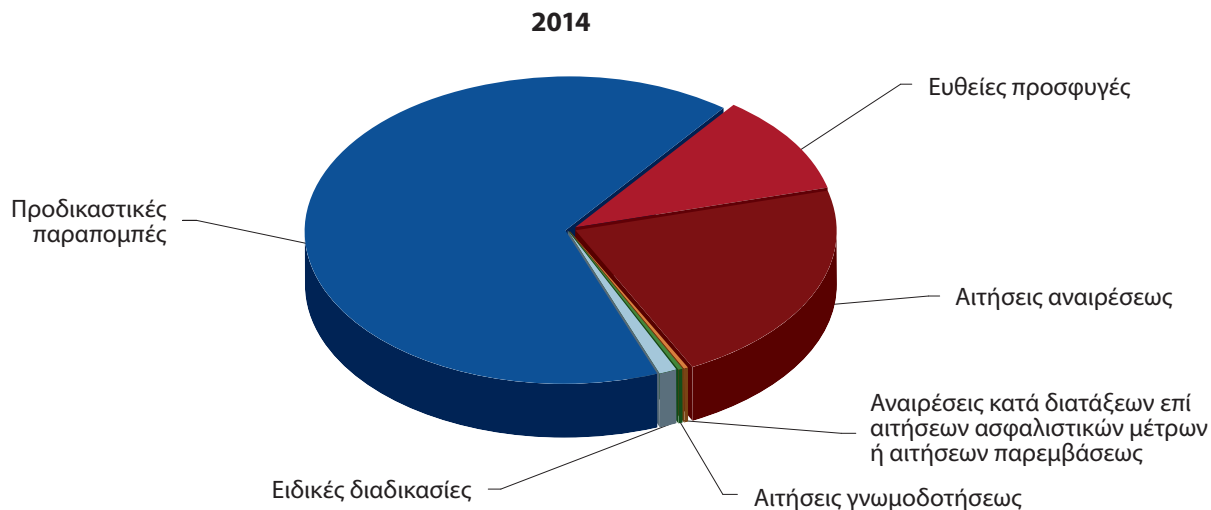
4. Εισαχθείσες υποθέσεις — Προσφυγές λόγω παραβάσεως κράτους μέλους (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Βέλγιο	11	7	2	3	6
Βουλγαρία			3	3	2
Τσεχική Δημοκρατία	2	5			1
Δανία	1	3			2
Γερμανία	7		7	4	2
Εσθονία	7	1		3	1
Ιρλανδία	4	4	2		3
Ελλάδα	14	4	2	4	7
Ισπανία	8	7	4	1	2
Γαλλία	9	7	5	2	3
Κροατία					
Ιταλία	6	7	5	5	3
Κύπρος	1	1	2	1	1
Λεττονία					1
Λιθουανία			1		
Λουξεμβούργο	8	2	1	1	2
Ουγγαρία	3		4	1	1
Μάλτα		1			1
Κάτω Χώρες	5	4	1	1	1
Αυστρία	10	2		1	2
Πολωνία	9	7	12	8	4
Πορτογαλία	10	3	3	2	5
Ρουμανία				2	
Σλοβενία	3	1	3	3	1
Σλοβακία	3	1	1	2	
Φινλανδία	2	2		3	2
Σουηδία	4	2		1	1
Ηνωμένο Βασίλειο	1	2		3	3
Σύνολο	128	73	58	54	57

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεων = μία υπόθεση).

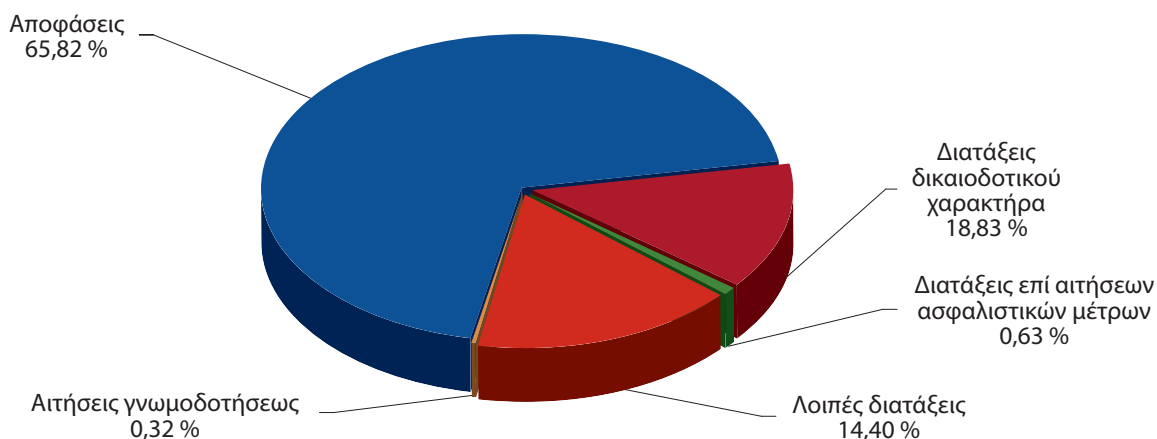
5. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Φύση των διαδικασιών (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Προδικαστικές παραπομπές	339	388	386	413	476
Ευθείες προσφυγές	139	117	70	110	76
Αιτήσεις αναιρέσεως	84	117	117	155	157
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	4	7	12	5	1
Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως		1		1	2
Ειδικές διαδικασίες	8	8	10	17	7
Σύνολο	574	638	595	701	719

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

6. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Αποφάσεις, διατάξεις, γνωμοδοτήσεις (2014)¹

	Αποφάσεις	Διατάξεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα ²	Διατάξεις επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ³	Λοιπές διατάξεις ⁴	Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως	Σύνολο
Προδικαστικές παραπομπές	296	60		64		420
Ευθείες προσφυγές	56			19		75
Αιτήσεις αναιρέσεως	64	53	3	8		128
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως			1			1
Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως					2	2
Ειδικές διαδικασίες		6				6
Σύνολο	416	119	4	91	2	632

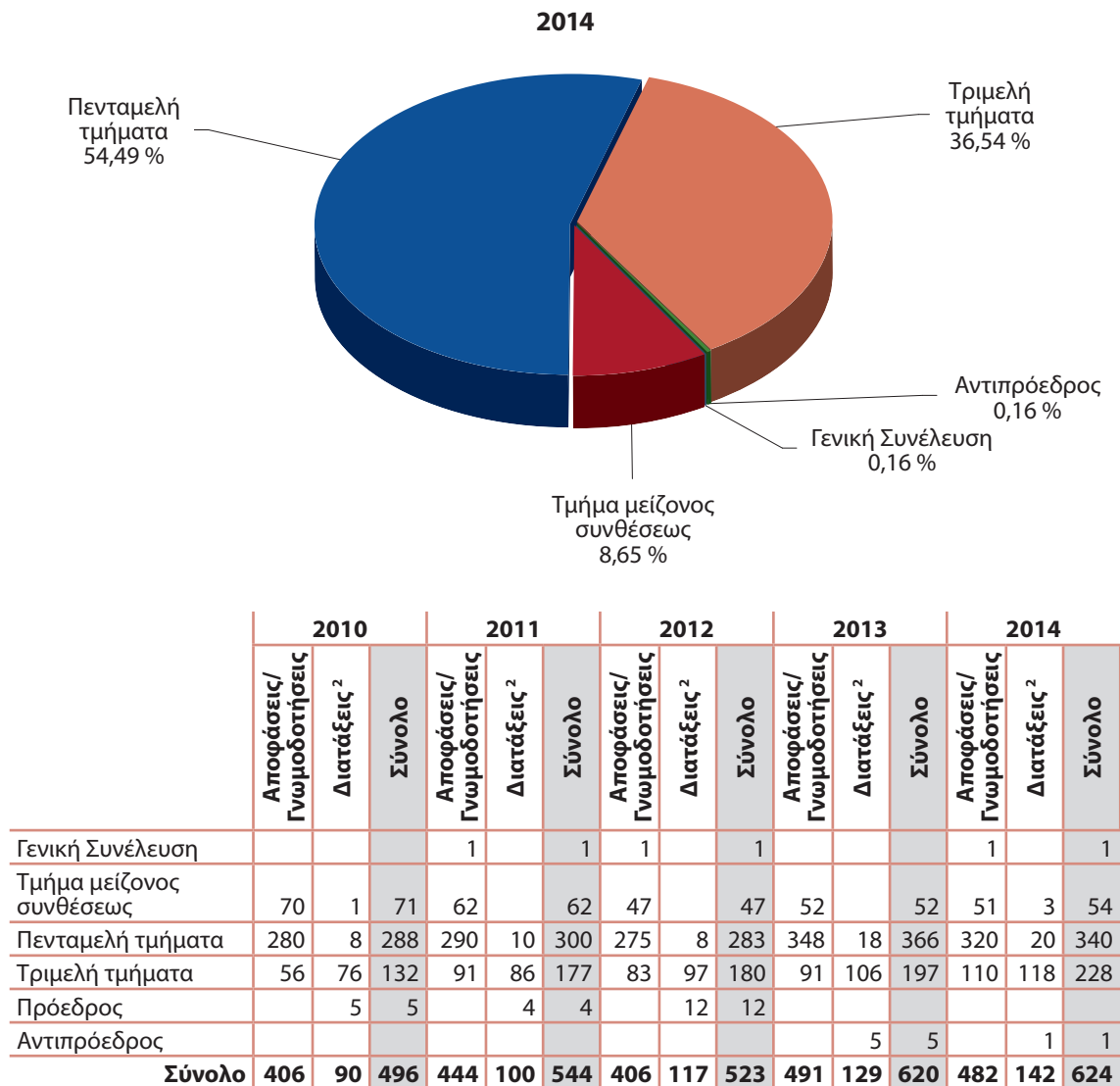
¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (καθαροί αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (μία σειρά συνεκδικαζομένων υποθέσεων = μία υπόθεση).

² Διατάξεις περαιτώνουσες τη δίκη πλην των διατάξεων περί διαγραφής της υποθέσεως, κατάργησε της δίκης ή παραπομπής στο Γενικό Δικαστήριο.

³ Διατάξεις εκδοθείσες κατόπιν αιτήσεως υποβληθείσας δυνάμει των άρθρων 278 ΣΛΕΕ και 279 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρων 242 ΕΚ και 243 ΕΚ) ή του άρθρου 280 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρου 244 ΕΚ) ή των αντιστοίχων διατάξεων της Συνθήκης ΕΚΑΕ ή κατόπιν αναιρέσεως ασκηθείσας κατά διατάξεως επί αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεως παρεμβάσεως.

⁴ Διατάξεις περαιτώνουσες τη δίκη με διαγραφή της υποθέσεως, κατάργηση της δίκης ή παραπομπή στο Γενικό Δικαστήριο.

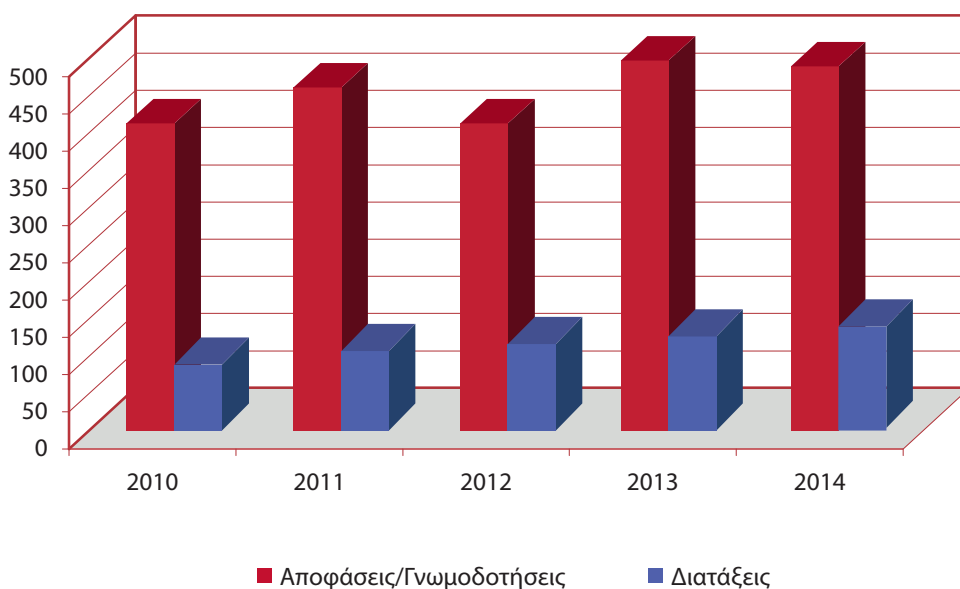
7. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Δικάσας σχηματισμός (2010–2014)¹

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

² Διατάξεις περατώνουσες τη δίκη πλην των διατάξεων περί διαγραφής της υποθέσεως, καταργήσεως της δίκης ή παραπομπής στο Γενικό Δικαστήριο.

8. Υποθέσεις περατωθείσες με την έκδοση αποφάσεως, γνωμοδοτήσεως ή διατάξεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα (2010–2014)^{1 2}

	2010	2011	2012	2013	2014
Αποφάσεις/Γνωμοδοτήσεις	406	444	406	491	482
Διατάξεις	90	100	117	129	142
Σύνολο	496	544	523	620	624

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

² Διατάξεις περατώνουσες τη δίκη πλην των διατάξεων περί διαγραφής της υποθέσεως, καταργήσεως της δίκης ή παραπομπής στο Γενικό Δικαστήριο.

9. Υποθέσεις περατωθείσες με την έκδοση αποφάσεως, γνωμοδοτήσεως ή διατάξεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα — Τομέας (2010–2014) ¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Ανταγωνισμός	13	19	30	42	28
Αρχές του δικαίου της Ένωσης	4	15	7	17	23
Βιομηχανική πολιτική	9	9	8	15	3
Γεωργία	15	23	22	33	29
Δημόσια υγεία		3	1	2	3
Δημόσιες συμβάσεις		8	12	12	13
Δημοσιονομικές διατάξεις (προϋπολογισμός, δημοσιονομικό πλαίσιο, ίδιοι πόροι, καταπολέμηση της απάτης κ.ά.) ²	1	4	3	2	5
Δίκαιο των επιχειρήσεων	17	8	1	4	3
Ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων	6	14	21	8	6
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	6	8	7	1	10
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	17	9	18	15	20
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	30	27	29	16	11
Ελευθερία εγκαταστάσεως	17	21	6	13	9
Εμπορική πολιτική	2	2	8	6	7
Ενέργεια	2	2		1	3
Εξωτερική δράση της Ένωσης	10	8	5	4	6
Έρευνα, πληροφόρηση, εκπαίδευση, στατιστικές	1				
Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και διάστημα			1	1	
Θεσμικό δίκαιο	26	20	27	31	18
Ίδιοι πόροι των Κοινοτήτων ²	5	2			
Ιθαγένεια της Ένωσης	6	6	8	12	9
Καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση χημικών ουσιών και εφαρμοστέοι περιορισμοί (κανονισμός REACH)		1			5
Κοινή αλιευτική πολιτική	2	1			5
Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας	2	3	9	12	3
Κοινό δασμολόγιο ⁴	7	2			
Κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων	6	8	8	12	6
Κοινωνική πολιτική	36	36	28	27	51
Κρατικές ενισχύσεις	16	48	10	34	41
Μεταφορές	4	7	14	17	18
Οικονομική και κοινωνική συνοχή			3	6	8
Οικονομική και νομισματική πολιτική	1		3		1
Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός			1		1
Περιβάλλον ³	9	35	27	35	30
Περιβάλλον και καταναλωτές ³	48	25	1		
Περιφερειακή πολιτική	2				
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία	38	47	46	43	69
Πρόσβαση στα έγγραφα		2	5	6	4
Προσέγγιση των νομοθεσιών	15	15	12	24	25
Προστασία των καταναλωτών ³	3	4	9	19	20

>>>

	2010	2011	2012	2013	2014
Προσχώρηση νέων κρατών μελών		1	2		
Προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ²	1				
Τελωνειακή ένωση και κοινό δασμολόγιο ⁴	15	19	19	11	21
Τουρισμός			1		
Φορολογία	66	49	64	74	52
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης	24	24	37	46	51
Συνθήκη ΕΚ/ΣΛΕΕ	482	535	513	601	617
Συνθήκη ΕΕ	4	1			
Συνθήκη ΑΧ		1			
Προνόμια και ασυλίες		2	3		
Διαδικασία	6	5	7	14	6
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	4			5	1
Διάφορα	10	7	10	19	7
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	496	544	523	620	624

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

² Οι τίτλοι «Προϋπολογισμός των Κοινοτήτων» και «Ιδίοι πόροι των Κοινοτήτων» συνενώθηκαν υπό τον τίτλο «Δημοσιονομικές διατάξεις» για τις υποθέσεις που εισήχθησαν μετά την 1η Δεκεμβρίου 2009.

³ Ο τίτλος «Περιβάλλον και καταναλωτές» χωρίστηκε σε δύο διαφορετικούς τίτλους για τις υποθέσεις που εισήχθησαν μετά την 1η Δεκεμβρίου 2009.

⁴ Οι τίτλοι «Κοινό δασμολόγιο» και «Τελωνειακή ένωση» συνενώθηκαν υπό έναν κοινό τίτλο για τις υποθέσεις που εισήχθησαν μετά την 1η Δεκεμβρίου 2009.

10. Υποθέσεις περατωθείσες με την έκδοση αποφάσεως, γνωμοδοτήσεως ή διατάξεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα — Τομέας (2014) ¹

	Αποφάσεις/ Γνωμοδοτήσεις	Διατάξεις ²	Σύνολο
Ανταγωνισμός	26	2	28
Αρχές του δικαίου της Ένωσης	10	13	23
Βιομηχανική πολιτική	2	1	3
Γεωργία	22	7	29
Δημόσια υγεία	2	1	3
Δημόσιες συμβάσεις	11	2	13
Δημοσιονομικές διατάξεις (προϋπολογισμός, δημοσιονομικό πλαίσιο, ίδιοι πόροι, καταπολέμηση της απάτης κ.ά.)	4	1	5
Δίκαιο των επιχειρήσεων	2	1	3
Ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων	6		6
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων	8	2	10
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	20		20
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	9	2	11
Ελευθερία εγκαταστάσεως	9		9
Εμπορική πολιτική	7		7
Ενέργεια	3		3
Εξωτερική δράση της Ένωσης	4	2	6
Θεσμικό δίκαιο	14	4	18
Ιθαγένεια της Ένωσης	7	2	9
Καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση χημικών ουσιών και εφαρμοστέοι περιορισμοί (κανονισμός REACH)		5	5
Κοινή αλιευτική πολιτική	5		5
Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας	2	1	3
Κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων	6		6
Κοινωνική πολιτική	43	8	51
Κρατικές ενισχύσεις	13	28	41
Μεταφορές	17	1	18
Οικονομική και κοινωνική συνοχή	8		8
Οικονομική και νομισματική πολιτική	1		1
Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός		1	1
Περιβάλλον	28	2	30
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία	36	33	69
Πρόσβαση στα έγγραφα	3	1	4
Προσέγγιση των νομοθεσιών	23	2	25
Προστασία των καταναλωτών	17	3	20
Τελωνειακή ένωση και κοινό δασμολόγιο	20	1	21
Φορολογία	46	6	52
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης	47	4	51

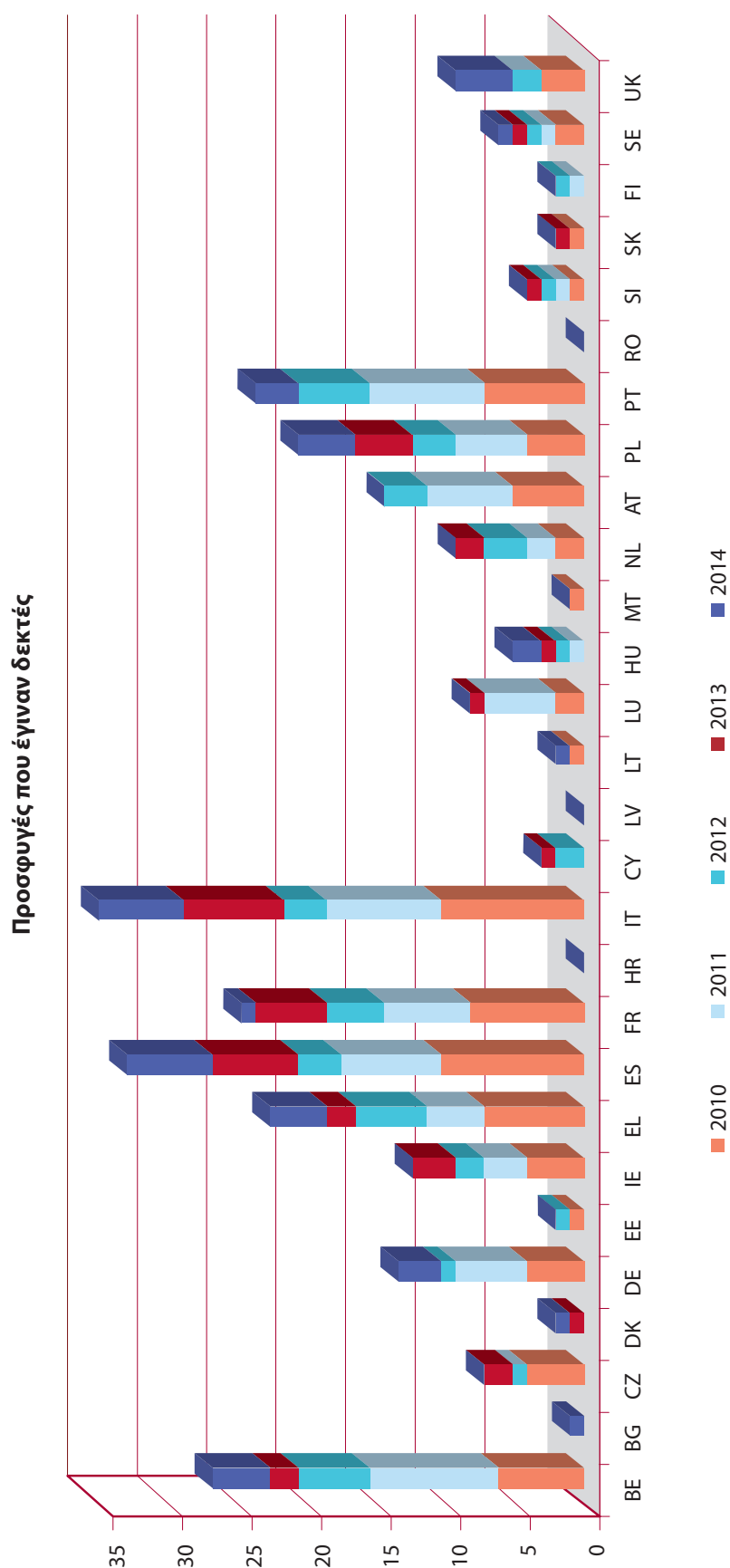
>>>

	Αποφάσεις/ Γνωμοδοτήσεις	Διατάξεις ²	Σύνολο
Συνθήκη ΕΚ/ΣΛΕΕ	481	136	617
Διαδικασία		6	6
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	1		1
Διάφορα	1	6	7
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	482	142	624

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

² Διατάξεις περατώνουσες τη δίκη πλην των διατάξεων περί διαγραφής της υποθέσεως, καταργήσεως της δίκης ή παραπομπής στο Γενικό Δικαστήριο.

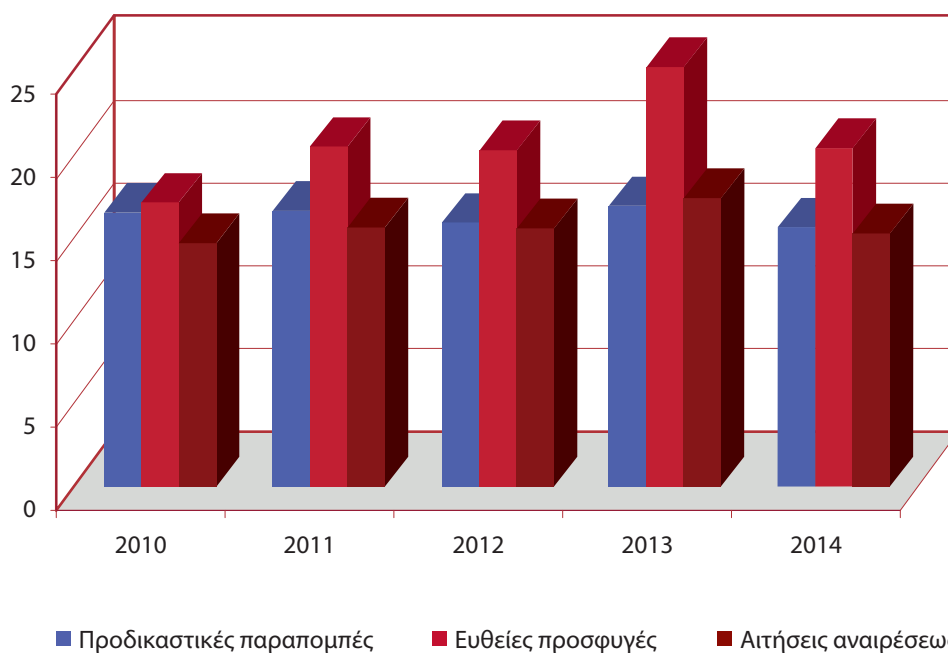
11. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Αποφάσεις επί προσφυγών λόγω παραβάσεως κράτους μέλους: έκβαση (2010–2014)¹

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη
Βέλγιο	6	1	9	1	5	1	2	1	4	
Βουλγαρία									1	1
Τσεχική Δημοκρατία	4				1		2	2		
Δανία							1	1	1	
Γερμανία	4	2	5		1	2		2	3	1
Εσθονία	1				1					
Ιρλανδία	4		3		2		3	1		
Ελλάδα	7		4		5		2	1	4	
Ισπανία	10	2	7	1	3		6		6	
Γαλλία	8	2	6		4		5	3	1	
Κροατία										
Ιταλία	10		8	1	3		7	1	6	
Κύπρος				1	2		1			
Λετονία										
Λιθουανία	1								1	
Λουξεμβούργο	2		5				1	1		
Ουγγαρία			1	1	1		1		2	
Μάλτα	1	1		1						
Κάτω Χώρες	2	1	2		3	1	2	2		1
Αυστρία	5		6		3			1		
Πολωνία	4	1	5		3		4	2	4	
Πορτογαλία	7	1	8	1	5			1	3	
Ρουμανία				1						
Σλοβενία	1		1		1		1			
Σλοβακία	1			1		1	1			
Φινλανδία			1		1			2		
Σουηδία	2		1		1		1	1	1	
Ηνωμένο Βασίλειο	3	1			2			1	4	
Σύνολο	83	12	72	9	47	5	40	23	41	3

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (καθαροί αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (μία σειρά συνεκδικαζομένων υποθέσεων = μία υπόθεση).

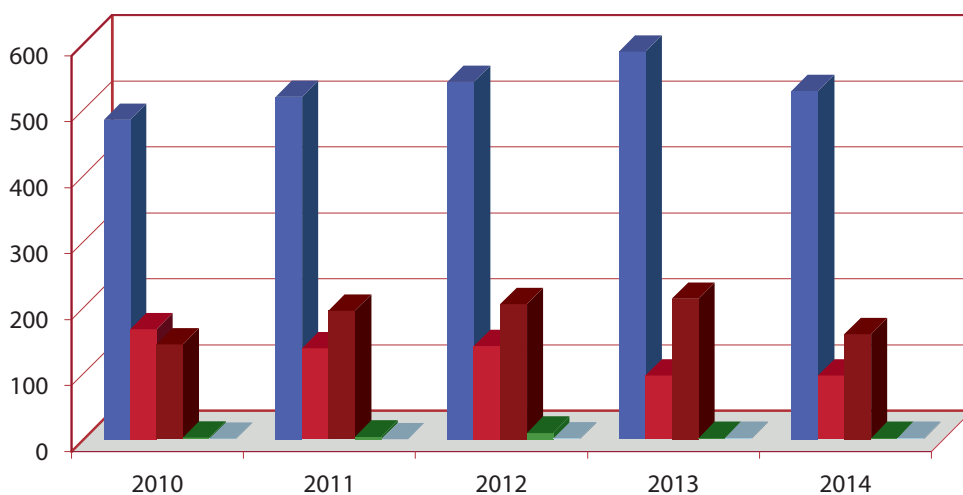
12. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Διάρκεια των διαδικασιών (2010–2014) ¹ (αποφάσεις και διατάξεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα)

	2010	2011	2012	2013	2014
Προδικαστικές παραπομπές	16,1	16,3	15,6	16,3	15,0
Επείγουσες προδικαστικές διαδικασίες	2,2	2,5	1,9	2,2	2,2
Ευθείες προσφυγές	16,7	20,3	19,7	24,3	20,0
Αιτήσεις αναιρέσεως	14,0	15,1	15,2	16,6	14,5

¹ Δεν λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της διάρκειας των διαδικασιών: οι υποθέσεις στις οποίες εκδόθηκε μη οριστική απόφαση ή διατάχθηκε απόδειξη, οι γνωμοδοτήσεις, οι ειδικές διαδικασίες (δηλαδή η δικαστική αρωγή, ο καθορισμός των δικαστικών εξόδων, η διόρθωση αποφάσεως, η ανακοπή ερημοδικίας, η τριτακοπή, η ερμηνεία αποφάσεως, η αναθεώρηση αποφάσεως, η εξέταση προτάσεως του πρώτου γενικού εισαγγελέα για επανεξέταση αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, η κατάσχεση εις χείρας τρίτου και οι υποθέσεις ασυλίας), οι υποθέσεις που περατώνονται με την έκδοση διατάξεως περί διαγραφής, καταργήσεως της δίκης ή παραπομπής στο Γενικό Δικαστήριο, οι διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων, καθώς και οι αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως.

13. Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους — Φύση των διαδικασιών (2010–2014)¹

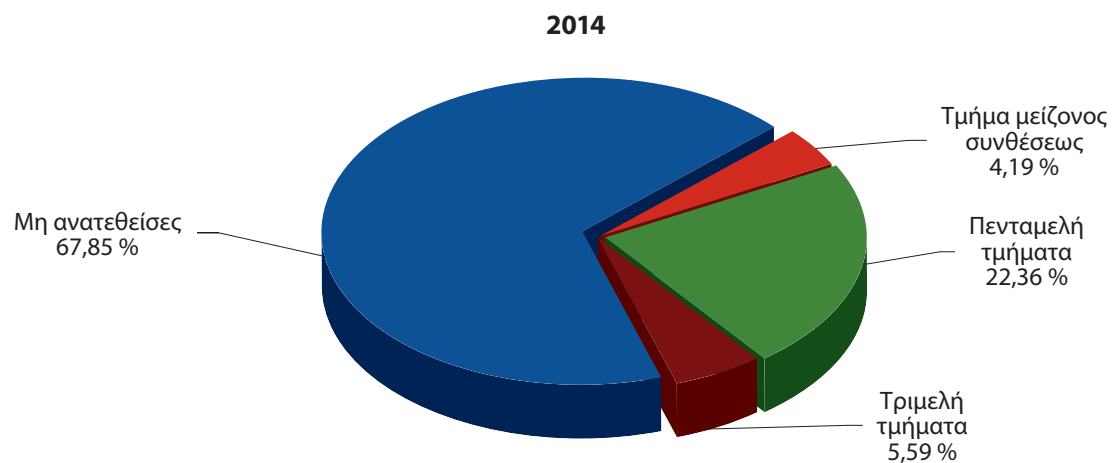

■ Προδικαστικές παραπομπές ■ Ευθείες προσφυγές ■ Αιτήσεις αναιρέσεως
■ Ειδικές διαδικασίες ■ Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως

	2010	2011	2012	2013	2014
Προδικαστικές παραπομπές	484	519	537	574	526
Ευθείες προσφυγές	167	131	134	96	94
Αιτήσεις αναιρέσεως	144	195	205	211	164
Ειδικές διαδικασίες	3	4	9	1	2
Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως	1		1	2	1
Σύνολο	799	849	886	884	787

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεων = μία υπόθεση).

14. Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους — Δικαστικός σχηματισμός (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Γενική Συνέλευση	1				
Τμήμα μείζονος συνθέσεως	49	42	44	37	33
Πενταμελή τμήματα	193	157	239	190	176
Τριμελή τμήματα	33	23	42	51	44
Πρόεδρος	4	10			
Αντιπρόεδρος			1	1	
Μη ανατεθείσες	519	617	560	605	534
Σύνολο	799	849	886	884	787

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (ένας αριθμός υποθέσεως = μία υπόθεση).

15. Διάφορα — Ταχείες διαδικασίες (2010–2014)

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη
Ευθείες προσφυγές		1			1			1		
Προδικαστικές παραπομπές	4	8	2	7	1	5		16	2	10
Αιτήσεις αναιρέσεως				5		1				
Σύνολο	4	9	2	12	2	6		17	2	10

16. Διάφορα — Επείγουσες προδικαστικές διαδικασίες (2010–2014)

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη	Αποδοχή	Απόρριψη
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης	5	4	2	5	4	1	2	3	4	1
Προσέγγιση των νομοθεσιών										1
Σύνολο	5	4	2	5	4	1	2	3	4	2

17. Διάφορα — Διατάξεις επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων (2014)¹

	Υποβληθείσες αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	Έκβαση	
			Απόρριψη	Αποδοχή
Κρατικές ενισχύσεις	1		2	
Θεσμικό δίκαιο	1		1	
Εμπορική πολιτική	1		1	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	3		4	

¹ Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (καθαροί αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συναφείας (μια σειρά συνεκδικαζομένων υποθέσεων = μία υπόθεση).

18. Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952–2014) — Εισαχθείσες υποθέσεις και εκδοθείσες αποφάσεις

Έτος	Εισαχθείσες υποθέσεις ¹							Αποφάσεις/ Γνωμοδοτήσεις ²
	Προδικαστικές παραπομπές	Ευθείες προσφυγές	Αιτήσεις αναίρεσας	Αναίρεσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	Αιτήσεις γνωμοδότησεως	Σύνολο	Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1 218				1 324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188

>>>

Έτος	Εισαχθείσες υποθέσεις ¹							Αποφάσεις/ Γνωμοδοτήσεις ²
	Προδικαστικές παραπομπές	Ευθείες προσφυγές	Αιτήσεις αναίρεσας	Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	Αιτήσεις γνωμοδότησεως	Σύνολο	Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
Σύνολο	8 710	8 901	1 689	106	23	19 429	359	10 213

¹ Ακαθάριστοι αριθμοί· δεν περιλαμβάνονται οι ειδικές διαδικασίες.

² Καθαροί αριθμοί.

19. Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952–2014) — Υποβληθείσες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως (ανά κράτος μέλος και ανά έτος)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Λοιπά ¹	Σύνολο
1961																			1										1	
1962																			5										5	
1963																1			5											
1964												2							4											
1965					4					2									1											
1966																			1										1	
1967	5				11					3						1			3											23
1968	1				4					1		1							2											9
1969	4				11					1						1														17
1970	4				21					2		2							3											32
1971	1				18					6		5				1			6											37
1972	5				20					1		4							10											40
1973	8				37					4		5				1			6											61
1974	5				15					6		5							7									1		39
1975	7			1	26					15		14				1			4									1		69
1976	11				28			1		8		12							14									1		75
1977	16			1	30			2		14		7							9									5		84
1978	7			3	46			1		12		11							38									5		123
1979	13			1	33			2		18		19				1			11									8		106
1980	14			2	24			3		14		19							17									6		99
1981	12			1	41					17		11				4			17									5		108
1982	10			1	36					39		18							21									4		129
1983	9			4	36			2		15		7							19									6		98
1984	13			2	38			1		34		10							22									9		129
1985	13				40			2		45		11				6			14									8		139
1986	13			4	18			4	2	1	19	5				1			16									8		91
1987	15			5	32			2	17	1	36	5				3			19									9		144

>>>

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Λοιπά ¹	Σύνολο
1988	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179
1989	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139
1990	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141
1991	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5						6	20	251
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2				6	7	18		239
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7				2	6	24		264
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7				4	5	22		255
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8				5	4	26	1	224
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4				3	4	21		237
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3				7	5	14		216
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1				4	4	22		210
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1			1	5	6	16	265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
Σύνολο	762	78	40	165	2 137	15	77	170	354	906	1	1 279	7	37	29	83	107	2	909	447	74	124	91	9	27	91	114	573	2	8 710

¹ Υπόθεση C-265/00, *Campina Melkunie* (Cour de Justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

Υπόθεση C-196/09, *Miles κ.λπ.* (όργανο εκδίκασης προσφυγών των ευρωπαϊκών σχολείων).

20. Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952–2014) — Υποβληθείσες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως (ανά κράτος μέλος και ανά δικαιοδοτικό όργανο)

			Σύνολο
Βέλγιο	Cour constitutionnelle	30	
	Cour de cassation	91	
	Conseil d'État	71	
	Λοιπά δικαστήρια	570	762
Βουλγαρία	Върховен касационен съд	1	
	Върховен административен съд	13	
	Λοιπά δικαστήρια	64	78
Τσεχική Δημοκρατία	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	3	
	Nejvyšší správní soud	20	
	Λοιπά δικαστήρια	17	40
Δανία	Højesteret	35	
	Λοιπά δικαστήρια	130	165
Γερμανία	Bundesverfassungsgericht	1	
	Bundesgerichtshof	194	
	Bundesverwaltungsgericht	116	
	Bundesfinanzhof	303	
	Bundesarbeitsgericht	26	
	Bundessozialgericht	76	
	Λοιπά δικαστήρια	1 421	2 137
Εσθονία	Riigikohus	5	
	Λοιπά δικαστήρια	10	15
Ιρλανδία	Supreme Court	26	
	High Court	25	
	Λοιπά δικαστήρια	26	77
Ελλάδα	Άρειος Πάγος	10	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	54	
	Λοιπά δικαστήρια	106	170
Ισπανία	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	53	
	Λοιπά δικαστήρια	300	354
Γαλλία	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	110	
	Conseil d'État	93	
	Λοιπά δικαστήρια	702	906
Κροατία	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Λοιπά δικαστήρια	1	1

>>>

			Σύνολο
Ιταλία	Corte Costituzionale	2	
	Corte suprema di Cassazione	130	
	Consiglio di Stato	107	
	Λοιπά δικαστήρια	1 040	1 279
Κύπρος	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Λοιπά δικαστήρια	3	7
Λεττονία	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa		
	Λοιπά δικαστήρια	16	37
Λιθουανία	Konstitucinis Teismas	1	
	Aukščiausiasis Teismas	11	
	Vyriausiasis administracinis teismas	9	
	Λοιπά δικαστήρια	8	29
Λουξεμβούργο	Cour supérieure de justice	10	
	Cour de cassation	12	
	Cour administrative	10	
	Λοιπά δικαστήρια	51	83
Ουγγαρία	Kúria	17	
	Fővárosi Ítéltábla	5	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Λοιπά δικαστήρια	83	107
Μάλτα	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Λοιπά δικαστήρια	2	2
Κάτω Χώρες	Hoge Raad	253	
	Raad van State	101	
	Centrale Raad van Beroep	59	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	151	
	Tariefcommissie	35	
	Λοιπά δικαστήρια	310	909
Αυστρία	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	103	
	Verwaltungsgerichtshof	81	
	Λοιπά δικαστήρια	258	447
Πολωνία	Trybunał Konstytucyjny		
	Sąd Najwyższy	9	
	Naczelny Sąd Administracyjny	28	
	Λοιπά δικαστήρια	37	74
Πορτογαλία	Supremo Tribunal de Justiça	4	
	Supremo Tribunal Administrativo	53	
	Λοιπά δικαστήρια	67	124

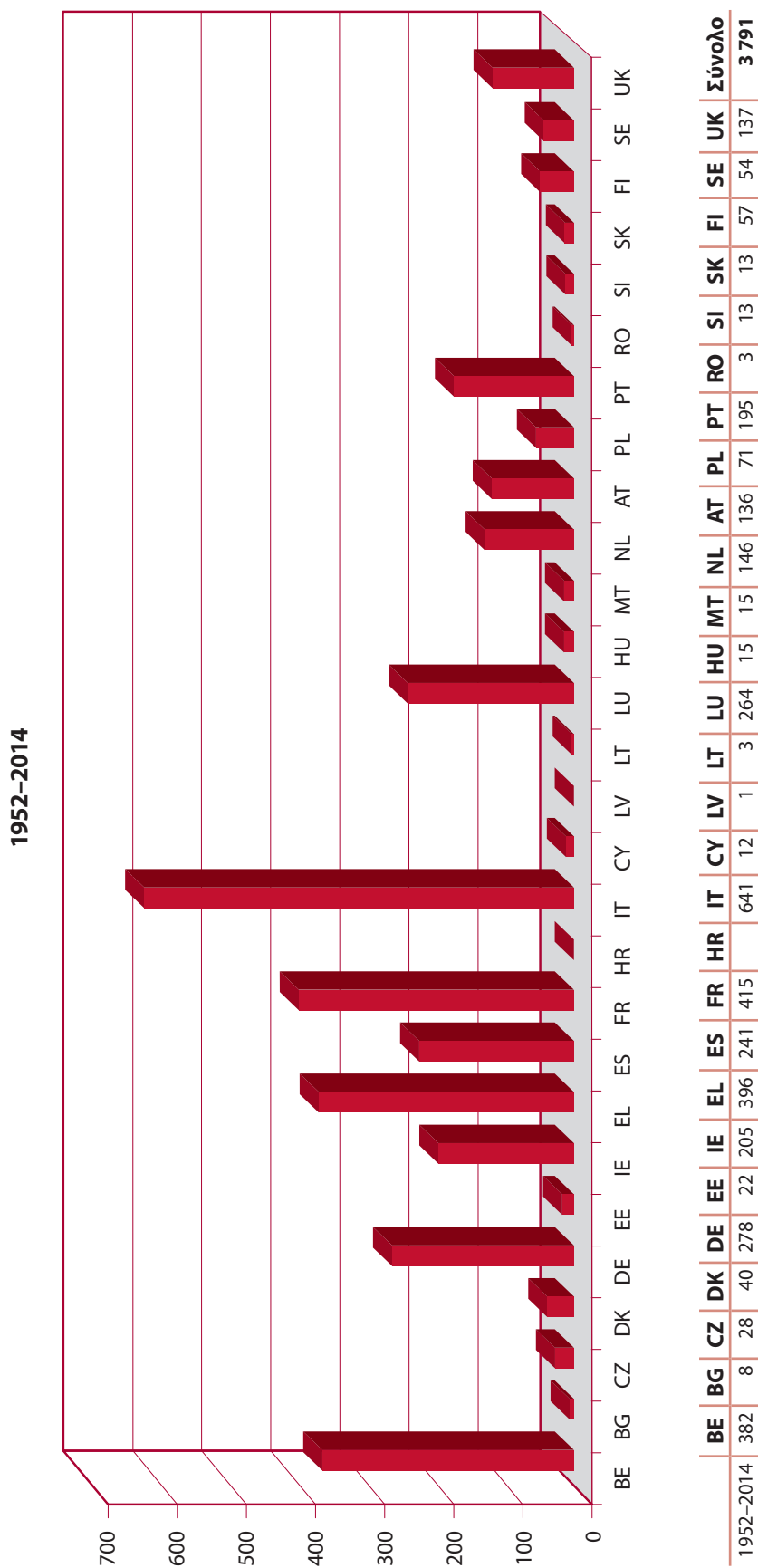
>>>

			Σύνολο
Ρουμανία	Înalta Curte de Casație și Justiție	7	
	Curtea de Apel	45	
	Λοιπά δικαστήρια	39	91
Σλοβενία	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	5	
	Λοιπά δικαστήρια	3	9
Σλοβακία	Ústavný súd		
	Najvyšší súd	9	
	Λοιπά δικαστήρια	18	27
Φινλανδία	Korkein oikeus	16	
	Korkein hallinto-oikeus	45	
	Työtuomioistuin	3	
	Λοιπά δικαστήρια	27	91
Σουηδία	Högsta Domstolen	18	
	Högsta förvaltningsdomstolen	7	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	3	
	Λοιπά δικαστήρια	81	114
Ηνωμένο Βασίλειο	House of Lords	40	
	Supreme Court	5	
	Court of Appeal	74	
	Λοιπά δικαστήρια	454	573
Λοιπές διαδικασίες	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	1	
	Όργανο εκδίκασης προσφυγών των ευρωπαϊκών σχολείων ²	1	2
Σύνολο			8 710

¹ Υπόθεση C-265/00, *Campina Melkunie*.

² Υπόθεση C-196/09, *Miles* κ.λπ.

21. Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952–2014) — Προσφυγές ασκηθείσες λόγω παραβάσεως κράτους μέλους

Κεφάλαιο II

Το Γενικό Δικαστήριο

A — Δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου το 2014

Από τον Πρόεδρο Marc Jaeger

Το 2014 το Γενικό Δικαστήριο γιόρτασε δεόντως την πρώτη του 25ετία: αφενός, τιμώντας την επέτειο παρουσία των πρώην μελών του στο πλαίσιο μιας ημερίδας προβληματισμού η οποία διεξήχθη σε συγκινητικό και γόνιμο κλίμα και, αφετέρου, αναγνωρίζοντας με ιδιαίτερη ικανοποίηση τα σημαντικά τρέχοντα επιτεύγματά του.

Σπάνιο φαινόμενο, η σύνθεση του Γενικού Δικαστηρίου παρέμεινε εντελώς αμετάβλητη —εχέγγυο αποτελεσματικότητας και νηφαλιότητας—, γεγονός το οποίο εξηγεί ως έναν βαθμό τα άνευ προηγουμένου αποτελέσματα του περασμένου έτους. Χάρη σε αυτήν ακριβώς τη σταθερότητα μπόρεσε το δικαιοδοτικό όργανο να δρέψει τους καρπούς τόσο των προσπαθειών και των μεταρρυθμίσεων που γίνονται εδώ και πολλά χρόνια όσο και της ενισχύσεώς του με την πρόσληψη επιπλέον εννέα εισηγητών (ενός ανά τμήμα) από την αρχή του 2014.

Πιο συγκεκριμένα, το Γενικό Δικαστήριο δικαιούται να υπερηφανεύεται για τις **814 υποθέσεις που περατώθηκαν**. Όχι μόνο διότι πρόκειται για ρεκόρ, αλλά και επειδή ο αριθμός αντιπροσωπεύει ένα ποσοτικό άλμα (16 %) σε σχέση με τον μέσο όρο των τριών προηγούμενων ετών, τα οποία, σημειωτέον, ήταν ήδη τα πιο παραγωγικά στην ιστορία του. Γενικότερα, από το 2008 και εντεύθεν, η ανάλυση με βάση τον μέσο όρο τριετίας δείχνει αύξηση της αποδοτικότητας κατά 50 % και πλέον (από τις 479 υποθέσεις το 2008 στις 735 το 2014).

Μία ακόμη ένδειξη της αξιοπρόσεκτης εντατικοποίησής της δραστηριότητας του Γενικού Δικαστηρίου αποτελεί και το γεγονός ότι ο **αριθμός των υποθέσεων στις οποίες πραγματοποιήθηκε επ' ακροατηρίου συζήτηση** κατά το 2014 (πολλές εξ αυτών αναμένεται να περατωθούν εντός του 2015) ανήλθε σε 390, σημειώνοντας άνοδο 40 % και πλέον σε σύγκριση με το 2013.

Από την άλλη πλευρά, εξακολουθούν να αυξάνουν και οι **νεοεισαχθείσες υποθέσεις** (ιδίως λόγω μεγάλων ομάδων συναφών υποθέσεων στους τομείς των κρατικών ενισχύσεων και των περιοριστικών μέτρων), οι οποίες έχουν αγγίξει πρωτοφανή ύψη (912 υποθέσεις). Έτσι, παρά τις εξαιρετικές επιδόσεις του δικαιοδοτικού οργάνου, οι εκκρεμείς υποθέσεις (1 423) είναι περίπου εκατό περισσότερες απ' ό,τι το 2013. Παρά ταύτα, αξίζει να επισημανθεί ότι ο λόγος μεταξύ του αριθμού των υποθέσεων που εκκρεμούν και του αριθμού των υποθέσεων που περατώθηκαν (αναλογία από την οποία μπορεί θεωρητικώς να συναχθεί πόσο πρόκειται να διαρκέσει η δίκη) βρέθηκε κατά το υπό εξέταση έτος στη χαμηλότερή του τιμή της τελευταίας περίπου δεκαετίας.

Η θετική αυτή τάση αντανακλάται στη **μέση διάρκεια της διαδικασίας** για τις υποθέσεις που περατώθηκαν το 2014. Καταγράφηκε, λοιπόν, πτώση της τάξεως των 3,5 μηνών (από 26,9 μήνες το 2013 σε 23,4 το 2014), ήτοι μια επιτάχυνση της διαδικασίας κατά 10 %, πράγμα που σημαίνει ότι η μέση διάρκεια μειώθηκε στα επίπεδα που είχε πριν από δέκα έτη.

Το Γενικό Δικαστήριο κατόρθωσε, επομένως, να αντεπεξέλθει στην πρόκληση της διαρκούς αυξήσεως των υποθέσεων που υποβάλλονται στην κρίση του, στηριζόμενο στην εξέλιξη των μεθόδων εργασίας του και σε μια λελογισμένη ενίσχυση των πόρων του. Σύντομα, θα μπορεί να υπολογίζει και στον **εκσυγχρονισμό του δικονομικού του μηχανισμού**, δεδομένου ότι οι εργασίες σχετικά με το σχέδιο του νέου Κανονισμού Διαδικασίας ολοκληρώθηκαν με την έγκριση του Συμβουλίου στο τέλος του 2014. Με την έναρξη της ισχύος του εν λόγω Κανονισμού εντός του 2015, θα τεθούν σε εφαρμογή πολλές νέες διατάξεις, οι οποίες θα δώσουν στο Γενικό Δικαστήριο τη

δυνατότητα να βελτιώσει ακόμη περισσότερο την αποτελεσματικότητά του και να αντιμετωπίσει τα ζητήματα που ανακύπτουν όσο εξελίσσεται η νομολογία του. Από τους νεωτερισμούς αυτούς αναφέρονται, ενδεικτικώς, η δυνατότητα εκδίκασεως υποθέσεων διανοητικής ιδιοκτησίας από μονομελές τμήμα, η ευχέρεια εκδόσεως αποφάσεως χωρίς επ' ακροατηρίου συζήτηση, η λεπτομερέστερη ρύθμιση του δικονομικού θεσμού της παρεμβάσεως και η ειδική μεταχείριση πληροφοριακών στοιχείων και εγγράφων που άπτονται της ασφάλειας της Ένωσης ή των κρατών μελών.

Σαν ζωντανός οργανισμός σε συνεχή εξέλιξη, το Γενικό Δικαστήριο διαγράφει την πορεία του απарέγκλιτα προσανατολισμένο στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων του πολίτη, αναζητώντας τη δύσκολη ισορροπία ανάμεσα στην ταχύτητα και στην ποιότητα του δικαιοδοτικού του έργου.

I. Έλεγχος της νομιμότητας

Παραδεκτό των προσφυγών που ασκήθηκαν δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ

Με τη νομολογία του 2014, το Γενικό Δικαστήριο αποσαφήνισε περαιτέρω το περιεχόμενο του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, ιδίως ως προς το ζήτημα τι πρέπει να νοείται ως πράξη δεκτική προσφυγής και ως κανονιστική πράξη η οποία δεν περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα.

1. Πράξη δεκτική προσφυγής

Με την απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2014, *Ισπανία κατά Επιτροπής* (T-481/11, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, EU:T:2014:945), το Γενικό Δικαστήριο ερμήνευσε την έννοια της αμιγώς επιβεβαιωτικής πράξεως, στο πλαίσιο προσφυγής με αίτημα τη μερική ακύρωση ενός εκτελεστικού κανονισμού στον τομέα της γεωργίας.

Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, μια πράξη θεωρείται αμιγώς επιβεβαιωτική προγενέστερης πράξεως αν δεν περιέχει κανένα νέο στοιχείο σε σχέση με εκείνη και εκδίδεται χωρίς να προηγηθεί επανεξέταση της καταστάσεως του αποδέκτη της. Η νομολογία αυτή, που αφορά τις ατομικές πράξεις, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ισχύει και για τις κανονιστικές πράξεις, δεδομένου ότι δεν συντρέχει λόγος διαφοροποίησεως στην περίπτωση των τελευταίων. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, έχει προηγηθεί επανεξέταση της καταστάσεως όταν η σχετική πράξη εκδίδεται, είτε κατόπιν αιτήματος του ενδιαφερομένου είτε αυτεπαγγέλτως, βάσει ουσιωδών στοιχείων που δεν είχαν ληφθεί υπόψη κατά την έκδοση της προγενέστερης πράξεως. Αντιθέτως, αν τα νομικά και τα πραγματικά στοιχεία στα οποία στηρίζεται η νέα πράξη δεν διαφέρουν από αυτά που δικαιολόγησαν την έκδοση της προγενέστερης πράξεως, η νέα πράξη είναι αμιγώς επιβεβαιωτική της προγενέστερης.

Όσον αφορά το ζήτημα υπό ποιες περιστάσεις τα στοιχεία αυτά μπορούν να θεωρηθούν νέα και ουσιώδη, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι ως νέο χαρακτηρίζεται το στοιχείο το οποίο, ανεξαρτήτως αν υπήρχε ή όχι κατά τον χρόνο εκδόσεως της προγενέστερης πράξεως, δεν είχε ληφθεί υπόψη από τον εκδότη της για οποιονδήποτε λόγο, περιλαμβανομένης ενδεχόμενης ελλείψεως επιμέλειας του ιδίου. Εξάλλου, ως ουσιώδες λογίζεται εκείνο το στοιχείο το οποίο είναι ικανό να μεταβάλει ουσιωδώς τη νομική κατάσταση που είχε ληφθεί υπόψη από την εκδότη της προγενέστερης πράξεως.

Το Γενικό Δικαστήριο τόνισε επίσης ότι, στην περίπτωση μέτρου του οποίου η ισχύς εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι εξακολουθούν να συντρέχουν οι νομικές και πραγματικές περιστάσεις

που οδήγησαν στη λήψη του, πρέπει να είναι δυνατή η υποβολή αιτήματος επανεξετάσεώς του προκειμένου να διαπιστωθεί αν είναι δικαιολογημένη η διατήρησή του σε ισχύ. Κατέληξε δε ότι, όταν πραγματοποιείται νέα εξέταση προκειμένου να ελεγχθεί αν μέτρο το οποίο ελήφθη στο παρελθόν εξακολουθεί να είναι δικαιολογημένο υπό το πρίσμα μιας μεταβολής που επήλθε εν τω μεταξύ ως προς τη νομική ή την πραγματική κατάσταση, γίνεται δεκτό ότι η νέα πράξη η οποία εκδίδεται δεν είναι αμιγώς επιβεβαιωτική της προγενέστερης πράξεως, αλλά, αντιθέτως, είναι δεκτική προσφυγής ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ.

2. Κανονιστική πράξη η οποία δεν περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα

Με την απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2014, *Dansk Automat Brancheforening κατά Επιτροπής* (T-601/11, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, EU:T:2014:839), το Δικαστήριο ερμήνευσε το άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ως προς την έννοια της κανονιστικής πράξεως η οποία δεν περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα. Συγκεκριμένα, μια ένωση επιχειρήσεων και εταιριών που είχαν λάβει άδεια για την εγκατάσταση και την εκμετάλλευση παιγνιομηχανημάτων άσκησε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία κρίθηκε συμβατό με την εσωτερική αγορά το δανικό σύστημα φορολογήσεως των διαδικτυακών τυχερών παιχνιδιών με συντελεστή χαμηλότερο από τον ισχύοντα για τα καζίνο και τις αίθουσες παιχνιδιών.

Απαντώντας στο επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η προσβαλλόμενη απόφαση συνιστούσε κανονιστική πράξη για την εφαρμογή της οποίας δεν απαιτούνταν εκτελεστικά μέτρα κατά την έννοια της τελευταίας περιόδου του τέταρτου εδαφίου του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, όπως απορρέει από τη νομολογία του Δικαστηρίου και, ειδικότερα, από την απόφαση *Telefónica κατά Επιτροπής*¹, η έννοια αυτή πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Υπενθύμισε συναφώς ότι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία δεν μπορούν, λόγω των προϋποθέσεων παραδεκτού του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, να προσβάλουν ευθέως ενώπιον του δικαστή της Ένωσης μια κανονιστική πράξη της Ένωσης προστατεύονται από την εις βάρος τους εφαρμογή της εν λόγω πράξεως με τη δυνατότητα να προσβάλουν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν προς εκτέλεση της πράξεως αυτής.

Δεδομένου, αφενός, ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν όριζε ποιες ειδικές και συγκεκριμένες συνέπειες θα είχε για καθέναν από τους υποκειμένους στον φόρο και, αφετέρου, ότι από το κείμενό της προέκυπτε ότι η έναρξη της ισχύος του νόμου για τους φόρους επί των τυχερών παιχνιδιών μετατέθηκε από τις εθνικές αρχές ώστε να εκδοθεί προηγουμένως η τελική απόφαση της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το Γενικό Δικαστήριο εκτίμησε ότι απαιτούνταν εκτελεστικά μέτρα για την εφαρμογή της επίδικης αποφάσεως. Πράγματι, οι ειδικές και συγκεκριμένες συνέπειες της εν λόγω αποφάσεως για τους υποκειμένους στον φόρο καθορίστηκαν με εθνικές ρυθμίσεις, ήτοι με τον νόμο για τους φόρους επί των τυχερών παιχνιδιών και με τις εκτελεστικές του διατάξεις, με τις οποίες ορίστηκε το ύψος των φόρων που όφειλαν οι σχετικές κατηγορίες υποκειμένων στον φόρο, δηλαδή με πράξεις οι οποίες αποτελούσαν ακριβώς τα απαιτούμενα για την εφαρμογή της προσβαλλομένης αποφάσεως εκτελεστικά μέτρα κατά την έννοια της τελευταίας περιόδου του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Εφόσον οι ως άνω πράξεις μπορούσαν να προσβληθούν ενώπιον του εθνικού δικαστή, οι υποκείμενοι στον φόρο είχαν τη δυνατότητα να προσφύγουν στη δικαιοσύνη, χωρίς μάλιστα να είναι αναγκασμένοι να παραβούν τον νόμο, αφού, στο πλαίσιο προσφυγής ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, θα μπορούσαν κάλλιστα να επικαλεστούν ότι η προσβαλλόμενη απόφαση ήταν άκυρη και να επιτύχουν έτσι την υποβολή σχετικού προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

¹ Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, *Telefónica κατά Επιτροπής* (C-274/12 P, Συλλογή, EU:C:2013:852, σκέψεις 27 επ.).

Κατά συνέπεια, η προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις παραδεκτού του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

Παραδεκτό των προσφυγών που ασκήθηκαν δυνάμει του άρθρου 265 ΣΛΕΕ

Η απόφαση της 21ης Μαρτίου 2014, *Yusef κατά Επιτροπής* (T-306/10, Συλλογή, EU:T:2014:141), εκδόθηκε από το Γενικό Δικαστήριο επί προσφυγής κατά παραλείψεως, που είχε ως αίτημα να διαπιστωθεί ότι παρανόμως η Επιτροπή δεν διέγραψε το όνομα του προσφεύγοντος από τον κατάλογο των προσώπων κατά των οποίων ελήφθησαν περιοριστικά μέτρα δυνάμει του κανονισμού (ΕΚ) 881/2002², μετά την υποβολή της αιτήσεώς του για επανεξέταση της διατηρήσεως του ονόματός του στον ως άνω κατάλογο.

Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε κατ' αρχάς ότι δεν επιτρέπεται σε προσφεύγοντα να παρακάμψει τη λήξη της προβλεπόμενης από το άρθρο 263 ΣΛΕΕ προθεσμίας για την άσκηση προσφυγής ακυρώσεως κατά πράξεως θεσμικού οργάνου, με το «διαδικαστικό τέχνασμα» της ασκήσεως προσφυγής κατά παραλείψεως δυνάμει του άρθρου 265 ΣΛΕΕ, στρεφόμενης κατά της αρνήσεως του θεσμικού αυτού οργάνου να ακυρώσει ή να ανακαλέσει τη συγκεκριμένη πράξη. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, πρέπει πάντως να ληφθεί υπόψη και η ιδιαίτερη χρονική διάσταση της επίμαχης εν προκειμένω πράξεως, δεδομένου ότι το κύρος μέτρου δεσμεύσεως κεφαλαίων δυνάμει του κανονισμού 881/2002 εξαρτάται πάντοτε από την προϋπόθεση, αφενός, ότι εξακολουθούν να συντρέχουν οι νομικές και πραγματικές περιστάσεις που οδήγησαν στη λήψη του και, αφετέρου, ότι είναι αναγκαία η διατήρησή του σε ισχύ προς επίτευξη του επιδιωκόμενου με το εν λόγω μέτρο σκοπού. Επομένως, αντιθέτως προς ό,τι ισχύει για τις πράξεις που παράγουν μόνιμα αποτελέσματα, ένα τέτοιο μέτρο πρέπει να μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αιτήσεως επανεξετάσεως ανά πάσα στιγμή, προκειμένου να ελεγχθεί αν δικαιολογείται η διατήρησή του σε ισχύ, επιβάλλεται δε να αναγνωρίζεται η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής κατά παραλείψεως όταν η Επιτροπή δεν απαντά στη σχετική αίτηση. Το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι, στην προκειμένη περίπτωση, είχαν προκύψει εν τω μεταξύ δύο νέα στοιχεία, ήτοι, πρώτον, η έκδοση της αποφάσεως *Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής*³ και, δεύτερον, το γεγονός ότι η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας είχε καταλήξει ότι ο προσφεύγων δεν πληρούσε τα απαιτούμενα κριτήρια ώστε να διατηρείται το όνομά του στον κατάλογο και είχε ανακοινώσει την πρόθεσή της να κινήσει διαδικασία για τη διαγραφή του. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη όχι μόνον η έκδοση της προαναφερθείσας αποφάσεως *Kadi I* (EU:C:2008:461), αλλά επίσης, και κυρίως, η αναγκαστική αλλαγή στη στάση και στη συμπεριφορά της Επιτροπής κατόπιν της αποφάσεως εκείνης, η οποία συνιστούσε από μόνη της ένα νέο και ουσιώδες πραγματικό στοιχείο. Πράγματι, αμέσως μετά την έκδοση της αποφάσεως *Kadi I* του Δικαστηρίου, η Επιτροπή μετέβαλε ριζικώς την προσέγγισή της και άρχισε να επανεξετάζει, αν όχι με δική της πρωτοβουλία, τουλάχιστον κατόπιν ρητής αιτήσεως των ενδιαφερομένων, όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις στις οποίες είχαν δεσμευθεί κεφάλαια δυνάμει του κανονισμού 881/2002.

² Κανονισμός (ΕΚ) 881/2002 του Συμβουλίου, της 27ης Μαΐου 2002, για την επιβολή συγκεκριμένων περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων που συνδέονται με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν, το δίκτυο της Αλ Κάιντα και τους Ταλιμπάν, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 467/2001 του Συμβουλίου για την απαγόρευση της εξαγωγής ορισμένων αγαθών και υπηρεσιών στο Αφγανιστάν, την ενίσχυση της απαγόρευσης πτήσεων και την παράταση της δέσμευσης κεφαλαίων και άλλων οικονομικών πόρων όσον αφορά τους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν (ΕΕ L 139, σ. 9).

³ Απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, *Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής* (C-402/05 P και C-415/05 P, Συλλογή, στο εξής: απόφαση *Kadi I*, EU:C:2008:461).

Έτσι, η Επιτροπή, έστω και αν θεωρούσε ότι η επιβολή των προβλεπόμενων από τον κανονισμό 881/2002 περιοριστικών μέτρων στον προσφεύγοντα ήταν και παρέμενε δικαιολογημένη επί της ουσίας, όφειλε εν πάση περιπτώσει να θεραπεύσει το ταχύτερο δυνατόν την κατάφωρη παραβίαση των αρχών που διέπουν τη διαδικασία η οποία ακολουθήθηκε για την καταχώριση και τη διατήρηση του ονόματος του προσφεύγοντος στον σχετικό κατάλογο, αφού κατέστη σαφές ότι επρόκειτο για περίπτωση, κατ' ουσίαν, πανομοιότυπη με εκείνη της παραβίασεως των ίδιων ακριβώς αρχών την οποία διαπίστωσαν το μεν Δικαστήριο τόσο με την προαναφερθείσα απόφαση *Kadi I* (EU:C:2008:461) όσο και με την απόφαση *Επιτροπή κ.λπ. κατά Kadi*⁴, το δε Γενικό Δικαστήριο με τις αποφάσεις *Kadi κατά Συμβουλίου και Επιτροπής* και *Kadi κατά Επιτροπής*⁵. Συνεπώς, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή είχε όντως παραλείψει να ενεργήσει και η παράλειψη αυτή διαρκούσε ακόμη κατά την ημερομηνία περατώσεως της προφορικής διαδικασίας, δεδομένου ότι εξακολουθούσαν να μην έχουν αρθεί προσηκόντως οι διαπιστωθείσες παρατυπίες.

Εφαρμοστέοι επί των επιχειρήσεων κανόνες ανταγωνισμού

1. Γενικά ζητήματα

α) Αίτηση παροχής πληροφοριών

Το 2014 το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε επί μιας σειράς προσφυγών που άσκησαν επιχειρήσεις της τσιμεντοβιομηχανίας ζητώντας την ακύρωση των αποφάσεων με τις οποίες η Επιτροπή τις κάλεσε, δυνάμει του άρθρου 18, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003⁶, να παράσχουν πληροφορίες. Οι προσφυγές αυτές έδωσαν στο Γενικό Δικαστήριο την ευκαιρία να διευκρινίσει ορισμένα ζητήματα, ιδίως ως προς, πρώτον, το είδος των ενδείξεων που δικαιολογούν την αίτηση παροχής πληροφοριών, δεύτερον, τον βαθμό στον οποίο το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης καλύπτει τυχόν άρνηση του αποδέκτη της αιτήσεως να απαντήσει και, τρίτον, την απαίτηση να είναι η αίτηση σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας.

— Ενδείξεις αρκετά σοβαρές ώστε να δικαιολογούν την αίτηση

Με την απόφαση της 14ης Μαρτίου 2014, *Cementos Portland Valderrivas κατά Επιτροπής* (T-296/11, Συλλογή, EU:T:2014:121), το Γενικό Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι η Επιτροπή επιτρέπεται να εκδώσει απόφαση περί υποβολής αιτήσεως παροχής πληροφοριών μόνον αν έχει στη διάθεσή της ενδείξεις τόσο σοβαρές ώστε να προκαλούν υπόνοιες για παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού.

Μολονότι δεν μπορεί να απαιτείται από την Επιτροπή, στο στάδιο της προκαταρκτικής εξετάσεως, να αναφέρει τις ενδείξεις που την έχουν οδηγήσει να εξετάσει το ενδεχόμενο παραβάσεως του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, τούτο επ' ουδενί σημαίνει ότι δεν πρέπει η Επιτροπή να έχει στη διάθεσή της στοιχεία τα οποία να συντείνουν στην ύπαρξη παραβάσεως του άρθρου 101 ΣΛΕΕ προτού εκδώσει απόφαση περί υποβολής αιτήσεως παροχής πληροφοριών. Πράγματι, για να πληροί την απαίτηση της προστασίας κάθε φυσικού και νομικού προσώπου από αυθαίρετες ή δυσανάλογες παρεμβάσεις της δημόσιας αρχής στη σφαίρα της ιδιωτικής του δραστηριότητας, η απόφαση περί

⁴ Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, *Επιτροπή κ.λπ. κατά Kadi* (C-584/10 P, C-593/10 P και C-595/10 P, Συλλογή, EU:C:2013:518).

⁵ Αποφάσεις της 21ης Σεπτεμβρίου 2005, *Kadi κατά Συμβουλίου και Επιτροπής* (T-315/01, Συλλογή, EU:T:2005:332) και της 30ής Σεπτεμβρίου 2010, *Kadi κατά Επιτροπής* (T-85/09, Συλλογή, EU:T:2010:418).

⁶ Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης [101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1).

υποβολής αιτήσεως παροχής πληροφοριών πρέπει να αποσκοπεί στη συλλογή των απαιτούμενων στοιχείων προς τεκμηρίωση του υποστατού και της εκτάσεως ορισμένων πραγματικών και νομικών καταστάσεων, σε σχέση με τις οποίες η Επιτροπή διαθέτει ήδη πληροφορίες που συνιστούν ενδείξεις αρκετά σοβαρές ώστε να προκαλούν υπόνοιες για ύπαρξη παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού. Στην προκειμένη περίπτωση, το Γενικό Δικαστήριο, δεδομένης της υποβολής σχετικού αιτήματος ενώπιόν του και εφόσον η προσφεύγουσα είχε επικαλεστεί ορισμένα στοιχεία ικανά να θέσουν υπό αμφισβήτηση ότι οι ενδείξεις τις οποίες διέθετε η Επιτροπή ήταν όντως αρκετά σοβαρές ώστε να δικαιολογούν την έκδοση αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 18, παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2003, έκρινε ότι όφειλε να εξετάσει τις ενδείξεις αυτές και να ελέγξει κατά πόσον ήταν αρκετά σοβαρές. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του ζητήματος αυτού έπρεπε να ληφθεί υπόψη ότι η προσβαλλόμενη απόφαση εντασσόταν στο στάδιο της προκαταρκτικής εξετάσεως, σκοπός του οποίου είναι να παρέχεται στην Επιτροπή η δυνατότητα να συλλέξει όλα τα κρίσιμα στοιχεία για τη διαπίστωση, ή μη, της υπάρξεως παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού και να λάβει μια πρώτη θέση για την κατεύθυνση και τη συνέχιση της διαδικασίας. Ως εκ τούτου, κατά το στάδιο αυτό δεν είναι δυνατό να απαιτείται από την Επιτροπή, πριν από την έκδοση αποφάσεως περί υποβολής αιτήσεως παροχής πληροφοριών, να έχει στην κατοχή της στοιχεία από τα οποία να προκύπτει η ύπαρξη παραβάσεως. Αρκεί, δηλαδή, να είναι οι εν λόγω ενδείξεις ικανές να δημιουργήσουν εύλογη υπόνοια σχετικά με την τέλεση των εικαζόμενων παραβάσεων, για να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει την παροχή συμπληρωματικών πληροφοριών με απόφαση εκδιδόμενη βάσει του άρθρου 18, παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2003. Δεδομένου ότι οι ενδείξεις τις οποίες παρέσχε εν προκειμένω η Επιτροπή πληρούσαν την ως άνω προϋπόθεση, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή.

— Αναλογικός χαρακτήρας της αιτήσεως

Με την απόφαση της 14ης Μαρτίου 2014, *Buzzi Unicem κατά Επιτροπής* (T-297/11, Συλλογή, EU:T:2014:122), το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, για να είναι μια απόφαση περί υποβολής αιτήσεως παροχής πληροφοριών σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, δεν αρκεί απλώς οι ζητούμενες πληροφορίες να συνδέονται με το αντικείμενο της έρευνας. Η υποχρέωση παροχής πληροφοριών η οποία επιβάλλεται σε συγκεκριμένη επιχείρηση πρέπει επίσης να μην αποτελεί για αυτήν δυσανάλογο βάρος σε σχέση με τις ανάγκες της έρευνας. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η απόφαση με την οποία επιβάλλεται στον αποδέκτη της η υποχρέωση να παράσχει εκ νέου πληροφορίες που είχαν ήδη ζητηθεί, με την αιτιολογία ότι ορισμένες από τις πληροφορίες αυτές είναι, κατά την Επιτροπή, εσφαλμένες, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συνιστά δυσανάλογο βάρος σε σχέση με τις ανάγκες της έρευνας και, ως εκ τούτου, δεν θα ήταν σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας. Ομοίως, το γεγονός ότι η Επιτροπή αναζητεί τρόπο να επεξεργαστεί όσο πιο εύκολα γίνεται τις απαντήσεις των επιχειρήσεων δεν είναι δυνατό να δικαιολογήσει την επιβολή στις οικείες επιχειρήσεις της υποχρέωσης να υποβάλουν σε νέα μορφή πληροφορίες τις οποίες το θεσμικό όργανο έχει ήδη στην κατοχή του. Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε μάλιστα ότι ο όγκος των πληροφοριών που ζητήθηκαν συνεπαγόταν σημαντικό φόρτο εργασίας και ότι η Επιτροπή έθεσε πολύ υψηλές απαιτήσεις ως προς τον συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο έπρεπε να παρουσιαστούν οι πληροφορίες στις απαντήσεις των επιχειρήσεων, πλην όμως κατέληξε ότι ο φόρτος αυτός δεν ήταν δυσανάλογος σε σχέση με τις ανάγκες της έρευνας και με την έκταση των επίδικων παραβάσεων.

Το ζήτημα αν συγκεκριμένη αίτηση παροχής πληροφοριών ήταν σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας ανέκυψε και στο πλαίσιο της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 14ης Μαρτίου 2014, *Schwenk Zement κατά Επιτροπής* (T-306/11, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, EU:T:2014:123). Στην υπόθεση αυτή, το Γενικό Δικαστήριο κλήθηκε, ειδικότερα, να αποφανθεί αν ήταν δυσανάλογη η υποχρέωση που επιβλήθηκε σε επιχείρηση να απαντήσει σε μια σειρά ερωτήσεων εντός προθεσμίας δύο εβδομάδων.

Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του ζητήματος αυτού, έπρεπε να λάβει υπόψη ότι υπήρχε για την προσφεύγουσα, ως αποδέκτρια αποφάσεως με την οποία ζητήθηκαν πληροφορίες δυνάμει του άρθρου 18, παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2003, το ενδεχόμενο να της επιβληθεί όχι μόνο πρόστιμο ή χρηματική ποινή αν δεν παρείχε πληροφορίες ή αν τις παρείχε εκπροθέσμως ή αν αυτές ήταν ελλιπείς, αλλά και πρόστιμο σε περίπτωση που η Επιτροπή έκρινε κάποια από τις πληροφορίες ανακριβή ή παραπλανητική. Έτσι, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι έχει ιδιαίτερη σημασία να εξετάζεται κατά πόσον η προθεσμία που τάσσεται με απόφαση περί υποβολής αιτήσεως παροχής πληροφοριών είναι επαρκής, δεδομένου ότι πρέπει να πρόκειται για τέτοια προθεσμία ώστε ο αποδέκτης να μπορεί όχι απλώς να δώσει στην πράξη μια απάντηση, αλλά και να βεβαιωθεί ότι οι πληροφορίες τις οποίες θα παράσχει θα είναι πλήρεις, ακριβείς και μη παραπλανητικές.

β) Καταγγελία — Δεσμεύσεις

Με την απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2014, *CEEES και Asociación de Gestores de Estaciones de Servicio κατά Επιτροπής* (T-342/11, Συλλογή, EU:T:2014:60), το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε επί καταγγελίας την οποία υπέβαλαν δύο ενώσεις επιχειρήσεων σχετικά με αθέτηση εκ μέρους μιας πετρελαϊκής εταιρίας των δεσμεύσεων που είχε αναλάβει έναντι της Επιτροπής στο πλαίσιο διαδικασίας εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού. Οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι, εφόσον η εταιρία δεν τήρησε τις δεσμεύσεις της, η Επιτροπή όφειλε να κινήσει εκ νέου τη διαδικασία κατά αυτής και να της επιβάλει πρόστιμο ή χρηματική ποινή.

Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε το ως άνω επιχείρημα. Τόνισε ότι, όταν επιχείρηση δεν τηρεί απόφαση περί δεσμεύσεων κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1/2003, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να κινήσει εκ νέου τη διαδικασία κατά της επιχείρησης αυτής, αλλά έχει εξουσία εκτιμήσεως ως προς το ζήτημα. Έχει επίσης εξουσία εκτιμήσεως και όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο γ', και του άρθρου 24, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1/2003, βάσει των οποίων μπορεί να επιβάλλει πρόστιμα και χρηματικές ποινές σε επιχειρήσεις όταν δεν τηρούν δέσμευση που κατέστη υποχρεωτική κατ' εφαρμογήν του άρθρου 9 του ίδιου κανονισμού.

Επιπλέον, κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή, εφόσον οφείλει να εκτιμήσει κατά πόσον είναι προς το συμφέρον της Ένωσης να συνεχίσει την έρευνα καταγγελίας με γνώμονα τα κρίσιμα για την υπόθεση νομικά και πραγματικά στοιχεία, πρέπει να λάβει υπόψη ότι η κατάσταση ενδέχεται να διαφέρει αναλόγως αν η εν λόγω καταγγελία αφορά μη τήρηση αποφάσεως περί δεσμεύσεων ή τυχόν παράβαση των άρθρων 101 ΣΛΕΕ ή 102 ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι η αθέτηση των δεσμεύσεων μπορεί γενικώς να αποδειχθεί ευκολότερα απ' ό,τι η παράβαση των άρθρων 101 ΣΛΕΕ ή 102 ΣΛΕΕ, είναι, κατ' αρχήν, πιο περιορισμένη και η έκταση των μέτρων έρευνας που απαιτούνται προκειμένου να διαπιστωθεί ότι όντως δεν τηρήθηκαν οι δεσμεύσεις. Εντούτοις, τούτο δεν σημαίνει ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, η Επιτροπή πρέπει συστηματικώς να κινεί εκ νέου τη διαδικασία και να επιβάλλει πρόστιμο ή χρηματική ποινή. Πράγματι, η προσέγγιση αυτή θα είχε ως συνέπεια να μετατραπούν οι αρμοδιότητες τις οποίες διαθέτει δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 2, του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο γ', και του άρθρου 24, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1/2003 σε δέσμιες αρμοδιότητες, όπερ δεν συνάδει με το γράμμα των διατάξεων αυτών. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η Επιτροπή μπορεί να λαμβάνει υπόψη τα μέτρα που έλαβε εθνική αρχή ανταγωνισμού κατά επιχειρήσεως, όταν εκτιμά κατά πόσον είναι προς το συμφέρον της Ένωσης να κινήσει εκ νέου τη διαδικασία κατά της επιχείρησης αυτής λόγω αθετήσεως των δεσμεύσεών της, για να της επιβάλει πρόστιμο ή χρηματική ποινή. Κατόπιν των ανωτέρω, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως αποφασίζοντας να μην κινήσει εκ νέου τη διαδικασία και να μην επιβάλει ποινή ούτε πρόστιμο στην επιχείρηση την οποία αφορούσε η καταγγελία.

2. Νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ

α) Εδαφική αρμοδιότητα της Επιτροπής

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2014, *InnoLux κατά Επιτροπής* (Τ-91/11, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως, ΕΥ:Τ:2014:92), το Γενικό Δικαστήριο επιλήφθηκε προσφυγής ακυρώσεως κατά αποφάσεως της Επιτροπής σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ)⁷. Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή είχε επιβάλει κυρώσεις στην προσφεύγουσα λόγω της συμμετοχής της σε σύμπραξη (καρτέλ) στην παγκόσμια αγορά οθονών υγρών κρυστάλλων (στο εξής: LCD). Η προσφεύγουσα υποστήριξε, ειδικότερα, ότι η Επιτροπή χρησιμοποίησε τη νομικώς εσφαλμένη έννοια των «απευθείας πωλήσεων εντός του ΕΟΧ μέσω μεταποιημένων προϊόντων» όταν υπολόγισε την αξία των σχετικών πωλήσεων προκειμένου να καθορίσει το ύψος του προστίμου. Κατά την άποψη της προσφεύγουσας, η Επιτροπή, στηριζόμενη στην έννοια αυτή, μετέθεσε τεχνηέντως τον τόπο στον οποίο έγιναν οι επίδικες πωλήσεις και υπερέβη έτσι τα όρια της εδαφικής της αρμοδιότητας.

Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι η παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ εμπεριέχει δύο στοιχεία συμπεριφοράς, ήτοι τη δημιουργία της συμπράξεως και την εφαρμογή της⁸. Εφόσον πληρούνται η δεύτερη από τις προϋποθέσεις αυτές, η αρμοδιότητα της Επιτροπής να εφαρμόζει τους κανόνες ανταγωνισμού της Ένωσης σε τέτοιες συμπεριφορές καλύπτεται από την αρχή της εδαφικότητας, η οποία είναι καθολικώς αποδεκτή στο δημόσιο διεθνές δίκαιο.

Όταν μια παγκόσμιας κλίμακας σύμπραξη έχει σκοπό αντίθετο προς τον ανταγωνισμό, η εφαρμογή της συμπράξεως αυτής στην εσωτερική αγορά αρχίζει από τη στιγμή που τα προϊόντα της συμπράξεως διατίθενται στο εμπόριο εντός της εν λόγω αγοράς. Συγκεκριμένα, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η εφαρμογή μιας συμπράξεως δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι αυτή έχει πραγματικές συνέπειες, δεδομένου ότι το ζήτημα αν η σύμπραξη είχε απτά αποτελέσματα επί των τιμών των συμμετεχόντων έχει σημασία μόνο στο πλαίσιο του καθορισμού της βαρύτητας της συμπράξεως με σκοπό τον υπολογισμό του προστίμου, εφόσον βεβαίως η Επιτροπή αποφασίσει ότι θα στηριχθεί στο συγκεκριμένο κριτήριο. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της εφαρμογής συναρτάται κατ' ουσίαν με το περιεχόμενο που έχει κατά το δίκαιο του ανταγωνισμού η έννοια της επιχειρήσεως, στην οποία πρέπει να αποδίδεται αποφασιστική σημασία για τον καθορισμό των ορίων της εδαφικής αρμοδιότητας της Επιτροπής στο πλαίσιο της εφαρμογής του εν λόγω δικαίου. Έτσι, ακόμη και αν η επιχείρηση στην οποία ανήκει η προσφεύγουσα συμμετείχε σε σύμπραξη που συμφωνήθηκε εκτός του ΕΟΧ, η Επιτροπή πρέπει να είναι σε θέση να κινήσει διαδικασία σε σχέση με τον αντίκτυπο τον οποίο έχει η συμπεριφορά της επιχείρησης αυτής επί του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά και να της επιβάλει πρόστιμο ανάλογο με το πόσο επιζήμια είναι για τον ανταγωνισμό στην ίδια πάντοτε αγορά. Το Γενικό Δικαστήριο συνήγαγε εκ των ανωτέρω το συμπέρασμα ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή, συνυπολογίζοντας τις «απευθείας πωλήσεις εντός του ΕΟΧ μέσω μεταποιημένων προϊόντων», δεν παρεξέτεινε παρανόμως την εδαφική της αρμοδιότητα όσον αφορά τη δίωξη παραβάσεων των περί ανταγωνισμού κανόνων των Συνθηκών.

⁷ Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3).

⁸ Για την εδαφική αρμοδιότητα της Επιτροπής, βλ. επίσης κατωτέρω τη σύνοψη της αποφάσεως της 12ης Ιουνίου 2014, *Intel κατά Επιτροπής* (Τ-286/09, Συλλογή (Αποσπάσματα), εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως, ΕΥ:Τ:2014:547] υπό τον τίτλο «3. Νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα του άρθρου 102 ΣΛΕΕ».

β) Υπολογισμός του προστίμου

— Αξία των πωλήσεων – Συστατικά στοιχεία και τελικά προϊόντα

Στην προαναφερθείσα υπόθεση *InnoLux κατά Επιτροπής*, το Γενικό Δικαστήριο κλήθηκε επίσης να καθορίσει ποια ήταν η αξία των πωλήσεων που επηρεάστηκαν από τη σύμπραξη, αφού η Επιτροπή χρησιμοποίησε την αξία αυτή ως σημείο αναφοράς για να υπολογίσει το βασικό ποσό του επιβλητέου προστίμου. Η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε, συναφώς, ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη πωλήσεις τελικών προϊόντων όπου είχαν ενσωματωθεί οι LCD του καρτέλ, για τα οποία όμως ουδεμία παράβαση είχε διαπιστωθεί με την προσβαλλόμενη απόφαση, οπότε δεν είχαν ούτε άμεση ούτε έμμεση σχέση με την παράβαση που διαπιστώθηκε με τη συγκεκριμένη απόφαση.

Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι, αν η Επιτροπή δεν είχε ακολουθήσει τη μέθοδο αυτή, δεν θα μπορούσε να λάβει υπόψη, κατά τον υπολογισμό του προστίμου, ένα σημαντικό μέρος των πωλήσεων LCD του καρτέλ οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις που μετείχαν στη σύμπραξη, μολονότι οι πωλήσεις αυτές παρεμπόδισαν την απρόσκοπτη λειτουργία του ανταγωνισμού εντός του ΕΟΧ. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη την έκταση της παραβάσεως στην οικεία αγορά και, προς τούτο, μπορούσε να στηριχθεί στον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησε η προσφεύγουσα, όσον αφορά τις LCD του καρτέλ, ως αντικειμενικό στοιχείο ενδεικτικό του βαθμού στον οποίο η συμμετοχή της στη σύμπραξη υπήρξε επιζήμια για την απρόσκοπτη λειτουργία του ανταγωνισμού, υπό την προϋπόθεση ότι ο εν λόγω κύκλος εργασιών ήταν το αποτέλεσμα πωλήσεων που συνδέονταν με τον ΕΟΧ, όπως εν προκειμένω. Επιπλέον, ήταν έωλο το επιχείρημα ότι η Επιτροπή χρησιμοποίησε την έρευνα που διεξήγαγε για τις LCD του καρτέλ προκειμένου να διαπιστώσει παράβαση ως προς τα τελικά προϊόντα στα οποία είχαν ενσωματωθεί αυτές οι LCD. Πράγματι, η Επιτροπή επ' ουδενί εξομοίωσε τις LCD του καρτέλ με τα τελικά προϊόντα των οποίων αυτές οι LCD αποτελούσαν συστατικό στοιχείο, αλλά περιορίστηκε απλώς να κρίνει, για τον σκοπό και μόνον του υπολογισμού του προστίμου, ότι, όσον αφορά τις κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις όπως η προσφεύγουσα, ο τόπος πωλήσεως των τελικών προϊόντων συνέπιπτε με τον τόπο πωλήσεως του επίμαχου για τη σύμπραξη συστατικού στοιχείου προς κάποιο τρίτο πρόσωπο, το οποίο δεν ανήκε, επομένως, στην ίδια επιχείρηση με εκείνη που παρήγαγε το εν λόγω συστατικό στοιχείο.

— Τρόπος υπολογισμού και κατευθυντήριες γραμμές

Με την απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2014, *AC-Treuhand κατά Επιτροπής* (T-27/10, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως, EU:T:2014:59), το Γενικό Δικαστήριο οριοθέτησε την εξουσία εκτιμήσεως την οποία διαθέτει η Επιτροπή κατά την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων⁹. Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι η Επιτροπή παρέβη τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων, καθόσον, αφενός, τα πρόστιμα τα οποία της επιβλήθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν θα έπρεπε να έχουν καθοριστεί κατ' αποκοπήν, αλλά βάσει των αμοιβών που έλαβε για την παροχή των σχετικών με τις παραβάσεις υπηρεσιών, και, αφετέρου, η Επιτροπή όφειλε να συνεκτιμήσει τις δυνατότητες της προσφεύγουσας όσον αφορά την καταβολή τους.

Το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων, καίτοι δεν είναι δυνατόν να χαρακτηριστούν ως κανόνας δικαίου τον οποίο η Διοίκηση υποχρεούται να τηρεί σε κάθε περίπτωση, θέτουν πάντως έναν ενδεικτικό κανόνα

⁹ Κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 (ΕΕ 2006, C 210, σ. 2).

συμπεριφοράς από τον οποίο η Διοίκηση επιτρέπεται να αποκλίνει σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση μόνον αν αιτιολογήσει την απόφασή της. Ο αυτοπεριορισμός της εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής ο οποίος απορρέει από την έκδοση των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων δεν είναι, εντούτοις, ασυμβίβαστος προς τη διατήρηση σημαντικού περιθωρίου εκτιμήσεως για την Επιτροπή. Πράγματι, από το σημείο 37 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων συνάγεται ότι οι ιδιαιτερότητες μίας συγκεκριμένης υποθέσεως ή η απαίτηση διασφάλισης του αποτρεπτικού χαρακτήρα του προστίμου μπορούν να δικαιολογήσουν απόκλιση από τη γενική μέθοδο υπολογισμού των προστίμων η οποία προβλέπεται στις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές. Το Γενικό Δικαστήριο τόνισε, εν προκειμένω, ότι η προσφεύγουσα δεν ασκούσε δραστηριότητες στις αγορές τις οποίες αφορούσαν οι παραβάσεις, οπότε η αξία των υπηρεσιών που παρέχονταν από αυτήν και συνδέονταν άμεσα ή έμμεσα με την παράβαση ήταν μηδενική ή μη αντιπροσωπευτική του αντίκτυπου τον οποίο είχε, στις επίμαχες αγορές, η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις εν λόγω παραβάσεις. Επομένως, ήταν αδύνατο να λάβει υπόψη η Επιτροπή την αξία των πωλήσεων της προσφεύγουσας στις επίμαχες αγορές, ούτε και μπορούσε να βασιστεί στο ποσό των αμοιβών που έλαβε η προσφεύγουσα, εφόσον επ' ουδενί αντιπροσώπευαν την εν λόγω αξία. Εξαιτίας των ιδιαίτερων αυτών περιστάσεων, επιτρεπόταν, και μάλιστα επιβαλλόταν, να αποκλίνει η Επιτροπή, στηριζόμενη στο σημείο 37 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων, από τη μέθοδο που εκτίθεται στις συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές. Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε ότι, εν προκειμένω, ορθώς η Επιτροπή απέκλινε από τη μέθοδο που εκτίθεται στις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων, καθορίζοντας το ποσό των προστίμων κατ' αποκοπή και, σε τελική ανάλυση, εντός των ανωτάτων ορίων του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003.

— Αξία των πωλήσεων – Αμέλεια – Πλήρης δικαιοδοσία

Στην προαναφερθείσα υπόθεση *InnoLux κατά Επιτροπής* (EU:T:2014:92), το Γενικό Δικαστήριο κλήθηκε να αποσαφηνίσει το περιεχόμενο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας σε περίπτωση που η επιχείρηση την οποία αφορά η διαδικασία εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού δεν συνεργαστεί.

Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι η επιχείρηση προς την οποία η Επιτροπή απευθύνει αίτηση παροχής πληροφοριών κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 18 του κανονισμού 1/2003 υπέχει υποχρέωση ενεργούς συνεργασίας, το δε άρθρο 23, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού προβλέπει ότι αυτή μπορεί να καταδικαστεί στην καταβολή ειδικού προστίμου, το οποίο μπορεί να αντιστοιχεί μέχρι και στο 1 % του συνολικού κύκλου εργασιών της, αν παράσχει, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, πληροφορία ανακριβή ή παραπλανητική. Επομένως, κατά την άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας του, το Γενικό Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να λάβει υπόψη τυχόν παράλειψη της επιχειρήσεως να συνεργαστεί, και μπορεί, ως εκ τούτου, να προσανέξει ανάλογα το πρόστιμο που της έχει επιβληθεί λόγω παραβάσεως των άρθρων 101 ΣΛΕΕ ή 102 ΣΛΕΕ, εφόσον η επιχείρηση αυτή δεν έχει ήδη καταδικαστεί για την ίδια συμπεριφορά στην καταβολή ειδικού προστίμου βάσει των διατάξεων του άρθρου 23, παράγραφος 1, του κανονισμού 1/2003. Εν προκειμένω πάντως, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το γεγονός ότι η προσφεύγουσα είχε υποπέσει σε κάποια σφάλματα κατά την υποβολή στην Επιτροπή των αναγκαίων στοιχείων για τον υπολογισμό της αξίας των κρίσιμων πωλήσεων, στο μέτρο που συμπεριέλαβε σε αυτές και πωλήσεις οι οποίες αφορούσαν άλλα προϊόντα εκτός εκείνων του καρτέλ, δεν αρκούσε για να γίνει δεκτό ότι η προσφεύγουσα παρέβη την υποχρέωσή της συνεργασίας σε τέτοιον βαθμό που να πρέπει να συνεκτιμηθεί κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου. Εφαρμόζοντας την ίδια μέθοδο που ακολούθησε η Επιτροπή στην προσβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το πρόστιμο έπρεπε να μειωθεί στο ποσό των 288 εκατομμυρίων ευρώ.

— Επιβαρυντικές περιστάσεις – Υποτροπή

Στην απόφαση της 27ης Μαρτίου 2014, *Saint-Gobain Glass France κ.λπ. κατά Επιτροπής* (T-56/09 και T-73/09, Συλλογή, EU:T:2014:160), σχετικά με σύμπραξη στην αγορά των υαλοπινάκων αυτοκινήτων, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε ποιες συνέπειες έχει ενδεχόμενη υποτροπή ως προς το ποσό του προστίμου που επιβάλλει η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή είχε ήδη εκδώσει, το 1984 και το 1988, αποφάσεις που αφορούσαν παρόμοιες παραβάσεις και ενέπλεκαν μία από τις επιχειρήσεις στις οποίες επιβλήθηκαν κυρώσεις εν προκειμένω. Οι προσφεύγουσες αμφισβήτησαν ότι μπορούσε να στοιχειοθετηθεί υποτροπή στην περίπτωση τους.

Κατά το Γενικό Δικαστήριο, είναι απαράδεκτο, στο πλαίσιο της διαπιστώσεως της επιβαρυντικής περιστάσεως της υποτροπής, τυχόν συμπέρασμα της Επιτροπής ότι πρέπει να καταλογιστεί σε συγκεκριμένη επιχείρηση ευθύνη για προγενέστερη παράβαση, τη στιγμή που η Επιτροπή ούτε της είχε επιβάλει με απόφασή της κυρώσεις σε σχέση με εκείνη την παράβαση ούτε της είχε αποστείλει ανακοίνωση αιτιάσεων ως προς την ίδια πάντοτε παράβαση, οπότε δεν κατέστη δυνατό στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση, κατά τη διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως περί διαπιστώσεως της προγενέστερης παραβάσεως, να προβάλει τα επιχειρήματά της προκειμένου να αμφισβητήσει ότι αποτελούσε ενιαία οικονομική μονάδα με τη μία ή την άλλη από τις εταιρίες οι οποίες υπήρξαν αποδέκτριες της προηγούμενης αποφάσεως. Για τον λόγο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, εν προκειμένω, η απόφαση του 1988 δεν επιτρεπόταν να ληφθεί υπόψη από την Επιτροπή προκειμένου να στοιχειοθετηθεί υποτροπή. Αντίθετως, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε σφάλμα, στηριζόμενη, για τον ίδιο σκοπό, στην απόφαση του 1984. Ειδικότερα, κατά το Γενικό Δικαστήριο, η παρέλευση χρονικού διαστήματος δεκατριών ετών και οκτώ μηνών περίπου μεταξύ του χρόνου εκδόσεως της αποφάσεως εκείνης και του χρόνου ενάρξεως της παραβάσεως για την οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν εμπόδιζε την Επιτροπή να διαπιστώσει, χωρίς να συντρέχει παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, ότι η अपαρτιζόμενη από τις προσφεύγουσες επιχείρηση είχε την τάση να παραβαίνει τους κανόνες του ανταγωνισμού.

Εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, λαμβανομένου υπόψη ότι μόνον η τελευταία αυτή απόφαση μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως σημείο αναφοράς προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η υποτροπή και ότι η συγκεκριμένη απόφαση ήταν η περισσότερο χρονικά απομακρυσμένη από την έναρξη της παραβάσεως όπως προσδιορίστηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση, η παραβατική συμπεριφορά των προσφευγουσών εμφάνιζε μικρότερη επαναληπτικότητα και, συνεπώς, ήταν λιγότερο σοβαρή απ' όσο την είχε χαρακτηρίσει η Επιτροπή. Κατόπιν τούτου, το Γενικό Δικαστήριο όρισε το ποσοστό προσαυξήσεως λόγω υποτροπής στο 30 % και μείωσε κατ' αναλογίαν το πρόστιμο που επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες.

3. Νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα του άρθρου 102 ΣΛΕΕ

Η δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου στον συγκεκριμένο τομέα κατά το υπό εξέταση έτος σηματοδεύτηκε από την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 12ης Ιουνίου 2014, *Intel κατά Επιτροπής* [T-286/09, Συλλογή (Αποσπάσματα), εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως, EU:T:2014:547]. Το Γενικό Δικαστήριο επιλήφθηκε προσφυγής κατά της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή επέβαλε στην αμερικανική εταιρία κατασκευής μικροεπεξεργαστών Intel Corp. πρόστιμο-ρεκόρ ύψους 1,06 δισεκατομμυρίων ευρώ για κατάχρηση, κατά παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης, της δεσπόζουσας θέσεώς της στην παγκόσμια αγορά μικροεπεξεργαστών μεταξύ 2002 και 2007, μέσω της εφαρμογής μιας στρατηγικής για τον αποκλεισμό του μόνου σοβαρού ανταγωνιστή της από την αγορά. Η υπόθεση αυτή έδωσε στο Γενικό Δικαστήριο την ευκαιρία να παράσχει σημαντικές διευκρινίσεις όσον αφορά την εδαφική

αρμοδιότητα της Επιτροπής¹⁰, τον τρόπο αποδείξεως παραβάσεως, τις καλούμενες εκπώσεις «λόγω αποκλειστικότητας», τις πρακτικές τις οποίες χαρακτήρισε «απροκάλυπτους περιορισμούς» και τον υπολογισμό του επιβλητέου προστίμου.

Το Γενικό Δικαστήριο επιβεβαίωσε, κατ' αρχάς, ότι, για να θεμελιωθεί η αρμοδιότητα της Επιτροπής βάσει του δημοσίου διεθνούς δικαίου, αρκεί να διαπιστωθεί είτε ότι πρόκειται για καταχρηστικές πρακτικές με ιδιάζουσες (ήτοι, άμεσες, ουσιώδεις και προβλέψιμες) συνέπειες είτε ότι οι πρακτικές αυτές τέθηκαν σε εφαρμογή τους εντός του ΕΟΧ. Συνεπώς, τα ως άνω κριτήρια είναι διαζευκτικά, και όχι σωρευτικά. Έτσι, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι υπήρξαν στην πράξη συγκεκριμένες συνέπειες. Επιπλέον, κατά το Γενικό Δικαστήριο, στο πλαίσιο της εξετάσεως του ζητήματος αν οι συνέπειες των καταχρηστικών πρακτικών εντός της Ένωσης μπορούν να χαρακτηριστούν ουσιώδεις, δεν είναι απαραίτητο να απομονώνονται οι επιμέρους συμπεριφορές που αποτελούν μέρος μίας ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως. Αρκεί η ενιαία παράβαση, εξεταζόμενη συνολικά, να ενδέχεται να έχει ουσιώδεις συνέπειες.

Στη συνέχεια, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι δεν υφίσταται γενικός κανόνας σύμφωνα με τον οποίο η δήλωση τρίτης επιχειρήσεως ότι μια επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση ακολουθεί συγκεκριμένη συμπεριφορά ουδέποτε αρκεί, αυτή και μόνο, για να αποδειχθούν τα πραγματικά περιστατικά που στοιχειοθετούν παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη, όπου δεν προκύπτει συμφέρον της τρίτης επιχειρήσεως να κατηγορήσει αδικώς την επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση, η δήλωση της τρίτης επιχειρήσεως μπορεί κατ' αρχήν να αρκεί, αυτή καθ' εαυτήν, για να καταδείξει την ύπαρξη παραβάσεως.

Εξάλλου, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των εκπώσεων τις οποίες χορηγεί επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση ως καταχρηστικών, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι οι εκπώσεις διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: σε εκπώσεις λόγω ποσότητας, σε εκπώσεις λόγω αποκλειστικότητας και σε εκπώσεις με ενδεχόμενο αποτέλεσμα τη δημιουργία πιστών πελατειακών σχέσεων. Οι εκπώσεις λόγω αποκλειστικότητας, για τις οποίες τίθεται ως προϋπόθεση να καλύπτει ο πελάτης το σύνολο ή το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών του από την επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση, είναι, όταν χορηγούνται από μια τέτοια επιχείρηση, ασύμβατες προς τον σκοπό της διατηρήσεως ανόθευτου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά. Η ικανότητα των εκπώσεων λόγω αποκλειστικότητας να πλήξουν τον ανταγωνισμό έγκειται στο ότι συνιστούν για τον πελάτη κίνητρο αποκλειστικού εφοδιασμού. Μάλιστα, γίνεται δεκτό ότι υπάρχει τέτοιο κίνητρο ανεξαρτήτως αν, στην πράξη, η έκπτωση μειώνεται ή καταργείται σε περίπτωση μη τηρήσεως του όρου της αποκλειστικότητας. Πράγματι, οι εκπώσεις λόγω αποκλειστικότητας δεν στηρίζονται —πλην εξαιρέσεων— σε οικονομική παροχή που να δικαιολογεί τη χορήγηση τέτοιου πλεονεκτήματος, αλλά αποσκοπούν στην εξάλειψη ή στον περιορισμό της δυνατότητας του αγοραστή να επιλέγει ελεύθερα τις πηγές εφοδιασμού του και στην παρεμπόδιση της εισόδου άλλων παραγωγών στην αγορά. Οι εκπώσεις της κατηγορίας αυτής στοιχειοθετούν κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως αν η χορήγησή τους δεν είναι αντικειμενικά δικαιολογημένη. Οι εκπώσεις λόγω αποκλειστικότητας τις οποίες χορηγεί επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση είναι εκ φύσεως ικανές να περιορίσουν τον ανταγωνισμό και να αποκλείσουν τους ανταγωνιστές από την αγορά. Συνεπώς, κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη στην εν λόγω υπόθεση να εξετάσει τις συγκεκριμένες περιστάσεις προκειμένου να αποδείξει ότι οι εκπώσεις είχαν ως πραγματικό ή δυνητικό αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών από την αγορά. Το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε συναφώς ότι η χορήγηση εκπώσεως λόγω αποκλειστικότητας από

¹⁰ Για την εδαφική αρμοδιότητα της Επιτροπής, βλ. επίσης ανωτέρω τη σύνοψη της προαναφερθείσας αποφάσεως *InnoLux κατά Επιτροπής* (T-91/11, EU:T:2014:92), υπό τον τίτλο «2. Νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ».

έναν αναγκαίο εμπορικό εταίρο, όπως ο προμηθευτής που κατέχει δεσπόζουσα θέση, περιορίζει εγγενώς τη δυνατότητα ενός ανταγωνιστή να υποβάλει προσφορά με ελκυστική τιμή και, συνεπώς, να έχει πρόσβαση στην αγορά. Στο πλαίσιο αυτό, οι εκπτώσεις λόγω αποκλειστικότητας τις οποίες χορηγεί επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση, ακόμη και αν αφορούν περιορισμένο τμήμα της αγοράς, ενδέχεται να είναι παράνομες. Επομένως, η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη χορήγηση εκπτώσεων λόγω αποκλειστικότητας σε ορισμένους πελάτες επικαλούμενη ότι οι ανταγωνιστές διατηρούν την ευχέρεια να εφοδιάζουν άλλους πελάτες. Ομοίως, η επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη χορήγηση εκπτώσεων σε έναν πελάτη υπό τον όρο του σχεδόν αποκλειστικού του εφοδιασμού σε συγκεκριμένο τομέα της αγοράς επικαλούμενη ότι ο εν λόγω πελάτης διατηρεί την ευχέρεια να καλύπτει από ανταγωνιστές τις ανάγκες του σε άλλους τομείς. Εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν είναι απαραίτητο να εφαρμοστεί το «as efficient competitor test» προκειμένου να ελεγχθεί αν η Επιτροπή εξέτασε ορθώς το ζήτημα κατά πόσον οι επίμαχες εκπτώσεις ήταν ικανές να αποκλείσουν από την αγορά έναν ανταγωνιστή εξίσου αποτελεσματικό με την προσφεύγουσα.

Το Γενικό Δικαστήριο κατέστησε, επιπλέον, σαφές ότι οι πρακτικές οι οποίες χαρακτηρίστηκαν «απροκάλυπτοι περιορισμοί» και συνίστανται στην υπό όρους πληρωμή των πελατών της κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεως προκειμένου να καθυστερούν, να ακυρώνουν ή να περιορίζουν κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο τη διάθεση στην αγορά προϊόντος ανταγωνιστή μπορούν να δυσχεράνουν την πρόσβαση του ανταγωνιστή στην αγορά και να πλήξουν τη διάρθρωση του ανταγωνισμού. Η εφαρμογή οποιασδήποτε από τις πρακτικές αυτές συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως κατά την έννοια του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Πράγματι, κατά το Γενικό Δικαστήριο, αποκλεισμός από την αγορά προκαλείται όχι μόνον όταν η πρόσβαση στην αγορά καθίσταται αδύνατη, αλλά και όταν αυτή καθίσταται δυσχερέστερη. Το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε επίσης ότι, στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, η απόδειξη του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό σκοπού ενδέχεται να συμπίπτει με την απόδειξη του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματος. Αν αποδειχθεί ότι ο σκοπός ο οποίος επιδιώκεται με τη συμπεριφορά της κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεως είναι να περιοριστεί ο ανταγωνισμός, η ίδια αυτή συμπεριφορά μπορεί επίσης να επιφέρει τέτοιο αποτέλεσμα. Μια επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση επιδιώκει σκοπό αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού όταν εμποδίζει στοχευμένα τη διάθεση στην αγορά προϊόντων τα οποία είναι εξοπλισμένα με προϊόν συγκεκριμένου ανταγωνιστή της, διότι αποκλείεται εκ των πραγμάτων να έχει άλλο συμφέρον από το να βλάψει τον εν λόγω ανταγωνιστή. Κάθε επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση υπέχει ιδιαίτερη ευθύνη να μη θίγει, με συμπεριφορά ξένη προς τον θεμιτό ανταγωνισμό, τον πραγματικό και ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς. Εν προκειμένω, η πληρωμή πελατών ως αντάλλαγμα για τον εκ μέρους τους περιορισμό της διαθέσεως στην αγορά προϊόντων τα οποία είναι εξοπλισμένα με προϊόν συγκεκριμένου ανταγωνιστή είναι πρόδηλο ότι δεν συνιστά ανταγωνισμό με βάση τα προτερήματα.

Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, κατά τον καθορισμό του ποσοστού επί της αξίας των πωλήσεων σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως σύμφωνα με την παράγραφο 22 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λάβει υπόψη ως ελαφρυντική περίπτωση την απουσία συγκεκριμένου αντίκτυπου αν το εν λόγω ποσοστό δικαιολογείται από άλλα στοιχεία ικανά να επηρεάσουν την αξιολόγηση της σοβαρότητας της παραβάσεως. Αντιθέτως, εφόσον η Επιτροπή κρίνει σκόπιμο να συνεκτιμήσει τον συγκεκριμένο αντίκτυπο της παραβάσεως στην αγορά προκειμένου να αυξήσει το ποσοστό αυτό, οφείλει να προσκομίσει συγκεκριμένες, αξιόπιστες και επαρκείς ενδείξεις βάσει των οποίων να μπορεί να εκτιμηθεί η επίδραση που πραγματικά είχε η παράβαση ως προς τον ανταγωνισμό στη σχετική αγορά. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή στο σύνολό της και επιβεβαίωσε την απόφαση της Επιτροπής και το πρόστιμο στην Intel, το υψηλότερο που έχει επιβληθεί στα χρονικά σε μία μόνον επιχείρηση στο πλαίσιο διαδικασίας διαπιστώσεως παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού.

4. Νομολογιακές εξελίξεις στον τομέα των συγκεντρώσεων

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2014, *Éditions Odile Jacob κατά Επιτροπής* (T-471/11, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, EU:T:2014:739), το Γενικό Δικαστήριο επιλήφθηκε προσφυγής κατά της αποφάσεως της Επιτροπής να εγκρίνει εκ νέου και αναδρομικά την εταιρία Wendel Investissement SA ως αγοράστρια των στοιχείων ενεργητικού που μεταβιβάστηκαν στο πλαίσιο των δεσμεύσεων τις οποίες η Επιτροπή είχε θέσει, με προηγούμενη απόφασή της, ως όρο για να επιτρέψει την πράξη συγκεντρώσεως Lagardère/Natexis/VUP.

Αφού επισήμανε ότι δεν θα προσέκρουε στις αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου τυχόν απόφαση της Επιτροπής να ανακαλέσει, εφόσον το έκρινε σκόπιμο, την επίμαχη απόφαση περί εγκρίσεως της συγκεντρώσεως υπό όρους, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, μολονότι κατά κανόνα η δεύτερη από τις προαναφερθείσες αρχές δεν επιτρέπει να προσδίδεται αναδρομική ισχύς σε νέα πράξη, μπορεί, κατ' εξαίρεση, να ισχύει το αντίθετο εφόσον το επιβάλλει ο επιδιωκόμενος σκοπός. Εν προκειμένω, η έκδοση νέας αποφάσεως περί εγκρίσεως με αναδρομική ισχύ εξυπηρετούσε πλείονες σκοπούς δημοσίου συμφέροντος. Συγκεκριμένα, η νέα απόφαση είχε ως σκοπό να θεραπεύσει την έλλειψη νομιμότητας την οποία είχε διαπιστώσει το Γενικό Δικαστήριο, όπερ συνιστούσε σκοπό δημοσίου συμφέροντος. Η νέα απόφαση αποσκοπούσε επίσης στην κάλυψη του νομικού κενού που προκάλεσε η ακύρωση της πρώτης αποφάσεως περί εγκρίσεως και, συνεπώς, στην προστασία της ασφάλειας δικαίου για τις επιχειρήσεις οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 4064/89¹¹. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε επιπλέον ότι ναι μεν, μετά την ακύρωση διοικητικής πράξεως, ο εκδότης της οφείλει, κατά την έκδοση της νέας πράξεως που θα την αντικαταστήσει, να ανατρέξει στον χρόνο εκδόσεως της πρώτης πράξεως και να λάβει υπόψη τις τότε ισχύουσες διατάξεις και τα τότε κρίσιμα πραγματικά περιστατικά, πλην όμως ο εκδότης της έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί, στην αιτιολογία της νέας του αποφάσεως, και άλλους λόγους πέραν εκείνων επί των οποίων στήριξε την πρώτη του απόφαση. Πράγματι, ο έλεγχος των πράξεων συγκεντρώσεως προϋποθέτει μια ανάλυση της καταστάσεως του ανταγωνισμού όπως ενδέχεται να διαμορφωθεί στο μέλλον κατόπιν της πράξεως συγκεντρώσεως. Εν προκειμένω, όπως παρατήρησε το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή ήταν εκ των πραγμάτων αναγκασμένη να πραγματοποιήσει *a posteriori* την ανάλυσή της σχετικά με τη διαμορφωθείσα μετά την πράξη συγκεντρώσεως κατάσταση του ανταγωνισμού, οπότε ορθώς εξέτασε κατά πόσον η ανάλυση που είχε πραγματοποιήσει βάσει των στοιχείων τα οποία ήταν διαθέσιμα κατά τον χρόνο εκδόσεως της ακυρωθείσας αποφάσεως επιβεβαιωνόταν από τα δεδομένα της περιόδου που ακολούθησε την έκδοση της πράξεως εκείνης.

Εξάλλου, όσον αφορά τον όρο της ανεξαρτησίας του αγοραστή μεταπωλούμενων στοιχείων του ενεργητικού, το Γενικό Δικαστήριο τόνισε ότι, στο πλαίσιο πράξεως συγκεντρώσεως, ο όρος αυτός έχει ιδίως ως σκοπό να λειτουργήσει ως εχέγγυο της ικανότητας του αγοραστή να συμπεριφέρεται στην αγορά ως πραγματικός και αυτόνομος ανταγωνιστής, χωρίς η στρατηγική και οι επιλογές του να μπορούν να επηρεαστούν από τον μεταβιβάζοντα. Κατά την αξιολόγηση του ζητήματος αν υφίσταται τέτοια ανεξαρτησία, πρέπει να εξετάζονται οι κεφαλαιουχικοί, οικονομικοί, εμπορικοί, προσωπικοί και ουσιαστικοί δεσμοί μεταξύ των δύο εταιριών. Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το γεγονός ότι ένα από τα διοικητικά στελέχη της αγοράστριας ήταν συγχρόνως και μέλος τόσο του εποπτικού συμβουλίου όσο και της επιτροπής ελέγχου του μεταβιβάζοντος δεν ήταν ασυμβίβαστο προς τον όρο της ανεξαρτησίας. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, έπρεπε να γίνει δεκτό ότι ο όρος αυτός πληρούται, εφόσον, κατόπιν αιτήματος της Επιτροπής, ο αγοραστής είχε δεσμευθεί ρητώς πριν από την έκδοση της πρώτης αποφάσεως περί εγκρίσεως ότι το εν λόγω

¹¹ Κανονισμός (ΕΟΚ) 4064/89 του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ L 395, σ. 1, και διορθωτικό σε ΕΕ 1990, L 257, σ. 13).

πρόσωπο, αφενός, θα έπαυε, εντός ενός έτους από την έγκριση της υποψηφιότητας της εν λόγω εταιρίας, να κατέχει αξιώματα σε αυτήν και, αφετέρου, στο μεσοδιάστημα δεν θα συμμετείχε στη λήψη αποφάσεων του διοικητικού συμβουλίου και των λοιπών εσωτερικών επιτροπών όταν αυτές αφορούσαν τις εκδοτικές δραστηριότητες του ομίλου, ούτε θα ελάμβανε καμία εμπιστευτική πληροφορία σχετική με τον εκδοτικό τομέα από τους διευθύνοντες ή τα επιχειρησιακά στελέχη της επιχείρησής αυτής.

Κρατικές ενισχύσεις

1. Παραδεκτό

Με τη νομολογία του κατά το υπό εξέταση έτος, το Γενικό Δικαστήριο αποσαφήνισε, μεταξύ άλλων, τι σημαίνει, συγκεκριμένα στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, πράξη που αφορά ατομικά τον προσφεύγοντα¹².

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, *Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband κατά Επιτροπής* (T-457/09, Συλλογή, EU:T:2014:683), ανέκυψε το ζήτημα κατά πόσον απόφαση που κηρύσσει μια ενίσχυση συμβατή, υπό όρους, με την κοινή αγορά μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορά ατομικά μέτοχο τράπεζας που επωφελείται από την ενίσχυση αυτή.

Αφού υπενθύμισε ότι, κατά πάγια νομολογία, όταν εκδίδεται πράξη της Ένωσης που αφορά μια εταιρία, τα πρόσωπα τα οποία κατέχουν μέρος του κεφαλαίου της δεν επιτρέπεται, εκτός αν μπορούν να προβάλουν χωριστό έννομο συμφέρον, να προασπίσουν άλλως τα συμφέροντά τους έναντι της σχετικής πράξεως παρά μόνον ασκώντας τα δικαιώματα του εταίρου της συγκεκριμένης εταιρίας, η οποία έχει, από τη δική της πλευρά, το δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε κατά πόσον το έννομο συμφέρον της προσφεύγουσας προς ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως θα μπορούσε να θεωρηθεί διαφορετικό από εκείνο της τράπεζας που ωφελήθηκε από την οικεία ενίσχυση. Κατέληξε συναφώς στο συμπέρασμα ότι το συμφέρον αυτό ήταν όντως διαφορετικό, τουλάχιστον στο μέτρο που αφορούσε την προβλεπόμενη από το παράρτημα της προσβαλλομένης αποφάσεως υποχρέωση πωλήσεως. Πράγματι, η υποχρέωση αυτή βάρυνε μόνον τους μετόχους οι οποίοι αναγκάστηκαν να αποποιηθούν, εντός συγκεκριμένων προθεσμιών, το δικαίωμά τους ιδιοκτησίας επί της τράπεζας που ωφελήθηκε από την ενίσχυση, προκειμένου ακριβώς να εγκριθεί η τελευταία. Αντιθέτως, η εν λόγω τράπεζα δεν όφειλε να προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια δυνάμει της υποχρεώσεως αυτής, η οποία δεν επηρέαζε την παρουσία της ούτε τη συμπεριφορά της στην αγορά. Πάντως, όσον αφορά τους λοιπούς όρους που τέθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση, μεταξύ των οποίων και οι σχετικοί με τη μείωση του ισολογισμού της τράπεζας που ωφελήθηκε από την ενίσχυση, το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι αυτοί σχετίζονταν με την επιχειρηματική δραστηριότητα της συγκεκριμένης τράπεζας. Συνεπώς, η τράπεζα θα μπορούσε κάλλιστα να προβάλει η ίδια, στο πλαίσιο προσφυγής κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως, κάθε επιχείρημα σχετικό με τον παράνομο ή μη αναγκαίο χαρακτήρα των όρων αυτών. Το Γενικό Δικαστήριο συνήγαγε εκ των ανωτέρω ότι, όσον αφορά τους λοιπούς όρους της προσβαλλομένης αποφάσεως πλην των σχετικών με την υποχρέωση πωλήσεως, το έννομο συμφέρον της προσφεύγουσας συνέπιπτε με εκείνο της τράπεζας που ωφελήθηκε από την ενίσχυση, οπότε η προσβαλλόμενη απόφαση δεν αφορούσε την προσφεύγουσα ατομικά.

¹² Ως προς την έννοια της κανονιστικής πράξεως που δεν περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα, βλ. επίσης ανωτέρω τη σύνοψη της προαναφερθείσας αποφάσεως της 26ης Σεπτεμβρίου 2014, *Dansk Automat Brancheforening κατά Επιτροπής* (EU:T:2014:839), υπό τον τίτλο «Παραδεκτό των προσφυγών που ασκήθηκαν δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ».

Αντιθέτως, την αφορούσε πράγματι ατομικά στο μέτρο που η ενίσχυση εγκρίθηκε υπό τον όρο της τηρήσεως της υποχρέωσης πωλήσεως.

2. Ζητήματα ουσίας

α) Έννοια της κρατικής ενισχύσεως

Στις αποφάσεις της 7ης Νοεμβρίου 2014, *Autogrill España κατά Επιτροπής* (T-219/10, Συλλογή, EU:T:2014:939) και *Banco Santander και Santusa κατά Επιτροπής* (T-399/11, Συλλογή, EU:T:2014:938), το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε την έννοια του επιλεκτικού χαρακτήρα, η οποία συνιστά αποφασιστικό κριτήριο για τον χαρακτηρισμό ενός μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως.

Στο επίκεντρο των υποθέσεων αυτών βρισκόταν η απόφαση με την οποία η Επιτροπή κήρυξε ασύμβατο προς την εσωτερική αγορά το ισπανικό φορολογικό καθεστώς που προέβλεπε έκπτωση της αξίας των αποκτήσεων μεριδίων στο κεφάλαιο αλλοδαπών εταιριών. Τρεις επιχειρήσεις εγκατεστημένες στην Ισπανία ζήτησαν από το Γενικό Δικαστήριο να ακυρώσει την απόφαση αυτή, προσάπτοντας στην Επιτροπή ότι κακώς χαρακτήρισε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, το επίμαχο καθεστώς ως κρατική ενίσχυση, και προβάλλοντας ιδίως το επιχείρημα ότι το καθεστώς αυτό δεν ήταν επιλεκτικό.

Το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι όντως η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι το εθνικό αυτό καθεστώς ήταν επιλεκτικό. Συγκεκριμένα, επισήμανε κατ' αρχάς ότι η ύπαρξη παρεκκλίσεως ή εξαιρέσεως από ορισμένο πλαίσιο αναφοράς —εν προκειμένω, από το γενικό καθεστώς περί φορολογίας των εταιριών και, πιο συγκεκριμένα, από τους κανόνες σχετικά με τη φορολογική μεταχείριση της χρηματοοικονομικής υπεραξίας—, ακόμη και αν αποδειχθεί, δεν αρκεί για να διαπιστωθεί ότι συγκεκριμένο μέτρο ευνοεί «ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένους κλάδους παραγωγής» κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης, εφόσον το οικείο μέτρο είναι κατ' αρχήν εφαρμόσιμο επί όλων των επιχειρήσεων. Το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε στη συνέχεια ότι το επίμαχο καθεστώς δεν αφορούσε συγκεκριμένη κατηγορία επιχειρήσεων, ούτε κλάδο παραγωγής, αλλά συγκεκριμένη κατηγορία οικονομικών πράξεων. Ειδικότερα, εφαρμοζόταν σε κάθε περίπτωση όπου κάποιο πρόσωπο αποκτούσε στο κεφάλαιο αλλοδαπής εταιρίας μερίδιο άνω του 5 % και το διατηρούσε αδιαλείπτως για χρονική περίοδο τουλάχιστον ενός έτους.

Εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα ότι το εθνικό καθεστώς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επιλεκτικό για τον λόγο ότι ευνοούσε ορισμένους μόνον ομίλους επιχειρήσεων που πραγματοποιούσαν συγκεκριμένες επενδύσεις στο εξωτερικό. Μια τέτοια προσέγγιση θα είχε ως αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται επιλεκτικό κάθε ευνοϊκό φορολογικό μέτρο του οποίου η εφαρμογή εξαρτάται από ορισμένες προϋποθέσεις, ακόμη και αν οι επωφελούμενες επιχειρήσεις δεν διαθέτουν κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που να τις διακρίνει από τις λοιπές επιχειρήσεις, πλην του ότι πληρούν τις απαιτούμενες για την εφαρμογή του μέτρου προϋποθέσεις.

Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε ότι μέτρο το οποίο μπορεί να ωφελεί αδιακρίτως το σύνολο των επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες στο έδαφος του οικείου κράτους δεν είναι δυνατό να συνιστά κρατική ενίσχυση υπό το πρίσμα του κριτηρίου του επιλεκτικού χαρακτήρα. Άλλωστε, η διαπίστωση ότι συγκεκριμένο μέτρο είναι επιλεκτικό πρέπει να στηρίζεται στη διαφορετική μεταχείριση κατηγοριών επιχειρήσεων που υπόκεινται στη νομοθεσία του ίδιου κράτους μέλους, και όχι σε τυχόν διαφορετική μεταχείριση των ημεδαπών και των αλλοδαπών επιχειρήσεων. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, αυτό σημαίνει ότι το γεγονός ότι το οικείο μέτρο ευνοεί τις επιχειρήσεις που φορολογούνται σε ορισμένο κράτος μέλος έναντι των επιχειρήσεων που φορολογούνται στα λοιπά κράτη μέλη, διευκολύνει τις εγκατεστημένες στο εν λόγω κράτος μέλος επιχειρήσεις να αποκτήσουν μερίδια στο κεφάλαιο επιχειρήσεων εγκατεστημένων στην αλλοδαπή, ουδεμία

επιρροή ασκεί ως προς την ανάλυση του κριτηρίου του επιλεκτικού χαρακτήρα, ενδέχεται δε απλώς να θεμελιώνει τη διαπίστωση ότι επηρεάζονται ο ανταγωνισμός και οι συναλλαγές.

Η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2014, *Hansestadt Lübeck κατά Επιτροπής* [T-461/12, Συλλογή (Αποσπάσματα), εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως, EU:T:2014:758], περιστρεφόταν επίσης γύρω από την ίδια προβληματική, σχετικά με την προϋπόθεση του επιλεκτικού χαρακτήρα του μέτρου. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή είχε εκδώσει απόφαση για κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 108, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ σε σχέση με διάφορα μέτρα που αφορούσαν τον αερολιμένα του Lübeck (Γερμανία), και είχε χαρακτηρίσει, με την ίδια αυτή απόφαση, ως κρατική ενίσχυση τον κανονισμό περί των αερολιμενικών τελών του εν λόγω αερολιμένα. Ο δήμος του Lübeck αμφισβήτησε τον ως άνω χαρακτηρισμό, ισχυριζόμενος ότι ο επίδικος κανονισμός δεν μπορούσε να θεωρηθεί επιλεκτικός.

Το Γενικό Δικαστήριο, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε προσφυγή με αίτημα τη μερική ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής, υπενθύμισε ότι, προς εκτίμηση του επιλεκτικού χαρακτήρα ενός μέτρου, πρέπει να εξετάζεται αν, στο πλαίσιο συγκεκριμένου νομικού συστήματος, το μέτρο αυτό συνιστά πλεονέκτημα για ορισμένες επιχειρήσεις σε σχέση με άλλες που τελούν σε συγκρίσιμη πραγματική και νομική κατάσταση. Το Γενικό Δικαστήριο κατέστησε πάντως σαφές ότι δεν νοούνται ως κρατική ενίσχυση τυχόν κρατικά μέτρα που εισάγουν διαφοροποίηση μεταξύ επιχειρήσεων και είναι, ως εκ τούτου, εκ πρώτης όψεως επιλεκτικής εφαρμογής όταν η διαφοροποίηση αυτή απορρέει από τη φύση ή την οικονομία του συστήματος στο οποίο εντάσσονται.

Στο πλαίσιο αυτό, προς εκτίμηση του ζητήματος αν η κλίμακα τελών που έχει καθοριστεί από δημόσιο φορέα για τη χρήση ενός συγκεκριμένου αγαθού ή μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας σε δεδομένο τομέα έχει επιλεκτικό χαρακτήρα ως προς ορισμένες επιχειρήσεις, επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη το σύνολο των επιχειρήσεων οι οποίες κάνουν ή δύναται να κάνουν χρήση αυτού του συγκεκριμένου αγαθού ή αυτής της συγκεκριμένης υπηρεσίας και να εξεταστεί μήπως ορισμένες μόνον από αυτές ωφελούνται, ή δύναται να ωφεληθούν, από τυχόν πλεονέκτημα. Επομένως, η περίπτωση των επιχειρήσεων που δεν προτίθενται, ή δεν μπορούν, να κάνουν χρήση του επίμαχου αγαθού ή της επίμαχης υπηρεσίας δεν έχει άμεση σχέση με την εκτίμηση της υπάρξεως πλεονεκτήματος. Με άλλα λόγια, ο επιλεκτικός χαρακτήρας μέτρου το οποίο συνίσταται σε καθοριζόμενη από δημόσιο φορέα κλίμακα τελών για τη χρήση αγαθού ή υπηρεσίας που προσφέρεται από τον φορέα αυτόν μπορεί να εκτιμηθεί μόνο σε σχέση με τους πελάτες, πραγματικούς ή δυνητικούς, του εν λόγω φορέα και ως προς το συγκεκριμένο αγαθό ή τη συγκεκριμένη υπηρεσία, και όχι σε σχέση, παραδείγματος χάριν, με πελάτες άλλων επιχειρήσεων του τομέα οι οποίες προσφέρουν ανάλογα αγαθά ή υπηρεσίες. Επίσης, για να γίνει δεκτό ότι τυχόν πλεονέκτημα που χορηγεί δημόσιος φορέας, στο πλαίσιο της παροχής συγκεκριμένων αγαθών ή υπηρεσιών, ευνοεί ορισμένες επιχειρήσεις, είναι αναγκαίο να διαπιστωθεί ότι ο δημόσιος φορέας δεν παρέχει, εντός του ειδικού αυτού πλαισίου, το εν λόγω πλεονέκτημα σε κάποιες επιχειρήσεις οι οποίες κάνουν, ή προτίθενται να κάνουν, χρήση του σχετικού αγαθού ή της σχετικής υπηρεσίας.

Κατόπιν των ανωτέρω, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, εν προκειμένω, το γεγονός και μόνον ότι ο επίδικος κανονισμός είχε εφαρμογή αποκλειστικώς επί των εταιριών που χρησιμοποιούσαν τον αερολιμένα του Lübeck δεν αποτελούσε πρόσφορο κριτήριο για να θεωρηθεί ότι ο κανονισμός αυτός είχε επιλεκτικό χαρακτήρα.

β) Υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος

Με την απόφαση της 11ης Ιουλίου 2014, *DTS Distribuidora de Televisión Digital κατά Επιτροπής* (T-533/10, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως, EU:T:2014:629), το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε τις αρχές που διέπουν τον έλεγχο τον οποίο ασκεί ο δικαστής της Ένωσης επί των

αποφάσεων της Επιτροπής στον τομέα των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (στο εξής: ΥΓΟΣ) και, ειδικότερα, των υπηρεσιών ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων.

Η απόφαση αυτή εκδόθηκε επί προσφυγής κατά της απόφασης με την οποία η Επιτροπή έκρινε συμβατή με την εσωτερική αγορά την κρατική ενίσχυση που σχεδίαζε να εφαρμόσει το Βασίλειο της Ισπανίας υπέρ του δημόσιου Οργανισμού Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης, μέσω της διά νόμου τροποποίησης του συστήματος χρηματοδότησης της δημόσιας υπηρεσίας ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων.

Το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τον ορισμό της αποστολής της δημόσιας υπηρεσίας ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων και ως προς τον καθορισμό του τρόπου οργανώσεώς της. Ως εκ τούτου, ο έλεγχος που ασκεί συναφώς η Επιτροπή είναι περιορισμένος. Επιπλέον, δεδομένου ότι η σχετική εκτίμηση της Επιτροπής αφορά πολύπλοκα οικονομικά δεδομένα, ο έλεγχος τον οποίο ασκεί το Γενικό Δικαστήριο επί των αποφάσεων της Επιτροπής στον τομέα αυτόν είναι ακόμη πιο περιορισμένος. Το Γενικό Δικαστήριο ελέγχει απλώς και μόνον αν το οικείο μέτρο είναι προδήλως ακατάλληλο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Λαμβανομένης υπόψη της προαναφερθείσας ευρείας διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών κατά τον ορισμό της δημόσιας υπηρεσίας ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων, το άρθρο 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ επιτρέπει σε κράτος μέλος να ορίζει κατά τρόπο ευρύ τη δημόσια αυτή υπηρεσία και να αναθέτει σε έναν οργανισμό ραδιοτηλεοράσεως την αποστολή διαμορφώσεως ισορροπημένου και πολυποίκιλου προγράμματος, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει τη μετάδοση αθλητικών διοργανώσεων και την προβολή ταινιών. Συνεπώς, το γεγονός και μόνον ότι η δημόσια υπηρεσία ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων ανταγωνίζεται τους ιδιωτικούς επιχειρηματικούς φορείς στην αγορά αποκτήσεως περιεχομένου, και σε ορισμένες περιπτώσεις υπερτερεί, δεν αρκεί από μόνο του για να διαπιστωθεί ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως.

Κατά το Γενικό Δικαστήριο, δεν θα ήταν, εντούτοις, συμβατό με το άρθρο 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ να επιδεικνύει ο οργανισμός ραδιοτηλεοράσεως αντίθετη προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορά έναντι των ιδιωτικών επιχειρηματικών φορέων στην αγορά, επιδιδόμενος, παραδείγματος χάριν, συστηματικά σε μια πρακτική πλειοδοσίας στην αγορά αποκτήσεως περιεχομένου. Παρόμοια συμπεριφορά δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί αναγκαία για την εκπλήρωση της υποχρέωσης παροχής δημόσιας υπηρεσίας.

Επιπλέον, από τη μεν δεύτερη περίοδο της ως άνω διατάξεως προκύπτει ότι η εκπλήρωση της αποστολής δημόσιας υπηρεσίας δεν επιτρέπεται να επηρεάζει τις συναλλαγές σε βαθμό που να αντιβαίνει στο συμφέρον της Ένωσης, από το δε πρωτόκολλο αριθ. 29 για το σύστημα δημόσιας ραδιοτηλεοράσεως στα κράτη μέλη, το οποίο συμπληρώνει τις Συνθήκες ΣΕΚ και ΛΕΕ, προκύπτει ότι η χρηματοδότηση δημόσιου οργανισμού ραδιοτηλεοράσεως δεν επιτρέπεται να αλλοιώνει, σε βαθμό που να αντιβαίνει στο κοινό συμφέρον, ούτε τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιούνται οι συναλλαγές ούτε τον ανταγωνισμό εντός της Ένωσης. Επομένως, το καθεστώς ενισχύσεως επιχειρηματικού φορέα επιφορτισμένου με αποστολή δημόσιας υπηρεσίας ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων θεωρείται ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις αυτές μόνον εφόσον αλλοιώνει τις συναλλαγές και τον ανταγωνισμό ουσιωδώς και σε βαθμό προδήλως δυσανάλογο σε σχέση με τους επιδιωκόμενους από τα κράτη μέλη σκοπούς. Για να γίνει δεκτό ότι υφίσταται τέτοια αλλοίωση, θα πρέπει να διαπιστωθεί ότι αποκλείεται ή καθίσταται εξαιρετικά δυσχερές η δραστηριότητα ιδιωτικού επιχειρηματικού φορέα στην ισπανική αγορά, όπερ, εν προκειμένω, δεν αποδείχθηκε.

Η απόφαση της 16ης Ιουλίου 2014, *Zweckverband Tierkörperbeseitigung κατά Επιτροπής* (T-309/12, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, EU:T:2014:676), όπως και η απόφαση της 16ης Ιουλίου 2014,

Γερμανία κατά Επιτροπής (T-295/12, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, EU:T:2014:675), που εκδόθηκε επί προσφυγής του γερμανικού Δημοσίου κατά της ίδιας απόφασης της Επιτροπής την οποία αφορούσε και η υπόθεση *Zweckverband Tierkörperbeseitigung κατά Επιτροπής*, αποτέλεσαν την αφορμή για να επανέλθει το Γενικό Δικαστήριο στο ζήτημα του ορισμού των ΥΓΟΣ.

Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, τα κράτη μέλη διαθέτουν ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς το πώς ορίζουν τις ΥΓΟΣ. Κατά συνέπεια, ο ορισμός των εν λόγω υπηρεσιών από ένα κράτος μέλος μπορεί να αμφισβητηθεί από την Επιτροπή μόνο σε περίπτωση προδήλου σφάλματος. Πάντως, για να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ΥΓΟΣ, η οικεία υπηρεσία πρέπει να εξυπηρετεί κάποιο γενικό οικονομικό συμφέρον το οποίο να εμφανίζει ειδικά χαρακτηριστικά σε σχέση με το συμφέρον που εξυπηρετούν άλλες δραστηριότητες της οικονομικής ζωής. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η απορρέουσα από την απόφαση *GEMO*¹³ νομολογιακή αρχή ότι η οικονομική επιβάρυνση την οποία συνεπάγεται η εξάλειψη των σορών ζώων και των σφαγαιοαπορριμμάτων πρέπει να θεωρείται κόστος εγγενές στην οικονομική δραστηριότητα των κτηνοτροφικών μονάδων και των σφαγείων ισχύει και ως προς το κόστος της διατήρησης αποθέματος δυναμικότητας για την περίπτωση επιζωotίας. Το ίδιο συμπέρασμα επιβάλλεται άλλωστε και κατ' εφαρμογήν της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει». Έτσι, κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή δεν παρέβη το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ούτε το άρθρο 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, στο μέτρο που έκρινε ότι οι αρμόδιες γερμανικές αρχές είχαν υποπέσει σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως χαρακτηρίζοντας ως ΥΓΟΣ τη διατήρηση αποθέματος δυναμικότητας για την περίπτωση επιζωotίας. Ούτε η διαπίστωση της Επιτροπής ότι η προσφεύγουσα είχε τύχει οικονομικού πλεονεκτήματος ήταν νομικώς εσφαλμένη, δεδομένου ότι σε κανένα χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της κρίσιμης για την προσβαλλόμενη απόφαση περιόδου δεν συνέτρεχαν σωρευτικώς τα κριτήρια της απόφασης *Altmark Trans* και *Regierungspräsidium Magdeburg*¹⁴.

γ) Κρατικές ενισχύσεις συμβατές με την εσωτερική αγορά

Στη θεματική των συμβατών με την εσωτερική αγορά κρατικών ενισχύσεων, τρεις αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά το υπό εξέταση έτος χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής.

Πρώτον, στην προαναφερθείσα υπόθεση *Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband κατά Επιτροπής* (EU:T:2014:683), το Γενικό Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί επί της νομιμότητας της απόφασης με την οποία η Επιτροπή έκρινε, υπό ορισμένους όρους, τη χορηγηθείσα από το γερμανικό Δημόσιο ενίσχυση προς αναδιάρθρωση χρηματοπιστωτικού φορέα συμβατή με την εσωτερική αγορά βάσει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΛΕΕ.

Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι, όταν η Επιτροπή, κατά την άσκηση της ευρείας διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει ως προς την εκτίμηση της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων με την κοινή αγορά βάσει του άρθρου 107, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, απαιτεί, προκειμένου να εγκρίνει την ενίσχυση, από το οικείο κράτος μέλος να δεσμευτεί για την τήρηση συγκεκριμένου σχεδίου το οποίο θα καταστήσει δυνατή την επίτευξη κάποιων καθορισμένων θεμιτών σκοπών, δεν οφείλει ούτε να εξηγήσει για ποιον λόγο είναι αναγκαίο καθένα από τα προβλεπόμενα στο εν λόγω σχέδιο μέτρα ούτε να περιοριστεί στην επιβολή των λιγότερο δεσμευτικών από εκείνα τα μέτρα που είναι ικανά να διασφαλίσουν, αφενός, ότι θα αποκατασταθεί η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της επιχειρήσεως η οποία ωφελείται από την ενίσχυση και, αφετέρου, ότι δεν θα προκληθούν υπερβολικές στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Η Επιτροπή υπέχει τέτοια υποχρέωση

¹³ Απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2003, *GEMO* (C-126/01, Συλλογή, EU:C:2003:622).

¹⁴ Απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003, *Altmark Trans* και *Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, Συλλογή, EU:C:2003:415).

μόνον όταν το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος είτε είχε ήδη δεσμευθεί επί λιγότερο δεσμευτικού σχεδίου αναδιάρθρωσεως το οποίο εξυπηρετεί εξίσου αποτελεσματικά τους οικείους θεμιτούς σκοπούς είτε είχε αντιταχθεί σε συγκεκριμένα μέτρα που έχουν περιληφθεί στο επίμαχο σχέδιο και δεσμεύθηκε τελικώς επ' αυτού για τον λόγο και μόνον ότι η Επιτροπή τού είχε διαμηνύσει κατηγορηματικώς ότι η ενίσχυση δεν επρόκειτο να εγκριθεί ελλείψει των συγκεκριμένων μέτρων, αφού σε αμφότερες αυτές τις περιπτώσεις δεν είναι δυνατόν να αποδοθεί στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος η ευθύνη για την απόφαση να εξαρτηθεί η χορήγηση της ενισχύσεως από τον όρο ότι θα υπάρξει συμμόρφωση προς τα εν λόγω μέτρα. Εν προκειμένω, εφόσον η Επιτροπή είχε κρίνει ότι η εγγύηση που συστάθηκε υπέρ του ομόσπονδου κράτους της Βόρειας Ρηνανίας-Βεσφαλίας (Γερμανία) μπορούσε να εγκριθεί μόνον αν υφίστατο σχέδιο αναδιάρθρωσεως το οποίο προέβλεπε την εφαρμογή ορισμένων μέτρων, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν ήταν λογικό να υποχρεωθεί η Επιτροπή να εξηγήσει για ποιους λόγους η εφαρμογή των μέτρων αυτών τέθηκε ως όρος της αποφάσεώς της να εγκρίνει την ενίσχυση. Βάσει ανάλογου σκεπτικού, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε επίσης ότι η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας δεν επιτάσσει να εξαρτά η Επιτροπή την έγκριση ενισχύσεως προς αναδιάρθρωση μόνον από μέτρα τα οποία είναι απολύτως αναγκαία, αφενός, για την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της επιχειρήσεως που ωφελείται από την ενίσχυση και, αφετέρου, για την αποτροπή υπερβολικών στρεβλώσεων του ανταγωνισμού, εφόσον τα σχετικά μέτρα αποτελούν μέρος του σχεδίου αναδιάρθρωσεως επί του οποίου έχει δεσμευθεί το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.

Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι το άρθρο 345 ΣΛΕΕ, που ορίζει ότι «[ο]ι Συνθήκες δεν προδικάζουν με κανέναν τρόπο το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη», δεν εμποδίζει την Επιτροπή να εξαρτά την έγκριση κρατικής ενισχύσεως υπέρ επιχειρήσεως η οποία χρήζει αναδιάρθρωσεως από την πώληση της εν λόγω επιχειρήσεως, όταν τούτο αποβλέπει στη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητάς της.

Δεύτερον, με την απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, *ABN Amro Group κατά Επιτροπής* (T-319/11, Συλλογή, EU:T:2014:186), το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε την απόφαση της Επιτροπής με την οποία τα μέτρα που είχε θέση σε εφαρμογή το ολλανδικό Δημόσιο υπέρ της προσφεύγουσας κρίθηκαν συμβατά με την εσωτερική αγορά. Η απόφαση αυτή προέβλεπε απαγόρευση εξαγορών για τρία έτη, με εξαίρεση κάποιες εξαγορές ορισμένου είδους και ήσσονος αξίας, η οποία θα παρατεινόταν σε πέντε έτη στην περίπτωση που το ολλανδικό Δημόσιο συνέχιζε να κατέχει ποσοστό άνω του 50 % της προσφεύγουσας.

Το Γενικό Δικαστήριο, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε προσφυγή κατά της ως άνω αποφάσεως, επιβεβαίωσε την εκτίμηση της Επιτροπής ότι οι εξαγορές πρέπει να έχουν ως σκοπό τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ενισχυόμενου φορέα, οπότε κάθε χρηματοδοτούμενη μέσω κρατικής ενισχύσεως εξαγορά η οποία δεν είναι απολύτως αναγκαία για την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της ωφελούμενης εταιρίας παραβιάζει την αρχή του περιορισμού της ενισχύσεως στο ελάχιστο αναγκαίο. Εφόσον, εν προκειμένω, σκοπός ήταν τα κεφάλαια της ενισχυόμενης τράπεζας να χρησιμοποιούνται για την επιστροφή του ποσού της ενισχύσεως πριν αυτή προβεί σε οποιαδήποτε νέα εξαγορά, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η απαγόρευση εξαγορών υπό τη μορφή αποκτήσεως μεριδίων 5 % και άνω στο κεφάλαιο επιχειρήσεων οποιουδήποτε τομέα ήταν σύμφωνη με τις αρχές που περιλαμβάνονται σε διάφορες ανακοινώσεις της Επιτροπής, και ιδίως σε εκείνη για τις αναδιρθρώσεις¹⁵. Όσον αφορά τη διάρκεια της απαγορεύσεως, μολονότι η ανακοίνωση για τις αναδιρθρώσεις δεν ορίζει συγκεκριμένη διάρκεια για τις απαγορεύσεις

¹⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής περί της αποκατάστασης της βιωσιμότητας και αξιολόγησης των μέτρων αναδιάρθρωσης στον χρηματοπιστωτικό τομέα στο πλαίσιο της παρούσας κρίσης βάσει των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων (ΕΕ 2009, C 195, σ. 9).

εξαγορών που επιβάλλονται με σκοπό τον περιορισμό της ενισχύσεως στο ελάχιστο αναγκαίο, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, εφόσον στην παράγραφο 23 της ανακοινώσεως για τις αναδιαρθρώσεις γίνεται λόγος για την αναδιάρθρωση του δικαιούχου, εξ αυτού μπορεί να συναχθεί ότι τέτοιο μέτρο μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένο για όσον χρόνο υφίσταται τέτοιο πλαίσιο αναδιαρθρώσεως. Κατέληξε δε ότι δεν μπορούσε να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή παρέβη τις ανακοινώσεις της, και ειδικότερα την ανακοίνωση για τις αναδιαρθρώσεις, προβλέποντας πενταετή μέγιστη ισχύ για την επίδικη απαγόρευση.

Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν εξομοίωνε την περιουσία του Δημοσίου με κρατική ενίσχυση και αναφερόταν σε συγκεκριμένο αντικειμενικό λόγο που δικαιολογούσε τη χρήση της πλειοψηφικής συμμετοχής του Δημοσίου στην ωφελούμενη τράπεζα ως στοιχείου αναφοράς, οπότε δεν ετίθετο ζήτημα διακρίσεως εις βάρος της περιουσίας του Δημοσίου.

Τρίτον, με την απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2014, *Castelnuovo Energia κατά Επιτροπής* (T-57/11, Συλλογή, EU:T:2014:1021), το Γενικό Δικαστήριο αποσαφήνισε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η Επιτροπή οφείλει να λαμβάνει υπόψη τους κανόνες της Ένωσης περί προστασίας του περιβάλλοντος στο πλαίσιο του ελέγχου που ασκεί στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων. Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα προσέβαλε, στηριζόμενη σε διάφορες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης περί προστασίας του περιβάλλοντος, την απόφαση με την οποία η Επιτροπή έκρινε συμβατό με την εσωτερική αγορά το καθεστώς που έθεσε σε εφαρμογή το Βασίλειο της Ισπανίας υπέρ της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από άνθρακα παραγόμενο στην Ισπανία.

Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι, όταν η Επιτροπή εφαρμόζει την προβλεπόμενη για τις κρατικές ενισχύσεις διαδικασία, υποχρεούται, βάσει της γενικής οικονομίας της Συνθήκης, να μη θίγει τη συνοχή μεταξύ, αφενός, των διατάξεων περί κρατικών ενισχύσεων και, αφετέρου, τυχόν άλλων ειδικών διατάξεων που δεν άπτονται του συγκεκριμένου τομέα και, ως εκ τούτου, οφείλει να εκτιμά τη συμβατότητα της εκάστοτε ενισχύσεως με τις εν λόγω ειδικές διατάξεις. Πάντως, τέτοια υποχρέωση της Επιτροπής υφίσταται μόνον όταν πρόκειται για λεπτομέρειες οι οποίες είναι σχετικές με τη χορήγηση της οικείας ενισχύσεως και συνδέονται άρρηκτα με το αντικείμενό της, ώστε δεν μπορούν να εκτιμηθούν χωριστά. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι, μολονότι αληθεύει ότι, κατά τη νομολογία, η Επιτροπή υποχρεούται, όταν εκτιμά μέτρο ενισχύσεως υπό το πρίσμα των κανόνων της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων, να λαμβάνει υπόψη τις επιταγές του άρθρου 11 ΣΛΕΕ σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, ο δικαστής της Ένωσης καθιέρωσε τη συγκεκριμένη υποχρέωση της Επιτροπής σε σχέση με την εκτίμηση ενισχύσεων που επιδιώκουν σκοπούς συνδεδεμένους με την προστασία του περιβάλλοντος, εφόσον οι ενισχύσεις αυτές μπορούν να κηρυχθούν συμβατές με την εσωτερική αγορά δυνάμει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο β' ή γ', ΣΛΕΕ. Αντιθέτως, όταν εκτιμά μέτρο ενισχύσεως το οποίο δεν επιδιώκει περιβαλλοντικό σκοπό, η Επιτροπή δεν οφείλει να λαμβάνει υπόψη την περιβαλλοντική νομοθεσία κατά την εξέταση της ενισχύσεως και των λεπτομερειών χορηγήσεως που συνδέονται άρρηκτα με το αντικείμενό της.

Επιπλέον, αν ενίσχυση προοριζόμενη, όπως η επίμαχη εν προκειμένω, να διασφαλίσει τον απρόσκοπτο εφοδιασμό με ηλεκτρική ενέργεια, κηρυσσόταν ασύμβατη προς την εσωτερική αγορά ως αντίθετη προς τις περιβαλλοντικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, ακόμη και αν πληρούσε τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, τούτο θα συνεπαγόταν προσβολή της εξουσίας εκτιμήσεως την οποία διαθέτουν οι εθνικές αρχές κατά τη σύσταση μιας ΥΓΟΣ, καθώς και συνακόλουθη επέκταση των αντίστοιχων εξουσιών της Επιτροπής, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που της απονέμουν τα άρθρα 106 ΣΛΕΕ έως 108 ΣΛΕΕ. Οι αρμοδιότητες όμως που ασκεί η Επιτροπή στο πλαίσιο αυτό και η ειδική διαδικασία εξετάσεως της συμβατότητας των ενισχύσεων δεν επιτρέπεται να υποκαταστήσουν τη διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως,

διά της οποίας η Επιτροπή διασφαλίζει την τήρηση του συνόλου των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης από τα κράτη μέλη. Εν πάση περιπτώσει, κατά το Γενικό Δικαστήριο, ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι το επίδικο μέτρο, καίτοι οδηγούσε σε αύξηση τόσο των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) από τους σταθμούς οι οποίοι χρησιμοποιούν εγχώριο άνθρακα όσο και των τιμών των δικαιωμάτων εκπομπής, εντούτοις δεν συνεπαγόταν αύξηση της συνολικής ποσότητας CO₂ που εκπέμπεται στην Ισπανία.

Διανοητική ιδιοκτησία

1. Κοινοτικό σήμα

α) Απόλυτοι λόγοι απαραδέκτου

Το 2014 το Γενικό Δικαστήριο παρέσχε με τη νομολογία του περαιτέρω διευκρινίσεις ως προς την έλλειψη διακριτικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009¹⁶, ως απόλυτο λόγο απαραδέκτου.

Στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις της 16ης Ιανουαρίου 2014, *Steiff κατά ΓΕΕΑ* (Στερέωση ενός κουμπιού στο μέσο του αυτιού ενός λούτρινου ζώου) (T-433/12, EU:T:2014:8) και *Steiff κατά ΓΕΕΑ* (Στερέωση μέσω μεταλλικού κουμπιού μιας ετικέτας στο μέσο του αυτιού ενός λούτρινου ζώου) (T-434/12, EU:T:2014:6), το Γενικό Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί επί των προσφυγών κατά των αποφάσεων με τις οποίες το πρώτο τμήμα προσφυγών του Γραφείου Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (ΓΕΕΑ) απέρριψε, λόγω ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα, τις αιτήσεις καταχωρίσεως, αφενός, ενός σημείου συνιστάμενου σε κουμπί στερεωμένο στο μέσο του αυτιού ενός λούτρινου ζώου και, αφετέρου, ενός σημείου συνιστάμενου σε ετικέτα στερεωμένη μέσω κουμπιού στο μέσο του αυτιού ενός λούτρινου ζώου.

Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε κατ' αρχάς ότι τα σήματα των οποίων ζητήθηκε η καταχώριση συγγέονταν με το πώς μπορεί να φαίνονταν εξωτερικά τα λούτρινα ζώα. Συγκεκριμένα, ως «σήματα θέσεως», ταυτίζονταν κατ' ανάγκη με την εξωτερική όψη των λούτρινων ζώων, δεδομένου ότι, χωρίς τη στερέωση του κουμπιού και της ετικέτας στο συγκεκριμένο σημείο των οικείων προϊόντων, δεν θα υφίσταντο καν. Επιπλέον, τα κουμπιά και τα μικρά αυτοκόλλητα είναι συνηθισμένα εμφανισιακά στοιχεία των λούτρινων ζώων. Δεδομένου ότι δεν είθισται οι καταναλωτές να συνάγουν την εμπορική προέλευση των προϊόντων από σημεία που ταυτίζονται με την ίδια την όψη αυτών, θα έπρεπε τα σήματα των οποίων ζητήθηκε η καταχώριση να αποκλίνουν σημαντικά από τους κανόνες και τις συνήθειες του οικείου τομέα.

Έτσι, στο μέτρο που, αφενός, τα κουμπιά και οι ετικέτες αποτελούν συνηθισμένα εμφανισιακά στοιχεία των λούτρινων ζώων και, αφετέρου, οι καταναλωτές είναι εξοικειωμένοι με μια πολύ μεγάλη ποικιλία των προϊόντων αυτών, ιδίως ως προς το σχέδιο και τη μορφή τους, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η στερέωση κουμπιού ή ετικέτας στο αυτί λούτρινου ζώου δημιουργεί ουσιαστικά έναν κοινότοπο συνδυασμό ο οποίος θα γίνεται αντιληπτός από τους καταναλωτές ως διακοσμητικό στοιχείο, και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί κάτι το εξαιρετικό. Συνεπώς, κατά το Γενικό Δικαστήριο, το ενδιαφερόμενο κοινό επ' ουδενί θα συνήγε από ένα τέτοιο στοιχείο την εμπορική προέλευση του προϊόντος. Εν κατακλείδι, τα σήματα των οποίων ζητήθηκε η καταχώριση δεν εμφάνιζαν τον ελάχιστο απαιτούμενο διακριτικό χαρακτήρα.

¹⁶ Κανονισμός (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το κοινοτικό σήμα (κωδικοποιημένη έκδοση) (ΕΕ L 78, σ. 1).

β) Σχετικοί λόγοι απαραδέκτου

Με την απόφαση της 9ης Απριλίου 2014, *Pico Food κατά ΓΕΕΑ — Sobieraj (MILANÓWEK CREAM FUDGE)* (T-623/11, Συλλογή, EU:T:2014:199), το Γενικό Δικαστήριο εκτίμησε τον κίνδυνο συγχύσεως μεταξύ διαφόρων εικονιστικών σημάτων που απεικόνιζαν μια αγελάδα και περιείχαν λεκτικά στοιχεία.

Το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, μολονότι τα αντιπαρατιθέμενα σημεία παρουσίαζαν όντως κάποια οπτική ομοιότητα λόγω του, κοινού σε όλα τους, εικονιστικού στοιχείου που απεικόνιζε μια αγελάδα, το συγκεκριμένο στοιχείο ήταν, εν προκειμένω, μάλλον υπαινικτικό όσον αφορά τα οικεία προϊόντα και, ως εκ τούτου, είχε ασθενή διακριτικό χαρακτήρα. Τόνισε, επιπλέον, ότι, ακόμη και αν μπορούσε να υποτεθεί ότι τα προγενέστερα σήματα είχαν ενισχυμένο διακριτικό χαρακτήρα λόγω της χρήσεώς τους στην κρίσιμη γεωγραφική περιοχή, το τμήμα προσφυγών δεν είχε υποπέσει σε σφάλμα κρίνοντας ότι, εν προκειμένω, δεν υπήρχε κίνδυνος συγχύσεως για το ενδιαφερόμενο κοινό, παρά το ότι τα οικεία προϊόντα ήταν πανομοιότυπα. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, το τμήμα προσφυγών είχε πράγματι λάβει υπόψη ότι τα προγενέστερα σήματα μπορούσαν, ενδεχομένως, να έχουν αποκτήσει ενισχυμένο διακριτικό χαρακτήρα λόγω της χρήσεώς τους στην κρίσιμη γεωγραφική περιοχή, παρά ταύτα είχε κρίνει, ορθώς, ότι από το ενδεχόμενο αυτό δεν ήταν δυνατό να συναχθεί το συμπέρασμα ότι υφίστατο κίνδυνος συγχύσεως. Επ' αυτού, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι δεν είναι το ίδιο να γίνει δεκτό, στο πλαίσιο της συγκρίσεως των σημείων, ότι κάποιο από τα στοιχεία που απαρτίζουν ένα σύνθετο σήμα έχει ασθενή διακριτικό χαρακτήρα, και να γίνει δεκτό, στο πλαίσιο της σφαιρικής εκτιμήσεως του κινδύνου συγχύσεως, ότι ένα προγενέστερο σήμα διαθέτει ή δεν διαθέτει ενισχυμένο διακριτικό χαρακτήρα λόγω της χρήσεώς του.

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, *Coca-Cola κατά ΓΕΕΑ — Mitico (MASTER)* (T-480/12, Συλλογή, EU:T:2014:1062), το Γενικό Δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει τη νομιμότητα της αποφάσεως με την οποία το δεύτερο τμήμα προσφυγών του ΓΕΕΑ επιβεβαίωσε την απόρριψη της ανακοπής που άσκησε η προσφεύγουσα κατά της αιτήσεως καταχώρισεως κοινοτικού εικονιστικού σήματος Master.

Το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε κατ' αρχάς ότι τα αντιπαρατιθέμενα σημεία, ήτοι, αφενός, τα προγενέστερα σημεία που αποτελούνταν από τις καλλιγραφημένες λέξεις «coca-cola» ή από το καλλιγραφικό κεφαλαίο γράμμα «C» και, αφετέρου, το επίδικο σημείο, που συνίστατο στην καλλιγραφημένη λέξη «master» μαζί με μια άλλη αραβική λέξη τοποθετημένη από πάνω της, παρουσίαζαν πρόδηλες οπτικές διαφορές. Το Γενικό Δικαστήριο σημείωσε, εντούτοις, ότι τα σημεία αυτά παρουσίαζαν συγχρόνως και στοιχεία οπτικής ομοιότητας, λόγω της κοινής σε όλα τους γραμματοσειράς, η οποία δεν είναι συνήθης στην τρέχουσα συναλλακτική πρακτική. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, από τη σφαιρική εκτίμηση των οπτικών ομοιοτήτων και διαφορών τους προέκυπτε ότι τα αντιπαρατιθέμενα σημεία, τουλάχιστον τα προγενέστερα εικονιστικά κοινοτικά σήματα Coca-Cola και το σήμα Master του οποίου ζητήθηκε η καταχώριση, εμφάνιζαν όντως ένα χαμηλό βαθμό ομοιότητας, καθόσον οι φωνητικές και εννοιολογικές διαφορές τους εξουδετερώνονταν από τα στοιχεία συνολικής οπτικής ομοιότητας, που είχαν μεγαλύτερη σημασία. Αντιθέτως, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το προγενέστερο εθνικό σήμα «C» διέφερε από το σήμα του οποίου ζητήθηκε η καταχώριση, ιδίως επειδή ήταν εντελώς συντετμημένο.

Αφού υπενθύμισε ότι η ύπαρξη έστω μικρής ομοιότητας μεταξύ των αντιπαρατιθέμενων σημείων συνιστά προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου 8, παράγραφος 5, του κανονισμού 207/2009 και ότι ο βαθμός αυτής της ομοιότητας συνιστά αποφασιστικό παράγοντα για την εκτίμηση της υπάρξεως ενός συσχετισμού μεταξύ των εν λόγω σημείων, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι η σφαιρική εκτίμηση βάσει της οποίας, κατ' εφαρμογήν της ως άνω διατάξεως, διαπιστώνεται αν το ενδιαφερόμενο κοινό συσχετίζει στο μυαλό του τα αντιπαρατιθέμενα σήματα, οδηγούσε

εν προκειμένω στο συμπέρασμα ότι, λόγω του έστω χαμηλού βαθμού ομοιότητας μεταξύ των σημάτων αυτών, υφίστατο πράγματι ο κίνδυνος συσχετισμού τους από το κοινό αυτό. Διαπιστώνοντας ότι το τμήμα προσφυγών δεν είχε αποφανθεί επί του συνόλου των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 8, παράγραφος 5, του κανονισμού 207/2009, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι δεν ήταν αρμόδιο να αποφανθεί συναφώς, για πρώτη φορά, στο πλαίσιο του εκ μέρους του ελέγχου της νομιμότητας της προσβαλλομένης αποφάσεως. Κατέληξε, συνεπώς, ότι το τμήμα προσφυγών ήταν το αρμόδιο να εξετάσει αυτές τις προϋποθέσεις εφαρμογής λαμβάνοντας υπόψη τον βαθμό ομοιότητας μεταξύ των αντιπαρατιθέμενων σημείων, ο οποίος, καίτοι χαμηλός, ήταν εντούτοις αρκετός ώστε το ενδιαφερόμενο κοινό να συσχετίσει τα εν λόγω σήματα μεταξύ τους.

Εν συνεχεία, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της έννοιας της προσπορίσεως αθέμιτου οφέλους από τον διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη του προγενέστερου σήματος, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι στοιχειοθετείται τέτοιο όφελος, ιδίως, σε περίπτωση πρόδηλης απόπειρας εκμεταλλεύσεως ενός φημισμένου σήματος και παρασιτισμού εις βάρος του, και ότι σε αυτήν ακριβώς την περίπτωση αναφέρεται ο όρος «κίνδυνος παρασιτισμού». Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η εκτίμηση στην οποία προέβη εν προκειμένω το τμήμα προσφυγών δεν ήταν σύμφωνη με τη νομολογιακή αρχή ότι το συμπέρασμα ότι συντρέχει κίνδυνος παρασιτισμού, κατά το άρθρο 8, παράγραφος 5, του κανονισμού 207/2009, μπορεί να συναχθεί ιδίως βάσει επαγωγικών σκέψεων που προκύπτουν από ανάλυση των πιθανοτήτων και συνεκτιμήσεως των συνήθων πρακτικών στον οικείο εμπορικό τομέα καθώς και κάθε άλλης περιστάσεως της συγκεκριμένης περιπτώσεως, όπως του γεγονότος ότι ο δικαιούχος του σήματος του οποίου ζητήθηκε η καταχώριση χρησιμοποιεί συσκευασίες παρόμοιες με αυτές των προϊόντων του δικαιούχου των προγενέστερων σημάτων. Δεδομένου ότι η σχετική νομολογία επιτρέπει τη συνεκτίμηση όλων των αποδεικτικών στοιχείων βάσει των οποίων μπορεί να γίνει η προαναφερθείσα ανάλυση των πιθανοτήτων ως προς τις προθέσεις του δικαιούχου του επίδικου σήματος, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι εσφαλμένως το τμήμα προσφυγών δεν έλαβε υπόψη τα προσκομισθέντα από την προσφεύγουσα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την εμπορική χρήση του σήματος αυτού. Το επιχείρημα ότι η προσφεύγουσα θα μπορούσε να προβάλει τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία στο πλαίσιο αγωγής λόγω παραποιήσεως/ απομιμήσεως, δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 207/2009, ουδεμία επιρροή ασκεί, εφόσον δεν λαμβάνει υπόψη την όλη οικονομία του ως άνω κανονισμού ούτε τον σκοπό της προβλεπόμενης στο άρθρο 8 του κανονισμού αυτού διαδικασίας ανακοπή, με την οποία επιδιώκεται, για λόγους σχετικούς με την ασφάλεια δικαίου και τη χρηστή διοίκηση, να διασφαλίζεται ότι δεν θα καταχωρίζονται σήματα των οποίων η χρήση θα μπορούσε κατόπιν να αμφισβητηθεί επιτυχώς ενώπιον των δικαστηρίων.

γ) Διαδικαστικά ζητήματα

Με την απόφαση της 5ης Μαρτίου 2014, *HP Health Clubs Iberia κατά ΓΕΕΑ — Shiseido (ZENSATIONS)* (T-416/12, EU:T:2014:104), το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το γεγονός ότι το άρθρο 76 του κανονισμού 207/2009 ορίζει ότι, σε διαδικασία η οποία αφορά τους σχετικούς λόγους απαραδέκτου της καταχωρίσεως, η εξέταση περιορίζεται στους ισχυρισμούς και στα αιτήματα που έχουν προβάλει οι διάδικοι δεν σημαίνει ότι το ΓΕΕΑ δεσμεύεται να θεωρεί βάσιμο κάθε ισχυρισμό διαδίκου, ελλείψει αμφισβητήσεώς του από τον αντίδικο.

Επιπλέον, με την απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2014, *Peri κατά ΓΕΕΑ (Σχήμα εντατήρα)* (T-171/12, Συλλογή, EU:T:2014:817), το Γενικό Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι, κατ' αρχήν, ο περιορισμός, υπό την έννοια του άρθρου 43, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, του καταλόγου των περιεχόμενων σε αίτηση καταχωρίσεως προϊόντων ή υπηρεσιών μετά την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως του τμήματος προσφυγών δεν μπορεί να επηρεάσει τη νομιμότητα της εν λόγω αποφάσεως, η οποία είναι η μόνη που βάλλεται ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Πάντως, κατά το Γενικό Δικαστήριο, η απόφαση του τμήματος προσφυγών του ΓΕΕΑ μπορεί, σε

ορισμένες περιπτώσεις, να προσβληθεί ενώπιον του δικαστή της Ένωσης όσον αφορά ορισμένα μόνον από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο της αιτήσεως καταχωρίσεως του οικείου κοινοτικού σήματος. Στην περίπτωση αυτή, η απόφαση του τμήματος προσφυγών καθίσταται απρόσβλητη για τα άλλα προϊόντα και τις υπηρεσίες του ίδιου καταλόγου. Έτσι, όταν ο αιτών την καταχώριση του σήματος δηλώνει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, συνεπώς κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως του τμήματος προσφυγών, ότι αποσύρει την αίτησή του ως προς ορισμένα από τα προϊόντα τα οποία αφορούσε η αρχική αίτηση, η δήλωση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η προσβαλλόμενη απόφαση βάλλεται μόνον κατά το μέρος που αφορά τα υπόλοιπα προϊόντα ή ότι συνιστά μερική παραίτηση, σε περίπτωση που η δήλωση αυτή έγινε σε προχωρημένο στάδιο της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διαδικασίας.

Ωστόσο, αν με τον περιορισμό του καταλόγου των προϊόντων που αφορούσε η αίτηση καταχωρίσεως κοινοτικού σήματος ο αιτών την καταχώριση δεν προτίθεται στην πραγματικότητα να αφαιρέσει από τον κατάλογο ένα ή περισσότερα προϊόντα, αλλά να μεταβάλει ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά των εν λόγω προϊόντων, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο η τροποποίηση αυτή να ασκεί επιρροή ως προς την εξέταση του κοινοτικού σήματος την οποία διενήργησαν τα όργανα του ΓΕΕΑ κατά τη διοικητική διαδικασία. Υπό τις συνθήκες αυτές, αποδοχή της τροποποίησης αυτής στο στάδιο της προσφυγής ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου θα ισοδυναμούσε με τροποποίηση του αντικείμενου της διαφοράς κατά τη διάρκεια της δίκης, την οποία απαγορεύει το άρθρο 135, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας του. Επομένως, ο περιορισμός αυτός δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη από το Γενικό Δικαστήριο κατά την εξέταση του βασίμου της προσφυγής.

Επιπλέον, στην απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 2014, *Fuchs κατά ΓΕΕΑ — Les Complices* (Αστέρι μέσα σε κύκλο) (T-342/12, Συλλογή, EU:T:2014:858), το Γενικό Δικαστήριο ασχολήθηκε με το ζήτημα αν εξακολουθεί να υφίσταται έννομο συμφέρον του προσφεύγοντος να προσβάλει απόφαση με την οποία έγινε δεκτή η ανακοπή που ασκήθηκε κατά της αιτήσεώς του καταχωρίσεως σήματος, ακόμη και μετά την έκδοση αποφάσεως του ΓΕΕΑ περί εκπτώσεως του δικαιούχου από το δικαίωμά του επί του προγενέστερου σήματος στο οποίο στηριζόταν η ανακοπή.

Επ' αυτού, το Γενικό Δικαστήριο τόνισε κατ' αρχάς ότι, δεδομένου ότι οι προϋποθέσεις παραδεκτού μιας προσφυγής, ιδίως δε το ζήτημα της ελλείψεως εννόμου συμφέροντος, καταλέγονται στους λόγους απαραδέκτου δημοσίας τάξεως, το ίδιο οφείλει να ελέγξει αυτεπαγγέλτως αν ο προσφεύγων εξακολουθεί να έχει έννομο συμφέρον για την ακύρωση μιας τέτοιας αποφάσεως. Αφού προέβη στον έλεγχο αυτό, επισήμανε ότι η έκπτωση από το δικαίωμα επί του σήματος που αποτελεί το έρεισμα ανακοπής, όταν επέρχεται μετά την απόφαση του τμήματος προσφυγών με την οποία γίνεται δεκτή η στηριζόμενη στο εν λόγω σήμα ανακοπή, δεν συνιστά ανάκληση ούτε κατάργηση της ως άνω αποφάσεως. Ειδικότερα, στην περίπτωση της εκπτώσεως, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 55, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, το κοινοτικό σήμα θεωρείται ότι έχει παύσει να παράγει, από την ημερομηνία της αιτήσεως για την έκπτωση, τα αποτελέσματα που προβλέπονται στον ως άνω κανονισμό. Μέχρι όμως την ημερομηνία αυτή ίσχυαν για το κοινοτικό σήμα όλα τα συναφή προς την ως άνω προστασία αποτελέσματα τα οποία προβλέπονται στο τμήμα 2 του τίτλου VI του κανονισμού αυτού. Συνεπώς, αν γινόταν δεκτό ότι το αντικείμενο της διαφοράς εκλείπει όταν εκδίδεται, εκκρεμούσης της διαδικασίας, απόφαση περί εκπτώσεως, τούτο θα σήμαινε ότι το Γενικό Δικαστήριο θα ελάμβανε υπόψη λόγους που ανέκυψαν μετά την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως και δεν επηρεάζουν το βάσιμό της, ούτε έχουν συνέπειες για τη διαδικασία ανακοπής στην οποία ανάγεται η προσφυγή ακυρώσεως.

Εξάλλου, σε περίπτωση ακυρώσεως μιας τέτοιας αποφάσεως από το Γενικό Δικαστήριο, η *ex tunc* εξαφάνισή της θα μπορούσε να αποφέρει στον προσφεύγοντα όφελος το οποίο δεν θα του παρείχε η διαπίστωση ότι πρέπει να καταργηθεί η δίκη. Ειδικότερα, αν το Γενικό Δικαστήριο καταργούσε τη δίκη, ο προσφεύγων θα είχε μόνο τη δυνατότητα να υποβάλει ενώπιον του ΓΕΕΑ νέα αίτηση

καταχώρισεως του σήματός του, χωρίς να είναι πλέον δυνατό να ασκηθεί ανακοπή κατά της ως άνω αιτήσεως επί τη βάση του προγενέστερου κοινοτικού σήματος του οποίου ο δικαιούχος εξέπεσε των δικαιωμάτων του. Αντιθέτως, αν το Γενικό Δικαστήριο αποφαινόταν επί της ουσίας και δεχόταν την προσφυγή, κρίνοντας ότι δεν υπήρχε κίνδυνος συγχύσεως μεταξύ των αντιπαρατιθέμενων σημάτων, δεν θα υπήρχε κανένα εμπόδιο για την καταχώριση του αιτούμενου σήματος. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι το γεγονός και μόνον ότι οι προσφυγές κατά των αποφάσεων του τμήματος ανακοπών και του τμήματος προσφυγών έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα βάσει των διατάξεων του άρθρου 58, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, και του άρθρου 64, παράγραφος 3, του κανονισμού 207/2009 δεν αρκεί ώστε να θέσει υπό αμφισβήτηση το έννομο συμφέρον το οποίο έχει στην περίπτωση αυτή ο προσφεύγων. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 45 του κανονισμού 207/2009, το σήμα καταχωρίζεται ως κοινοτικό μόνον αν η ανακοπή απορριφθεί με τελεσίδικη απόφαση.

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2014, *Szajner κατά ΓΕΕΑ-Forge de Laguiole (LAGUIOLE)* (T-453/11, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναίρεσεως, EU:T:2014:901), το Γενικό Δικαστήριο είχε επίσης την ευκαιρία να εξετάσει το ζήτημα αν ο προσφεύγων που αμφισβητεί τη νομιμότητα αποφάσεως του ΓΕΕΑ έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί ενώπιον του δικαστή της Ένωσης, στο πλαίσιο της ερμηνείας του εθνικού δικαίου στο οποίο παραπέμπει το δίκαιο της Ένωσης, στοιχεία αντλούμενα από την εθνική νομοθεσία ή νομολογία, που δεν επικαλέστηκε ενώπιον του ΓΕΕΑ.

Επ' αυτού, το Γενικό Δικαστήριο σημείωσε ότι δεν πρέπει να απαγορεύεται ούτε στους διαδίκους ούτε στο Γενικό Δικαστήριο να λαμβάνουν υπόψη τέτοια στοιχεία, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για περίπτωση μη συνεκτιμήσεως εκ μέρους του τμήματος προσφυγών πραγματικών στοιχείων αντλούμενων από συγκεκριμένη απόφαση εθνικού δικαστηρίου, αλλά για περίπτωση επικλήσεως νομοθετικών διατάξεων ή δικαστικών αποφάσεων προς στήριξη λόγου ακυρώσεως ο οποίος αφορά κακή εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου από τα τμήματα προσφυγών. Συναφώς, μολονότι είναι αληθές ότι ο διάδικος ο οποίος ζητεί την εφαρμογή εθνικού κανόνα οφείλει να προσκομίσει στο ΓΕΕΑ τα στοιχεία που τεκμηριώνουν το περιεχόμενο του κανόνα αυτού, τούτο δεν σημαίνει ότι η εκ μέρους του ΓΕΕΑ εφαρμογή του εθνικού κανόνα δεν μπορεί να ελεγχθεί από το Γενικό Δικαστήριο με γνώμονα μια μεταγενέστερη της εκδόσεως της αποφάσεως του ΓΕΕΑ απόφαση εθνικού δικαστηρίου την οποία επικαλείται ο διάδικος για πρώτη φορά ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η διαπίστωση αυτή ισχύει ακόμη και στην περίπτωση όπου η επίμαχη απόφαση του εθνικού δικαστηρίου σηματοδοτεί μεταστροφή της νομολογίας. Πράγματι, η νομολογία όπως διαμορφώνεται κατόπιν μιας τέτοιας μεταστροφής ισχύει, κατ' αρχήν, αναδρομικώς και στις υφιστάμενες καταστάσεις. Η δικαιολογητική βάση της αρχής αυτής είναι ότι η νομολογιακή ερμηνεία ενός κανόνα σε δεδομένη χρονική στιγμή δεν μπορεί να είναι διαφορετική αναλόγως του χρόνου κατά τον οποίο έλαβαν χώρα τα εξεταζόμενα πραγματικά περιστατικά και ουδείς μπορεί να επικαλεστεί δικαίωμα κεκτημένο βάσει αποκρυσταλλωμένης νομολογίας. Μολονότι η εφαρμογή της ως άνω αρχής ενδέχεται να μην είναι απόλυτη, αφού, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, τα δικαστήρια μπορούν να αποκλίνουν από αυτήν προκειμένου να προσαρμόσουν τα διαχρονικά αποτελέσματα της αναδρομικότητας της νέας νομολογίας, η αναδρομική ισχύς παραμένει ο κανόνας όταν σημειώνεται παρόμοια νομολογιακή μεταστροφή. Επομένως, ακόμη και αν απόφαση εθνικού δικαστηρίου η οποία σηματοδοτεί μεταστροφή της νομολογίας συνιστά, αυτή καθ' εαυτήν, νέο γεγονός, στην πραγματικότητα η απόφαση απλώς ερμηνεύει το εθνικό δίκαιο όπως θα έπρεπε να είχε εφαρμοστεί από το ΓΕΕΑ και όπως πρέπει να εφαρμοστεί από το Γενικό Δικαστήριο.

δ) Εξουσία μεταρρυθμίσεως

Με την απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2014, *Koscher + Würtz κατά ΓΕΕΑ — Kirchner & Wilhelm (KW SURGICAL INSTRUMENTS)* (T-445/12, Συλλογή, EU:T:2014:829), το Γενικό Δικαστήριο επανήλθε στο ζήτημα των προϋποθέσεων υπό τις οποίες μπορεί να ασκήσει την εξουσία μεταρρυθμίσεως που του αναγνωρίζει το άρθρο 65, παράγραφος 3, του κανονισμού 207/2009.

Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε, συναφώς, ότι η εξουσία μεταρρυθμίσεως της οποίας απολαύει βάσει της προαναφερθείσας διατάξεως δεν σημαίνει ότι έχει την εξουσία να αποφαινεται επί ζητήματος ως προς το οποίο δεν έχει ακόμη λάβει θέση το τμήμα προσφυγών. Συνεπώς, η άσκηση της εξουσίας μεταρρυθμίσεως πρέπει, κατ' αρχήν, να περιορίζεται στις περιπτώσεις όπου το Γενικό Δικαστήριο, έχοντας ελέγξει την εκτίμηση στην οποία προέβη το τμήμα προσφυγών, είναι σε θέση να κρίνει, βάσει του ισχύοντος νομικού πλαισίου και των διαπιστωθέντων πραγματικών περιστατικών, ποια απόφαση όφειλε να είχε λάβει το τελευταίο. Λαμβάνοντας υπόψη την αρχή αυτή, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι, εν προκειμένω, δεν έπρεπε να προχωρήσει το ίδιο σε οποιαδήποτε εκτίμηση επί του ζητήματος της ουσιαστικής χρήσεως του προγενέστερου σήματος, εφόσον το τμήμα προσφυγών δεν είχε λάβει θέση επ' αυτού. Αντιθέτως, ως προς τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως τον οποίο προέβαλε η προσφεύγουσα σχετικά με έλλειψη κινδύνου συγχύσεως, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι όντως όφειλε να τον εξετάσει, εφόσον ο λόγος αυτός, αν κρινόταν βάσιμος, θα μπορούσε να παράσχει στην προσφεύγουσα τη δυνατότητα να επιτύχει μία συνολική κρίση επί της διαφοράς. Το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε εξάλλου ότι, αν, εν προκειμένω, προέκυπτε από την εξέτασή του ότι ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως και τα αιτήματα της προσφεύγουσας περί μεταρρυθμίσεως έπρεπε να απορριφθούν, τότε το ΓΕΕΑ θα έπρεπε, κατόπιν της εξετάσεως του ζητήματος αν έγινε ουσιαστική χρήση του προγενέστερου σήματος, να αποφανθεί εκ νέου, εφόσον παρίστατο ανάγκη, επί του κινδύνου συγχύσεως των δύο αντιπαρατιθέμενων σημάτων. Συνεπώς, το ΓΕΕΑ θα όφειλε να συναγάγει τις συνέπειες που θα είχε ως προς τη σύγκριση των δύο αυτών σημάτων τυχόν έλλειψη ουσιαστικής χρήσεως του προγενέστερου σήματος για ορισμένα από τα προϊόντα τα οποία καλύπτει το εν λόγω σήμα.

ε) Απόδειξη της ουσιαστικής χρήσεως του σήματος

Πρώτον, στην απόφαση της 27ης Μαρτίου 2014, *Intesa Sanpaolo κατά ΓΕΕΑ — equinet Bank (EQUITER)* (T-47/12, Συλλογή, EU:T:2014:159), το Γενικό Δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει την περίπτωση όπου έχει γίνει ουσιαστική χρήση του προγενέστερου σήματος μόνο για ορισμένα από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τα οποία αυτό είχε καταχωριστεί.

Κατά το Γενικό Δικαστήριο, σκοπός της διαδικασίας ανακοπής βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 207/2009 είναι να μπορεί το ΓΕΕΑ να εκτιμά την ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως, όπερ σημαίνει ότι, σε περίπτωση ομοιότητας των αντιπαρατιθέμενων σημάτων, πρέπει να εξετάζεται η ομοιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών που προσδιορίζονται από τα σήματα αυτά. Κατόπιν τούτου, αν το προγενέστερο κοινοτικό σήμα χρησιμοποιήθηκε για ορισμένα μόνον από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες για τα οποία καταχωρίστηκε, τότε, για τους σκοπούς της εξετάσεως της ανακοπής, θεωρείται καταχωρισμένο μόνον για τα συγκεκριμένα προϊόντα και τις υπηρεσίες, όπως προβλέπει το άρθρο 42, παράγραφος 2, τελευταία περίοδος, του κανονισμού 207/2009. Στο ίδιο αυτό πλαίσιο, και ειδικότερα στην περίπτωση όπου το προγενέστερο σήμα έχει καταχωριστεί για κατηγορία προϊόντων ή υπηρεσιών στην οποία στηρίζεται η ανακοπή, και όπου αποδειχθεί ότι είχε γίνει χρήση του μόνον για ορισμένα εξ αυτών, το τμήμα προσφυγών πρέπει επίσης να εκτιμήσει αν η οικεία κατηγορία περιλαμβάνει αυτοτελείς υποκατηγορίες όπου εμπίπτουν και τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες για τα οποία αποδεικνύεται η χρήση, οπότε πρέπει να γίνει δεκτό ότι η χρήση αποδείχθηκε ως προς τη συγκεκριμένη υποκατηγορία προϊόντων ή υπηρεσιών, ή, αντιθέτως, αν δεν χωρεί διάκριση σε τέτοιες υποκατηγορίες. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε

ότι η εκτίμηση του ζητήματος κατά πόσον το σήμα το οποίο προβάλλεται προς στήριξη ανακοπής έχει αποτελέσει αντικείμενο ουσιαστικής χρήσεως κατά την έννοια του άρθρου 42, παράγραφος 2, του κανονισμού 207/2009 περιλαμβάνει δύο σκέλη που συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους. Στο πρώτο σκέλος, το ζητούμενο είναι να διαπιστωθεί αν έχει γίνει ουσιαστική χρήση του επίμαχου σήματος στην Ένωση, έστω και υπό μορφή η οποία δεν είναι ακριβώς ίδια, αλλά διαφέρει μόνον ως προς στοιχεία που δεν μεταβάλλουν τον διακριτικό χαρακτήρα του εν λόγω σήματος υπό την καταχωρισθείσα μορφή του. Στο δεύτερο σκέλος, το ζητούμενο είναι να διαπιστωθεί ποια από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τα οποία είχε καταχωριστεί το προγενέστερο σήμα και επί των οποίων βασίζεται η ανακοπή, καλύπτει η αποδεδειγμένη ουσιαστική χρήση.

Δεύτερον, με την προαναφερθείσα απόφαση *KW SURGICAL INSTRUMENTS* (EU:T:2014:829), το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, με την κατάθεση της αιτήσεως με την οποία ζητείται να αποδείξει ο ανακόπτων την ουσιαστική χρήση του προγενεστέρου σήματος, μεταφέρεται σ' αυτόν το βάρος αποδείξεως της ουσιαστικής χρήσεως του σήματός του, άλλως απορρίπτεται η ανακοπή του. Συνεπώς, η ουσιαστική χρήση του προγενεστέρου σήματος συνιστά ζήτημα το οποίο, εφόσον τεθεί από τον αιτούντα την καταχώριση του σήματος, πρέπει, κατ' αρχήν, να κριθεί πριν εκδοθεί απόφαση επί της ίδιας της ανακοπής. Επομένως, το αίτημα αποδείξεως της ουσιαστικής χρήσεως του προγενεστέρου σήματος προσθέτει στη διαδικασία ανακοπής ένα ειδικό και προκριματικό ζήτημα και, υπό την έννοια αυτή, μεταβάλλει το περιεχόμενό της. Βάσει αυτού του σκεπτικού, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, εν προκειμένω, το τμήμα προσφυγών του ΓΕΕΑ υπέπεσε σε νομικό σφάλμα καθόσον δεν αναγνώρισε στη διεθνή καταχώριση την οποία είχε επιτύχει η προσφεύγουσα την προστασία που επιφυλάσσεται στα κοινοτικά σήματα, χωρίς να έχει εξεταστεί προηγουμένως το ζήτημα της ουσιαστικής χρήσεως του προγενέστερου σήματος και ενώ η προσφεύγουσα είχε ζητήσει ενώπιον του τμήματος ανακοπών να αποδειχθεί ότι είχε όντως γίνει τέτοια χρήση.

Τρίτον, ως προς την ειδική περίπτωση τρισδιάστατου σήματος, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, *CEDC International κατά ΓΕΕΑ — Underberg* (Σχήμα φύλλου χόρτου μέσα σε μπουκάλι) (T-235/12, Συλλογή, EU:T:2014:1058), ότι, επειδή ακριβώς το σήμα είναι τρισδιάστατο, δεν αρκεί η στατική, δισδιάστατη εξέτασή του, αλλά επιβάλλεται μια δυναμική, τρισδιάστατη αξιολόγησή του. Πράγματι, ο ενδιαφερόμενος καταναλωτής μπορεί, κατ' αρχήν, να προσλαμβάνει το σήμα αυτό ως ερέθισμα από περισσότερες όψεις του. Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ως στοιχείο προς απόδειξη της χρήσεως τέτοιων σημάτων δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μόνον η αναπαραγωγή της οπτικής τους εικόνας σε δύο διαστάσεις, αλλά οποιαδήποτε αναπαράσταση του τρόπου με τον οποίο τα προσλαμβάνει ο ενδιαφερόμενος καταναλωτής. Κατά συνέπεια, οι απεικονίσεις ενός τρισδιάστατου σήματος από τα πλάγια και από πίσω ενδέχεται κατ' αρχήν να έχουν πραγματική σημασία για την εκτίμηση της ουσιαστικής χρήσεως του σήματος αυτού και δεν επιτρέπεται να μη λαμβάνονται υπόψη με μόνη αιτιολογία ότι δεν πρόκειται για απεικονίσεις του εμπρόσθιου μέρους.

2. Σχέδια ή υποδείγματα

Με την απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2014, *Biscuits Poult κατά ΓΕΕΑ — Banketbakkerij Merba* (Μπισκότο) (T-494/12, Συλλογή, EU:T:2014:757), το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 6/2002¹⁷ θεσπίζει ειδικό κανόνα μόνο για τα σχέδια ή υποδείγματα τα οποία εφαρμόζονται ή ενσωματώνονται σε ένα προϊόν που αποτελεί συστατικό σύνθετου προϊόντος κατά την έννοια του άρθρου 3, στοιχείο γ', του ως άνω κανονισμού. Σύμφωνα με

¹⁷ Κανονισμός (ΕΚ) 6/2002 του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2001, για τα κοινοτικά σχέδια και υποδείγματα (ΕΕ 2002, L 3, σ. 1).

τον κανόνα αυτόν, τα εν λόγω σχέδια ή υποδείγματα προστατεύονται μόνον αν, πρώτον, το συστατικό, αφού ενσωματωθεί στο σύνθετο προϊόν, παραμένει ορατό κατά τη συνήθη χρήση του προϊόντος, και, δεύτερον, αν τα ορατά χαρακτηριστικά του πληρούν, αυτά καθ' εαυτά, τις προϋποθέσεις ως προς τον νεωτερισμό και τον ατομικό χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, δεδομένης της ιδιαιτερότητας που έχουν εκείνα τα συστατικά ενός σύνθετου προϊόντος κατά την έννοια του άρθρου 3, στοιχείο γ', του κανονισμού 6/2002 τα οποία μπορούν να κατασκευαστούν και να κυκλοφορήσουν στην αγορά χωριστά από το σύνθετο προϊόν, είναι εύλογο ο νομοθέτης να αναγνωρίζει ότι υπάρχει δυνατότητα να καταχωριστούν ως σχέδια ή υποδείγματα, αλλά υπό την επιφύλαξη ότι είναι ορατά μετά την ενσωμάτωσή τους στο σύνθετο προϊόν και μόνον ως προς τα τμήματα των συστατικών αυτών που είναι πράγματι ορατά κατά τη συνήθη χρήση του σύνθετου προϊόντος, πάντοτε δε υπό την προϋπόθεση ότι τα εν λόγω συστατικά πληρούν τις προϋποθέσεις του νεωτερισμού και του ατομικού χαρακτήρα. Το Γενικό Δικαστήριο συνήγαγε εκ των ανωτέρω ότι, εφόσον ένα προϊόν — εν προκειμένω ένα μπισκότο — δεν είναι σύνθετο κατά την έννοια του άρθρου 3, στοιχείο γ', του κανονισμού 6/2002, δεδομένου ότι δεν απαρτίζεται από πολλά συστατικά τα οποία να μπορούν να αντικατασταθούν, καθιστώντας δυνατή την αποσυναρμολόγηση και την επανασυναρμολόγηση του, το τμήμα προσφυγών δεν σφάλλει κρίνοντας ότι τα μη ορατά χαρακτηριστικά του προϊόντος, που δεν συνδέονται με την εμφάνισή του, δεν επιτρέπεται να ληφθούν υπόψη προκειμένου να κριθεί αν το επίδικο σχέδιο ή υπόδειγμα μπορεί να τύχει προστασίας.

Τέλος, με την απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2014, *Cezar κατά ΓΕΕΑ — Poli-Eco (Insert)* (T-39/13, Συλλογή, EU:T:2014:852), το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι ο νεωτερισμός και ο ατομικός χαρακτήρας ενός κοινοτικού σχεδίου ή υποδείγματος δεν μπορούν να εκτιμηθούν μέσω συγκρίσεως του εν λόγω κοινοτικού σχεδίου ή υποδείγματος με προγενέστερο σχέδιο ή υπόδειγμα το οποίο, ως συστατικό ενός σύνθετου προϊόντος, δεν είναι ορατό κατά τη συνήθη χρήση του τελευταίου. Η απαίτηση να πρόκειται για ορατό συστατικό, όπως αυτή διατυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 12 του κανονισμού 6/2002, κατά την οποία η προστασία των κοινοτικών σχεδίων ή υποδειγμάτων δεν θα πρέπει να επεκτείνεται σε εκείνα τα συστατικά του προϊόντος που δεν είναι ορατά κατά τη συνήθη χρήση του ούτε στα χαρακτηριστικά του συστατικού που δεν είναι ορατά όταν το προϊόν συναρμολογείται, ισχύει επομένως και για το προγενέστερο σχέδιο ή υπόδειγμα. Το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε ότι το τμήμα προσφυγών υπέπεσε σε σφάλμα εκτιμήσεως κατά τη σύγκριση των εν λόγω σχεδίων ή υποδειγμάτων, καθόσον θεμελίωσε την απόφασή του σε προγενέστερο σχέδιο ή υπόδειγμα το οποίο, ως συστατικό ενός σύνθετου προϊόντος, δεν ήταν ορατό κατά τη συνήθη χρήση του προϊόντος αυτού.

Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας — Περιοριστικά μέτρα

Το 2014 καταγράφηκαν σημαντικές νομολογιακές εξελίξεις σε σχέση με τις ένδικες διαφορές που έχουν ως αντικείμενο περιοριστικά μέτρα στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζουν δύο υποθέσεις σχετικές με περιοριστικά μέτρα που ελήφθησαν εις βάρος της Αραβικής Δημοκρατίας της Συρίας, μία υπόθεση σχετική με δέσμευση κεφαλαίων ορισμένων προσώπων και οντοτήτων στο πλαίσιο της καταπολεμήσεως της τρομοκρατίας¹⁸ και μία υπόθεση σχετική με περιοριστικά μέτρα κατά της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν με σκοπό την πρόληψη της διαδόσεως των πυρηνικών όπλων.

¹⁸ Ως προς τη δέσμευση κεφαλαίων ορισμένων προσώπων και οντοτήτων στο πλαίσιο της καταπολεμήσεως της τρομοκρατίας, βλ. επίσης ανωτέρω τη σύνοψη της προαναφερθείσας αποφάσεως της 21ης Μαρτίου 2014, *Yusef κατά Επιτροπής* (EU:T:2014:141), υπό τον τίτλο «Παραδεκτό των προσφυγών που ασκήθηκαν δυνάμει του άρθρου 265 ΣΛΕΕ».

Η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 3ης Ιουλίου 2014, *Alchaar κατά Συμβουλίου* (T-203/12, EU:T:2014:602), αφορούσε περιοριστικά μέτρα που επιβλήθηκαν σε πρώην υπουργό της Συριακής Κυβερνήσεως και διατηρήθηκαν σε ισχύ μολονότι ο τελευταίος παραιτήθηκε από τα υπουργικά του καθήκοντα.

Κατ' αρχάς, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η αρχική καταχώριση του ονόματος του προσφεύγοντος στον κατάλογο των προσώπων τα οποία υπόκεινται στα περιοριστικά μέτρα ήταν θεμιτή λόγω του αξιώματος του υπουργού που κατείχε, και εφόσον τα μέλη μιας κυβερνήσεως πρέπει να θεωρούνται αλληλεγγύως υπεύθυνα όταν αυτή ακολουθεί πολιτική καταστολής. Αντιθέτως, όσον αφορά τους λόγους διατηρήσεως του ονόματος του προσφεύγοντος στον κατάλογο λόγω της ιδιότητας του πρώην υπουργού, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούσε πράγματι να στηριχθεί σε τεκμήριο για να συναγάγει ότι ο προσφεύγων διατηρούσε, ακόμη και μετά την παραίτησή του, στενούς δεσμούς με το συριακό καθεστώς, υπό τον όρο ότι το τεκμήριο αυτό θα ήταν μαχητό, ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και δεν θα προσέβαλλε τα δικαιώματα άμυνας. Εν προκειμένω όμως, το Συμβούλιο δεν προέβαλε στοιχεία με επαρκή αποδεικτική δύναμη από τα οποία να μπορεί να συναχθεί ευλόγως το συμπέρασμα ότι ο προσφεύγων διατηρούσε στενές σχέσεις με το καθεστώς ακόμη και μετά την παραίτησή του, με αποτέλεσμα να αντιστρέψει αδικαιολόγητα το βάρος αποδείξεως και να υποπέσει σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως.

Εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το Συμβούλιο δεν εξέτασε εμπεριστατωμένα και αμερόληπτα τα στοιχεία που προσκόμισε ο προσφεύγων κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ιδίως δε τις υπεύθυνες δηλώσεις με τις οποίες βεβαίωνε ότι αντιτασσόταν πάντοτε στη χρήση βίας. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, δεν υπήρχε λόγος να αμφισβητηθεί η ευλογοφάνεια των πληροφοριών που περιείχονταν στις δηλώσεις αυτές, εκτός αν λαμβανόταν ως δεδομένο ότι ο προσφεύγων ήταν κακόπιστος. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε ότι η διεθνής φήμη του προσφεύγοντος έπρεπε να είχε οδηγήσει το Συμβούλιο να διερευνήσει τους λόγους για τους οποίους κατέληξε να παραιτηθεί από υπουργός, και όχι να συναγάγει την ύπαρξη δεσμών με το συριακό καθεστώς από το γεγονός ότι αυτός κατείχε το συγκεκριμένο αξίωμα για σύντομο χρονικό διάστημα.

Η υπόθεση *Mayaleh κατά Συμβουλίου* (απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2014, T-307/12 και T-408/13, Συλλογή, EU:T:2014:926) έδωσε στο Γενικό Δικαστήριο την ευκαιρία να αποσαφηνίσει περαιτέρω την ως άνω προσέγγιση¹⁹. Στην υπόθεση αυτή, ασκήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή ακυρώσεως κατά πράξεων του Συμβουλίου με τις οποίες το τελευταίο είτε είχε λάβει είτε

¹⁹ Η ίδια υπόθεση αποτέλεσε επίσης την αφορμή για να διευκρινίσει το Γενικό Δικαστήριο πώς πρέπει, αφενός, να κοινοποιούνται τα μέτρα στους αποδέκτες τους και, αφετέρου, να υπολογίζεται η προθεσμία ασκήσεως της σχετικής προσφυγής. Ειδικότερα, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, μόνον όταν είναι αδύνατη η κοινοποίηση ατομικών στον ενδιαφερόμενο της πράξεως με την οποία λαμβάνονται ή διατηρούνται σε ισχύ περιοριστικά μέτρα εις βάρος του, σηματοδοτεί η κοινοποίηση ανακοινώσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* την έναρξη της προθεσμίας αυτής. Αν το Συμβούλιο έχει στη διάθεσή του τη διεύθυνση κατοικίας προσώπου το οποίο αφορούν τα περιοριστικά μέτρα, και του κοινοποιεί εγκύρως στη διεύθυνση αυτή τις πράξεις που προβλέπουν τα μέτρα αυτά, τότε ουδεμία σημασία έχει ότι η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής κατά των ως άνω πράξεων θα μπορούσε να είναι ευνοϊκότερη για το εν λόγω πρόσωπο αν υπολογιζόταν από την ημερομηνία δημοσιεύσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα της ανακοινώσεως* σχετικά με τις επίμαχες πράξεις, λόγω ιδίως της εφαρμογής του άρθρου 102, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο προβλέπει δεκατέσσερις επιπλέον ημέρες για τον υπολογισμό της προθεσμίας προσφυγής από της δημοσιεύσεως μιας πράξεως στην *Επίσημη Εφημερίδα*. Εξάλλου, όταν μια πράξη πρέπει να κοινοποιηθεί προκειμένου να αρχίσει να τρέχει η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής, η κοινοποίηση κατ' αρχήν πρέπει να γίνει στον αποδέκτη της πράξεως αυτής, και όχι στους δικηγόρους που τον εκπροσωπούν, εκτός αν υπάρχει κανονιστική ρύθμιση ή συμφωνία μεταξύ των διαδίκων περί του αντιθέτου.

διατήρησε σε ισχύ περιοριστικά μέτρα εις βάρος του προσφεύγοντος, ως Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Συρίας.

Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι, όσον αφορά τα περιοριστικά μέτρα κατά προσώπων που υποστηρίζουν το συριακό καθεστώς, μολονότι η έννοια της «υποστηρίξεως στο καθεστώς» δεν ορίζεται στις σχετικές διατάξεις, από πουθενά δεν μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι τέτοια μέτρα επιτρέπεται να ληφθούν μόνον κατά προσώπων τα οποία υποστηρίζουν το συριακό καθεστώς με τον συγκεκριμένο σκοπό να του παράσχουν τη δυνατότητα να συνεχίσει τις δραστηριότητές του καταστολής εις βάρος του αμάχου πληθυσμού. Εφόσον δεν αμφισβητήθηκε ότι η Κεντρική Τράπεζα της Συρίας είχε κυρίως ως αποστολή να εξυπηρετεί ως τραπεζίτης την κυβέρνηση της χώρας αυτής, έπρεπε κατ' ανάγκη να γίνει δεκτό ότι η τράπεζα αυτή υποστήριζε οικονομικά το συριακό καθεστώς. Αφού διαπίστωσε κατ' αρχάς ότι πράγματι ο προσφεύγων ασκούσε, ως Διοικητής, νευραλγικά καθήκοντα στην Κεντρική Τράπεζα της Συρίας, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε στη συνέχεια ότι όποιος ασκεί καθήκοντα που του παρέχουν διευθυντική εξουσία σε φορέα εις βάρος του οποίου έχουν ληφθεί περιοριστικά μέτρα μπορεί, κατά κανόνα, να θεωρηθεί και ο ίδιος εμπλεκόμενος στις δραστηριότητες που δικαιολόγησαν τη λήψη των περιοριστικών μέτρων κατά του συγκεκριμένου φορέα. Συνεπώς, δεν συνέτρεχε παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας επειδή το Συμβούλιο στηρίχθηκε στα καθήκοντα του προσφεύγοντος για να κρίνει ότι βρισκόταν σε θέση εξουσίας και επιρροής όσον αφορά τη χρηματοοικονομική υποστήριξη του συριακού καθεστώτος από την Κεντρική Τράπεζα της Συρίας.

Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι οι διατάξεις που ρυθμίζουν τα περιοριστικά μέτρα εις βάρος της Αραβικής Δημοκρατίας της Συρίας αναγνωρίζουν την αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών όσον αφορά την εφαρμογή των επίμαχων περιορισμών στους υπηκόους τους. Συνεπώς, στην περίπτωση προσώπου το οποίο, εκτός από τη συριακή, έχει και τη γαλλική ιθαγένεια, το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στις γαλλικές αρχές να του απαγορεύσουν την πρόσβαση στο έδαφος της Γαλλικής Δημοκρατίας. Εξάλλου, το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ορίζει μὲν ότι κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, πλην όμως με την επιφύλαξη των περιορισμών και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις οι οποίες θεσπίζονται για την εφαρμογή τους. Έτσι, δεδομένου ότι οι περιορισμοί εισόδου οι οποίοι προβλέπονται στις αποφάσεις που εκδόθηκαν βάσει του άρθρου 29 ΣΕΕ αποτελούν προφανώς διατάξεις θεσπισθείσες κατ' εφαρμογήν της Συνθήκης ΕΕ, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το Συμβούλιο μπορούσε εν προκειμένω, με την έκδοση πράξεων που άπτονταν του τομέα της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας και εφόσον τα σχετικά μέτρα ήταν αναγκαία, πρόσφορα και περιορισμένης χρονικής ισχύος, να περιορίσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Ένωσης, το οποίο ο προσφεύγων αντλούσε από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, οι διατάξεις σχετικά με τους περιορισμούς εισόδου, στο μέτρο που έχουν εφαρμογή επί προσώπων που είναι πολίτες της Ένωσης, πρέπει να θεωρούνται *lex specialis* σε σχέση με την οδηγία 2004/38/ΕΚ²⁰, οπότε οι εν λόγω διατάξεις υπερισχύουν της οδηγίας αυτής στις περιπτώσεις τις οποίες έχουν ειδικώς σκοπό να ρυθμίσουν.

Η απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2014, *LTTE κατά Συμβουλίου* (Τ-208/11 και Τ-508/11, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, ΕΥ:Τ:2014:885), εκδόθηκε σε υπόθεση στην οποία κίνημα που ήλθε σε βίαιη αντιπαράθεση με την Κυβέρνηση της Σρι Λάνκα άσκησε προσφυγή κατά των

²⁰ Οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158, σ. 77).

πράξεων του Συμβουλίου περί διατηρήσεως σε ισχύ των επιβληθέντων εις βάρος του εν λόγω κινήματος περιοριστικών μέτρων.

Ενώ το προσφεύγον υποστήριξε ότι τα σχετικά μέτρα δεν έπρεπε να διατηρηθούν σε ισχύ, ειδικότερα επειδή η αντιπαράθεσή του με την εν λόγω κυβέρνηση ήταν «ένοπλη σύγκρουση», οπότε ετύγχανε εφαρμογής το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και όχι οι αντιτρομοκρατικές ρυθμίσεις, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι ύπαρξη ένοπλης συγκρούσεως κατά την έννοια του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου δεν αποκλείει την εφαρμογή των σχετικών με την τρομοκρατία διατάξεων του δικαίου της Ένωσης επί τρομοκρατικών πράξεων που ενδεχομένως τελούνται στο πλαίσιο αυτό.

Απαντώντας στο επιχείρημα ότι η διατήρηση των εν λόγω μέτρων σε ισχύ στηρίχθηκε σε στοιχεία που δεν ήταν αξιόπιστα αφού δεν αντλούνταν από αποφάσεις αρμόδιων αρχών κατά την έννοια της κοινής θέσεως 2001/931/ ΚΕΠΠΑ²¹, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι μια αρχή τρίτου κράτους, το οποίο δεν είναι μέλος της Ένωσης, μπορεί να θεωρηθεί αρμόδια αρχή κατά την έννοια της πράξεως αυτής. Προτού όμως βασιστεί σε απόφαση αρχής τρίτου κράτους, το Συμβούλιο οφείλει να ελέγξει με προσοχή αν η σχετική ρύθμιση του τρίτου κράτους κατοχυρώνει τα δικαιώματα άμυνας και το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας σε βαθμό ανάλογο με τον προβλεπόμενο σε επίπεδο Ένωσης. Επιπλέον, η κοινή θέση 2001/931 επιβάλλει, προς εξασφάλιση της προστασίας των οικείων προσώπων και λαμβανομένης υπόψη της ελλείψεως μέσων της ίδιας της Ένωσης για τη διεξαγωγή ερευνών, να μη χρησιμοποιούνται ως πραγματική βάση μιας αποφάσεως της Ένωσης περί δεσμεύσεως κεφαλαίων, όσον αφορά την τρομοκρατία, στοιχεία τα οποία το Συμβούλιο έχει ενδεχομένως αντλήσει από τον Τύπο ή από το Διαδίκτυο, αλλά μόνο στοιχεία τα οποία έχουν εξεταστεί και γίνει δεκτά από αρμόδιες εθνικές αρχές, κατά την έννοια της κοινής θέσεως, στις σχετικές αποφάσεις τους. Προς διασφάλιση της αποτελεσματικής καταπολέμησης της τρομοκρατίας, απόκειται στα μέν κράτη μέλη να διαβιβάζουν τακτικά προς το Συμβούλιο, στο δε τελευταίο να συλλέγει, τις εκδιδόμενες στα εν λόγω κράτη μέλη αποφάσεις αρμόδιων αρχών, καθώς και τις αιτιολογίες των αποφάσεων αυτών. Το Γενικό Δικαστήριο τόνισε συναφώς ότι το Συμβούλιο, αν, παρά την κοινοποίηση πληροφοριών στο πλαίσιο αυτό, δεν έχει στη διάθεσή του απόφαση αρμόδιας αρχής σχετικά με συγκεκριμένη πράξη η οποία ενδέχεται να συνιστά τρομοκρατική ενέργεια, οφείλει, ελλείψει ιδίων μέσων για τη διεξαγωγή ερευνών, να ζητήσει από την αρμόδια εθνική αρχή να κρίνει την πράξη αυτή, με σκοπό την έκδοση αποφάσεως εκ μέρους της εν λόγω αρχής.

Τέλος, η απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2014, *Safa Nicu Sepahan κατά Συμβουλίου* (T-384/11, Συλλογή, EU:T:2014:986), εκδόθηκε σε υπόθεση όπου η ενδιαφερομένη είχε ζητήσει να ακυρωθούν οι πράξεις του Συμβουλίου με τις οποίες της επιβλήθηκαν περιοριστικά μέτρα κατ' εφαρμογήν του κανονισμού (ΕΕ) 961/2010²² και του κανονισμού (ΕΕ) 267/2012²³, και το Γενικό Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί και επί του αιτήματός της να της καταβληθεί χρηματική ικανοποίηση και αποζημίωση, αντιστοίχως, για την ηθική βλάβη και την υλική ζημία που ισχυρίστηκε ότι υπέστη λόγω των οικείων μέτρων.

²¹ Κοινή θέση 2001/931/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 27ης Δεκεμβρίου 2001, για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (ΕΕ L 344, σ. 93).

²² Κανονισμός (ΕΕ) 961/2010 του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2010, σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 423/2007 (ΕΕ L 281, σ. 1).

²³ Κανονισμός (ΕΕ) 267/2012 του Συμβουλίου, της 23ης Μαρτίου 2012, σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 961/2010 (ΕΕ L 88, σ. 1).

Εξετάζοντας τις προϋποθέσεις στοιχειοθετήσεως της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε κατ' αρχάς αν η συμπεριφορά που προσήφθη στο Συμβούλιο ήταν παράνομη. Επ' αυτού, το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε, πρώτον, ότι η επιβολή των προσβαλλομένων περιοριστικών μέτρων αντέβαινε στις σχετικές ρυθμίσεις του κανονισμού 961/2010 και του κανονισμού 267/2012, οι οποίες περιείχαν διατάξεις με κύριο σκοπό την προστασία των ατομικών συμφερόντων των θιγομένων ιδιωτών μέσω του περιορισμού του προσωπικού πεδίου εφαρμογής, της εκτάσεως και της αυστηρότητας των περιοριστικών μέτρων που μπορούσαν νομίμως να επιβληθούν εις βάρος τους. Ως εκ τούτου, τέτοιες διατάξεις έπρεπε να θεωρούνται κανόνες δικαίου που έχουν ως αντικείμενο την απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες. Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε, δεύτερον, ότι η υποχρέωση του Συμβουλίου να αποδεικνύει το βάσιμο των περιοριστικών μέτρων που λαμβάνει υπαγορεύεται από τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των θιγομένων προσώπων και οντοτήτων, και ιδίως του δικαιώματός τους σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, όπερ σημαίνει ότι το Συμβούλιο δεν διαθέτει συναφώς περιθώριο εκτιμήσεως. Τρίτον, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο κανόνας βάσει του οποίου το Συμβούλιο υποχρεούται να αποδεικνύει το βάσιμο των περιοριστικών μέτρων που λαμβάνει δεν αφορά μια ιδιαίτερος πολύπλοκη κατάσταση και ότι είναι αρκετά σαφής και συγκεκριμένος ώστε να μην ανακύπτουν δυσκολίες στην εφαρμογή και την ερμηνεία του. Κατόπιν όλων των προεκτεθέντων, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι μια διοικητική αρχή που επιδεικνύει τη συνήθη σύνεση και επιμέλεια θα ήταν, υπό τις περιστάσεις της προκειμένης περιπτώσεως, σε θέση να κατανοήσει, κατά τον χρόνο εκδόσεως της πρώτης προσβαλλομένης πράξεως, ότι όφειλε η ίδια να συγκεντρώσει τις πληροφορίες και τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία δικαιολογούσαν τα περιοριστικά μέτρα εις βάρος της ενδιαφερομένης προκειμένου να μπορεί να αποδείξει, σε περίπτωση αμφισβητήσεως, το βάσιμο των ως άνω μέτρων διά της προσκομίσεως των εν λόγω πληροφοριών ή αποδεικτικών στοιχείων ενώπιον του δικαστή της Ένωσης. Δεδομένου ότι το Συμβούλιο δεν ενήργησε εν προκειμένω κατ' αυτόν τον τρόπο, μπορούσε να στοιχειοθετηθεί κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου που αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες.

Όσον αφορά τη ζημία που υπέστη η ενδιαφερομένη, το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, όταν επιβάλλονται περιοριστικά μέτρα εις βάρος μιας οντότητας λόγω της φερόμενης συμμετοχής της στη διάδοση των πυρηνικών όπλων, το όνομά της συσχετίζεται δημοσίως με μια συμπεριφορά η οποία εκλαμβάνεται ως σοβαρή απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, με αποτέλεσμα να στιγματίζεται και να υπάρχει δυσπιστία έναντί της, γεγονός που έχει αντίκτυπο στη φήμη της και, συνεπώς, της προκαλεί ηθική βλάβη, ακόμη δε μεγαλύτερη επειδή απορρέει από επίσημη απόφαση θεσμικού οργάνου της Ένωσης. Για τον λόγο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η λήψη και η διατήρηση σε ισχύ παράνομων περιοριστικών μέτρων εις βάρος της ενδιαφερομένης τής προξένησαν ηθική βλάβη, χωριστή από την υλική ζημία η οποία οφειλόταν στη διατάραξη των εμπορικών της σχέσεων, και ότι, ως εκ τούτου, έπρεπε να της επιδικαστεί χρηματική ικανοποίηση. Δεδομένου, ειδικότερα, ότι τα όσα προσήφθησαν στην ενδιαφερομένη και έγιναν δεκτά από το Συμβούλιο ήταν ιδιαίτερος βαριά, χωρίς ταυτόχρονα να στηρίζονται στο παραμικρό αποδεικτικό στοιχείο, το Γενικό Δικαστήριο, αποτιμώντας τη βλάβη *ex aequo et bono*, κατέληξε ότι η επιδίκαση ποσού 50 000 ευρώ αποτελούσε εύλογη χρηματική ικανοποίηση.

Δημόσια υγεία

Με την απόφαση της 14ης Μαΐου 2014, *Γερμανία κατά Επιτροπής* (T-198/12, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, EU:T:2014:251), το Γενικό Δικαστήριο αποσαφίνισε τις αρχές που διέπουν τον έλεγχο τον οποίο ασκεί επί της δραστηριότητας των θεσμικών οργάνων της Ένωσης στον τομέα της δημόσιας υγείας. Η προσφυγή στρεφόταν κατά της αποφάσεως της Επιτροπής περί μερικής ακυρώσεως της αιτήσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας να παρεκκλίνει

από τις προβλεπόμενες στην οδηγία 2009/48/ΕΚ²⁴ οριακές τιμές για ορισμένες χημικές ουσίες που περιέχονται στα παιχνίδια. Αν και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας επιθυμούσε να διατηρήσει σε ισχύ τις οριακές τιμές που καθόριζε η εθνική κανονιστική της ρύθμιση για τον μόλυβδο, το βάριο, το αντιμόνιο, το αρσενικό και τον υδράργυρο, η Επιτροπή απέρριψε την αίτηση αυτή ως προς τις τρεις τελευταίες χημικές ουσίες και επέτρεψε τη διατήρηση σε ισχύ των εθνικών οριακών τιμών για τις δύο πρώτες ουσίες, μόνον όμως μέχρι τις 21 Ιουλίου 2013.

Το Γενικό Δικαστήριο, το οποίο κλήθηκε να αποφανθεί επί της ουσίας, ενώ ο Πρόεδρός του είχε ήδη εκδώσει διάταξη ασφαλιστικών μέτρων²⁵ σχετικά με την ίδια υπόθεση, υπενθύμισε κατ' αρχάς ότι οποιοδήποτε κράτος μέλος μπορεί να ζητήσει να διατηρηθούν σε ισχύ οι προϋφιστάμενες εθνικές του διατάξεις εφόσον εκτιμά ότι ο κίνδυνος για τη δημόσια υγεία πρέπει να αξιολογηθεί διαφορετικά απ' ό,τι τον αξιολόγησε ο νομοθέτης της Ένωσης κατά τον χρόνο εκδόσεως της ρυθμίσεως του δικαίου της Ένωσης περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών. Στο πλαίσιο αυτό, απόκειται στο αιτούν κράτος μέλος να αποδείξει ότι οι εθνικές του διατάξεις διασφαλίζουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας της δημόσιας υγείας από εκείνο που κατοχυρώνεται με το αντίστοιχο μέτρο εναρμονίσεως της Ένωσης και ότι δεν υπερβαίνουν ό,τι είναι αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού. Εν προκειμένω, κατόπιν συγκρίσεως των γερμανικών οριακών τιμών και των τιμών της οδηγίας 2009/48, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η οδηγία καθόριζε όρια μεταναστεύσεως, καθόσον ο κίνδυνος για την υγεία θεωρείται ότι συνδέεται με την ποσότητα συγκεκριμένης επιβλαβούς ουσίας που μπορεί να απελευθερωθεί από ένα παιχνίδι και να απορροφηθεί κατόπιν από το παιδί. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι η οδηγία προέβλεπε διαφορετικά όρια μεταναστεύσεως, ανάλογα με τον τύπο του υλικού του παιχνιδιού (ήτοι ξηρό, εύθρυπτο, με μορφή σκόνης ή εύκαμπτο υλικό παιχνιδιού, υγρό ή κολλώδες υλικό παιχνιδιού και υλικό παιχνιδιού που απομακρύνεται με ξύσιμο), ενώ οι γερμανικές οριακές τιμές είναι δείκτες βιοδιαθεσιμότητας. Οι τελευταίοι ορίζουν τη μέγιστη επιτρεπόμενη ποσότητα μιας χημικής ουσίας η οποία μπορεί, λόγω της χρήσεως των παιχνιδιών, να απορροφηθεί και να είναι διαθέσιμη για τις βιολογικές διαδικασίες στο ανθρώπινο σώμα, αφού ισχύουν για κάθε είδος παιχνιδιού, ανεξάρτητα από την υλική του σύσταση.

Κατά το Γενικό Δικαστήριο, δεδομένου ότι οι οριακές τιμές μεταναστεύσεως τις οποίες έθετε η οδηγία ήταν ανώτερες από αυτές που προέκυπταν από τη μετατροπή των γερμανικών δεικτών βιοδιαθεσιμότητας, μόνο σε σχέση με το υλικό του παιχνιδιού που απομακρύνεται με ξύσιμο, δεν μπορούσε να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι κακώς απέρριψε την αίτηση διατηρήσεως σε ισχύ των γερμανικών οριακών τιμών, καθόσον αυτές εφαρμόζονταν αδιακρίτως, ανεξαρτήτως της συστάσεως των υλικών των παιχνιδιών. Το Γενικό Δικαστήριο συνήγαγε εκ των ανωτέρω ότι, όσον αφορά το αρσενικό, το αντιμόνιο και τον υδράργυρο, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δεν απέδειξε ότι οι εθνικές οριακές τιμές διασφάλιζαν υψηλότερο επίπεδο προστασίας από αυτό της οδηγίας. Αντιθέτως, όσον αφορά τον μόλυβδο, το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση στον βαθμό που περιόρισε χρονικά την εφαρμογή των γερμανικών οριακών τιμών για το συγκεκριμένο βαρύ μέταλλο, τάσσοντας ως προθεσμία την 21η Ιουλίου 2013. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει, καθόσον η απόφασή της περιείχε μια εσωτερική αντίφαση που μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα ως προς την κατανόηση των λόγων στους οποίους στηριζόταν.

²⁴ Οδηγία 2009/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2009, σχετικά με την ασφάλεια των παιχνιδιών (ΕΕ L 170, σ. 1).

²⁵ Διάταξη της 15ης Μαΐου 2013, *Γερμανία κατά Επιτροπής* (Τ-198/12 R, Συλλογή, ΕΥ:Τ:2013:245), με την οποία η Επιτροπή διατάχθηκε να επιτρέψει τη διατήρηση των πέντε γερμανικών οριακών τιμών σε ισχύ, μέχρις ότου το Γενικό Δικαστήριο αποφανθεί επί της κύριας υποθέσεως.

Καταχώριση χημικών προϊόντων

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2014, *Spraylat κατά ECHA* (T-177/12, Συλλογή, EU:T:2014:849), ασκήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Χημικών Προϊόντων (ECHA), με την οποία η προσφεύγουσα υποχρεώθηκε να καταβάλει, ως διοικητική επιβάρυνση για την καταχώριση μιας χημικής ουσίας, ποσό 17 φορές υψηλότερο από το τέλος που θα όφειλε κανονικά. Συγκεκριμένα, η απόφαση του εν λόγω οργανισμού στηρίχθηκε στη διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα, αντιθέτως προς το περιεχόμενο της δηλώσεως που είχε υποβάλει, δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις της μειώσεως του τέλους την οποία προέβλεπε για τις μικρές επιχειρήσεις η απόφαση MB/D/29/2010 του διοικητικού συμβουλίου του ECHA σχετικά με την κατάταξη των υπηρεσιών για τις οποίες επιβάλλονται επιβαρύνσεις. Η προσφεύγουσα προέβαλε, μεταξύ άλλων, παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.

Αφού παρατήρησε ότι η προσφεύγουσα, επικαλούμενη την ως άνω αρχή, προέβαλε στην πραγματικότητα ένσταση ελλείψεως νομιμότητας κατά της αποφάσεως MB/D/29/2010, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι, όπως διευκρινιζόταν στην αιτιολογική σκέψη 11 του κανονισμού (ΕΚ) 340/2008²⁶, «[η] υποβολή ψευδών στοιχείων πρέπει να αποθαρρύνεται με την επιβολή διοικητικής επιβάρυνσης από [τον ECHA] και, κατά περίπτωση, αποτρεπτικού προστίμου από τα κράτη μέλη». Κατά το Γενικό Δικαστήριο, μολονότι από την προαναφερθείσα αιτιολογική σκέψη προκύπτει ότι η επιβολή διοικητικής επιβαρύνσεως υπηρετεί τον σκοπό της αποθαρρύνσεως της υποβολής ψευδών στοιχείων από τις επιχειρήσεις, αντιθέτως, η διοικητική αυτή επιβάρυνση δεν πρέπει να εξομοιώνεται με πρόστιμο. Δεδομένου ότι το ποσό της επιβαρύνσεως που επιβλήθηκε εν προκειμένω ήταν σημαντικά υψηλότερο από το οικονομικό όφελος το οποίο θα μπορούσε να αποκομίσει η προσφεύγουσα από την αναληθή δήλωσή της, το Γενικό Δικαστήριο εκτίμησε ότι δεν ήταν δυνατόν να δικαιολογηθούν με βάση τους σκοπούς της κανονιστικής ρυθμίσεως οι αρνητικές οικονομικές συνέπειες που είχε για την προσφεύγουσα η επιβολή μιας τέτοιας επιβαρύνσεως. Επομένως, η απόφαση MB/D/29/2010, όπως εφαρμόστηκε στην περίπτωση της προσφεύγουσας, έβαινε προδήλως πέραν του μέτρου που ήταν αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου με την ισχύουσα κανονιστική ρύθμιση σκοπού της επιβολής διοικητικής επιβαρύνσεως, έπρεπε να κηρυχθεί ανεφάρμοστη και, κατά συνέπεια, να γίνουν δεκτά τα αιτήματα της προσφεύγουσας και να ακυρωθεί, για τον λόγο αυτόν, η προσβαλλόμενη απόφαση.

Πρόσβαση στα έγγραφα των θεσμικών οργάνων

Στην απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2014, *Schenker κατά Επιτροπής* (T-534/11, Συλλογή, EU:T:2014:854), το Γενικό Δικαστήριο διευκρίνισε πώς πρέπει να ερμηνεύεται, στον τομέα του ανταγωνισμού, το υπέρτερο δημόσιο συμφέρον που δικαιολογεί τη γνωστοποίηση εγγράφων κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1049/2001²⁷, καθώς και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να παραταθεί η προθεσμία απαντήσεως σε αίτηση προσβάσεως. Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα ζήτησε την ακύρωση της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή δεν της επέτρεψε την πρόσβαση στον διοικητικό φάκελο της τελικής αποφάσεως που εξέδωσε σε

²⁶ Κανονισμός (ΕΚ) 340/2008 της Επιτροπής, της 16ης Απριλίου 2008, σχετικά με τα τέλη και τις επιβαρύνσεις που πρέπει να καταβάλλονται στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Χημικών Προϊόντων σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) 1907/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την καταχώριση, την αξιολόγηση, την αδειοδότηση και τους περιορισμούς των χημικών προϊόντων (REACH) (ΕΕ L 107, σ. 6).

²⁷ Κανονισμός (ΕΚ) 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (ΕΕ L 145, σ. 43).

υπόθεση συμπράξεως με αντικείμενο τις υπηρεσίες αεροπορικής μεταφοράς φορτίων, ούτε στο πλήρες κείμενο, αλλά ούτε και στο εμπιστευτικό κείμενο της τελευταίας αυτής αποφάσεως.

Το Γενικό Δικαστήριο υπογράμμισε συναφώς ότι το κοινό πρέπει να είναι σε θέση να γνωρίζει τη δράση της Επιτροπής στον τομέα του ανταγωνισμού και υπάρχει, συνεπώς, υπέρτερο δημόσιο συμφέρον να γίνονται γνωστά στο κοινό ορισμένα ουσιώδη στοιχεία της δράσεως της Επιτροπής στον τομέα αυτόν. Εντούτοις, η ύπαρξη του δημοσίου αυτού συμφέροντος δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να επιτρέπει γενικευμένη πρόσβαση, βάσει του κανονισμού 1049/2001, σε όλα τα πληροφοριακά στοιχεία που συγκεντρώνονται στο πλαίσιο διαδικασίας για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, μια τέτοια γενικευμένη πρόσβαση θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την ισορροπία που ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να επιτύχει μεταξύ, αφενός, της υποχρεώσεως των οικείων επιχειρήσεων να γνωστοποιούν στην Επιτροπή ενδεχομένως ευαίσθητες εμπορικές πληροφορίες και, αφετέρου, της απαιτήσεως να διασφαλίζεται, δυνάμει του επαγγελματικού και του επιχειρηματικού απορρήτου, η ενισχυμένη προστασία των πληροφοριών οι οποίες διαβιβάζονται κατ' αυτόν τον τρόπο στην Επιτροπή. Επομένως, το δημόσιο συμφέρον να γίνεται γνωστή η δράση της Επιτροπής στον τομέα του ανταγωνισμού δεν δικαιολογεί, αυτό και μόνον, τη δημοσιοποίηση ούτε του φακέλου της έρευνας ούτε του πλήρους κειμένου της αποφάσεως που εκδόθηκε, καθόσον τα έγγραφα αυτά δεν είναι αναγκαία για να γίνουν κατανοητά τα ουσιώδη στοιχεία της δραστηριότητας της Επιτροπής, όπως είναι το αποτέλεσμα της διαδικασίας και οι λόγοι οι οποίοι κατηύθυναν τη δράση της. Πράγματι, η δημοσίευση μη εμπιστευτικού κειμένου της οικείας αποφάσεως μπορεί κάλλιστα να αρκεί για να εξασφαλίσει η Επιτροπή ότι το κοινό θα κατανοήσει επαρκώς το αποτέλεσμα των ενεργειών της και τους λόγους που τις υπαγόρευσαν.

Κατά το Γενικό Δικαστήριο, για να θεωρηθεί ότι έχουν δημοσιοποιηθεί οι απαιτούμενες πληροφορίες ώστε να ικανοποιείται αυτό το υπέρτερο δημόσιο συμφέρον κατά το άρθρο 30, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1/2003, λαμβανομένου ταυτόχρονα υπόψη του θεμιτού συμφέροντος των επιχειρήσεων για προστασία του επαγγελματικού τους απορρήτου, η Επιτροπή οφείλει να δημοσιεύει την απόφαση την οποία λαμβάνει κατ' εφαρμογήν του άρθρου 7 του ίδιου κανονισμού, αναφέροντας ποια είναι τα ενδιαφερόμενα μέρη και ποιο είναι το βασικό περιεχόμενο της αποφάσεως, περιλαμβανομένων των κυρώσεων που επιβάλλονται. Ως εκ τούτου, το υπέρτερο δημόσιο συμφέρον προς γνωστοποίηση αυτών των πληροφοριών δεν ικανοποιείται μόνο με τη δημοσίευση ανακοινωθέντος Τύπου το οποίο ενημερώνει για την έκδοση της οικείας αποφάσεως αν το σχετικό ανακοινωθέν δεν επαναλαμβάνει ποιο είναι το βασικό περιεχόμενο των αποφάσεων που ελήφθησαν βάσει του άρθρου 7 του κανονισμού 1/2003. Το ως άνω δημόσιο συμφέρον επιτάσσει τη δημοσίευση μη εμπιστευτικού κειμένου των οικείων αποφάσεων. Με αυτό το σκεπτικό, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να κοινοποιήσει στην προσφεύγουσα μη εμπιστευτικό κείμενο της επίμαχης αποφάσεως κατόπιν του σχετικού αιτήματός της, όπερ θα ισοδυναμούσε με μερική πρόσβαση στην ως άνω απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 6, του κανονισμού 1049/2001.

Η Επιτροπή οφείλει να καταβάλλει προσπάθεια προκειμένου να συντάσσει ένα τέτοιο κείμενο το συντομότερο δυνατόν και, εν πάση περιπτώσει, σε εύλογο χρόνο, ο οποίος πρέπει να εκτιμάται ανάλογα με τις ιδιαίτερες περιστάσεις της κάθε υποθέσεως, και ιδίως με το πόσες αιτήσεις εμπιστευτικής μεταχείρισεως έχουν υποβληθεί από ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και με το πόσο πολύπλοκη, από τεχνικής και νομικής πλευράς, είναι η συγκεκριμένη υπόθεση. Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τίποτε δεν εμπόδιζε την Επιτροπή να κοινοποιήσει στην προσφεύγουσα το τμήμα του μη εμπιστευτικού κειμένου της επίμαχης αποφάσεως για το οποίο δεν είχε υποβληθεί κανένα αίτημα εμπιστευτικότητας. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή θα έπρεπε να έχει διαβιβάσει στην προσφεύγουσα το μη εμπιστευτικό κείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως, χωρίς να χρειάζεται να αναμείνει την έκβαση όλων των αιτήσεων εμπιστευτικής μεταχείρισεως που είχαν υποβληθεί από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις.

II. Αγωγές αποζημιώσεως

Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2014, *Holcim (Romania)* κατά *Επιτροπής* (T-317/12, Συλλογή, εκκρεμεί η εκδίκαση αναιρέσεως, EU:T:2014:782), ασκήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου αγωγή με αίτημα την αποκατάσταση της ζημίας που ισχυρίστηκε ότι υπέστη η ενάγουσα εξαιτίας της αρνήσεως της Επιτροπής, αφενός, να της γνωστοποιήσει πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με δικαιώματα εκπομπής αερίων θερμοκηπίου, τα οποία υποστήριξε ότι ήταν δικά της και κλάπηκαν, και, αφετέρου, να απαγορεύσει κάθε συναλλαγή επί των δικαιωμάτων αυτών. Η ενάγουσα ζήτησε να αναγνωριστεί ευθύνη της Ένωσης, κυρίως εκ πταίσματος και, επικουρικώς, άνευ πταίσματος.

Όσον αφορά το παραδεκτό της αγωγής, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου *Roquette frères* κατά *Επιτροπής*²⁸, το παραδεκτό της αγωγής αποζημιώσεως δυνάμει του άρθρου 268 ΣΛΕΕ και του άρθρου 340, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ μπορεί να εξαρτάται, σε ορισμένες περιπτώσεις, από την εξάντληση των προβλεπόμενων από το εσωτερικό δίκαιο ενδίκων βοηθημάτων μέσω των οποίων μπορεί να υποχρεωθούν οι εθνικές αρχές να ικανοποιήσουν τη σχετική αξίωση, υπό την προϋπόθεση ότι τα εθνικά ένδικα βοηθήματα εξασφαλίζουν πραγματικά την προστασία των ιδιωτών, καθιστώντας δυνατή την αποκατάσταση της προβαλλόμενης ζημίας. Από τη διατύπωση της ως άνω νομολογιακής αρχής, και ειδικότερα από τη χρήση του ρήματος «μπορεί», συνάγεται ότι η μη εξάντληση «των προβλεπόμενων από το εσωτερικό δίκαιο ενδίκων βοηθημάτων μέσω των οποίων μπορεί να υποχρεωθούν οι εθνικές αρχές να ικανοποιήσουν τη σχετική αξίωση» δεν καθιστά άνευ ετέρου απαράδεκτη την αγωγή που έχει ασκηθεί ενώπιον του δικαστή της Ένωσης. Πάντως, κατά το Γενικό Δικαστήριο, υπάρχει μία μόνον περίπτωση στην οποία το γεγονός ότι δεν έχει κριθεί οριστικά η ασκηθείσα ενώπιον εθνικού δικαστηρίου αγωγή αποζημιώσεως καθιστά οπωσδήποτε απαράδεκτη την αγωγή αποζημιώσεως που έχει ασκηθεί ενώπιον του δικαστή της Ένωσης. Πρόκειται για την περίπτωση όπου, επειδή ακριβώς η αγωγή δεν έχει κριθεί οριστικά, ο δικαστής της Ένωσης δεν είναι σε θέση να προσδιορίσει τον χαρακτήρα και να καθορίσει το ύψος της προβαλλόμενης ενώπιόν του ζημίας. Εκτιμώντας ότι δεν επρόκειτο για τέτοια περίπτωση εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο δεν δέχθηκε να απορρίψει την αγωγή ως απαράδεκτη.

Όσον αφορά την εξέταση του βασίμου της προσφυγής, το Γενικό Δικαστήριο τόνισε ότι, όταν έχουν ασκηθεί δύο αγωγές αποζημιώσεως για την ίδια ζημία, εκ των οποίων η πρώτη έχει ασκηθεί ενώπιον εθνικού δικαστηρίου και στρέφεται κατά εθνικής αρχής, ενώ η δεύτερη ενώπιον του δικαστή της Ένωσης κατά θεσμικού ή άλλου οργάνου της Ένωσης, υπάρχει ο κίνδυνος να επιδικαστεί στον ενάγοντα ανεπαρκής ή καταχρηστική αποζημίωση, λόγω διαφορετικής εκτιμήσεως της αυτής ζημίας από δύο διαφορετικά δικαστήρια. Ο δικαστής της Ένωσης οφείλει, προτού αποφανθεί επί της ζημίας, να περιμένει να αποφανθεί το εθνικό δικαστήριο με απόφαση που να περατώνει τη δίκη. Αντιθέτως, μπορεί, πριν ακόμη αποφανθεί το εθνικό δικαστήριο, να διαπιστώσει εάν η προσαπτόμενη συμπεριφορά στοιχειοθετεί εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης.

III. Αιτήσεις αναιρέσεως

Τρεις αποφάσεις ξεχωρίζουν μεταξύ εκείνων που εξέδωσε το αναιρετικό τμήμα του Γενικού Δικαστηρίου κατά το 2014.

²⁸ Απόφαση της 30ής Μαΐου 1989, *Roquette frères* κατά *Επιτροπής* (20/88, Συλλογή, EU:C:1989:221).

Πρώτον, με την απόφαση της 21ης Μαΐου 2014, *Mocová κατά Επιτροπής* [T-347/12 P, Συλλογή (Αποσπάσματα), EU:T:2014:268], το Γενικό Δικαστήριο επικύρωσε την προσέγγιση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, το οποίο κρίνει παγίως ότι, λόγω της δυναμικής φύσεως της διαδικασίας που προηγείται της ασκήσεως της προσφυγής, όταν εξετάζεται η νομιμότητα της αρχικής βλαπτικής πράξεως πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αιτιολογία τυχόν απορριπτικής αποφάσεως επί υποβληθείσας διοικητικής ενστάσεως, καθώς η συγκεκριμένη αιτιολογία θεωρείται ότι συμπίπτει με αυτήν της ως άνω αρχικής πράξεως. Πρόκειται για λογικό επακόλουθο της νομολογίας ως προς το ζήτημα αν η απάντηση στη διοικητική ένσταση είναι δεκτική προσφυγής, από την οποία και προκύπτει ότι η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή (ΑΔΑ) ή η αρμόδια αρχή για τη σύναψη συμβάσεων προσλήψεως (ΑΑΣΣ) μπορεί να χρειαστεί, με την απορριπτική της απόφαση επί της διοικητικής ενστάσεως, να συμπληρώσει, ή ακόμη και να τροποποιήσει, την απόφασή της.

Δεύτερον, με την απόφαση της 21ης Μαΐου 2014, *Macchia κατά Επιτροπής* (T-368/12 P, Συλλογή Υπ.Υπ., EU:T:2014:266), το Γενικό Δικαστήριο αποσαφήνισε τα όρια των υποχρεώσεων του οικείου θεσμικού οργάνου στην περίπτωση μη ανανεώσεως της συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου η οποία είχε συναφθεί με έκτακτο υπάλληλο. Στην προκειμένη περίπτωση, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, αφενός, είχε ερμηνεύσει εσφαλμένως το καθήκον μέριμνας της Διοικήσεως και, αφετέρου, δεν είχε εφαρμόσει ορθώς την απόφαση της 8ης Μαρτίου 2012, *Huet* (C-251/11, Συλλογή, EU:C:2012:133). Ως προς το καθήκον μέριμνας, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, ερμηνεύοντας το εν λόγω καθήκον πολύ διασταλτικά, υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει την υποχρέωση της Διοικήσεως να εξετάσει προηγουμένως αν είναι δυνατόν ο ενδιαφερόμενος υπάλληλος να χρησιμοποιηθεί σε άλλη θέση και, επιβάλλοντάς της έτσι μια υποχρέωση που δεν προβλέπεται από το Καθεστώς που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν τήρησε τα όρια των αρμοδιοτήτων του, καθόσον όφειλε απλώς να εξετάσει αν η αρμόδια αρχή περιορίστηκε σε λογικά όρια και δεν άσκησε με προδήλως εσφαλμένως τρόπο την εξουσία εκτιμήσεως την οποία διαθέτει. Όσον αφορά την προαναφερθείσα απόφαση *Huet* (EU:C:2012:133), το Γενικό Δικαστήριο τόνισε ότι η εν λόγω απόφαση δεν θεμελιώνει δικαίωμα των συμβασιούχων υπαλλήλων στην εξασφάλιση κάποιας συνέχειας στην απασχόλησή τους, αλλά υπενθυμίζει απλώς ότι η «συμφωνία-πλαίσιο» για την εργασία ορισμένου χρόνου, που συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999, έχει ως σκοπό την αποτροπή της καταχρήσεως της πρακτικής των συμβάσεων ορισμένου χρόνου.

Τρίτον, με την απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2014, *Schönberger κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου* (T-26/14 P, Συλλογή Υπ.Υπ., EU:T:2014:887), το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, απορρίπτοντας συγκεκριμένο λόγο ακυρώσεως βάσει μιας δικής του ερμηνείας της σχετικής διατάξεως, η οποία δεν ήταν ίδια με την ερμηνεία που χρησιμοποίησε η Διοίκηση για να αιτιολογήσει την επίδικη απόφασή της, όχι μόνον αντικατέστησε την αιτιολογία της αποφάσεως της Διοικήσεως, αλλά στήριξε και την απόρριψη του λόγου αυτού σε πραγματικά και νομικά στοιχεία που δεν είχαν συζητηθεί ενώπιόν του, με συνέπεια να στοιχειοθετείται παραβίαση της αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως.

IV. Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων

Κατά το 2014 υποβλήθηκαν στο Γενικό Δικαστήριο 45 αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων, σαφώς περισσότερες σε σχέση με τον αντίστοιχο αριθμό (31) για το 2013. Το Γενικό Δικαστήριο

αποφάνθηκε επί 48 υποθέσεων²⁹ κατά το υπό εξέταση έτος, έναντι 27 το 2013. Ο πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου έκανε δεκτές 4 αιτήσεις, πιο συγκεκριμένα με τις διατάξεις της 13ης Φεβρουαρίου 2014, *Luxembourg Pamol (Cyprus)* και *Luxembourg Industries* κατά Επιτροπής (T-578/13 R, EU:T:2014:103), της 13ης Ιουνίου 2014, *SACE* και *Sace BT* κατά Επιτροπής (T-305/13 R, EU:T:2014:595), της 25ης Ιουλίου 2014, *Deza* κατά ECHA (T-189/14 R, EU:T:2014:686), και της 4ης Δεκεμβρίου 2014, *Vanbreda Risk & Benefits* κατά Επιτροπής [T-199/14 R, Συλλογή (Αποσπάσματα), EU:T:2014:1024].

Οι προαναφερθείσες διατάξεις *Luxembourg Pamol (Cyprus)* και *Luxembourg Industries* κατά Επιτροπής (EU:T:2014:103), οι οποίες άπτονταν του ζητήματος αν η Επιτροπή και ο ECHA μπορούσαν πράγματι να προχωρήσουν στη γνωστοποίηση πληροφοριών φερομένων ως εμπιστευτικών, ακολουθούν σε μεγάλο βαθμό το υπόδειγμα αντίστοιχων διατάξεων που εκδόθηκαν το 2012 και το 2013³⁰. Κατ' αρχάς, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου δέχθηκε ότι υπήρχε *fumus boni juris*: δεδομένου ότι η εκτίμηση του τυχόν εμπιστευτικού χαρακτήρα αφορούσε σημαντικό όγκο χημικών (υπόθεση T-189/14 R), φυσικο-χημικών, βιολογικών και φαρμακευτικών (υπόθεση T-578/13 R) δεδομένων, εγείρονταν περίπλοκα και καινοφανή επιστημονικά ζητήματα, για τα οποία δεν μπορούσε, *prima facie*, να γίνει δεκτό ότι ήταν προδήλως άνευ σημασίας, αλλά, αντιθέτως, η επίλυσή τους απαιτούσε ενδελεχή εξέταση στο πλαίσιο της κύριας υποθέσεως.

Όσον αφορά το επείγον, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου αναγνώρισε τη σοβαρότητα της προβαλλόμενης ζημίας υπογραμμίζοντας ότι, για τις ανάγκες της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων, οι επίδικες πληροφορίες έπρεπε, κατά τεκμήριο, να θεωρηθούν εμπιστευτικές. Οι εν λόγω πληροφορίες, δεδομένου ότι αφορούσαν τις δραστηριότητες των αιτουσών στους τομείς της παραγωγής και της εμπορίας, συνιστούσαν άυλο αγαθό το οποίο θα μπορούσε ενδεχομένως να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς ανταγωνισμού, η δε αξία τους θα μειωνόταν σοβαρά αν αυτές αποκαλύπτονταν. Ως προς το ζήτημα αν η ζημία θα ήταν ανεπανόρθωτη, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου αποφάνθηκε ότι η ζημία που προκαλείται από ανάρτηση πληροφοριών σε διαδικτυακό ιστότοπο είναι αδύνατο να υπολογιστεί αριθμητικώς, εφόσον στο Διαδίκτυο έχει πρόσβαση απερίοριστος αριθμός ατόμων παγκοσμίως. Όσον αφορά τη ζημία που θα προκαλούσε η γνωστοποίηση των επίμαχων πληροφοριών στον τρίτο ο οποίος είχε υποβάλει σχετική αίτηση δυνάμει του κανονισμού 1049/2001, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου εκτίμησε ότι οι αιτούσες θα περιέρχονταν σε ευάλωτη θέση, τουλάχιστον το ίδιο απειλητική για τα συμφέροντά τους όπως στην περίπτωση ενδεχόμενης αναρτήσεως των πληροφοριών σε ιστότοπο στο Διαδίκτυο. Συγκεκριμένα, ο τρίτος θα ελάμβανε αμέσως γνώση των οικείων πληροφοριών και θα μπορούσε να τις εκμεταλλευτεί πάραυτα για οποιονδήποτε σκοπό, μεταξύ άλλων και ανταγωνιστικό, με συνέπεια να αποδυναμωθεί η ανταγωνιστική θέση των αιτουσών. Η ζημία αυτή, κατά τον Πρόεδρο

²⁹ Δύο αποφάσεις εξέδωσε ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων, αντικαθιστώντας τον Πρόεδρο του Γενικού Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 106 του Κανονισμού Διαδικασίας: οι διατάξεις της 4ης Φεβρουαρίου 2014, *Serco Belgium* κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-644/13 R, EU:T:2014:57) και της 27ης Οκτωβρίου 2014, *Δίκτυο Αμυντικών Βιομηχανιών Net* κατά Επιτροπής (T-703/14 R, EU:T:2014:914).

³⁰ Πρόκειται για τις διατάξεις της 16ης Νοεμβρίου 2012, *Evonik Degussa* κατά Επιτροπής (T-341/12 R, EU:T:2012:604) και *Akzo Nobel* κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-345/12 R, EU:T:2012:605), καθώς και της 29ης Νοεμβρίου 2012, *Alstom* κατά Επιτροπής (T-164/12 R, EU:T:2012:637), κατά των οποίων δεν ασκήθηκε αναίρεση (βλ. *Έκθεση Πειραγμένων 2012*, σ. 161 και 162), για τη διάταξη της 11ης Μαρτίου 2013, *Pilkington Group* κατά Επιτροπής (T-462/12 R, Συλλογή, EU:T:2013:119), η οποία επικυρώθηκε κατ' αναίρεση, και, τέλος, για τις διατάξεις της 25ης Απριλίου 2013, *AbbVie* κατά EMA (T-44/13 R, EU:T:2013:221) και *InterMune UK* κ.λπ. κατά EMA (T-73/13 R, EU:T:2013:222) (βλ. *Έκθεση Πειραγμένων 2013*, σ. 148 και 149). Οι τελευταίες αυτές διατάξεις αναιρέθηκαν από το Δικαστήριο. Μετά την αναπομπή των υποθέσεων στο Γενικό Δικαστήριο, οι προσφεύγουσες παραιτήθηκαν από τις αιτήσεις τους ασφαλιστικών μέτρων, με αποτέλεσμα οι υποθέσεις T-44/13 R και T-73/13 R να διαγραφούν από το Πρωτόκολλο στις 8 Απριλίου 2014 και στις 21 Μαΐου 2014, αντιστοίχως.

του Γενικού Δικαστηρίου, θα ήταν αδύνατον να ποσοτικοποιηθεί, αφού εν συνεχεία θα μπορούσε κάλλιστα να αποκτήσει πρόσβαση στις πληροφορίες αυτές ένας απροσδιόριστος, και θεωρητικώς απερίοριστος, αριθμός πραγματικών και δυνητικών ανταγωνιστών ανά τον κόσμο για να τις χρησιμοποιήσουν κατά το δοκούν βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα.

Στο πλαίσιο της σταθμίσεως των συμφερόντων, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου υπογράμμισε ότι τυχόν δικαστική απόφαση με την οποία θα ακυρωνόταν η απόφαση να μην προστατευθούν ως εμπιστευτικές οι επίδικες πληροφορίες θα καθίστατο άνευ ουσίας και αποτελέσματος αν οι αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων απορρίπτονταν, εφόσον η απόρριψη αυτή θα είχε ως συνέπεια να επιτραπεί η άμεση δημοσιοποίηση των επίδικων πληροφοριών και, επομένως, θα προδίδε de facto την έκβαση της κύριας υποθέσεως.

Η προαναφερθείσα διάταξη *SACE και Sace BT κατά Επιτροπής* (ΕΥ:Τ:2014:595) αφορούσε την απόφαση με την οποία η Επιτροπή, αφενός, χαρακτήρισε ως παράνομες και ασύμβατες προς την εσωτερική αγορά κρατικές ενισχύσεις τις εισφορές κεφαλαίου στις οποίες προέβη η *Servizi assicurativi del commercio estero SpA* (*SACE SpA*), ιταλική δημόσια ασφαλιστική εταιρία, υπέρ της θυγατρικής της *Sace BT SpA*, που είχε συσταθεί από τη μητρική της εταιρία ως χωριστή οντότητα με σκοπό να εξασφαλιστεί η χωριστή διαχείριση ορισμένων κινδύνων και, αφετέρου, υποχρέωσε τις ιταλικές αρχές να ανακτήσουν από τη *Sace BT* τις χορηγηθείσες ενισχύσεις ύψους 78 εκατομμυρίων ευρώ.

Με διάταξη της 13ης Ιουνίου 2014, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου δέχθηκε ότι υπήρχε *fumus boni juris*, δεδομένου ότι οι αιτούσες απέδειξαν ότι ο λόγος που προβλήθηκε στο πλαίσιο της διαφοράς επί της ουσίας —και αφορούσε παράβαση του άρθρου 107 ΣΛΕΕ καθόσον η Επιτροπή εσφαλμένως έκρινε ότι το ιταλικό Δημόσιο ήταν υπεύθυνο για τα επίδικα μέτρα— ήγειρε πολύ σοβαρές αμφιβολίες ως προς τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως, οι οποίες δεν μπορούσαν, στο πλαίσιο της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων, να αρθούν από τις παρατηρήσεις του έτερου διαδίκου. Ειδικότερα, το επιχείρημά τους —ότι η Επιτροπή αγνόησε το γεγονός ότι η *SACE* διαμόρφωνε αυτόνομα την εμπορική της πολιτική και τη στρατηγική της— δεν αντικρούστηκε από την Επιτροπή, η οποία τήρησε σιωπηρή στάση ως προς το *fumus boni juris* στο πλαίσιο της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων. Δεδομένης της αρχής της ελεύθερης διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς από τους διαδίκους, ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων ήταν υποχρεωμένος να λάβει υπόψη τη δικονομική συμπεριφορά της Επιτροπής.

Ως προς το επείγον, οι αιτούσες όντως απέδειξαν ότι η *Sace BT* θα μπορούσε να υποστεί σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία αν δεν διατασσόταν η αναστολή εκτελέσεως η οποία είχε ζητηθεί. Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου τόνισε, αφενός, ότι και η ίδια η Επιτροπή αναγνώρισε ότι η πλήρης εκτέλεση της αποφάσεως περί ανακτήσεως των φερομένων ως παρανόμων κρατικών ενισχύσεων θα προξενούσε σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία στη *Sace BT*, εφόσον θα είχε ως συνέπεια να τεθεί αυτή υπό εκκαθάριση πριν την έκδοση της αποφάσεως επί της ουσίας, και, αφετέρου, ότι, σε περίπτωση επιστροφής του συνολικού ποσού των ενισχύσεων αυτών, η *Sace BT* δεν θα πληρούσε πλέον τις απαιτήσεις του ιταλικού συστήματος για τις ασφαλιστικές εταιρίες, οπότε θα αναγκαζόταν να τεθεί υπό εκκαθάριση ως ασφαλιστική εταιρία.

Στο πλαίσιο της σταθμίσεως των συμφερόντων, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου υπενθύμισε ότι, όσον αφορά την υποχρέωση επιστροφής ενισχύσεων που χορηγήθηκαν παρανόμως και κηρύχθηκαν ασύμβατες προς την εσωτερική αγορά, το συμφέρον της Επιτροπής υπερισχύει μεν κανονικά του συμφέροντος της επιχειρήσεως που ωφελήθηκε από τις ενισχύσεις, πλην όμως μπορεί, υπό εξαιρετικές περιστάσεις, να χορηγηθούν στην τελευταία προσωρινά μέτρα κατόπιν αιτήσεώς της. Εν προκειμένω, δεδομένου ότι οι αιτούσες απέδειξαν την ύπαρξη τόσο του επείγοντος όσο και του *fumus boni juris*, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου αναγνώρισε ότι

υφίστατο θεμιτό συμφέρον τους προς χορήγηση της αναστολής εκτελέσεως η οποία ζητήθηκε. Επιπλέον, δεδομένου ότι η έγγραφη διαδικασία στην κύρια υπόθεση είχε περατωθεί πριν πολλούς μήνες, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου κατέληξε ότι το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να εκδώσει την απόφασή του σχετικά σύντομα, εκτιμώντας ότι επρόκειτο για μια εξαιρετική, από οικονομικής πλευράς, περίπτωση, την οποία μπορούσε να συνεκτιμήσει στο πλαίσιο της σταθμίσεως των συμφερόντων. Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη, αφενός, του συμφέροντος της Ένωσης προς εξασφάλιση της ανακτήσεως των κρατικών ενισχύσεων και, αφετέρου, του ισχυρισμού των αιτουσών ότι αρκούσε ένα ελάχιστο τμήμα της περιουσίας της Sace BT για να μη διακυβευθεί η βιωσιμότητά της, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου χορήγησε εν τέλει μερική μόνον αναστολή εκτελέσεως.

Η προαναφερθείσα διάταξη *Vanbreda Risk & Benefits κατά Επιτροπής* (EU:T:2014:1024) αφορούσε προκήρυξη διαγωνισμού για την ασφάλιση ακινήτων, την οποία η Επιτροπή δημοσίευσε τον Αύγουστο 2013 στο όνομά της και στο όνομα πολλών θεσμικών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης. Η πρόσκληση προς υποβολή προσφορών αποσκοπούσε στην αντικατάσταση της τότε ισχύουσας συμβάσεως, η οποία είχε συναφθεί με κοινοπραξία της οποίας η αιτούσα, *Vanbreda Risk & Benefits*, ήταν ο μεσίτης ασφαλίσεων. Στις 30 Ιανουαρίου 2014 η Επιτροπή ενημέρωσε την αιτούσα, αφενός, ότι η προσφορά της είχε απορριφθεί, διότι δεν πρότεινε τη χαμηλότερη τιμή, και, αφετέρου, ότι είχε επιλεγεί για την ανάθεση η προσφορά της *Marsh SA*, μεσίτη ασφαλίσεων. Η αιτούσα άσκησε προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως αυτής και αγωγή αποζημιώσεως ύψους ενός εκατομμυρίου ευρώ και, παράλληλα, υπέβαλε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, ζητώντας από τον Πρόεδρο του Γενικού Δικαστηρίου να διατάξει την αναστολή εκτελέσεως της προσβαλλόμενης αποφάσεως. Με τη διάταξη της 1ης Δεκεμβρίου 2014, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου έκανε δεκτό το αίτημα αυτό.

Ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου κατέληξε ότι εν προκειμένω συνέτρεχε ιδιαίτερως σοβαρή περίπτωση *fumus boni juris*. Ειδικότερα, ένας από τους βασικούς όρους της προκηρύξεως του διαγωνισμού ήταν η εγγύηση, εκ μέρους των διαγωνιζομένων που θα υπέβαλαν κοινή προσφορά, της εις ολόκληρον ευθύνης των μετεχόντων στην προσφορά για την εκτέλεση της συμβάσεως. Η αρχική όμως προσφορά της *Marsh* δεν πληρούσε τον συγκεκριμένο όρο, αφού οι ασφαλιστικές εταιρίες που έδωσαν εντολή στην εν λόγω μεσίτρια εταιρία είχαν δεσμευθεί μόνο για το τμήμα της συμβάσεως το οποίο αναλάμβαναν να εκτελέσουν η καθεμία χωριστά. Το γεγονός ότι, μεταγενέστερα, κατά την υπογραφή της συμβάσεως, όλες οι εταιρίες που επελέγησαν για την ανάθεση δέχθηκαν τη ρήτρα περί εις ολόκληρον ευθύνης ήταν αποτέλεσμα *prima facie* παράνομης τροποποιήσεως της προσφοράς, η οποία έγινε κατόπιν της καταθέσεως των προσφορών και κατέστη δυνατή χάρη σε διμερείς συμφωνίες μεταξύ της Επιτροπής και της *Marsh*. Επιπλέον, κατόπιν της αποχωρήσεως μίας εκ των ασφαλιστικών που επρόκειτο να μετάσχουν στην προσφορά της *Marsh*, η Επιτροπή επέτρεψε στην τελευταία, ενώ η ανάθεση είχε ήδη γίνει, να περιλάβει στους υπογράφοντες τη σύμβαση δύο νέες ασφαλιστικές εταιρίες, των οποίων η χρηματοοικονομική επάρκεια και οι τεχνικές ικανότητες δεν είχαν αξιολογηθεί πριν την ανάθεση και την απόρριψη των προσφορών των λοιπών διαγωνιζομένων. Κατά τον Πρόεδρο του Γενικού Δικαστηρίου, εξ αυτού του λόγου υπήρχαν, εκ πρώτης όψεως, σοβαρές αμφιβολίες ως προς την τήρηση της νομιμότητας της διαδικασίας συνάψεως συμβάσεων.

Όσον αφορά την προϋπόθεση του επείγοντος, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου, αφού δέχθηκε ότι η προσβαλλόμενη οικονομική ζημία ήταν σοβαρή, διαπίστωσε ότι η αιτούσα δεν κατόρθωσε να αποδείξει ότι ήταν και ανεπανόρθωτη, επειδή, κατά πάγια νομολογία, οικονομικής φύσεως ζημία δεν μπορεί κανονικά να θεωρηθεί ανεπανόρθωτη, δεδομένου ότι συνήθως μπορεί να αντισταθμιστεί χρηματικώς αργότερα, με την καταβολή αποζημιώσεως. Όσον αφορά ειδικότερα τις διαφορές σχετικά με τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων, είναι υπερβολικά δύσκολο, για λόγους που είναι εγγενείς στη συγκεκριμένη φύση των διαφορών αυτών, να αποδείξει ο διαγωνιζόμενος

του οποίου η προσφορά δεν έγινε δεκτή τον κίνδυνο να υποστεί ανεπανόρθωτη ζημία. Ένα τέτοιο όμως αποτέλεσμα δεν είναι συμβατό με τις επιταγές που απορρέουν από τη διασφάλιση αποτελεσματικής προσωρινής προστασίας στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων. Ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου εκτίμησε ότι απαιτείται, συνεπώς, να υιοθετηθεί μια νέα προσέγγιση, προσαρμοσμένη στις ιδιαιτερότητες των διαφορών αυτών. Έτσι, όταν ο διαγωνιζόμενος του οποίου η προσφορά δεν έγινε δεκτή κατορθώνει να αποδείξει την ύπαρξη ιδιαιτέρως σοβαρού *fumus boni juris*, δεν πρέπει να απαιτείται από αυτόν να αποδείξει ότι η απόρριψη της αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων ενδέχεται να του προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημία, διότι διαφορετικά θα θιγόταν κατά τρόπο υπέρμετρο και αδικαιολόγητο η αποτελεσματική ένδικη προστασία της οποίας απολαύει δυνάμει του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέτοιο *fumus boni juris* στοιχειοθετείται όταν προκύπτει πρόδηλη και σοβαρή παρανομία η οποία πρέπει το συντομότερο δυνατό να αρθεί ή, τουλάχιστον, να μην παραγάγει άλλες συνέπειες, εκτός αν τούτο αντιβαίνει τελικώς στη στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων. Υπό αυτές τις εξαιρετικές συνθήκες, αρκεί μόνο να αποδειχθεί πόσο σοβαρή ζημία θα προκαλούσε η μη χορήγηση της αναστολής εκτελέσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως ώστε να γίνει δεκτό ότι πληρούται η προϋπόθεση του επείγοντος, λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης να μην επέλθουν οι συνέπειες μιας παρανομίας τέτοιας φύσεως. Εν προκειμένω, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου διαπίστωσε ότι, *prima facie*, έλαβαν χώρα σοβαρές παραβάσεις, με συνέπεια η επιλεγείσα προσφορά να είναι παράτυπη, και ότι η συμπεριφορά της Επιτροπής στοιχειοθετούσε, κατά το δίκαιο της Ένωσης, πρόδηλη και σοβαρή παρανομία, οπότε έπρεπε να αποτραπεί η επέλευση των συνεπειών της στο μέλλον.

Ως προς τη στάθμιση των συμφερόντων, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου έκλινε μάλλον υπέρ της αιτούσας, εκτιμώντας ότι το συμφέρον της προς διαφύλαξη του δικαιώματός της για αποτελεσματική δικαστική προστασία, όπως και η ανάγκη προστασίας των χρηματοοικονομικών συμφερόντων της Ένωσης και εξουδετερώσεως των συνεπειών της διαπιστωθείσας παρανομίας, υπερίσχυαν του συμφέροντος της Επιτροπής προς διατήρηση της προσβαλλομένης αποφάσεως σε ισχύ. Στο πλαίσιο αυτό, ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου δεν δέχθηκε το επιχείρημα της Επιτροπής ότι, σε περίπτωση αναστολής της εκτελέσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, θα βρισκόταν εκτεθειμένη σε καταστροφικές συνέπειες για τα χρηματοοικονομικά συμφέροντα της Ένωσης. Συγκεκριμένα, ως προς τον κίνδυνο να μείνουν ανασφάλιστα τα οικεία ακίνητα, κατέστη σαφές ότι υπήρχαν διάφορες λύσεις, ώστε τα ακίνητα να εξακολουθήσουν οπωσδήποτε να καλύπτονται από την ήδη ισχύουσα ασφαλιστική σύμβαση.

Ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου αποφάνθηκε, κατόπιν τούτου, ότι οι περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως επέβαλλαν την αναστολή της εκτελέσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως. Εντούτοις, λόγω της διαφορετικής προσεγγίσεως που ακολούθησε, και λαμβανομένης υπόψη της αρχής της ασφάλειας δικαίου, όρισε ότι η αναστολή θα αρχίσει να ισχύει με το πέρας της προθεσμίας ασκήσεως αναιρέσεως³¹.

³¹ Οι λοιπές αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων που υποβλήθηκαν στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων απορρίφθηκαν λόγω ελλείψεως *fumus boni juris*, χωρίς να εξεταστεί η προϋπόθεση του επείγοντος [διατάξεις της 4ης Φεβρουαρίου 2014, *Serco Belgium* κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-644/13 R, EU:T:2014:57)· της 5ης Δεκεμβρίου 2014, *AF Steelcase* κατά ΓΕΕΑ (T-652/14 R, EU:T:2014:1026) και της 8ης Δεκεμβρίου 2014, *STC* κατά Επιτροπής (T-355/14 R, EU:T:2014:1046)].

B — Σύνθεση του Γενικού Δικαστηρίου

(Σειρά πρωτοκόλλου στις 31 Δεκεμβρίου 2014)

Πρώτη σειρά, από αριστερά προς τα δεξιά:

G. Berardis, M. Van der Woude, A. Dittrich και Σ. Παπασάββας, πρόεδροι τμήματος· H. Kanninen, αντιπρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου· M. Jaeger, Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου· M. E. Martins Ribeiro, M. Prek, S. Frimodt Nielsen και Δ. Γρατσίας, πρόεδροι τμήματος.

Δεύτερη σειρά, από αριστερά προς τα δεξιά:

E. Buttigieg, A. Popescu, I. Labucka, I. Wiszniewska-Białecka, F. Dehousse, N. J. Forwood, O. Czúcz, I. Pelikánová, J. Schwarcz και M. Kancheva, δικαστές.

Τρίτη σειρά, από αριστερά προς τα δεξιά:

L. Madise, I. Ulloa Rubio, V. Kreuschitz, V. Tomljenović, C. Wetter, E. Bieliūnas, A. M. Collins και S. Gervasoni, δικαστές· E. Coulon, Γραμματέας.

1. Μέλη του Γενικού Δικαστηρίου

(κατά σειρά αναλήψεως καθηκόντων)

Marc Jaeger

Γεννήθηκε το 1954· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου Robert Schuman του Στρασβούργου· σπουδές στο Κολέγιο της Ευρώπης· δικηγόρος Λουξεμβούργου (1981)· δικαστικός ακόλουθος υπό τον Γενικό Εισαγγελέα του Λουξεμβούργου (1983)· δικαστής στο Tribunal d'arrondissement de Luxembourg (1984)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1986-1996)· πρόεδρος του Διεθνούς Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου του Λουξεμβούργου (IUIL)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 11 Ιουλίου 1996· Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου από τις 17 Σεπτεμβρίου 2007.

Heikki Kanninen

Γεννήθηκε το 1952· πτυχιούχος της Σχολής Ανώτατων Εμπορικών Σπουδών του Ελσίνκι και της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Ελσίνκι· εισηγητής στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Φινλανδίας· γενικός γραμματέας της επιτροπής για τη μεταρρύθμιση των κανόνων περί έννομης προστασίας στη δημόσια διοίκηση· κύριος διοικητικός υπάλληλος στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο· γενικός γραμματέας της επιτροπής για τη μεταρρύθμιση της διοικητικής δικονομίας, σύμβουλος στη νομοπαρασκευαστική υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης· βοηθός γραμματέας στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο· δικαστής στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (1998-2005)· μέλος του τμήματος προσφυγών για τους πρόσφυγες δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης από τις 6 Οκτωβρίου 2005 μέχρι τις 6 Οκτωβρίου 2009· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2009· αντιπρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου από τις 17 Σεπτεμβρίου 2013.

Nicholas James Forwood

Γεννήθηκε το 1948· πτυχιούχος του Πανεπιστημίου του Cambridge (BA 1969, MA 1973) (Mechanical Sciences and Law)· μέλος του αγγλικού Δικηγορικού Συλλόγου από το 1970, εν συνεχεία δικηγόρος στο Λονδίνο (1971-1999) και στις Βρυξέλλες (1979-1999)· μέλος του ιρλανδικού Δικηγορικού Συλλόγου το 1981· Queen's Counsel από το 1987 και Benchers of the Middle Temple από το 1998· εκπρόσωπος του Δικηγορικού Συλλόγου Αγγλίας και Ουαλίας στο Συμβούλιο Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CCBE) και πρόεδρος της μόνιμης αντιπροσωπείας του CCBE στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (1995-1999)· μέλος του διοικητικού συμβουλίου της World Trade Law Association και της European Maritime Law Organisation (1993-2002)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 15 Δεκεμβρίου 1999.

Maria Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro

Γεννήθηκε το 1956· σπουδές στη Λισσαβώνα, στις Βρυξέλλες και στο Στρασβούργο· δικηγορία στην Πορτογαλία και στις Βρυξέλλες· ελεύθερη ερευνήτρια του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκών Σπουδών του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών· εισηγήτρια στο γραφείο του Πορτογάλου δικαστή J. C. Moitinho de Almeida στο Δικαστήριο (1986-2000) και, κατόπιν, στο γραφείο του Προέδρου του Γενικού Δικαστηρίου B. Vesterdorf (2000-2003)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 31 Μαρτίου 2003.

Franklin Dehousse

Γεννήθηκε το 1959· πτυχιούχος Νομικής (Πανεπιστήμιο Λιέγης, 1981)· επιστημονικός συνεργάτης στο Εθνικό Ίδρυμα Επιστημονικών Ερευνών (1985-1989)· νομικός σύμβουλος στο Κοινοβούλιο (Chambre des représentants, 1981-1990)· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου, 1990)· καθηγητής (Πανεπιστήμια Λιέγης και Στρασβούργου, Κολέγιο της Ευρώπης, Institut royal supérieur de Défense, Πανεπιστήμιο Montesquieu του Bordeaux· collège Michel Servet des universités de Paris· facultés Notre-Dame de la Paix στη Namur)· ειδικός εκπρόσωπος του υπουργού Εξωτερικών (1995-1999)· διευθυντής ευρωπαϊκών σπουδών του Institut royal des relations internationales (1998-2003)· πρόεδρος στο βελγικό Conseil d'État (2001-2003)· σύμβουλος στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1990-2003)· μέλος του Observatoire Internet (2001-2003)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2003.

Ottó Czúcz

Γεννήθηκε το 1946· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου του Szeged (1971)· διοικητικός υπάλληλος στο Υπουργείο Εργασίας (1971-1974)· εντεταλμένος διδασκαλίας και καθηγητής (1974-1989), κοσμήτορας της Νομικής Σχολής (1989-1990) και αντιπρύτανης (1992-1997) του Πανεπιστημίου του Szeged· δικηγόρος· μέλος του προεδρείου του Εθνικού Οργανισμού Ασφαλίσεως Γήρατος· αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Κοινωνικής Ασφαλίσεως (1998-2002)· μέλος του επιστημονικού συμβουλίου της Διεθνούς Ενώσεως Κοινωνικής Ασφαλίσεως· δικαστής στο Συνταγματικό Δικαστήριο (1998-2004)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 12 Μαΐου 2004.

Irena Wiszniewska-Białecka

Γεννήθηκε το 1947· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου της Βαρσοβίας (1965-1969)· μέλος ΔΕΠ (βοηθός, λέκτορας, καθηγήτρια) στο Ινστιτούτο Νομικών Επιστημών της Πολωνικής Ακαδημίας Επιστημών (1969-2004)· συνεργαζόμενη ερευνήτρια στο Ινστιτούτο Max Planck Αλλοδαπού και Διεθνούς Δικαίου, τομέας διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, δικαιωμάτων του δημιουργού και δικαίου του ανταγωνισμού, στο Μόναχο (υποτροφία του Foundation ΑνΗ – 1985-1986)· δικηγόρος (1992-2000)· δικαστής στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (2001-2004)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 12 Μαΐου 2004.

Irena Pelikánová

Γεννήθηκε το 1949· διδάκτωρ Νομικής, βοηθός στον τομέα του οικονομικού δικαίου (πριν από το 1989), στη συνέχεια διδάκτωρ Επιστημών, καθηγήτρια Δικαίου Επιχειρήσεων (από το 1993) στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Καρόλου της Πράγας· μέλος του διοικητικού οργάνου της επιτροπής κινητών αξιών (1999-2002)· δικηγόρος· μέλος του νομοθετικού συμβουλίου της Τσεχικής Κυβερνήσεως (1998-2004)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 12 Μαΐου 2004.

Ingrida Labucka

Γεννήθηκε το 1963· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου της Λετονίας (1986)· επιθεωρήτρια του Υπουργείου Εσωτερικών για την περιφέρεια του Κίρον και την πόλη της Ρίγας (1986-1989)· δικαστής στο Πρωτοδικείο της Ρίγας (1990-1994)· δικηγόρος (1994-1998 και Ιούλιος 1999 - Μάιος 2000)· υπουργός Δικαιοσύνης (Νοέμβριος 1998 - Ιούλιος 1999 και Μάιος 2000 - Οκτώβριος 2002)· μέλος του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου της Χάγης (2001-2004)· μέλος του Κοινοβουλίου (2002-2004)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 12 Μαΐου 2004.

Σάββας Παπασάββας

Γεννήθηκε το 1969· σπουδές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (πτυχίο το 1991)· σπουδές τρίτου κύκλου στο Πανεπιστήμιο Paris II (DEA Δημοσίου Δικαίου το 1992) και στο Πανεπιστήμιο Aix-Marseille III (διδακτορικό το 1995)· εγγραφή στον Δικηγορικό Σύλλογο Κύπρου, μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Λευκωσίας από το 1993· εντεταλμένος διδασκαλίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου (1997-2002), λέκτορας Συνταγματικού Δικαίου από τον Σεπτέμβριο του 2002· ερευνητής στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημοσίου Δικαίου (2001-2002)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 12 Μαΐου 2004.

Miro Prek

Γεννήθηκε το 1965· πτυχιούχος Νομικής (1989)· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου (1994)· διάφορα καθήκοντα στη δημόσια διοίκηση, κυρίως στη σλοβενική κυβερνητική υπηρεσία νομοθεσίας (βοηθός υφυπουργός και υποδιευθυντής, προϊστάμενος του τμήματος ευρωπαϊκού και συγκριτικού δικαίου) και στην υπηρεσία ευρωπαϊκών υποθέσεων (βοηθός υφυπουργός)· μέλος της ομάδας διαπραγματεύσεων για τη συμφωνία συνδέσεως (1994-1996) και για την προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1998-2003), υπεύθυνος για τις νομικές υποθέσεις δικηγόρος· υπεύθυνος των σχεδίων για την προσαρμογή στην ευρωπαϊκή νομοθεσία και για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, κυρίως στα Δυτικά Βαλκάνια· προϊστάμενος τμήματος στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2004-2006)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2006.

Alfred Dittrich

Γεννήθηκε το 1950· σπουδές στο Πανεπιστήμιο Erlangen-Nürnberg (1970-1975)· Rechtsreferendar στο Ανώτατο Περιφερειακό Δικαστήριο της Νυρεμβέργης (1975-1978)· διοικητικός υπάλληλος στο ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας (1978-1982)· διοικητικός υπάλληλος στη μόνιμη αντιπροσωπεία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (1982)· διοικητικός υπάλληλος στο ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας, επιφορτισμένος με ζητήματα κοινοτικού δικαίου και ανταγωνισμού (1983-1992)· προϊστάμενος του τμήματος «Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (1992-2007) του Υπουργείου Δικαιοσύνης· προϊστάμενος της γερμανικής αντιπροσωπείας της ομάδας εργασίας «Δικαστήριο» του Συμβουλίου· εκπρόσωπος της ομοσπονδιακής Κυβερνήσεως σε μεγάλο αριθμό υποθέσεων ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 17 Σεπτεμβρίου 2007.

Sten Frimodt Nielsen

Γεννήθηκε το 1963· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης (1988)· υπάλληλος του Υπουργείου Εξωτερικών (1988-1991)· καθηγητής Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης (1988-1991)· γραμματέας Πρεσβείας στη Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Δανίας στα Ηνωμένα Έθνη στη Νέα Υόρκη (1991-1994)· υπάλληλος της νομικής υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικών (1994-1995)· συνεργαζόμενος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης (1995)· σύμβουλος και στη συνέχεια κύριος σύμβουλος στην υπηρεσία του Πρωθυπουργού (1995-1998)· σύμβουλος υπουργός στη Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Δανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1998-2001)· ειδικός σύμβουλος στην υπηρεσία του Πρωθυπουργού επί νομικών ζητημάτων (2001-2002)· προϊστάμενος τμήματος και νομικός σύμβουλος στην υπηρεσία του Πρωθυπουργού (Μάρτιος 2002 - Ιούλιος 2004)· βοηθός υφυπουργός και νομικός σύμβουλος στην υπηρεσία του Πρωθυπουργού (Αύγουστος 2004 - Αύγουστος 2007)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 17 Σεπτεμβρίου 2007.

Juraj Schwarcz

Γεννήθηκε το 1952· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο Comenius της Μπρατισλάβα, 1979)· νομικός σύμβουλος επιχειρήσεων (1975-1990)· γραμματέας επιφορτισμένος με την τήρηση εμπορικών μητρώων στο δικαστήριο του Košice (1991)· δικαστής στο δικαστήριο του Košice (Ιανουάριος-Οκτώβριος 1992)· δικαστής και πρόεδρος τμήματος στο Περιφερειακό Δικαστήριο του Košice (Νοέμβριος 1992-2009)· δικαστής με απόσπαση στο Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας, τμήμα εμπορικού δικαίου (Οκτώβριος 2004 - Σεπτέμβριος 2005)· πρόεδρος του σώματος εμπορικού δικαίου στο Περιφερειακό Δικαστήριο του Košice (Οκτώβριος 2005 - Σεπτέμβριος 2009)· επισκέπτης καθηγητής του τμήματος εμπορικού και οικονομικού δικαίου του Πανεπιστημίου P. J. Šafárik του Košice (1997-2009)· επισκέπτης καθηγητής της Δικαστικής Ακαδημίας (2005-2009)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 7 Οκτωβρίου 2009.

Marc van der Woude

Γεννήθηκε το 1960· πτυχιούχος Νομικής (Πανεπιστήμιο του Groningen, 1983)· σπουδές στο Κολέγιο της Ευρώπης (1983-1984)· βοηθός στο Κολέγιο της Ευρώπης (1984-1986)· εντεταλμένος διδασκαλίας στο Πανεπιστήμιο του Leiden (1986-1987)· εισηγητής στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1987-1989)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1989-1992)· πολιτικός συντονιστής στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1992-1993)· μέλος της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1993-1995)· δικηγόρος Βρυξελλών από το 1995· καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Erasmus του Rotterdam από το 2000· συντάκτης πολυάριθμων δημοσιεύσεων· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 13 Σεπτεμβρίου 2010.

Δημήτριος Γρατσίας

Γεννήθηκε το 1957· πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών (1980)· *diplôme d'Études Approfondies (DEA)* Δημοσίου Δικαίου του Πανεπιστημίου Paris I, Panthéon-Sorbonne (1981)· *certificat* του Πανεπιστημιακού Κέντρου Κοινοτικών και Ευρωπαϊκών Σπουδών (Πανεπιστήμιο Paris I) (1982)· εισηγητής του Συμβουλίου της Επικρατείας (1985-1992)· πάρεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας (1992-2005)· εισηγητής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1994-1996)· επίκουρο μέλος του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (1998 και 1999)· Σύμβουλος της Επικρατείας (2005)· μέλος του Ειδικού Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας (2006)· μέλος του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου Διοικητικής Δικαιοσύνης (2008)· επιθεωρητής Διοικητικών Δικαστηρίων (2009-2010)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 25 Οκτωβρίου 2010.

Andrei Popescu

Γεννήθηκε το 1948· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου (1971)· μεταπτυχιακές σπουδές στο Διεθνές Εργατικό Δίκαιο και στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλισης, Πανεπιστήμιο Γενεύης (1973-1974)· διδάκτωρ του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου (1980)· δόκιμος βοηθός (1971-1973), μόνιμος βοηθός (1974-1985) και στη συνέχεια εντεταλμένος διδασκαλίας Εργατικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Βουκουρεστίου (1985-1990)· κύριος ερευνητής στο Ινστιτούτο Επιστημονικών Ερευνών στον τομέα της εργασίας και της κοινωνικής προστασίας (1990-1991)· βοηθός γενικός διευθυντής (1991-1992) και στη συνέχεια διευθυντής (1992-1996) στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Προστασίας· λέκτορας (1997) και στη συνέχεια καθηγητής στην Εθνική Σχολή Πολιτικών και Διοικητικών Μελετών, Βουκουρέστι (2000)· υφυπουργός στο Υπουργείο Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης (2001-2005)· προϊστάμενος τμήματος στο Νομοθετικό Συμβούλιο της Ρουμανίας (1996-2001 και 2005-2009)· διευθυντής και ιδρυτικό μέλος της *Revue roumaine de droit européen*· πρόεδρος της Ρουμανικής Εταιρίας Ευρωπαϊκού Δικαίου (2009-2010)· εκπρόσωπος της Ρουμανικής Κυβερνήσεως ενώπιον των Δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2009-2010)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 26 Νοεμβρίου 2010.

Mariyana Kancheva

Γεννήθηκε το 1958· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου της Σόφιας (1979-1984)· συμπληρωματικό *master* Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Ινστιτούτο Ευρωπαϊκών Σπουδών του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών (2008-2009)· ειδίκευση στο Οικονομικό Δίκαιο και στο Δίκαιο της Διανοητικής Ιδιοκτησίας· δόκιμη δικαστής στο Περιφερειακό Δικαστήριο της Σόφιας (1985-1986)· νομική σύμβουλος (1986-1988)· δικηγόρος Σόφιας (1988-1992)· γενική διευθύντρια του γραφείου υπηρεσιών του διπλωματικού σώματος στο Υπουργείο Εξωτερικών (1992-1994)· άσκηση του επαγγέλματος του δικηγόρου στη Σόφια (1994-2011) και στις Βρυξέλλες (2007-2011)· διαιτήτρια στη Σόφια στο πλαίσιο του διακανονισμού εμπορικών διαφορών· συντάκτρια διαφόρων νομικών κειμένων με την ιδιότητα του νομικού συμβούλου στο Βουλγαρικό Κοινοβούλιο· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 19 Σεπτεμβρίου 2011.

Guido Berardis

Γεννήθηκε το 1950· πτυχιούχος Νομικής (Πανεπιστήμιο Ρώμης, La Sapienza, 1973)· δίπλωμα Ανωτάτων Ευρωπαϊκών Σπουδών στο Κολέγιο της Ευρώπης (Bruges, 1974-1975)· υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Διεύθυνση Διεθνών Υποθέσεων της Γενικής Διευθύνσεως Γεωργίας, 1975-1976)· μέλος της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1976-1991 και 1994-1995)· εκπρόσωπος της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Λουξεμβούργο (1990-1991)· εισηγητής στο γραφείο του δικαστή G. F. Mancini στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1991-1994)· νομικός σύμβουλος των μελών της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων M. Monti (1995-1997) και F. Bolkestein (2000-2002)· διευθυντής της διευθύνσεως Πολιτικής Δημοσίων Συμβάσεων (2002-2003), της διευθύνσεως Υπηρεσιών, Πνευματικής και Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας, ΜΜΕ και Προστασίας Δεδομένων (2003-2005) και της διευθύνσεως Υπηρεσιών (2005-2011) στη Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων· κύριος νομικός σύμβουλος και διευθυντής της ομάδας «Δικαιοσύνη, ελευθερία και ασφάλεια, αστικό και ποινικό δίκαιο» στη Νομική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2011-2012)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 17 Σεπτεμβρίου 2012.

Eugène Buttigieg

Γεννήθηκε το 1961· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου της Μάλτας master στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο (Πανεπιστήμιο του Έξετερ)· διδακτορικό δίπλωμα στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού (Πανεπιστήμιο του Λονδίνου)· υπάλληλος της νομικής υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης (1987-1990)· ανώτερος υπάλληλος της νομικής υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικών (1990-1994)· μέλος του Copyright Board (επιτροπή πνευματικής ιδιοκτησίας) (1994-2005)· νομικός αναθεωρητής στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης (2001-2002)· διοικητικός υπάλληλος στη Malta Resources Authority (αρχή διαχείρισης φυσικών πόρων της Μάλτας) (2001-2009)· σύμβουλος ευρωπαϊκού δικαίου (από το 1994)· σύμβουλος δικαίου του ανταγωνισμού και δικαίου της προστασίας του καταναλωτή στο Υπουργείο Οικονομικών, Οικονομίας και Επενδύσεων (2000-2010)· σύμβουλος του Πρωθυπουργού σε θέματα δικαίου του ανταγωνισμού και δικαίου της προστασίας του καταναλωτή (2010-2011), σύμβουλος της Malta Competition and Consumer Affairs Authority (μαλτέζικης αρχής ανταγωνισμού και προστασίας του καταναλωτή) (2012)· εντεταλμένος διδασκαλίας (1994-2001), λέκτορας (2001-2006), κατόπιν συνεργαζόμενος καθηγητής (από το 2007) και καθηγητής στην έδρα Jean Monnet του Τμήματος Ευρωπαϊκού Δικαίου (από το 2009) του Πανεπιστημίου της Μάλτας· ιδρυτικό μέλος και αντιπρόεδρος της Maltese Association for European Law (μαλτέζικης ένωσης ευρωπαϊκού δικαίου)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 8 Οκτωβρίου 2012.

Carl Wetter

Γεννήθηκε το 1949· πτυχιούχος Οικονομικών Επιστημών (Bachelor of Arts, 1974) και Νομικής (Master of Laws, 1977) του Πανεπιστημίου της Ουψάλας· διοικητικός υπάλληλος στο Υπουργείο Εξωτερικών (1977)· μέλος του σουηδικού Δικηγορικού Συλλόγου (από το 1983)· μέλος της σουηδικής ομάδας εργασίας για το δίκαιο του ανταγωνισμού στο Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο (ICC)· εντεταλμένος διδασκαλίας του Δικαίου του Ανταγωνισμού (Πανεπιστήμια του Lund και της Στοκχόλμης)· πολυάριθμες δημοσιεύσεις· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 18 Μαρτίου 2013.

Vesna Tomljenović

Γεννήθηκε το 1956· απόφοιτος του Πανεπιστημίου της Rijeka (πτυχίο, 1979) και του Πανεπιστημίου του Ζάγκρεμπ (LL.M., 1984· διδάκτωρ Νομικής, 1996)· βοηθός καθηγήτρια (1980-1998), συνεργαζόμενη καθηγήτρια (2003-2009) και καθηγήτρια (2009-2013) στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Rijeka· βοηθός καθηγήτρια στη Σχολή Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου της Rijeka (1990-2013)· πρόεδρος της Κροατικής Ένωσης Συγκριτικού Δικαίου (2006-2013)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 4 Ιουλίου 2013.

Egidijus Bieliūnas

Γεννήθηκε το 1950· πτυχιούχος Νομικής του Πανεπιστημίου του Βίλνιους (1973)· διδάκτωρ Νομικής (1978), βοηθός και στη συνέχεια λέκτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βίλνιους (1977-1992)· σύμβουλος στη νομική υπηρεσία του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας (1990-1992)· σύμβουλος στην Πρεσβεία της Λιθουανίας στο Βέλγιο (1992-1994)· σύμβουλος στην Πρεσβεία της Λιθουανίας στη Γαλλία (1994-1996)· μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1996-1999)· δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο της Λιθουανίας (1999-2011)· λέκτορας στην έδρα Ποινικής Δικαιοσύνης του Πανεπιστημίου του Βίλνιους (2003-2013)· αντιπρόσωπος της Δημοκρατίας της Λιθουανίας στο κοινό εποπτικό όργανο της Eurojust (2004-2011)· δικαστής του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας (2011-2013)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 16 Σεπτεμβρίου 2013.

Viktor Kreuschitz

Γεννήθηκε το 1952· διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου της Βιέννης (1981)· υπάλληλος της Ομοσπονδιακής Καγκελαρίας – Υπηρεσία Συνταγματικών Υποθέσεων (1981-1997)· νομικός σύμβουλος στη Νομική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1997-2013)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 16 Σεπτεμβρίου 2013.

Anthony Michael Collins

Γεννήθηκε το 1960· πτυχιούχος του Trinity College του Δουβλίνου (τομέας Νομικής) (1984) και απόφοιτος της Νομικής Σχολής Honorable Society of the King's Inns του Δουβλίνου (Barrister-at-Law) (1986)· εργάστηκε ως Barrister-at-Law (1986-1990 και 1997-2003) και ως Senior Counsel (2003-2013) στον Δικηγορικό Σύλλογο της Ιρλανδίας· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1990-1997)· διευθυντής του ιρλανδικού κέντρου Ευρωπαϊκού Δικαίου (1997-2000), και παράλληλα μέλος του διοικητικού συμβουλίου του· αντιπρόεδρος του Council of European National Youth Committees (1979-1981)· γενικός γραμματέας στο Συντονιστικό Γραφείο των Ενώσεων Μαθητών Ευρωπαϊκών Σχολείων (1977-1984)· γενικός γραμματέας της ιρλανδικής Ένωσης Μαθητών (1977-1979)· διεθνής αντιπρόεδρος της Ενώσεως Φοιτητών Ιρλανδίας (1982-1983)· μέλος της μόνιμης αντιπροσωπείας του Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE) στα δικαστήρια της ΕΕ και της ΕΖΕΣ (2006-2013)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 16 Σεπτεμβρίου 2013.

Ignacio Ulloa Rubio

Γεννήθηκε το 1967· πτυχίο Νομικής με άριστα (1985-1990) και διδακτορικές σπουδές (1990-1993) στο Universidad Complutense της Μαδρίτης· εισαγγελέας (2000-2003) της πόλεως Gerona· σύμβουλος επί δικαστικών ζητημάτων και ζητημάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Προσωρινή Αρχή του Συνασπισμού στη Βαγδάτη του Ιράκ (2003-2004)· πρωτοδίκης πολιτικών δικαστηρίων και ανακριτής (2003-2007), πρόεδρος πρωτοδικών (2008) (Gerona)· αναπληρωτής προϊστάμενος της ενοποιημένης αποστολής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Ιράκ EUJUST LEX-IRAQ, στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005-2006)· νομικός σύμβουλος στο Συνταγματικό Δικαστήριο της Ισπανίας (2006-2011 και 2013)· υφυπουργός στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξεως (2012-2013)· πολιτικός εμπειρογνώμων επί ζητημάτων κράτους δικαίου και μεταρρυθμίσεως του τομέα της ασφαλείας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005-2011)· εξωτερικός εμπειρογνώμων για τα θεμελιώδη δικαιώματα και την ποινική δικαιοσύνη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011-2013)· διαλέξεις και πολυάριθμα άρθρα στους τομείς της πολιτικής διαχειρίσεως κρίσεων, την ανασυγκροτήσεως της δικαιοσύνης, του συνταγματικού δικαίου, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, του ποινικού δικαίου και του δικαίου του ανταγωνισμού· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 16 Σεπτεμβρίου 2013.

Stéphane Gervasoni

Γεννήθηκε το 1967· απόφοιτος του Ινστιτούτου Πολιτικών Μελετών της Grenoble (1988) και της Εθνικής Σχολής Διοικήσεως (ENA) (1993)· εισηγητής στο Conseil d'État (εισηγητής δικαστής στο τμήμα δικαστικών διαφορών, 1993-1997, και μέλος του τμήματος διαφορών κοινωνικής ασφαλίσεως, 1996-1997)· πάρεδρος στο Conseil d'État (1996-2008)· λέκτορας στο Ινστιτούτο Πολιτικών Μελετών του Παρισιού (1993-1995)· κυβερνητικός επίτροπος στην ειδική επιτροπή αναίρέσεων για θέματα συντάξεων (1994-1996)· νομικός σύμβουλος στο Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και στον Δήμο του Παρισιού (1995-1997)· γενικός γραμματέας της Νομαρχίας του διοικητικού διαμερίσματος της Yonne, βοηθός νομάρχης της περιοχής της Auxerre (1997-1999)· γενικός γραμματέας της Νομαρχίας του διοικητικού διαμερίσματος της Σαβοΐας, βοηθός νομάρχης της περιοχής του Chambéry (1999-2001)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Σεπτέμβριος 2001 - Σεπτέμβριος 2005)· μόνιμο μέλος της επιτροπής προσφυγών του NATO (2001-2005)· δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005-2011, πρόεδρος τμήματος από το 2008 έως το 2011)· Σύμβουλος Επικρατείας (αναπληρωτής πρόεδρος του ογδούου τμήματος δικαστικών διαφορών, 2011-2013)· μέλος της επιτροπής προσφυγών του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (2011-2013)· δικαστής στο Γενικό Δικαστήριο από τις 16 Σεπτεμβρίου 2013.

Lauri Madise

Γεννήθηκε το 1974· πτυχίο Νομικής (Πανεπιστήμια του Tartu και του Poitiers)· σύμβουλος στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (1995-1999)· επικεφαλής της γραμματείας της Επιτροπής Συνταγματικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου της Εσθονίας (1999-2000)· δικαστής στο Εφετείο του Τάλιν (από το 2002)· μέλος της εξεταστικής επιτροπής εισαγωγικών διαγωνισμών του δικαστικού σώματος (2005)· συμμετοχή σε νομοθετικές εργασίες συνταγματικού και διοικητικού δικαίου· δικαστής στο Δικαστήριο από τις 23 Οκτωβρίου 2013.

Emmanuel Coulon

Γεννήθηκε το 1968· σπουδές νομικής στο Πανεπιστήμιο Panthéon-Assas Παρισιών· σπουδές οικονομικής διαχείρισης στο Πανεπιστήμιο Paris-Dauphine· Κολέγιο της Ευρώπης (1992)· εισαγωγικές εξετάσεις στο περιφερειακό κέντρο επιμορφώσεως για το επάγγελμα του δικηγόρου (Παρίσι)· πιστοποιητικό ασκήσεως του επαγγέλματος του δικηγόρου από τον Δικηγορικό Σύλλογο Βρυξελλών· άσκηση του επαγγέλματος του δικηγόρου στις Βρυξέλλες· επιτυχών σε γενικό διαγωνισμό της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Πρωτοδικείο (στο γραφείο του Προέδρου A. Saggio, 1996-1998· στο γραφείο του Προέδρου B. Vesterdorf, 1998-2002)· προϊστάμενος του γραφείου του Προέδρου του Πρωτοδικείου (2003-2005)· Γραμματέας του Γενικού Δικαστηρίου από τις 6 Οκτωβρίου 2005.

2. Μεταβολή της συνθέσεως του Γενικού Δικαστηρίου κατά το 2014

Δεν υπήρξε αλλαγή στη σύνθεση του Γενικού Δικαστηρίου το 2014.

3. Σειρά πρωτοκόλλου

**από την 1η Ιανουαρίου 2014
έως τις 31 Δεκεμβρίου 2014**

M. JAEGER, Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου
H. KANNINEN, αντιπρόεδρος
E. MARTINS RIBEIRO, πρόεδρος τμήματος
Σ. ΠΑΠΑΣΑΒΒΑΣ, πρόεδρος τμήματος
M. PREK, πρόεδρος τμήματος
A. DITTRICH, πρόεδρος τμήματος
S. FRIMODT NIELSEN, πρόεδρος τμήματος
M. VAN DER WOUDE, πρόεδρος τμήματος
Δ. ΓΡΑΤΣΙΑΣ, πρόεδρος τμήματος
G. BERARDIS, πρόεδρος τμήματος
N. J. FORWOOD, δικαστής
F. DEHOUSSE, δικαστής
O. CZÚCZ, δικαστής
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, δικαστής
I. PELIKÁNOVÁ, δικαστής
I. LABUCKA, δικαστής
J. SCHWARCZ, δικαστής
A. POPESCU, δικαστής
M. KANCHEVA, δικαστής
E. BUTTIGIEG, δικαστής
C. WETTER, δικαστής
V. TOMLJENOVIC, δικαστής
E. BIELIŪNAS, δικαστής
V. KREUSCHITZ, δικαστής
A. COLLINS, δικαστής
I. ULLOA RUBIO, δικαστής
S. GERVASONI, δικαστής
L. MADISE, δικαστής

E. COULON, Γραμματέας

4. Πρώην μέλη του Γενικού Δικαστηρίου

Edward David Alexander Ogilvy (1989-1992)
Γεραρής Χρήστος (1989-1992)
Da Cruz Vilaça José Luis (1989-1995), Πρόεδρος (1989-1995)
Biancarelli Jacques (1989-1995)
Barrington Donal Patrick Michael (1989-1996)
Schintgen Romain Alphonse (1989-1996)
Kirschner Heinrich (1989-1997)
Saggio Antonio (1989-1998), Πρόεδρος (1995-1998)
Briët Cornelis Paulus (1989-1998)
Lenaerts Koen (1989-2003)
Vesterdorf Bo (1989-2007), Πρόεδρος (1998-2007)
García-Valdecasas y Fernández Rafael (1989-2007)
Καλογερόπουλος Ανδρέας (1992-1998)
Bellamy Christopher William (1992-1999)
Potocki André (1995-2001)
Gens de Moura Ramos Rui Manuel (1995-2003)
Lindh Pernilla (1995-2006)
Tiili Virpi (1995-2009)
Azizi Josef (1995-2013)
Cooke John D. (1996-2008)
Pirrung Jörg (1997-2007)
Mengozzi Paolo (1998-2006)
Meij Arjen W. H. (1998-2010)
Βηλαράς Μιχάλης (1998-2010)
Legal Hubert (2001-2007)
Trstenjak Verica (2004-2006)
Šváby Daniel (2004-2009)
Cremona Ena (2004-2012)
Vadapalas Vilenas (2004-2013)
Jürimäe Küllike (2004-2013)
Moavero Milanesi Enzo (2006-2011)
Wahl Nils (2006-2012)
Tchipev Teodor (2007-2010)
Ciucă Valeriu M. (2007-2010)
Soldevila Frago SANTIAGO (2007-2013)
Truchot Laurent (2007-2013)
O'Higgins Kevin (2008-2013)

Πρόεδροι

Da Cruz Vilaça José Luis (1989-1995)

Saggio Antonio (1995-1998)

Vesterdorf Bo (1998-2007)

Γραμματέας

Jung Hans (1989-2005)

Γ — Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη δικαιοδοτική δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου

Γενική δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου

1. Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2010-2014)

Εισαχθείσες υποθέσεις

2. Φύση των διαδικασιών (2010-2014)
3. Φύση της προσφυγής, αγωγής ή αιτήσεως (2010-2014)
4. Τομέας (2010-2014)

Περατωθείσες υποθέσεις

5. Φύση των διαδικασιών (2010-2014)
6. Τομέας (2014)
7. Τομέας (2010-2014) (αποφάσεις και διατάξεις)
8. Δικάσας σχηματισμός (2010-2014)
9. Διάρκεια των διαδικασιών σε μήνες (2010-2014) (αποφάσεις και διατάξεις)

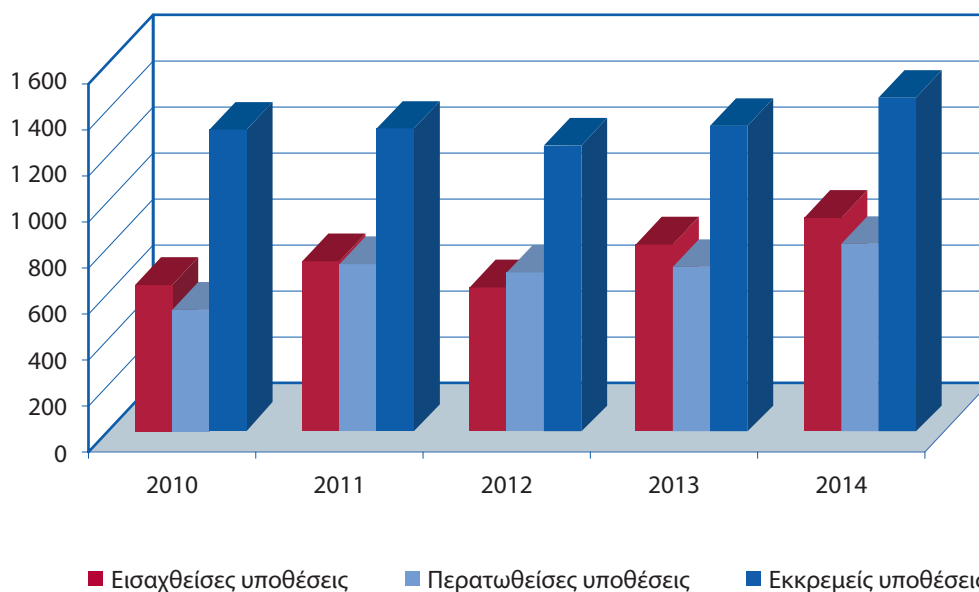
Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους

10. Φύση των διαδικασιών (2010-2014)
11. Τομέας (2010-2014)
12. Δικαστικός σχηματισμός (2010-2014)

Διάφορα

13. Διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων (2010-2014)
14. Ταχείες διαδικασίες (2010-2014)
15. Αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση ενώπιον του Δικαστηρίου (1990-2014)
16. Κατανομή των αναιρέσεων που ασκήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου αναλόγως της φύσεως της διαδικασίας (2010-2014)
17. Έκβαση των αναιρέσεων που ασκήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου (2014) (αποφάσεις και διατάξεις)
18. Έκβαση των αναιρέσεων που ασκήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου (2010-2014) (αποφάσεις και διατάξεις)
19. Γενική εξέλιξη (1989-2014) (εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις)

1. Γενική δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου — Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2010–2014)^{1 2}

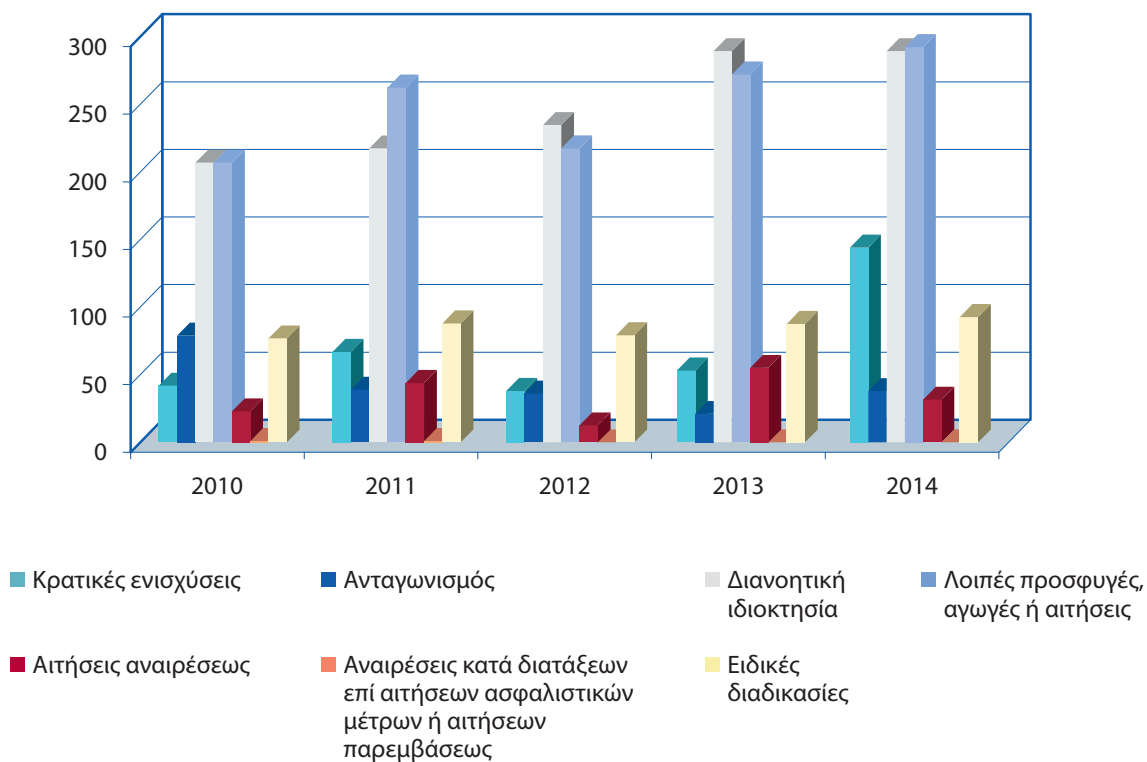
	2010	2011	2012	2013	2014
Εισαχθείσες υποθέσεις	636	722	617	790	912
Περαιτωθείσες υποθέσεις	527	714	688	702	814
Εκκρεμείς υποθέσεις	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

¹ Εφόσον δεν υπάρχει ένδειξη περί του αντιθέτου, ο παρών πίνακας και οι πίνακες των επομένων σελίδων περιλαμβάνουν τις ειδικές διαδικασίες.

Ως «ειδικές διαδικασίες» θεωρούνται: η ανακοπή ερημοδικίας (άρθρο 41 του Οργανισμού του Δικαστηρίου· άρθρο 122 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου), η τριτανακοπή (άρθρο 42 του Οργανισμού του Δικαστηρίου· άρθρο 123 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου), η αναθεώρηση αποφάσεως (άρθρο 44 του Οργανισμού του Δικαστηρίου· άρθρο 125 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου), η ερμηνεία αποφάσεως (άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου· άρθρο 129 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου), ο καθορισμός των δικαστικών εξόδων (άρθρο 92 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου), η δικαστική αρωγή (άρθρο 96 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου) και η διόρθωση αποφάσεως (άρθρο 84 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου).

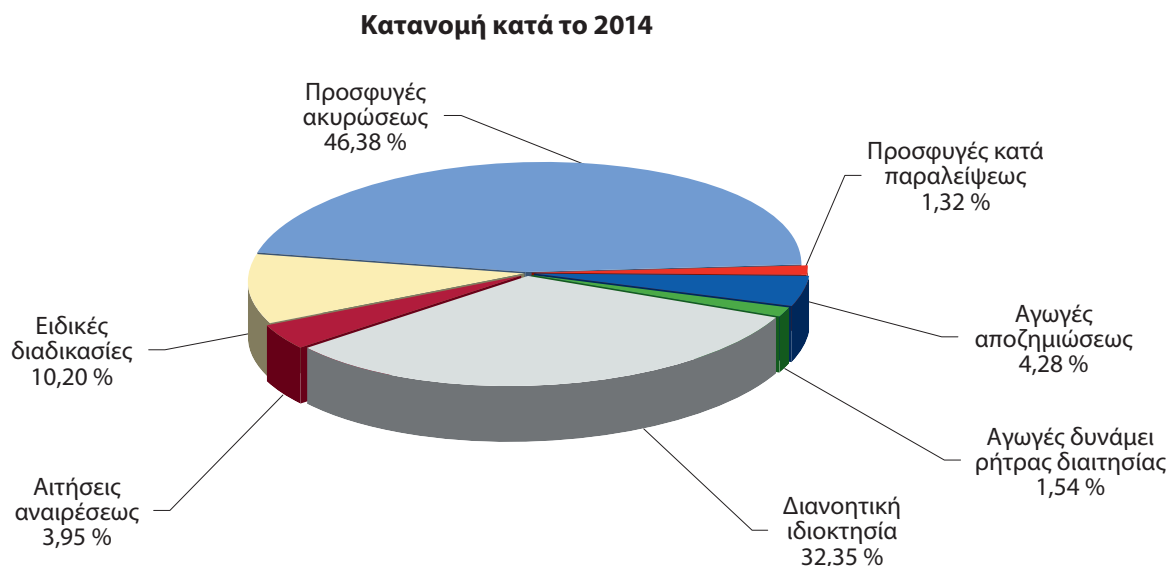
² Εφόσον δεν υπάρχει ένδειξη περί του αντιθέτου, ο παρών πίνακας και οι πίνακες των επομένων σελίδων δεν περιλαμβάνουν τις διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων.

2. Εισαχθείσες υποθέσεις — Φύση των διαδικασιών (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Κρατικές ενισχύσεις	42	67	36	54	148
Ανταγωνισμός	79	39	34	23	41
Διανοητική ιδιοκτησία	207	219	238	293	295
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	207	264	220	275	299
Αιτήσεις αναιρέσεως	23	44	10	57	36
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	1	1	1		
Ειδικές διαδικασίες	77	88	78	88	93
Σύνολο	636	722	617	790	912

3. Εισαχθείσες υποθέσεις — Φύση της προσφυγής, αγωγής ή αιτήσεως (2010–2014)

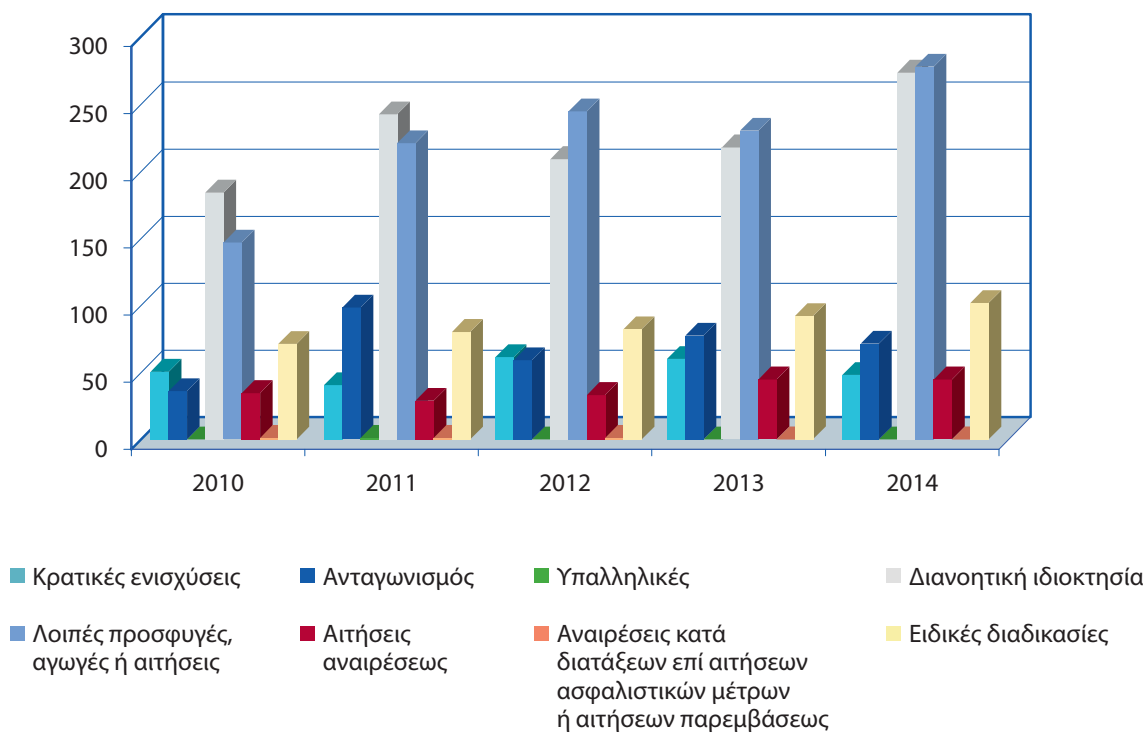

	2010	2011	2012	2013	2014
Προσφυγές ακυρώσεως	304	341	257	319	423
Προσφυγές κατά παραλείψεως	7	8	8	12	12
Αγωγές αποζημιώσεως	8	16	17	15	39
Αγωγές δυνάμει ρήτρας διαιτησίας	9	5	8	6	14
Διανοητική ιδιοκτησία	207	219	238	293	295
Αιτήσεις αναιρέσεως	23	44	10	57	36
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	1	1	1		
Ειδικές διαδικασίες	77	88	78	88	93
Σύνολο	636	722	617	790	912

4. Εισαχθείσες υποθέσεις — Τομέας (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Αλιευτική πολιτική	19	3		3	3
Ανταγωνισμός	79	39	34	23	41
Απασχόληση				2	
Βιομηχανική πολιτική					2
Γεωργία	24	22	11	27	15
Δημόσια υγεία	4	2	12	5	11
Δημόσιες συμβάσεις	15	18	23	15	17
Δημοσιονομικές διατάξεις (προϋπολογισμός, δημοσιονομικό πλαίσιο, ίδιοι πόροι, καταπολέμηση της απάτης)			1		5
Διευρωπαϊκά δίκτυα				3	
Δίκαιο των επιχειρήσεων					1
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων				1	
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	1				
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	1		1		1
Ελευθερία εγκαταστάσεως					1
Εμπορική πολιτική	9	11	20	23	31
Ενέργεια		1		1	3
Εξωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης	1	2	1		3
Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας	1			2	
Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και διάστημα	3	4	3	5	2
Θεσμικό δίκαιο	17	44	41	44	67
Ιθαγένεια της Ένωσης					1
Καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση των χημικών προϊόντων και εφαρμοστέοι περιορισμοί (κανονισμός REACH)	8	3	2	12	3
Κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων				1	
Κοινωνική πολιτική	4	5	1		
Κρατικές ενισχύσεις	42	67	36	54	148
Μεταφορές	1	1		5	1
Οικονομική και νομισματική πολιτική	4	4	3	15	4
Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή	24	3	4	3	3
Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός		2	1	2	
Περιβάλλον	15	6	3	11	10
Περιοριστικά μέτρα (εξωτερική δράση)	21	93	59	41	68
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία	207	219	238	294	295
Πολιτισμός				1	
Πρόσβαση στα έγγραφα	19	21	18	20	17
Προσέγγιση των νομοθεσιών				13	
Προστασία των καταναλωτών				1	1
Προσχώρηση νέων κρατών μελών				1	
Ρήτρα διαιτησίας	9	5	8	6	14
Σύνδεση Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών				1	
Τελωνειακή Ένωση και κοινό δασμολόγιο	4	10	6	1	7
Τουρισμός				2	
Φορολογία	1	1	1	1	1
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης		1		6	1
Σύνολο Συνθήκης ΕΚ/ΣΛΕΕ	533	587	527	645	777
Σύνολο Συνθήκης ΕΑ	1				
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	25	47	12	57	42
Ειδικές διαδικασίες	77	88	78	88	93
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	636	722	617	790	912

5. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Φύση των διαδικασιών (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Κρατικές ενισχύσεις	50	41	63	60	51
Ανταγωνισμός	38	100	61	75	72
Υπαλληλικές		1			
Διανοητική ιδιοκτησία	180	240	210	217	275
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	149	222	240	226	279
Αιτήσεις αναιρέσεως	37	29	32	39	42
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	1	1	1		
Ειδικές διαδικασίες	72	80	81	85	95
Σύνολο	527	714	688	702	814

6. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Τομέας (2014)

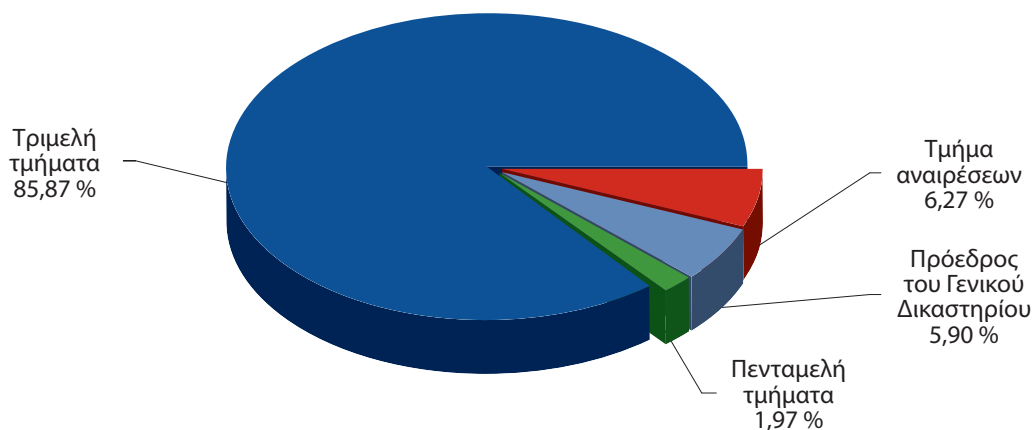
	Αποφάσεις	Διατάξεις	Σύνολο
Αλιευτική πολιτική	12	3	15
Ανταγωνισμός	54	18	72
Γεωργία	8	7	15
Δημόσια υγεία	4	6	10
Δημόσιες συμβάσεις	16	2	18
Διευρωπαϊκά δίκτυα		1	1
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών		1	1
Εμπορική πολιτική	8	10	18
Ενέργεια		3	3
Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας		2	2
Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και διάστημα		1	1
Θεσμικό δίκαιο	6	27	33
Ιθαγένεια της Ένωσης		1	1
Καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση των χημικών προϊόντων και εφαρμοστέοι περιορισμοί (κανονισμός REACH)	1	2	3
Κρατικές ενισχύσεις	30	21	51
Μεταφορές	1	2	3
Οικονομική και νομισματική πολιτική		13	13
Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή	1		1
Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός	2		2
Περιβάλλον	5	5	10
Περιοριστικά μέτρα (εξωτερική δράση)	38	30	68
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία	207	68	275
Πρόσβαση στα έγγραφα	8	15	23
Προσέγγιση των νομοθεσιών		13	13
Ρήτρα διαιτησίας	5	5	10
Σύνδεση Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών		1	1
Τελωνειακή Ένωση και κοινό δασμολόγιο		6	6
Τουρισμός	1		1
Φορολογία		2	2
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης		1	1
Σύνολο Συνθήκης ΕΚ/ΣΛΕΕ	407	266	673
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	21	25	46
Ειδικές διαδικασίες		95	95
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	428	386	814

7. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Τομέας (2010–2014) (αποφάσεις και διατάξεις)

	2010	2011	2012	2013	2014
Πρόσβαση στα έγγραφα	21	23	21	19	23
Εξωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης	4	5		2	
Γεωργία	16	26	32	16	15
Κρατικές ενισχύσεις	50	41	63	59	51
Σύνδεση Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών					1
Ιθαγένεια της Ένωσης					1
Ρήτρα διαιτησίας	12	6	11	8	10
Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή	2	9	12	14	1
Ανταγωνισμός	38	100	61	75	72
Δημοσιονομικές διατάξεις (προϋπολογισμός, δημοσιονομικό πλαίσιο, ίδιοι πόροι, καταπολέμηση της απάτης)			2		
Δίκαιο των επιχειρήσεων	1				
Θεσμικό δίκαιο	26	36	41	35	33
Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός	1	1	1	1	2
Απασχόληση				2	
Ενέργεια	2			1	3
Καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση των χημικών προϊόντων και εφαρμοστέοι περιορισμοί (κανονισμός REACH)		4	1	6	3
Περιβάλλον	6	22	8	6	10
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης			2	7	1
Φορολογία	1		2		2
Ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων				1	
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων		2	1		
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	2	3	2		1
Δημόσιες συμβάσεις	16	15	24	21	18
Περιοριστικά μέτρα (εξωτερική δράση)	10	32	42	40	68
Εμπορική πολιτική	8	10	14	19	18
Αλιευτική πολιτική		5	9	2	15
Οικονομική και νομισματική πολιτική	2	3	2	1	13
Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας					2
Κοινωνική πολιτική	6	5	1	4	
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία	180	240	210	218	275
Προστασία των καταναλωτών	2	1			
Προσέγγιση των νομοθεσιών					13
Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και διάστημα	3	5	3	4	1
Διευρωπαϊκά δίκτυα					1
Δημόσια υγεία	2	3	2	4	10
Κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων				1	
Τουρισμός				1	1
Μεταφορές	2	1	1		3
Τελωνειακή Ένωση και κοινό δασμολόγιο	4	1	6	9	6
Σύνολο Συνθήκης ΕΚ/ΣΛΕΕ	417	599	574	576	673
Σύνολο Συνθήκης ΑΧ				1	
Σύνολο Συνθήκης ΕΑ		1			
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	38	34	33	40	46
Ειδικές διαδικασίες	72	80	81	85	95
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	527	714	688	702	814

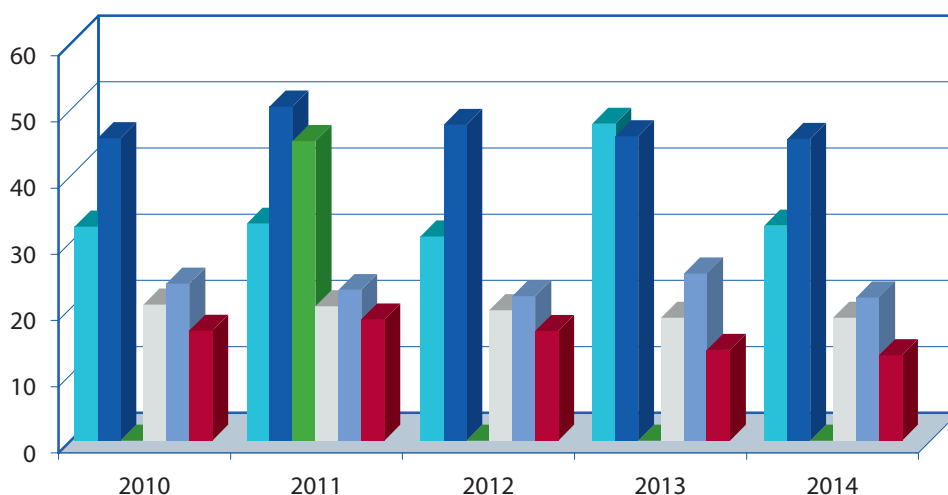
8. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Δικάσας σχηματισμός (2010–2014)

Κατανομή κατά το 2014

	2010			2011			2012			2013			2014		
	Αποφάσεις	Διατάξεις	Σύνολο	Αποφάσεις	Διατάξεις	Σύνολο	Αποφάσεις	Διατάξεις	Σύνολο	Αποφάσεις	Διατάξεις	Σύνολο	Αποφάσεις	Διατάξεις	Σύνολο
Τμήμα μείζονος συνθέσεως		2	2												
Τμήμα αναιρέσεων	22	15	37	15	14	29	17	20	37	13	45	58	21	30	51
Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου		54	54		56	56		50	50		40	40		48	48
Πενταμελή τμήματα	8		8	19	6	25	9		9	7	1	8	9	7	16
Τριμελή τμήματα	255	168	423	359	245	604	328	264	592	378	218	596	398	301	699
Μονομελή τμήματα	3		3												
Σύνολο	288	239	527	393	321	714	354	334	688	398	304	702	428	386	814

9. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Διάρκεια των διαδικασιών σε μήνες (2010–2014)¹ (αποφάσεις και διατάξεις)

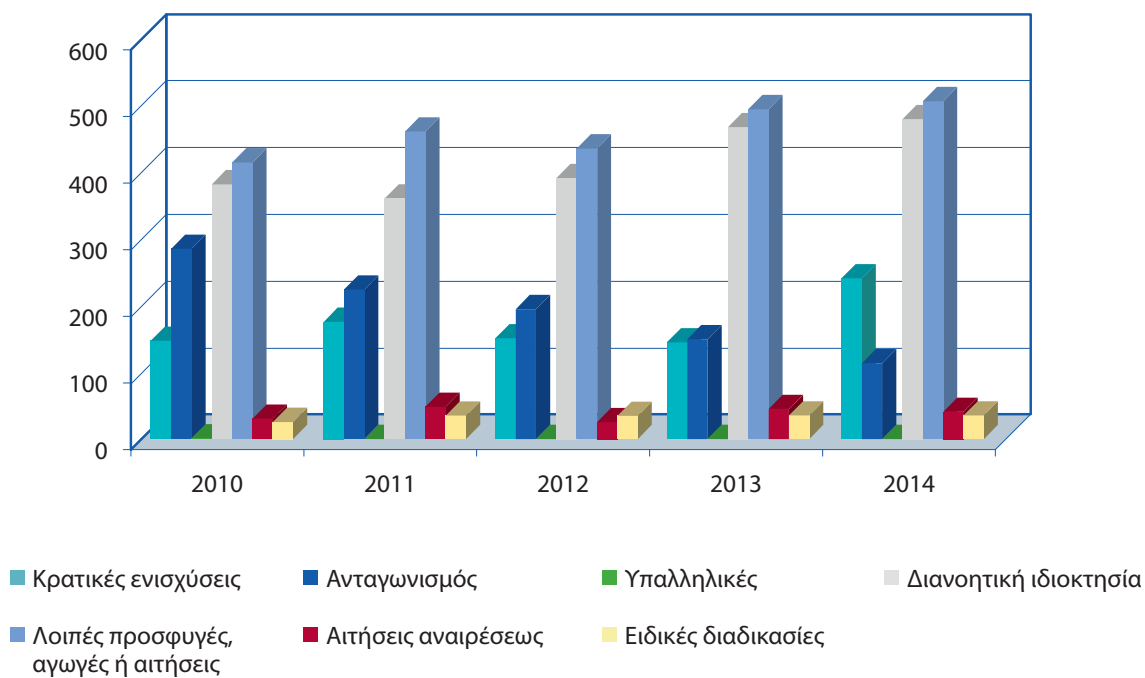
■ Κρατικές ενισχύσεις ■ Ανταγωνισμός ■ Υπαλληλικές
■ Διανοητική ιδιοκτησία ■ Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις ■ Αιτήσεις αναιρέσεως

	2010	2011	2012	2013	2014
Κρατικές ενισχύσεις	32,4	32,8	31,5	48,1	32,5
Ανταγωνισμός	45,7	50,5	48,4	46,4	45,8
Υπαλληλικές		45,3			
Διανοητική ιδιοκτησία	20,6	20,3	20,3	18,7	18,7
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	23,7	22,8	22,2	24,9	22,1
Αιτήσεις αναιρέσεως	16,6	18,3	16,8	13,9	12,8

¹ Δεν λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της διάρκειας των διαδικασιών: οι υποθέσεις στις οποίες εκδόθηκε παρεμπόδιση απόφαση, οι ειδικές διαδικασίες, καθώς και οι αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή παρεμβάσεων.

Η διάρκεια εκφράζεται σε μήνες και σε δέκατα του μήνα.

10. Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους — Φύση των διαδικασιών (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Κρατικές ενισχύσεις	153	179	152	146	243
Ανταγωνισμός	288	227	200	148	117
Υπαλληλικές	1				
Διανοητική ιδιοκτησία	382	361	389	465	485
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	416	458	438	487	507
Αιτήσεις αναιρέσεως	32	47	25	43	37
Ειδικές διαδικασίες	28	36	33	36	34
Σύνολο	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

11. Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους — Τομέας (2010–2014)

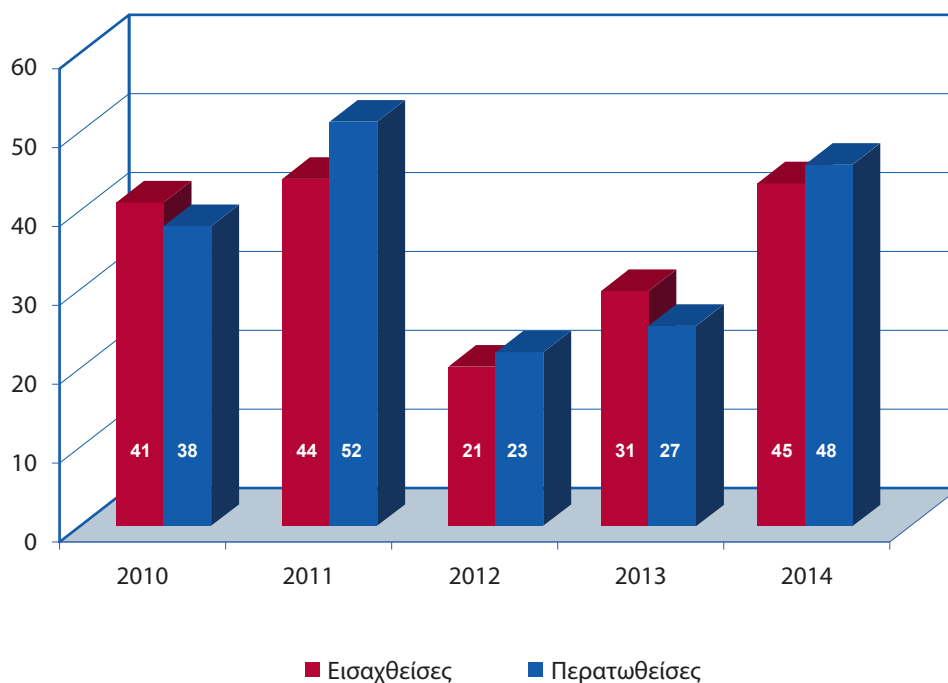
	2010	2011	2012	2013	2014
Αλιευτική πολιτική	27	25	16	17	5
Ανταγωνισμός	288	227	200	148	117
Βιομηχανική πολιτική					2
Γεωργία	65	61	40	51	51
Δημόσια υγεία	6	5	15	16	17
Δημόσιες συμβάσεις	40	43	42	36	35
Δημοσιονομικές διατάξεις (προϋπολογισμός, δημοσιονομικό πλαίσιο, ίδιοι πόροι, καταπολέμηση της απάτης)	2	2	1	1	6
Διευρωπαϊκά δίκτυα				3	2
Δίκαιο των επιχειρήσεων					1
Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	3	1			
Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών	4	1			
Ελευθερία εγκαταστάσεως					1
Εμπορική πολιτική	34	35	41	45	58
Ενέργεια		1	1	1	1
Εξωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης	5	2	3	1	4
Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας	1	1	1	3	1
Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και διάστημα	8	7	7	8	9
Θεσμικό δίκαιο	33	41	41	50	84
Καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση των χημικών προϊόντων και εφαρμοστέοι περιορισμοί (κανονισμός REACH)	8	7	8	14	14
Κοινωνική πολιτική	4	4	4		
Κρατικές ενισχύσεις	152	178	151	146	243
Μεταφορές	1	1		5	3
Οικονομική και νομισματική πολιτική	2	3	4	18	9
Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή	38	32	24	13	15
Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός		1	1	2	
Περιβάλλον	34	18	13	18	18
Περιοριστικά μέτρα (εξωτερική δράση)	28	89	106	107	107
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία	382	361	389	465	485
Πολιτισμός				1	1
Πρόσβαση στα έγγραφα	42	40	37	38	32
Προσέγγιση των νομοθεσιών				13	
Προστασία των καταναλωτών	1			1	2
Προσχώρηση νέων κρατών μελών				1	1
Ρήτρα διαιτησίας	19	18	15	13	17
Σύνδεση Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών				1	
Τελωνειακή Ένωση και κοινό δασμολόγιο	6	15	15	7	8
Τουρισμός				1	
Φορολογία		1		1	
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης	2	3	1		
Σύνολο Συνθήκης ΕΚ/ΣΛΕΕ	1 235	1 223	1 176	1 245	1 349
Σύνολο Συνθήκης ΑΧ	1	1	1		
Σύνολο Συνθήκης ΕΑ	1				
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	35	48	27	44	40
Ειδικές διαδικασίες	28	36	33	36	34
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

12. Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους — Δικαστικός σχηματισμός (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Τμήμα αναιρέσεων	32	51	38	51	37
Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου	3	3	3	1	1
Πενταμελή τμήματα	58	16	10	12	15
Τριμελή τμήματα	1 132	1 134	1 123	1 146	1 272
Μη ανατεθείσες	75	104	63	115	98
Σύνολο	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

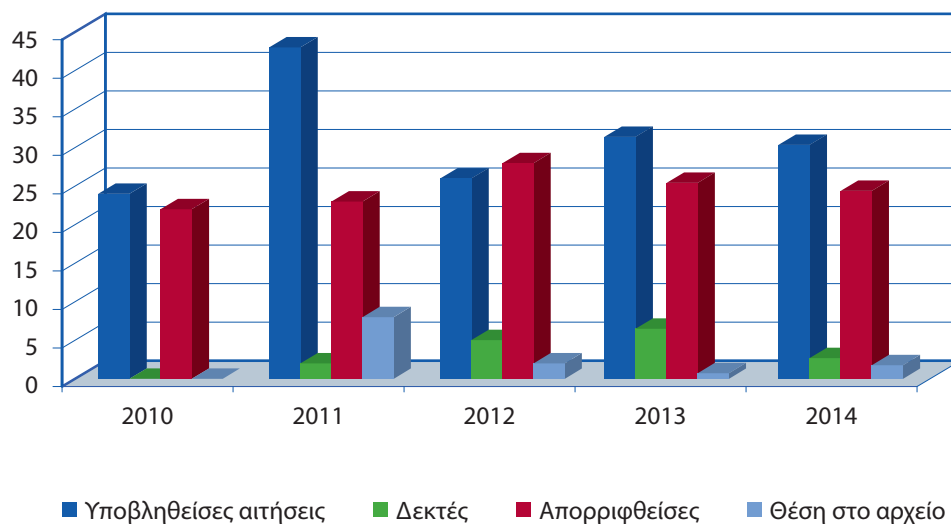
13. Διάφορα — Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων (2010–2014)

Κατανομή κατά το 2014

	Εισαχθείσες αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	Περατωθείσες διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων	Έκβαση		
			Αίτηση δεκτή	Διαγραφή της υποθέσεως / Κατάργηση της δίκης	Απόρριψη
Γεωργία		1	1		
Δημόσια υγεία	1	1			1
Δημόσιες συμβάσεις	5	4	1		3
Εμπορική πολιτική	2	2			2
Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και διάστημα	1	1			1
Θεσμικό δίκαιο	3	4		2	2
Κρατικές ενισχύσεις	29	27	1	2	24
Περιβάλλον		1			1
Περιοριστικά μέτρα (εξωτερική δράση)	2	2			2
Πρόσβαση στα έγγραφα	1	3	1	2	
Ρήτρα διαιτησίας	1	1			1
Σύνδεση Υπερπόντιων Χωρών και Εδαφών		1			1
Σύνολο	45	48	4	6	38

14. Διάφορα — Ταχείες διαδικασίες (2010–2014)¹

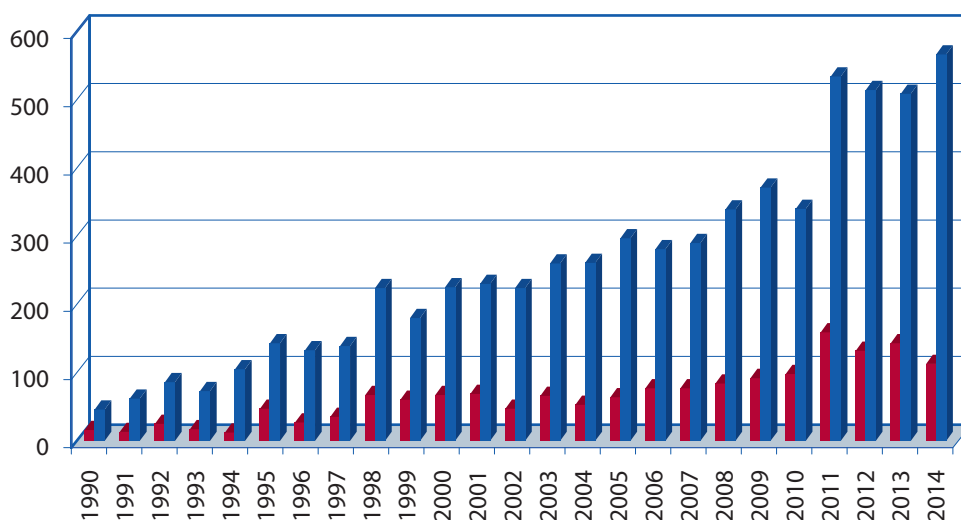

	2010				2011				2012				2013				2014			
	Υποβληθείσες αιτήσεις	Δεκτές	Απορριφθείσες	Θέση στο αρχείο ²	Υποβληθείσες αιτήσεις	Δεκτές	Απορριφθείσες	Θέση στο αρχείο ²	Υποβληθείσες αιτήσεις	Δεκτές	Απορριφθείσες	Θέση στο αρχείο ²	Υποβληθείσες αιτήσεις	Δεκτές	Απορριφθείσες	Θέση στο αρχείο ²	Υποβληθείσες αιτήσεις	Δεκτές	Απορριφθείσες	Θέση στο αρχείο ²
Ανταγωνισμός	3	3			4	4			2	2			2	2			1	1		
Γεωργία													1	1						
Δημόσια υγεία									5	1	3		1	2			3	1	1	1
Δημόσιες συμβάσεις	2	2											2	1			1		2	
Εμπορική πολιτική					3	2			3	2			15	2	14	1				
Ενέργεια													1	1						
Εξωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης	1	1																		
Θεσμικό δίκαιο					1		1	1	1	1							1			1
Κοινωνική πολιτική					1		1													
Κρατικές ενισχύσεις	7	5				2			2		2						13	2	10	
Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή	1	1							1	1										
Περιβάλλον					2	2							5	5			1			
Περιοριστικά μέτρα (εξωτερική δράση)	10	10			30	2	12	7	10	4	16		4	4			9		9	
Πρόσβαση στα έγγραφα					2	1			1	2			1	1			2		2	
Τελωνειακή Ένωση και κοινό δασμολόγιο									1	1										
Σύνολο	24	22			43	2	23	9	26	5	28	2	32	7	26	1	31	3	25	2

¹ Η ταχεία εκδίκαση μιας υποθέσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου μπορεί να αποφασισθεί δυνάμει του άρθρου 76α του Κανονισμού Διαδικασίας. Η διάταξη αυτή τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2001.

² Στην κατηγορία «Θέση στο αρχείο» εμπίπτουν οι ακόλουθες περιπτώσεις: ανάκληση της αιτήσεως, παραίτηση, καθώς και περιπτώσεις κατά τις οποίες το Γενικό Δικαστήριο κρίνει επί προσφυγής με διάταξη πριν ακόμη αποφασισθεί αν θα γίνει δεκτή η αίτηση εκδικάσεως κατά την ταχεία διαδικασία.

15. Διάφορα — Αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση ενώπιον του Δικαστηρίου (1990–2014)

■ Αριθμός αποφάσεων κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση

■ Σύνολο των δυναμένων να προσβληθούν δικαστικών αποφάσεων¹

	Αριθμός αποφάσεων κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση	Σύνολο των δυναμένων να προσβληθούν δικαστικών αποφάσεων ¹	Ποσοστό αποφάσεων κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση
1990	16	46	35 %
1991	13	62	21 %
1992	25	86	29 %
1993	17	73	23 %
1994	12	105	11 %
1995	47	143	33 %
1996	27	133	20 %
1997	35	139	25 %
1998	67	224	30 %
1999	60	180	33 %
2000	67	225	30 %
2001	69	230	30 %
2002	47	225	21 %
2003	66	260	25 %
2004	53	261	20 %
2005	64	297	22 %
2006	77	281	27 %
2007	78	290	27 %
2008	84	339	25 %
2009	92	371	25 %
2010	98	338	29 %
2011	158	533	30 %
2012	132	514	26 %
2013	144	510	28 %
2014	110	561	20 %

¹ Σύνολο των δυναμένων να προσβληθούν δικαστικών αποφάσεων —αποφάσεις και διατάξεις επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων και περί απορρίψεως αιτήσεων παρεμβάσεως, καθώς και όλες οι διατάξεις που περατώνουν τη δίκη πλην των σχετικών με διαγραφή ή παραπομπή της υποθέσεως— για τις οποίες η προθεσμία ασκήσεως αναίρεσεως έληξε ή κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση.

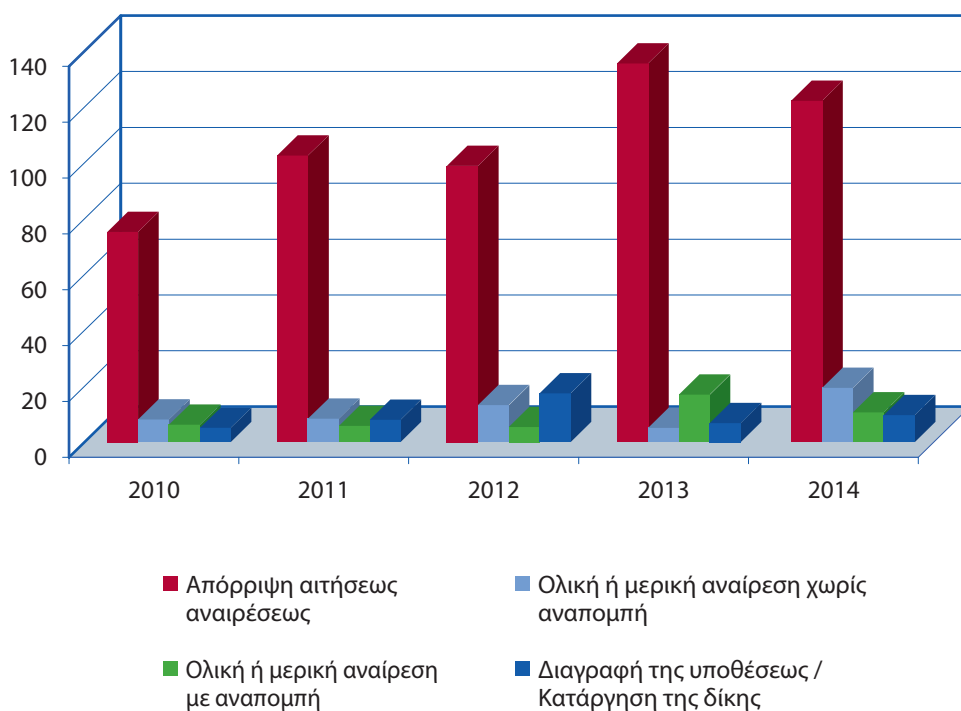
16. Διάφορα — Κατανομή των αναιρέσεων που ασκήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, αναλόγως της φύσεως της διαδικασίας (2010–2014)

	2010			2011			2012			2013			2014		
	Αποφάσεις κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση	Αποφάσεις δυνάμενες να προσβληθούν	Αναιρέσεις σε %	Αποφάσεις κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση	Αποφάσεις δυνάμενες να προσβληθούν	Αναιρέσεις σε %	Αποφάσεις κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση	Αποφάσεις δυνάμενες να προσβληθούν	Αναιρέσεις σε %	Αποφάσεις κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση	Αποφάσεις δυνάμενες να προσβληθούν	Αναιρέσεις σε %	Αποφάσεις κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση	Αποφάσεις δυνάμενες να προσβληθούν	Αναιρέσεις σε %
Κρατικές ενισχύσεις	17	34	50 %	10	37	27 %	18	52	35 %	16	52	31 %	15	77	19 %
Ανταγωνισμός	15	33	45 %	49	90	54 %	24	60	40 %	28	73	38 %	15	44	34 %
Υπαλληλικές				1	1	100 %									
Διανοητική ιδιοκτησία	32	140	23 %	39	201	19 %	41	190	22 %	38	183	21 %	33	209	16 %
Λοιπές προσφυγές, αγωγές ή αιτήσεις	34	131	26 %	59	204	29 %	47	208	23 %	62	202	31 %	47	231	20 %
Αιτήσεις αναίρεσης							2		0 %						
Ειδικές διαδικασίες							2	2	100 %						
Σύνολο	98	338	29 %	158	533	30 %	132	514	26 %	144	510	28 %	110	561	20 %

17. Διάφορα — Έκβαση των αναιρέσεων που ασκήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου (2014) (αποφάσεις και διατάξεις)

	Απόρριψη αιτήσεως αναιρέσεως	Ολική ή μερική αναίρεση χωρίς αναπομπή	Ολική ή μερική αναιρέση με αναπομπή	Διαγραφή της υποθέσεως/ κατάργηση της δίκης	Σύνολο
Αλιευτική πολιτική	3				3
Ανταγωνισμός	13	8	3		24
Αρχές του δικαίου της Ένωσης	1				1
Γεωργία	8				8
Δημόσια υγεία	1				1
Δημόσιες συμβάσεις	1				1
Εμπορική πολιτική	3			2	5
Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας	1				1
Θεσμικό δίκαιο	5	1			6
Καταχώριση, αξιολόγηση, αδειοδότηση των χημικών προϊόντων και εφαρμοστέοι περιορισμοί (κανονισμός REACH)	5				5
Κοινωνική πολιτική	3				3
Κρατικές ενισχύσεις	30		2		32
Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή	2	5			7
Παιδεία, επαγγελματική εκπαίδευση, νεολαία και αθλητισμός	1				1
Πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία	40	2	5	5	52
Πρόσβαση στα έγγραφα	2	2		2	6
Υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων	1				1
Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης	1				1
Σύνολο	121	18	10	9	158

18. Διάφορα — Έκβαση των αναιρέσεων που ασκήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου (2010–2014) (αποφάσεις και διατάξεις)

	2010	2011	2012	2013	2014
Απόρριψη αιτήσεως αναιρέσεως	73	101	98	134	121
Ολική ή μερική αναίρεση χωρίς αναπομπή	6	9	12	5	18
Ολική ή μερική αναίρεση με αναπομπή	5	6	4	15	10
Διαγραφή της υποθέσεως / Κατάργηση της δίκης	4	8	15	6	9
Σύνολο	88	124	129	160	158

19. Διάφορα — Γενική εξέλιξη (1989–2014)

Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις

	Εισαχθείσες υποθέσεις ¹	Περατωθείσες υποθέσεις ²	Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
2011	722	714	1 308
2012	617	688	1 237
2013	790	702	1 325
2014	912	814	1 423
Σύνολο	11 652	10 229	

- ¹ 1989: το Δικαστήριο παρέπεμψε 153 υποθέσεις στο νεοσύστατο τότε Πρωτοδικείο.
1993: το Δικαστήριο παρέπεμψε 451 υποθέσεις στο πλαίσιο της πρώτης διευρύνσεως των αρμοδιοτήτων του Πρωτοδικείου.
1994: το Δικαστήριο παρέπεμψε 14 υποθέσεις στο πλαίσιο της δεύτερης διευρύνσεως των αρμοδιοτήτων του Πρωτοδικείου.
2004–2005: το Δικαστήριο παρέπεμψε 25 υποθέσεις στο πλαίσιο της τρίτης διευρύνσεως των αρμοδιοτήτων του Πρωτοδικείου.
- ² 2005–2006: το τότε Πρωτοδικείο παρέπεμψε 118 υποθέσεις στο νεοσύστατο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης.

Κεφάλαιο III

Το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης

A — Δραστηριότητα του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης κατά το 2014

Από τον Πρόεδρο Sean Van Raepenbusch

1. Από τα στατιστικά στοιχεία για τη δικαιοδοτική δραστηριότητα του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης (στο εξής: Δικαστήριο ΔΔ) προκύπτει ότι, παρά την είσοδο των πρώτων υποθέσεων που προκλήθηκαν από την έναρξη της ισχύος, την 1η Ιανουαρίου 2014, του μεταρρυθμισμένου Κανονισμού Υπηρεσιακής Κατάστασης των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΚΥΚ), ο αριθμός των υποθέσεων που εισήχθησαν (157) φαίνεται να σταθεροποιείται σε σχέση με τα στατιστικά στοιχεία του έτους 2011 (159) και του έτους 2013 (160). Το 2012 το Δικαστήριο ΔΔ είχε καταγράψει 178 νέες προσφυγές, αλλά το έτος αυτό φαίνεται προς το παρόν να αποτελεί εξαίρεση.

Εξάλλου, ο αριθμός των περατωθεισών υποθέσεων το 2014 (152) υπολείπεται εκείνου του προηγούμενου έτους (184), κατά τη διάρκεια του οποίου το Δικαστήριο ΔΔ σημείωσε, είναι αλήθεια, την καλύτερη ποσοτική επίδοση από της ιδρύσεώς του. Η μείωση αυτή εξηγείται από τη λήξη της θητείας δύο δικαστών στις 30 Σεπτεμβρίου 2014 και από το ότι οι απερχόμενοι δικαστές υποχρεώθηκαν, πολύ πριν από τη λήξη της θητείας τους, να επικεντρωθούν στην εξέταση υποθέσεων που μπορούσαν να περατωθούν πριν από την αποχώρησή τους, αφήνοντας συνεπώς σε αναμονή εκείνες που δεν ήταν δυνατόν να περατωθούν. Όταν διαφάνηκε, τον Σεπτέμβριο του 2014, ότι το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορούσε να επιτύχει ομοφωνία σχετικά με τους διορισμούς των διαδόχων τους, οι δύο συγκεκριμένοι δικαστές, οι οποίοι ασκούσαν πλέον τα καθήκοντά τους βάσει του άρθρου 5, τρίτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιλήφθηκαν της εξετάσεως νέων υποθέσεων, οι υποθέσεις όμως αυτές δεν μπόρεσαν να περατωθούν πριν από το τέλος του έτους.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο αριθμός των εκκρεμών υποθέσεων εμφανίζει ελαφρά αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος (216 το 2014 έναντι 211 στις 31 Δεκεμβρίου 2013). Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι 99 υποθέσεις ανεστάλησαν το 2014 έναντι 26 το 2013, οπότε ο αριθμός των κανονικά εκδικαζομένων υποθέσεων τις 31 Δεκεμβρίου του υπό εξέταση έτους ανέρχεται σε 117. Υπογραμμίζεται ότι οι περισσότερες από τις υποθέσεις αυτές ανεστάλησαν εν αναμονή αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό ισχύει για 64 υποθέσεις που αφορούν διαφορές απόδοσης της μεταφοράς συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και για 14 άλλες που ανέκυψαν από τη μεταρρύθμιση του ΚΥΚ.

Η μέση διάρκεια της διαδικασίας, μη περιλαμβανομένης της διάρκειας τυχόν αναστολής, μειώθηκε από 14,7 μήνες το 2013 σε 12,7 μήνες το 2014. Το αποτέλεσμα αυτό εξηγείται από τον αριθμό των υποθέσεων που ανεστάλησαν και από το ότι περισσότερες αναλογικώς, σε σχέση με το παρελθόν, υποθέσεις περατώθηκαν με την έκδοση διατάξεων (55 % το 2014 έναντι 50 % το 2013).

Κατά την υπό εξέταση περίοδο, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου ΔΔ εξέδωσε, εξάλλου, 5 διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων έναντι 3 το 2013 και 11 το 2012.

Από τα στατιστικά στοιχεία για το 2014 προκύπτει επίσης ότι ασκήθηκαν 36 αναιρέσεις κατά αποφάσεων του Δικαστηρίου ΔΔ ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σημειώνεται δηλαδή μείωση τόσο σε απόλυτο αριθμό σε σχέση με το 2013 (56) όσο και ποσοστιαία, σε σχέση προς τον αριθμό των δυναμένων να προσβληθούν αποφάσεων και διατάξεων (36,36 % έναντι 38,89 %). Επιπλέον, επί συνόλου 42 αιτήσεων αναιρέσεων που εκδικάστηκαν κατά το 2014, 33 απορρίφθηκαν και μόνον 8 έγιναν δεκτές εν όλω ή εν μέρει· 5 από τις υποθέσεις στις

οποίες η απόφαση αναιρέθηκε αναπέμφθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου ΔΔ. Μία μόνον αίτηση αναιρέσεως αποτέλεσε αντικείμενο διαγραφής.

Εξάλλου, 12 υποθέσεις περατώθηκαν με φιλικό διακανονισμό κατ' εφαρμογήν του Κανονισμού Διαδικασίας έναντι 9 το προηγούμενο έτος, πράγμα που αποτελεί, με το έτος 2010, την καλύτερη συναφώς επίδοση του Δικαστηρίου ΔΔ.

2. Είναι επίσης σημαντικό να επισημανθεί ότι, στις 21 Μαΐου 2014, το Δικαστήριο ΔΔ εξέδωσε τον νέο Κανονισμό Διαδικασίας του, καθώς και νέες Οδηγίες προς τον Γραμματέα και νέες Πρακτικές Οδηγίες προς τους διαδίκους. Τα κείμενα αυτά τέθηκαν σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 2014.

3. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι σημαντικότερες αποφάσεις του Δικαστηρίου ΔΔ.

I. Δικονομικά ζητήματα

Αρμοδιότητα

Κατά το παρελθόν έτος το Δικαστήριο ΔΔ κλήθηκε να αποσαφηνίσει την έκταση της δικαιοδοτικής αρμοδιότητάς του όσον αφορά τις διαφορές που αφορούν την εκπροσώπηση του προσωπικού.

Καταρχάς, στην υπόθεση *Colart κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου* (F-31/14, EU:F:2014:264) το Δικαστήριο ΔΔ υπενθύμισε ότι, στις εκλογικές διαφορές όσον αφορά τη σύνθεση της επιτροπής προσωπικού, ο δικαστής της Ένωσης έχει αρμοδιότητα να αποφαινεται, βάσει των άρθρων 90 και 91 του ΚΥΚ, μόνον επί προσφυγών που στρέφονται κατά του ενδιαφερομένου οργάνου και έχουν ως αντικείμενο τις πράξεις ή τις παραλείψεις της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής (στο εξής: ΑΔΑ) στο πλαίσιο του καθήκοντος προλήψεως ή καταστολής των κατάφωρων παρατυπιών εκ μέρους των οργάνων που είναι επιφορτισμένα για τη διεξαγωγή των εκλογών, ώστε να διασφαλίζεται στους υπαλλήλους η δυνατότητα να ορίζουν τους εκπροσώπους τους ελεύθερα και στο πλαίσιο των ισχυόντων κανόνων. Συνεπώς, μόνον παρεμπιπτόντως, στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου των πράξεων και παραλείψεων της ΑΔΑ από πλευράς της υποχρεώσεώς της να εξασφαλίζει τη νομότυπη διεξαγωγή των εκλογών, μπορεί ο δικαστής της Ένωσης να εξετάσει τον τυχόν παράνομο χαρακτήρα των πράξεων της εφορευτικής επιτροπής.

Η κατανομή των δικαιοδοτικών αρμοδιοτήτων μεταξύ του Γενικού Δικαστηρίου και του Δικαστηρίου ΔΔ διευκρινίστηκε με τη διάταξη *Colart κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου* (F-87/13, EU:F:2014:53). Οι προσφεύγοντες εμφανίζονταν ως νόμιμοι θεματοφύλακες συνδικαλιστικής ή επαγγελματικής οργανώσεως (στο εξής: ΣΕΟ) και αμφισβητούσαν τον διορισμό, από το Κοινοβούλιο, ατόμων με δικαίωμα προσβάσεως στην ηλεκτρονική θυρίδα της οργανώσεως αυτής. Το Δικαστήριο ΔΔ απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη κρίνοντας, κατ' ουσίαν, ότι εναπόκειται στην ίδια τη ΣΕΟ να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου μέσω των εκπροσώπων της που είναι δεόντως εξουσιοδοτημένοι για τη λήψη αποφάσεως προς άσκηση τέτοιας προσφυγής, ιδιότητα την οποία ακριβώς επικαλούνταν οι προσφεύγοντες.

Προϋποθέσεις παραδεκτού

1. Βλαπτική πράξη

Από το άρθρο 90, παράγραφος 2, και το άρθρο 91, παράγραφος 1, του ΚΥΚ, προκύπτει ότι οι υπάλληλοι μπορούν να υποβάλουν διοικητική ένσταση και, κατόπιν, να ασκήσουν προσφυγή κατά οποιουδήποτε βλαπτικού γι' αυτούς «μέτρου γενικού χαρακτήρα». Επ' αυτής της βάσεως

παγιοποιήθηκε η νομολογία σύμφωνα με την οποία οι ενδιαφερόμενοι δικαιούνται να ασκήσουν προσφυγή κατά βλαπτικού γι' αυτούς μέτρου γενικού χαρακτήρα της ΑΔΑ εφόσον, αφενός, το μέτρο αυτό δεν απαιτεί, προκειμένου να παραγάγει έννομα αποτελέσματα, τη λήψη εφαρμοστικού μέτρου ή δεν αφήνει, για την εφαρμογή του, κανένα περιθώριο εκτιμήσεως στις αρχές που είναι επιφορτισμένες με την εκτέλεσή του και, αφετέρου, θίγει άμεσα τα συμφέροντα των υπαλλήλων μεταβάλλοντας ουσιαστικά τη νομική τους κατάσταση. Το Δικαστήριο ΔΔ εφάρμοσε τη νομολογία αυτή με την απόφαση *Julien-Malvy* κ.λπ. κατά SEAE (F-100/13, EU:F:2014:224), καθώς και με την απόφαση *Osorio* κ.λπ. κατά SEAE (F-101/13, EU:F:2014:223, αναιρεσιβληθείσα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου) σε απόφαση την οποία έλαβε η ΑΔΑ κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10 του παραρτήματος Χ του ΚΥΚ, συνεπαγόμενη την κατάργηση της αποζημιώσεως συνθηκών διαβίωσης για τους υπαλλήλους που τοποθετούνται σε ορισμένες αντιπροσωπείες και γραφεία της Ένωσης σε τρίτες χώρες. Έκρινε παραδεκτή την προσφυγή με την αιτιολογία ότι η απόφαση αυτή ήταν αρκούντως ακριβής και απαλλαγμένη αιρέσεων ώστε να μην απαιτεί κανένα ιδιαίτερο εφαρμοστικό μέτρο. Ασφαλώς, η εφαρμογή της προϋπέθετε τη λήψη διοικητικών μέτρων, ατομικής φύσεως, για την παύση της χορηγήσεως της αποζημιώσεως προς τους ενδιαφερομένους υπαλλήλους. Ωστόσο, ο δικαστής της Ένωσης επισήμανε ότι η λήψη αυτών των ενδιάμεσων μέτρων δεν μπορούσε να συνιστά το αποτέλεσμα κάποιου περιθωρίου εκτιμήσεως των αρμόδιων για τη διαχείριση του συστήματος αρχών και δεν μπορούσε, συνεπώς, να εμποδίσει τον άμεσο επηρεασμό της νομικής καταστάσεως των προσφευγόντων.

Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία, επιστολή με την οποία απλώς υπενθυμίζονται σε έκτακτο υπάλληλο οι όροι της συμβάσεώς του σχετικά με την ημερομηνία λήξεώς της χωρίς να περιέχεται οποιοδήποτε νέο στοιχείο ως προς τους όρους αυτούς δεν συνιστά βλαπτική πράξη. Ωστόσο, το Δικαστήριο ΔΔ υπενθύμισε, με την απόφαση *Drakeford* κατά EMA (F-29/13, EU:F:2014:10, αναιρεσιβληθείσα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου), ότι, στην περίπτωση που η σύμβαση μπορεί να ανανεωθεί, η απόφαση την οποία λαμβάνει η διοίκηση, κατόπιν επανεξετάσεως, να μην ανανεώσει τη σύμβαση συνιστά βλαπτική πράξη, διακρινόμενη από την εν λόγω σύμβαση και δυνάμενη να αποτελέσει αντικείμενο διοικητικής ενστάσεως ή προσφυγής, εντός των προβλεπόμενων από τον ΚΥΚ προθεσμιών. Αυτό ισχύει ειδικότερα στην περίπτωση επιστολής περιοριζόμενης τυπικώς στην «υπόμνηση» της ημερομηνίας λήξεως μιας συμβάσεως, αλλά η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο συμβάσεως δυναμένης να ανανεωθεί και λαμβάνεται κατόπιν εσωτερικής διαδικασίας βάσει του άρθρου 8 του Καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΚΛΠ).

2. Τήρηση της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας

Βάσει του άρθρου 91, παράγραφος 2, του ΚΥΚ, η νομολογία έχει διατυπώσει έναν κανόνα αντιστοιχίας μεταξύ της διοικητικής ενστάσεως, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, και της ακολούθως ασκουμένης προσφυγής. Ο κανόνας αυτός απαιτεί, άλλως η προσφυγή είναι απαράδεκτη, να έχει ένας ισχυρισμός που προβάλλεται ενώπιον του δικαστή της Ένωσης ήδη προβληθεί στο πλαίσιο της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας, ούτως ώστε η ΑΔΑ να είναι σε θέση να γνωρίζει τις επικρίσεις τις οποίες ο ενδιαφερόμενος διατυπώνει κατά της αμφισβητούμενης αποφάσεως. Με δύο αποφάσεις, *CR* κατά Κοινοβουλίου (F-128/12, EU:F:2014:38) και *Cerafogli* κατά ΕΚΤ (F-26/12, EU:F:2014:218, αναιρεσιβληθείσα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου), το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε, ωστόσο, ότι ο εν λόγω κανόνας αντιστοιχίας δεν έχει εφαρμογή σε ένσταση ελλείψεως νομιμότητας που προβάλλεται για πρώτη φορά με την προσφυγή. Συναφώς, το Δικαστήριο ΔΔ παρατήρησε, πρώτον, ότι η αρχή του τεκμηρίου νομιμότητας των πράξεων των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνεπάγεται ότι η ΑΔΑ δεν είναι δυνατόν να επιλέξει να μην εφαρμόσει ισχύουσα διάταξη γενικής ισχύος, την οποία θεωρεί αντιβαίνουσα σε κανόνα δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος. Δεύτερον, υπενθύμισε ότι η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας αποτελεί, από τη φύση της, την έκφραση γενικής αρχής που έχει ως σκοπό να συμβιβάσει την αρχή

της νομιμότητας με την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Τρίτον, παρατήρησε ότι το άρθρο 277 ΣΛΕΕ δεν προβλέπει δυνατότητα αμφισβήτησεως μιας πράξεως γενικής ισχύος μετά την εκπνοή της προθεσμίας ασκήσεως προσφυγής παρά μόνον μόνο στο πλαίσιο διαφοράς ενώπιον δικαστή της Ένωσης, οπότε μια τέτοια ένσταση δεν είναι δυνατόν να παραγάγει πλήρως τα αποτελέσματά της στο πλαίσιο μιας διαδικασίας με αντικείμενο διοικητική ένσταση. Τέλος, τέταρτον, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι απαράδεκτο ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας που προβάλλεται για πρώτη φορά με την προσφυγή συνιστά περιορισμό του δικαιώματος σε αποτελεσματική δικαστική προστασία δυσανάλογο προς τον σκοπό του κανόνα της αντιστοιχίας, ο οποίος συνίσταται στην παροχή δυνατότητας φιλικού διακανονισμού των διαφορών μεταξύ του ενδιαφερόμενου υπαλλήλου και της διοικήσεως. Συγκεκριμένα, η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας προϋποθέτει, από τη φύση της, μια συλλογιστική η οποία δεν μπορεί να απαιτηθεί από μόνιμο ή έκτακτο υπάλληλο ο οποίος δεν διαθέτει κατ' ανάγκην τις κατάλληλες νομικές γνώσεις για να προτείνει μια τέτοια ένσταση κατά το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο της διαδικασίας και δη επί ποινή απαραδέκτου στη συνέχεια.

Αντιθέτως, στο πλαίσιο της κλασικής εφαρμογής των άρθρων 90 και 91 του ΚΥΚ, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε, με την απόφασή του *Colart κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου* (EU:F:2014:264), που εκδόθηκε επί της προμνησθείσας διαφοράς σχετικά με την εκπροσώπηση του προσωπικού, απαράδεκτη την προσφυγή που ασκήθηκε προς αμφισβήτηση των αποτελεσμάτων των εκλογών για την επιτροπή προσωπικού στην περίπτωση που στην ΑΔΑ δεν υποβλήθηκε κανένα αίτημα ή διοικητική ένσταση δυνάμει του άρθρου 90 του ΚΥΚ. Ασφαλώς, οι προσφεύγοντες είχαν υποβάλει «ένσταση» ενώπιον της εφορευτικής επιτροπής κατ' εφαρμογήν της ρυθμίσεως την οποία είχε εγκρίνει η γενική συνέλευση των υπαλλήλων. Ωστόσο, αυτό δεν τους απάλλαξε από την υποχρέωση να ζητήσουν από την ΑΔΑ να παρέμβει στην εκλογική διαδικασία, προτού ασκήσουν την προσφυγή τους δυνάμει του άρθρου 270 ΣΛΕΕ και του άρθρου 91 του ΚΥΚ. Έστω και αν οι όροι της ρυθμίσεως αυτής ήταν διφορούμενοι, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι η γενική συνέλευση των υπαλλήλων ενός θεσμικού οργάνου, όπως και τα προβλεπόμενα από τον ΚΥΚ όργανα, όπως η επιτροπή προσωπικού, δεν έχουν αρμοδιότητα να αποκλίνουν από το άρθρο 90 του ΚΥΚ στο πλαίσιο των «όρων εκλογής της επιτροπής προσωπικού» τους οποίους θέσπισαν δυνάμει του άρθρου 1, δεύτερο εδάφιο, του παραρτήματος II του ΚΥΚ.

Υπό το ίδιο πνεύμα, και με τη διάταξη *Klar και Fernandez Fernandez κατά Επιτροπής* (F-114/13, EU:F:2014:192, αναιρεσιβληθείσα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου), το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε απαράδεκτη προσφυγή με την οποία αμφισβητήθηκε η νομιμότητα αποφάσεως του καθού οργάνου με την οποία δεν αναγνωρίστηκε η νομιμότητα αποφάσεως τοπικού τμήματος επιτροπής προσωπικού, και τούτο διότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν υποβάλει προηγουμένως διοικητική ένσταση εντός της προβλεπόμενης από τον ΚΥΚ τρίμηνης προθεσμίας από την πρώτη ρητή και εμπεριστατωμένη απόφαση του οργάνου.

3. Έννομο συμφέρον

Κατά την υπό εξέταση περίοδο, το Δικαστήριο ΔΔ κλήθηκε να αποφανθεί επί ενστάσεως απαραδέκτου αντλούμενης από το ότι ο προσφεύγων, πρώην υπάλληλος συνταξιοδοτηθείς λόγω συμπληρώσεως του ορίου ηλικίας, δεν είχε πλέον συμφέρον να προσβάλει έκθεση βαθμολογίας, καίτοι η έκθεση αυτή είχε καταρτιστεί σε εκτέλεση προγενέστερης ακυρωτικής δικαστικής αποφάσεως. Με την απόφαση *Cwik κατά Επιτροπής* (F-4/13, EU:F:2014:263), το Δικαστήριο ΔΔ υπενθύμισε ότι το δικαίωμα προσβάσεως στη δικαιοσύνη θα ήταν κενό περιεχομένου αν επιτρεπόταν να παραμένει μια τελεσίδικη και δεσμευτική δικαστική απόφαση ανενεργή εις βάρος ενός των διαδίκων και ότι η εκτέλεση δικαστικής αποφάσεως πρέπει να θεωρείται ως αποτελούσα αναπόσπαστο μέρος της δίκης, κατά την έννοια του άρθρου 6 της Συμβάσεως για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Υπό τις συνθήκες αυτές, το

Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι οποιαδήποτε άρνηση αναγνώρισεως στον προσφεύγοντα εννόμου συμφέροντος προς ακύρωση της νέας εκθέσεως θα ισοδυναμούσε με προσβολή του δικαιώματός του στην ορθή εκτέλεση της πρώτης δικαστικής αποφάσεως και, συνεπώς, του δικαιώματός του σε αποτελεσματική δικαστική προστασία.

4. Επείγον της αποφάνσεως επί αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων

Κατά πάγια νομολογία, η αναστολή εκτελέσεως έχει αμιγώς παρεπόμενο χαρακτήρα σε σχέση προς την κύρια δίκη προς την οποία συναρτάται. Κατά συνέπεια, η απόφαση την οποία λαμβάνει ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων πρέπει να έχει προσωρινό χαρακτήρα υπό την έννοια ότι δεν μπορεί ούτε να προδικάζει τη μελλοντική απόφαση επί της ουσίας ούτε να την καθιστά μάταιη στερώντας της κάθε πρακτικό αποτέλεσμα. Με τη διάταξη *DK κατά ΕΥΕΔ* (F-27/14 R, EU:F:2014:67), ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου ΔΔ έκρινε, ωστόσο, ότι, όταν τα επιχειρήματα του αιτούντος δημιουργούν σοβαρές αμφιβολίες ως προς τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως από πλευράς της αρχής σύμφωνα με την οποία η ποινική διαδικασία αναστέλλει την πειθαρχική, ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων δεν μπορεί να απορρίψει την αίτηση αναστολής λόγω ελλείψεως επείγοντος, άλλως μπορεί να του προσαφθεί παραβίαση της εν λόγω αρχής. Με άλλες λέξεις, εφόσον η παραβίασή της είναι, εκ πρώτης όψεως, αποδεδειγμένη, η προστασία την οποία παρέχει η αρχή σύμφωνα με την οποία η ποινική διαδικασία αναστέλλει την πειθαρχική δεν μπορεί να αναβληθεί, έστω και προσωρινώς, εν αναμονή της αποφάσεως επί της ουσίας, χωρίς να προξηγηθεί σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία στον αιτούντα, καθόσον ενδέχεται η έκβαση της ποινικής δίκης να επηρεαστεί σοβαρά από τη θέση της διοικητικής αρχής όσον αφορά το υποστατό των πραγματικών περιστατικών που αφορά η δίκη αυτή.

II. Ζητήματα ουσίας

Γενικές αρχές ως προς το κύρος των πράξεων

1. Καθήκον αμεροληψίας

Κατά πάγια νομολογία, η εξεταστική επιτροπή διαγωνισμού υποχρεούται να εξασφαλίζει ότι οι εκτιμήσεις της επί όλων των εξεταζομένων στις προφορικές εξετάσεις υποψηφίων διατυπώνονται υπό συνθήκες ισότητας και αντικειμενικότητας. Με την απόφαση *CG κατά EKT* (F-115/11, EU:F:2014:187), το Δικαστήριο ΔΔ εφάρμοσε τη νομολογία αυτή σε επιτροπή επιλογής με σκοπό την επιλογή των καλύτερων μεταξύ όσων υπέβαλαν υποψηφιότητα κατόπιν της δημοσιεύσεως προκηρύξεως κενής θέσεως. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι όλα τα μέλη της επιτροπής επιλογής πρέπει να διαθέτουν την απαραίτητη ανεξαρτησία ώστε να μην μπορεί να αμφισβητηθεί η αντικειμενικότητά τους. Τούτου δοθέντος, το γεγονός και μόνον ότι κατά ενός μέλους επιτροπής στο πλαίσιο διαδικασίας επιλογής έχει υποβληθεί από υποψήφιο καταγγελία για παρενόχληση δεν συνεπάγεται αφ' εαυτού την υποχρέωση του εν λόγω μέλους να ζητήσει την εξαίρεσή του. Ωστόσο, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα επισήμανε, εν προκειμένω, ότι το μέλος αυτό θα καθίστατο ο άμεσος ιεραρχικώς προϊστάμενος εκείνου που θα επιλεγόταν να διοριστεί στην εν λόγω θέση και παρέσχε αντικειμενικές, λυσιτελείς και συγκλίνουσες ενδείξεις ότι το μέλος αυτό είχε προσωπικό συμφέρον να την κρίνει δυσμενώς, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι το μέλος αυτό παρέβη το καθήκον αμεροληψίας. Κατά συνέπεια, εφόσον κάθε μέλος της επιτροπής επιλογής οφείλει να διαθέτει την απαραίτητη ανεξαρτησία ώστε να μην τίθεται εν αμφιβόλω η αντικειμενικότητα της επιτροπής επιλογής στο σύνολό της, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι το καθήκον αμεροληψίας της επιτροπής επιλογής, στο σύνολό της, δεν είχε τηρηθεί.

Σε άλλη υπόθεση, το Δικαστήριο ΔΔ κλήθηκε να κρίνει επί του κύρους διαδικασίας επιλογής του εκτελεστικού διευθυντή ρυθμιστικού οργανισμού, περιλαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, την παρέμβαση επιτροπής προεπιλογής επιφορτισμένης με την κατάρτιση σχεδίου πίνακα των υποψηφίων που κρίνονται οι πλέον κατάλληλοι, ενώ αρμόδιο να προβεί στον διορισμό ήταν το διοικητικό συμβούλιο του ρυθμιστικού οργανισμού. Με την απόφαση *Hristov κατά Επιτροπής και EMA* (F-2/12, EU:F:2014:245), το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι, έστω και αν το σχέδιο πίνακα δεν είχε δεσμευτικό χαρακτήρα, το γεγονός και μόνον ότι δύο μέλη του διοικητικού συμβουλίου είχαν μετάσχει στην επιτροπή προεπιλογής συνιστούσε παράβαση του καθήκοντος αμεροληψίας.

2. Δικαίωμα ακροάσεως

Εκτιμώντας τον τρόπο με τον οποίο τηρήθηκε το δικαίωμα ακροάσεως εκτάκτου υπαλλήλου όσον αφορά την ενδεχόμενη ανανέωση της συμβάσεώς του, το Δικαστήριο ΔΔ υπογράμμισε με την απόφαση *Tzikas κατά ERA* (F-120/13, EU:F:2014:197) την ανάγκη σαφούς ενημερώσεως του ενδιαφερομένου για το αντικείμενο της συνεντεύξεως με τους ιεραρχικούς προϊστάμενους του, ούτως ώστε να μπορέσει να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την απόφασή του πριν από τη λήψη δυσμενούς γι' αυτόν αποφάσεως. Έτσι, έστω και αν δεν υπάρχουν διατάξεις που να επιβάλλουν τον γραπτό τύπο, και έστω και αν η ενημέρωση σχετικά με το αντικείμενο της συνεντεύξεως μπορεί να είναι προφορική και να απορρέει από το όλο πλαίσιο εντός του οποίου πρόκειται να διεξαχθεί η συνέντευξη, γραπτή πρόσκληση του ενδιαφερομένου μπορεί να αποδειχθεί πλέον κατάλληλη.

Εξάλλου, στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας, το δικαίωμα ακροάσεως «εφαρμόζεται», κατά την έννοια του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφενός, ιδίως με το άρθρο 16, παράγραφος 1, του παραρτήματος ΙΧ του ΚΥΚ και, αφετέρου, με το άρθρο 4 του ίδιου παραρτήματος. Το Δικαστήριο ΔΔ επισήμανε, με την απόφαση *de Brito Sequeira Carvalho κατά Επιτροπής* (F-107/13, EU:F:2014:232), ότι δεν συνάδει προς τις διατάξεις αυτές, σε συνδυασμό με το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, η περίπτωση υπαλλήλου ο οποίος ούτε ήταν παρών ούτε εκπροσωπήθηκε κατά την ακρόαση ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου και ο οποίος, επιπλέον, δεν μπόρεσε να υποβάλει γραπτές παρατηρήσεις, ενώ, αφενός, ο εν λόγω υπάλληλος είχε δεόντως δικαιολογήσει την αδυναμία του να μετάσχει στην ακρόαση κατά την προβλεπόμενη ημερομηνία και, αφετέρου, στο πλαίσιο της εν λόγω ακροάσεως εξετάστηκε ο μοναδικός μάρτυρας κατηγορίας που είχε προσκαλέσει η ΑΔΑ.

Σταδιοδρομία των μονίμων υπαλλήλων και του λοιπού προσωπικού

Το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε, στην απόφασή του *Montagut Viladot κατά Επιτροπής* (F-160/12, EU:F:2014:190, αναιρεσιβληθείσα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου), ότι, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη ρύθμιση περιλαμβανομένη είτε σε κανονισμό ή οδηγία που εφαρμόζεται στους διαγωνισμούς προσλήψεως είτε στην προκήρυξη γενικού διαγωνισμού, η προϋπόθεση κατοχής πανεπιστημιακού πτυχίου προκειμένου ο υποψήφιος να συμμετάσχει στον γενικό διαγωνισμό θα πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με την έννοια του πτυχίου κατά τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου ο υποψήφιος ολοκλήρωσε τις σπουδές τις οποίες επικαλείται.

Εξάλλου, με την απόφαση *De Mendoza Asensi κατά Επιτροπής* (F-127/11, EU:F:2014:14), το Δικαστήριο ΔΔ υπενθύμισε ότι η τήρηση των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως και της αντικειμενικότητας κατά τη βαθμολόγηση από εξεταστική επιτροπή διαγωνισμού προϋποθέτει, καταρχήν, τη διατήρηση, κατά το μέτρο του δυνατού, της σταθερότητας της συνθέσεώς της καθ' όλη τη διάρκεια των δοκιμασιών. Ωστόσο, το Δικαστήριο ΔΔ δέχθηκε ότι δεν αποκλείεται η συνέπεια της βαθμολογήσεως να μπορεί να διασφαλισθεί με άλλα μέσα. Εν προκειμένω, δέχθηκε την εγκυρότητα μιας νέας μεθόδου οργανώσεως των εργασιών της εξεταστικής επιτροπής με την οποία η σταθερότητα στη σύνθεση της επιτροπής διατηρείται μόνο σε ορισμένα στάδια του διαγωνισμού. Συναφώς, το Δικαστήριο ΔΔ

έκρινε, πρώτον, ότι η σταθερότητα αυτή διασφαλιζόταν σε σημαντικά στάδια του διαγωνισμού, ήτοι, καταρχάς, όταν αποφασίστηκε ο τρόπος με τον οποίο θα διεξάγονταν οι δοκιμασίες, στη συνέχεια κάθε δύο ή τρεις ημέρες, κάθε φορά που οι βαθμοί που είχαν απονεμηθεί στους υποψηφίους αποτελούσαν αντικείμενο κοινής συζητήσεως, ούτως ώστε η επιτροπή να προβεί σε εκτίμηση των δεξιοτήτων των υποψηφίων που είχαν εξετασθεί στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα και, τέλος, όταν έλεγξε τη συνέπεια των εκτιμήσεων που αφορούσαν τους υποψηφίους, μετά το πέρας του συνόλου των δοκιμασιών. Δεύτερον, παρατήρησε ότι η ίση μεταχείριση των υποψηφίων εξασφαλίζεται μέσω ταυτόσημων μεθόδων εργασίας συνεπαγομένων τη χρήση προκαταρκτικών τυποποιημένων δοκιμασιών και μέσω της εφαρμογής ταυτόσημων κριτηρίων εκτίμησης των επιδόσεων των υποψηφίων. Τρίτον, διαπίστωσε ότι ο πρόεδρος της εξεταστικής επιτροπής συμμετείχε κατά τα πρώτα λεπτά κάθε δοκιμασίας. Τέλος, το Δικαστήριο ΔΔ παρατήρησε ότι είχαν πραγματοποιηθεί μελέτες και αναλύσεις για την επαλήθευση της συνέπειας των βαθμολογήσεων.

Δικαιώματα και υποχρεώσεις των μόνιμων υπαλλήλων και του λοιπού προσωπικού

Κληθέν να διευκρινίσει, με την απόφαση *CG κατά ΕΤΕπ* (F-103/11, EU:F:2014:185) και με την απόφαση *De Nicola κατά ΕΤΕπ* (F-52/11, EU:F:2014:243), την έννοια της ηθικής παρενοχλήσεως κατά το άρθρο 3.6.1 του κώδικα διαγωγής του προσωπικού της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, σε συνδυασμό με το άρθρο 2.1 της πολιτικής στο πεδίο της αξιοπρέπειας στον χώρο εργασίας που επίσης θέσπισε η Τράπεζα, το Δικαστήριο ΔΔ υιοθέτησε ερμηνεία παρόμοια με εκείνη που είχε αναπτύξει βάσει του άρθρου 12α του ΚΥΚ, υπό την έννοια ότι οι συμπεριφορές ή οι ενέργειες που πλήττουν την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση του θύματος δεν απαιτείται να εκδηλώνονται εκ προθέσεως. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο ΔΔ ακύρωσε δύο αποφάσεις με τις οποίες η Τράπεζα είχε θέσει στο αρχείο καταγγελίες για ηθική παρενόχληση με την αιτιολογία ότι οι καταγγελλόμενες συμπεριφορές δεν φαίνονταν να είναι εσκεμμένες.

Καθεστώς χρηματικών απολαβών και κοινωνικά προνόμια των υπαλλήλων

1. Επίδομα αποδημίας

Στο πλαίσιο του καθορισμού του κατά πόσον ένας υπάλληλος δικαιούται επίδομα αποδημίας, το Δικαστήριο ΔΔ υπενθύμισε, με την απόφαση *Ohrgaard κατά Επιτροπής* (F-151/12, EU:F:2014:8), ότι από το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', του παραρτήματος VII του ΚΥΚ προκύπτει ότι, προκειμένου να εξουδετερωθούν οι περίοδοι διαμονής που πρέπει να ληφθούν υπόψη, ο νομοθέτης της Ένωσης θέσπισε διαφορετική μεταχείριση μεταξύ, αφενός, του υπαλλήλου που δεν έχει και ουδέποτε είχε την ιθαγένεια του κράτους στο οποίο βρίσκεται ο τόπος εργασίας του και, αφετέρου, του υπαλλήλου που έχει ή είχε στο παρελθόν την ιθαγένεια του κράτους αυτού. Στην πρώτη περίπτωση, εξουδετερώνονται οι περίοδοι που αντιστοιχούν σε καταστάσεις συνιστάμενες στην «παροχή υπηρεσιών για άλλο κράτος ή διεθνή οργανισμό». Στη δεύτερη περίπτωση, εξουδετερώνονται οι περίοδοι που αντιστοιχούν σε καταστάσεις συνιστάμενες στην «άσκηση καθηκόντων σε υπηρεσία ενός κράτους ή σε διεθνή οργανισμό». Το Δικαστήριο ΔΔ υπενθύμισε, εξάλλου, ότι η πρώτη έκφραση είναι πολύ ευρύτερη από τη δεύτερη. Έτσι, ο δικαστής της Ένωσης έκρινε μεν ότι η περίοδος πρακτικής ασκήσεως σε θεσμικό όργανο της Ένωσης πρέπει να εξουδετερώνεται ως κατάσταση προκύπτουσα από την «άσκηση καθηκόντων [...] σε διεθνή οργανισμό» όταν ο υπάλληλος δεν έχει ή ουδέποτε είχε την ιθαγένεια του κράτους όπου υπηρετεί, το Δικαστήριο ΔΔ ωστόσο έκρινε ότι μια πρακτική άσκηση που οργανώνεται από την Επιτροπή και η οποία αποσκοπεί κυρίως στη συμπλήρωση της εκπαίδευσής των συμμετεχόντων δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εμπόπτουσα στην έννοια της «ασκήσεως καθηκόντων», η οποία ισχύει για τους υπαλλήλους που έχουν ή είχαν την ιθαγένεια του κράτους αυτού. Συγκεκριμένα, αντίθετα προς την προηγούμενη έννοια, η έννοια αυτή προϋποθέτει ότι απαιτεί η σχετική δραστηριότητα

να συμβάλλει κυρίως στην πραγματοποίηση των σκοπών του εν λόγω κράτους ή διεθνούς οργανισμού.

2. Οικογενειακά επιδόματα

Κρίνοντας επί προσφυγής κατά πειθαρχικής κυρώσεως, το Δικαστήριο ΔΔ κλήθηκε να διευκρινίσει τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει στο πλαίσιο του επικουρικού χαρακτήρα, σε σχέση προς τις εθνικές παροχές, των οικογενειακών επιδομάτων που καταβάλλονται από την Ένωση. Με την απόφαση *ΕΗ κατά Επιτροπής* (F-42/14, EU:F:2014:250), το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε, καταρχάς, ότι, όταν μια προβλεπόμενη από τον ΚΥΚ παροχή ζητείται και χορηγείται σε υπάλληλο σε σχέση με την οικογενειακή του/της κατάσταση, ο/η υπάλληλος δεν μπορεί να επικαλεστεί δήθεν άγνοια της καταστάσεως του/της συζύγου του/της. Απαντώντας σε αίτηση αντλούμενη από το ότι η διοίκηση δεν είχε ελέγξει, απευθυνόμενη στον αρμόδιο εθνικό φορέα, αν αυτός είχε πράγματι παύσει την καταβολή των οικογενειακών επιδομάτων, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι, έστω και αν αναμένεται από μια επιμελή διοίκηση να ενημερώνει, τουλάχιστον κατ' έτος, τα προσωπικά δεδομένα των δικαιούχων μηνιαίως καταβαλλομένων παροχών, η κατάσταση μιας διοικητικής υπηρεσίας επιφορτισμένης με την πληρωμή χιλιάδων μισθών και διαφόρων επιδομάτων δεν μπορεί να συγκριθεί με την κατάσταση του υπαλλήλου ο οποίος έχει προσωπικό συμφέρον να ελέγχει τα ποσά που του καταβάλλονται και να επισημαίνει τυχόν σφάλματα είτε προς όφελος είτε εις βάρος του. Τέλος, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η διοίκηση είχε λάβει ορισμένες πληροφορίες απλώς κατά τύχη και εμμέσως, καθόσον στον δικαιούχο μιας εκ του ΚΥΚ παροχής εναπόκειται να ανακοινώνει στην αρμόδια υπηρεσία του οργάνου του, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, κάθε απόφαση σχετική με τη χορήγηση αντίστοιχης εθνικής παροχής.

Εξάλλου, από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 1, του παραρτήματος VII του ΚΥΚ και του άρθρου 2, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω παραρτήματος προκύπτει ότι οι υπάλληλοι δικαιούνται επίδομα συντηρούμενου τέκνου όταν τα τέκνα «πράγματι συντηρούνται» από αυτούς. Το Δικαστήριο ΔΔ είχε την ευκαιρία να υπενθυμίσει συναφώς, με την απόφαση *Armani κατά Επιτροπής* (F-65/12, EU:F:2014:13), ότι η έννοια της πραγματικής συντηρήσεως τέκνου αντιστοιχεί στην πραγματική κάλυψη όλων ή μέρους των ουσιαστών αναγκών του τέκνου, ιδίως όσον αφορά το κατάλυμα, τη διατροφή, την ένδυση, την εκπαίδευση, την ιατρική περίθαλψη και τα ιατρικά έξοδα. Κατά συνέπεια, όταν υπάλληλος αναλαμβάνει την πραγματική κάλυψη όλων ή μέρους των ουσιαστών αναγκών του τέκνου του/της συζύγου του/της, πρέπει να γίνεται δεκτό ότι συντηρεί πραγματικά το τέκνο αυτό, το οποίο, ως εκ τούτου, αποτελεί συντηρούμενο τέκνο. Στο πλαίσιο αυτό, και εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη διάταξη, το δικαίωμα του/της υπαλλήλου στο επίδομα συντηρούμενου τέκνου για το τέκνο του/της συζύγου του/της δεν εξαρτάται από την προϋπόθεση να είναι ο/η εν λόγω σύζυγος υπάλληλος της Ένωσης ή μέλος του λοιπού προσωπικού της. Παρεμπιπτόντως, το Δικαστήριο ΔΔ διευκρίνισε ακόμα, με την απόφαση αυτή, ότι, καίτοι είναι ενσωματωμένα στις αποδοχές, τα οικογενειακά επιδόματα δεν προορίζονται για τη συντήρηση των υπαλλήλων, αλλά αποκλειστικώς για τη συντήρηση των τέκνων.

3. Αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών

Στην υπόθεση *CR κατά Κοινοβουλίου* (EU:F:2014:38), το Δικαστήριο ΔΔ κλήθηκε να αποφανθεί επί της νομιμότητας του άρθρου 85, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του ΚΥΚ, το οποίο ορίζει ότι η πενταετής προθεσμία εντός της οποίας μπορούν να αναζητηθούν τα αχρεωστήτως καταβληθέντα σε μονίμους και λοιπούς υπαλλήλους δεν μπορεί να αντιταχθεί στη διοίκηση αν αυτή είναι σε θέση να αποδείξει ότι ο ενδιαφερόμενος την παραπλάνησε εσκεμμένως με σκοπό να επιτύχει την καταβολή του σχετικού ποσού. Αφού υπενθύμισε ότι η έκταση στην οποία γίνεται προσφυγή στην παραγραφή απορρέει από συμβιβασμό μεταξύ των απαιτήσεων της ασφάλειας δικαίου και εκείνων της νομιμότητας σε συνάρτηση με τις ιστορικές και κοινωνικές περιστάσεις

που επικρατούν στην κοινωνία σε μια συγκεκριμένη εποχή και ότι η παραγραφή εμπίπτει για τον λόγο αυτόν αποκλειστικώς στην επιλογή του νομοθέτη, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι η αδυναμία αντιτάξεως στη διοίκηση της προμνησθείσας πενταετούς προθεσμίας δεν είναι ικανή να αποτελέσει, αυτή καθαυτή, παρανομία από πλευράς της τηρήσεως της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Εξάλλου, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, εφόσον ο νομοθέτης της Ένωσης δεν έχει προβλέψει προθεσμία παραγραφής, η θεμελιώδης επιταγή της ασφάλειας δικαίου αντιτίθεται στη δυνατότητα της διοικήσεως να καθυστερεί επ' αόριστον την άσκηση των εξουσιών της, οπότε αυτή οφείλει να ενεργεί εντός εύλογης προθεσμίας αφότου έλαβε γνώση των πραγματικών περιστατικών.

Με την ίδια απόφαση, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε, εξάλλου, ότι η αδυναμία αντιτάξεως, έναντι της διοικήσεως, της πενταετούς προθεσμίας παραγραφής για την ανάκτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών δεν είναι αντίθετη ούτε με την αρχή της αναλογικότητας. Συγκεκριμένα, σκοπός του άρθρου 85 του ΚΥΚ είναι η προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης στο ειδικό πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και των υπαλλήλων τους, δηλαδή των προσώπων που υπέχουν το ιδιαίτερο καθήκον πίστεως που προβλέπεται στο άρθρο 11 του ΚΥΚ.

Με την απόφαση *López Cejudo κατά Επιτροπής* (F-28/13, EU:F:2014:55), το Δικαστήριο ΔΔ διευκρίνισε τέλος ότι το άρθρο 85, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του ΚΥΚ αφορά την περίπτωση που ένας υπάλληλος, επιχειρώντας να επωφεληθεί παρανόμως από κάποια καταβολή, εξαπατά εσκεμμένως την ΑΔΑ, ιδίως είτε παραλείποντας να της παράσχει όλες τις πληροφορίες που αφορούν την προσωπική του κατάσταση είτε παραλείποντας να φέρει σε γνώση της μεταβολές που επήλθαν στην προσωπική του κατάσταση, είτε ακόμη ενεργώντας πλαγίως για να καταστήσει πιο δύσκολη την εξακρίβωση, από την ΑΔΑ, του αχρεωστήτου της πληρωμής της οποίας έτυχε, περιλαμβανομένης της παροχής εσφαλμένων ή ανακριβών πληροφοριών.

Πειθαρχικό καθεστώς

Με την απόφαση *ΕΗ κατά Επιτροπής* (EU:F:2014:250), το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι, ακόμα και αν η διοίκηση μπορεί να αποφασίσει να λάβει υπόψη το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος πλησιάζει την ηλικία συνταξιοδότησεως, ουδόλως το γράμμα του άρθρου 10 του παραρτήματος ΙΧ του ΚΥΚ επιβάλλει στην ΑΔΑ να θεωρήσει την περίσταση αυτή ως δικαιολογούσα την επιβολή ελαφρύτερης πειθαρχικής κυρώσεως.

Διαφορές εκ συμβάσεων

Με δύο αποφάσεις *Bodson κ.λπ. κατά ΕΤΕπ* (F-73/12, EU:F:2014:16 και F-83/12, EU:F:2014:15, αναιρεσιβληθείσες ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου), το Δικαστήριο ΔΔ απέρριψε τα επιχειρήματα των προσφευγόντων σύμφωνα με τα οποία η συμβατική φύση των εργασιακών τους σχέσεων και η δεσμευτικότητα των συμβάσεων δεν επιτρέπουν στην Τράπεζα να μεταβάλει μονομερώς ουσιώδη στοιχεία των όρων εργασίας των υπαλλήλων της. Το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε, συναφώς, ότι, όταν οι συμβάσεις εργασίας συνάπτονται με οργανισμό της Ένωσης επιφορτισμένο με αποστολή γενικού συμφέροντος και εξουσιοδοτημένο να προβλέπει, με κανονισμό, τις διατάξεις που έχουν εφαρμογή στο προσωπικό του, η βούληση των μερών για μια τέτοια σύμβαση έχει υποχρεωτικά τα όριά της στις υποχρεώσεις οποιασδήποτε φύσεως που απορρέουν από την ειδική αυτή αποστολή και οι οποίες επιβάλλονται τόσο στα διευθυντικά όργανα του οργανισμού αυτού όσο και στους υπαλλήλους του. Επομένως, η σύμπτωση των βουλήσεων των μερών περιορίζεται στη συνολική αποδοχή των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που προβλέπονται από τον εν λόγω κανονισμό, οι δε σχέσεις τους, έστω και συμβατικής προελεύσεως, είναι κατ' ουσίαν κανονιστικής φύσεως. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι η Τράπεζα διέθετε, προς εκπλήρωση της αποστολής της

γενικού συμφέροντος, την εξουσία να μεταβάλλει μονομερώς τις αμοιβές του προσωπικού της, τούτο δε παρά τις νομικές πράξεις συμβατικής φύσεως που αποτελούν τη βάση των σχέσεων εργασίας.

Επιβάλλεται, ακόμα, η υπόμνηση ότι, δυνάμει του άρθρου 8, πρώτο εδάφιο, του ΚΛΠ, η σύμβαση εκτάκτου υπαλλήλου κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', του ΚΛΠ μπορεί να ανανεωθεί άπαξ για ορισμένο χρόνο, ενώ «κάθε μεταγενέστερη ανανέωση» γίνεται για αόριστο χρόνο. Με την απόφαση *Drakeford* κατά *EMA* (ΕΥ:F:2014:10), το Δικαστήριο ΔΔ έκρινε ότι η διάταξη αυτή δεν μπορεί να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι οποιαδήποτε αλλαγή καθηκόντων με νέα σύμβαση είναι ικανή να διακόψει τη σταθερότητα της σχέσεως εργασίας που οδηγεί σε σύμβαση αορίστου χρόνου. Μια τέτοια ερμηνεία θα είχε ως αποτέλεσμα να περιορίζεται η έκταση εφαρμογής του άρθρου 8, πρώτο εδάφιο, του ΚΛΠ σε σχέση προς τον σκοπό της, καθόσον θα είχε ως συνέπεια ο διορισμός ήδη υπηρετούντος υπαλλήλου, με τυπικώς διακρινόμενη σύμβαση, σε θέση ιεραρχικώς ανώτερη να επαναφέρει τον υπάλληλο αυτόν, σε κάθε περίπτωση και χωρίς ουσιαστική δικαιολογία, όσον αφορά τη διάρκεια της «προσλήψεως», σε κατάσταση όμοια με εκείνη ενός νεοπροσλαμβανόμενου υπαλλήλου. Επιπλέον, η ερμηνεία αυτή θα έθετε σε δυσμενέστερη θέση τους ιδιαίτερα άξιους υπαλλήλους, οι οποίοι, ακριβώς λόγω των επαγγελματικών επιδόσεών τους, προόδευσαν στη σταδιοδρομία τους. Κατά το Δικαστήριο ΔΔ, μια τέτοια συνέπεια θα δημιουργούσε σοβαρές επιφυλάξεις από πλευράς της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, όπως αυτή προβλέπεται από το άρθρο 20 του Χάρτη. Θα αντέβαινε επίσης στη βούληση, την οποία ο νομοθέτης εκφράζει ρητώς στο άρθρο 12, παράγραφος 1, του ΚΛΠ, να εξασφαλίζουν τα όργανα, με την πρόσληψη εκτάκτων υπαλλήλων, τη συνεργασία προσώπων που έχουν τα πιο υψηλά προσόντα ικανότητας, αποδόσεως και ακεραιότητας.

B — Σύνθεση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης

(Σειρά πρωτοκόλλου την 1η Οκτωβρίου 2014)

Από αριστερά προς τα δεξιά:

Ε. Perillo και Η. Kreppel, δικαστές· R. Barents, πρόεδρος τμήματος· S. Van Raepenbusch, Πρόεδρος· K. Bradley, πρόεδρος τμήματος· M. I. Rofes i Pujol και J. Svenningsen, δικαστές· W. Hakenberg, Γραμματέας.

1. Μέλη του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης

(κατά σειρά αναλήψεως καθηκόντων)

Sean Van Raepenbusch

Γεννήθηκε το 1956· πτυχιούχος Νομικής (Ελεύθερο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών, 1979)· ειδικό δίπλωμα διεθνούς δικαίου (Βρυξέλλες, 1980)· διδάκτωρ Νομικής (1989)· υπεύθυνος της νομικής υπηρεσίας της Société anonyme du canal και des installations maritimes de Bruxelles (1979-1984)· υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Γενική Διεύθυνση Κοινωνικών Υποθέσεων, 1984-1988)· μέλος της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1988-1994)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1994-2005)· εντεταλμένος διδασκαλίας στο Πανεπιστημιακό Κέντρο του Charleroi (Διεθνές και Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Δίκαιο, 1989-1991), του Πανεπιστημίου της Mons-Hainaut (Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 1991-1997), και του Πανεπιστημίου της Λιέγης (Ευρωπαϊκό Δίκαιο Δημόσιας Διοίκησης, 1989-1991· Θεσμικό Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 1995-2005· Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Δίκαιο, 2004-2005)· πολυάριθμες δημοσιεύσεις για θέματα ευρωπαϊκού κοινωνικού δικαίου και θεσμικού δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης· δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης από τις 6 Οκτωβρίου 2005· Πρόεδρος του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης από τις 7 Οκτωβρίου 2011.

Horstpeter Kreppel

Γεννήθηκε το 1945· πανεπιστημιακές σπουδές στο Βερολίνο, στο Μόναχο, στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν (1966-1972)· πρώτη κρατική εξέταση (1972)· δόκιμος δικαστικός στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν (1972-1973 και 1974-1975)· Κολέγιο της Ευρώπης στην Bruges (1973-1974)· δεύτερη κρατική εξέταση (Φρανκφούρτη επί του Μάιν, 1976)· υπάλληλος της ομοσπονδιακής υπηρεσίας απασχολήσεως και δικηγόρος (1976)· δικαστής στο Πρωτοβάθμιο Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών (ομόσπονδο κράτος της Έσσης, 1977-1993)· εντεταλμένος διδασκαλίας στη Fachhochschule für Sozialarbeit της Φρανκφούρτης επί του Μάιν και στη Verwaltungsfachhochschule του Wiesbaden (1979-1990)· εθνικός εμπειρογνώμονας στη Νομική Υπηρεσία της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1993-1996 και 2001-2005)· ακόλουθος κοινωνικών υποθέσεων στην Πρεσβεία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στη Μαδρίτη (1996-2001)· δικαστής στο Πρωτοβάθμιο Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών της Φρανκφούρτης επί του Μάιν (Φεβρουάριος-Σεπτέμβριος 2005)· δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης από τις 6 Οκτωβρίου 2005.

Maria Isabel Rofes i Pujol

Γεννήθηκε το 1956· νομικές σπουδές (licenciatura en derecho, Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης, 1981)· ειδίκευση στο διεθνές εμπόριο (Μεξικό, 1983)· σπουδές στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (Εμπορικό Επιμελητήριο της Βαρκελώνης, 1985) και στο κοινοτικό δίκαιο (Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1986)· υπάλληλος στην Generalitat de Catalunya (μέλος της νομικής υπηρεσίας του Υπουργείου Βιομηχανίας και Ενέργειας, Απρίλιος 1984 - Αύγουστος 1986)· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου της Βαρκελώνης (1985-1997)· υπάλληλος διοικήσεως, εν συνεχεία κύρια υπάλληλος διοικήσεως στο τμήμα Έρευνας και Τεκμηρίωσης του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1986-1994)· εισηγήτρια στο γραφείο του γενικού εισαγγελέα στο Δικαστήριο D. Ruiz-Jarabo Colomer (Ιανουάριος 1995 - Απρίλιος 2004) και στο γραφείο του δικαστή στο Δικαστήριο U. Lõhmus (Μάιος 2004 - Αύγουστος 2009)· εντεταλμένη διδασκαλίας του Κοινοτικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Universitat Autònoma de Barcelona (1993-2000)· πολυάριθμες δημοσιεύσεις και παραδόσεις μαθημάτων στον τομέα του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου· μέλος του τμήματος προσφυγών του Κοινοτικού Γραφείου Φυτικών Ποικιλιών (2006-2009)· δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης από τις 7 Οκτωβρίου 2009.

Ezio Perillo

Γεννήθηκε το 1950· διδάκτωρ Νομικής και δικηγόρος Πάδοβας· βοηθός και, στη συνέχεια, ερευνητής στο αστικό και το συγκριτικό δίκαιο στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Πάδοβας (1977-1982)· επιφορτισμένος με τη διδασκαλία του κοινοτικού δικαίου στο Ευρωπαϊκό Κολέγιο της Πάρμας (1990-1998) και στις Νομικές Σχολές του Πανεπιστημίου της Πάδοβας (1985-1987), της Macerata (1991-1994), της Νάπολης (1995) και στο Πανεπιστήμιο Μιλάνου (2000-2001)· μέλος της επιστημονικής επιτροπής του «Master in European integration» στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας· μόνιμος υπάλληλος στο Δικαστήριο, Διεύθυνση Βιβλιοθήκης, Έρευνας και Τεκμηρίωσης (1982-1984)· εισηγητής στο γραφείο του γενικού εισαγγελέα G. Federico Mancini (1984-1988)· νομικός σύμβουλος του Γενικού Γραμματέα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Enrico Vinci (1988-1993)· επίσης, στο πλαίσιο του ίδιου θεσμικού οργάνου: προϊστάμενος τμήματος στη Νομική Υπηρεσία (1995-1999)· διευθυντής νομοθετικών υποθέσεων και συμβιβαστικής επιλύσεως διαφορών στο πλαίσιο της διαδικασίας συναποφάσεως, σχέσεων μεταξύ θεσμικών οργάνων και σχέσεων με τα εθνικά κοινοβούλια (1999-2004)· διευθυντής εξωτερικών σχέσεων (2004-2006)· διευθυντής νομοθετικών υποθέσεων στη Νομική Υπηρεσία (2006-2011)· πολυάριθμες δημοσιεύσεις στους τομείς του ιταλικού αστικού δικαίου και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης· δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης από τις 6 Οκτωβρίου 2011.

René Barents

Γεννήθηκε το 1951· πτυχιούχος Νομικής, με ειδίκευση στην Οικονομία (Πανεπιστήμιο Erasmus του Rotterdam, 1973)· διδάκτωρ Νομικής (Πανεπιστήμιο Ουτρέχτης, 1981)· ερευνητής στο ευρωπαϊκό δίκαιο και στο διεθνές οικονομικό δίκαιο (1973-1974) και λέκτορας Ευρωπαϊκού Δικαίου και Οικονομικού Δικαίου στο Ινστιτούτο Eurora του Πανεπιστημίου της Ουτρέχτης (1974-1979) και στο Πανεπιστήμιο του Leiden (1979-1981)· εισηγητής στο γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1981-1986), προϊστάμενος του τμήματος «Δικαιώματα Υπαλλήλων» του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1986-1987)· μέλος της Νομικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1987-1991)· εισηγητής στο γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1991-2000)· προϊστάμενος τμήματος (2000-2009), στη συνέχεια διευθυντής της Διευθύνσεως «Ερευνα και Τεκμηρίωση» του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2009-2011)· τακτικός καθηγητής (1988-2003) και επίτιμος καθηγητής (από το 2003) Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Maastricht· σύμβουλος στο εφετείο του 's-Hertogenbosch (1993-2011)· μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας Επιστημών των Κάτω Χωρών (από το 1993)· πολυάριθμες δημοσιεύσεις στον τομέα του Ευρωπαϊκού Δικαίου· δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης από τις 6 Οκτωβρίου 2011.

Kieran Bradley

Γεννήθηκε το 1957· πτυχιούχος Νομικής (Trinity College, Δουβλίνο, 1975-1979)· βοηθός επιστημονικών ερευνών της γερουσιαστή Mary Robinson (1978-1979 και 1980)· υποτροφία «Pádraig Pearse» για σπουδές στο Κολέγιο της Ευρώπης (Bruges, 1979)· μεταπτυχιακές σπουδές Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Κολέγιο της Ευρώπης (1979-1980)· μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Cambridge (1980-1981)· ασκούμενος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Λουξεμβούργο, 1981)· υπάλληλος διοικήσεως στη γραμματεία της Νομικής Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Λουξεμβούργο, 1981-1988)· μέλος της Νομικής Υπηρεσίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Βρυξέλλες, 1988-1995)· εισηγητής στο γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο (1995-2000)· λέκτορας Ευρωπαϊκού Δικαίου στη Harvard Law School (2000)· μέλος της Νομικής Υπηρεσίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2000-2003), στη συνέχεια προϊστάμενος τμήματος (2003-2011) και διευθυντής (2011)· πολυάριθμες δημοσιεύσεις· δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης από τις 6 Οκτωβρίου 2011.

Jesper Svenningsen

Γεννήθηκε το 1966· σπουδές Νομικής (Candidatus juris), Πανεπιστήμιο του Aarhus (1989)· ασκούμενος δικηγόρος στην υπηρεσία του νομικού συμβούλου της Δανικής Κυβερνήσεως (1989-1991)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή στο Δικαστήριο (1991-1993)· μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Δανίας (1993)· δικηγόρος στην υπηρεσία του νομικού συμβούλου της Δανικής Κυβερνήσεως (1993-1995)· εντεταλμένος διδασκαλίας του Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης· λέκτορας στο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δημόσιας Διοίκησης, παράρτημα Λουξεμβούργου, στη συνέχεια αναπληρωτής διευθυντής (1995-1999)· υπάλληλος διοικήσεως της Νομικής Υπηρεσίας της Εποπτεύουσας Αρχής της ΕΖΕΣ (1999-2000)· υπάλληλος του Δικαστηρίου (2000-2013)· εισηγητής σε γραφείο δικαστή (2003-2013)· δικαστής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης από τις 7 Οκτωβρίου 2013.

Waltraud Hakenberg

Γεννήθηκε το 1955· νομικές σπουδές στο Ρέγκενσμπουργκ και στη Γενεύη (1974-1979)· πτυχίο Νομικής (1979)· πρώτη κρατική εξέταση (1979)· μεταπτυχιακές σπουδές κοινοτικού δικαίου στο Κολέγιο της Ευρώπης στην Bruges (1979-1980)· ασκούμενη δικαστής στο Ρέγκενσμπουργκ (1980-1983)· διδάκτωρ Νομικής (1982)· δεύτερη κρατική εξέταση (1983)· δικηγόρος στο Μόναχο και στο Παρίσι (1983-1989)· υπάλληλος του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1990-2005)· εισηγήτρια στο γραφείο του δικαστή P. Jann στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1995-2005)· δίδαξε σε διάφορα πανεπιστήμια της Γερμανίας, της Αυστρίας, της Ελβετίας και της Ρωσίας· επίτιμη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Σάαρ (από το 1999)· μέλος διαφόρων νομικών επιτροπών, νομικών ενώσεων και εξεταστικών επιτροπών· πολυάριθμες δημοσιεύσεις σε θέματα κοινοτικού δικαίου· Γραμματέας του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης από τις 30 Νοεμβρίου 2005.

2. Μεταβολές στη σύνθεση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης κατά το 2014

Κατά το 2014 δεν σημειώθηκαν μεταβολές στη σύνθεση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης.

3. Σειρά πρωτοκόλλου

από την 1η Ιανουαρίου 2014 έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2014

S. VAN RAEPENBUSCH, Πρόεδρος
του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης
H. KREPPEL, πρόεδρος τμήματος
M. I. ROFES i PUJOL, πρόεδρος τμήματος
E. PERILLO, δικαστής
R. BARENTS, δικαστής
K. BRADLEY, δικαστής
J. SVENNINGSSEN, δικαστής

W. HAKENBERG, Γραμματέας

από την 1η Οκτωβρίου 2014 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2014

S. VAN RAEPENBUSCH, Πρόεδρος
του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης
R. BARENTS, πρόεδρος τμήματος
K. BRADLEY, πρόεδρος τμήματος
H. KREPPEL, δικαστής
M. I. ROFES i PUJOL, δικαστής
E. PERILLO, δικαστής
J. SVENNINGSSEN, δικαστής

W. HAKENBERG, Γραμματέας

4. Πρώην μέλη του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης

Kanninen Heikki (2005-2009)

Ταγαράς Χάρης (2005-2011)

Gervasoni Stéphane (2005-2011)

Boruta Irena (2005-2013)

Πρόεδρος

Mahoney Paul J. (2005-2011)

Γ — Στατιστικά στοιχεία για τη δικαιοδοτική δραστηριότητα του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης

Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης

1. Εισαχθείσες, περατωθείσες και εκκρεμείς υποθέσεις (2010-2014)

Εισαχθείσες υποθέσεις

2. Ποσοστό υποθέσεων ανά καθού (κύριο) θεσμικό όργανο (2010-2014)
3. Γλώσσα διαδικασίας (2010-2014)

Περατωθείσες υποθέσεις

4. Αποφάσεις και διατάξεις — Δικάσας σχηματισμός (2014)
5. Έκβαση (2014)
6. Διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων (2010-2014)
7. Διάρκεια της διαδικασίας σε μήνες (2014)

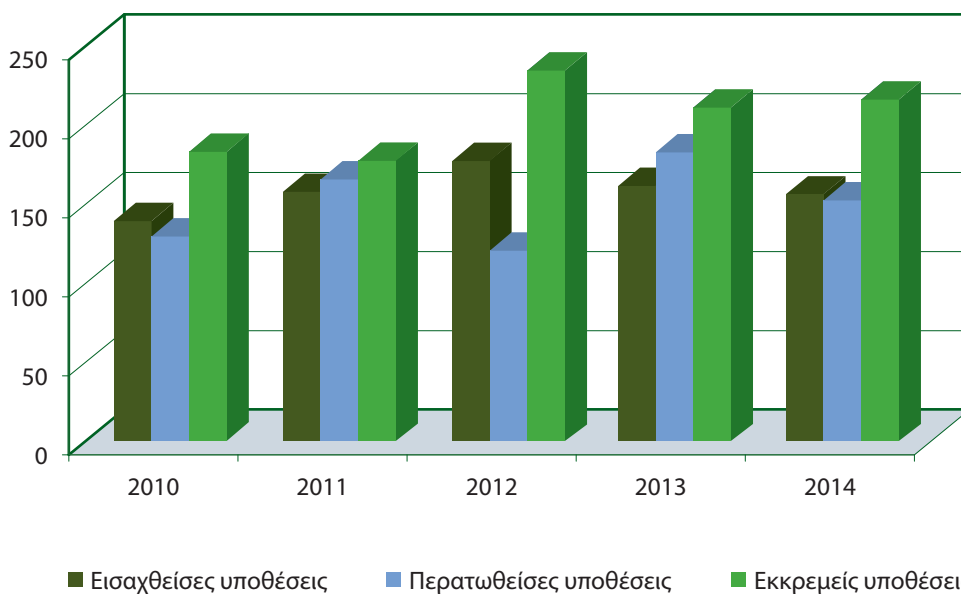
Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους

8. Δικαστικός σχηματισμός (2010-2014)
9. Αριθμός προσφευγόντων (2014)

Διάφορα

10. Αποφάσεις του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου (2010-2014)
11. Έκβαση των αιτήσεων αναιρέσεως που εκδικάστηκαν από το Γενικό Δικαστήριο (2010-2014)

1. Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης — Εισαχθείσες, περατωθείσες και εκκρεμείς υποθέσεις (2010–2014)

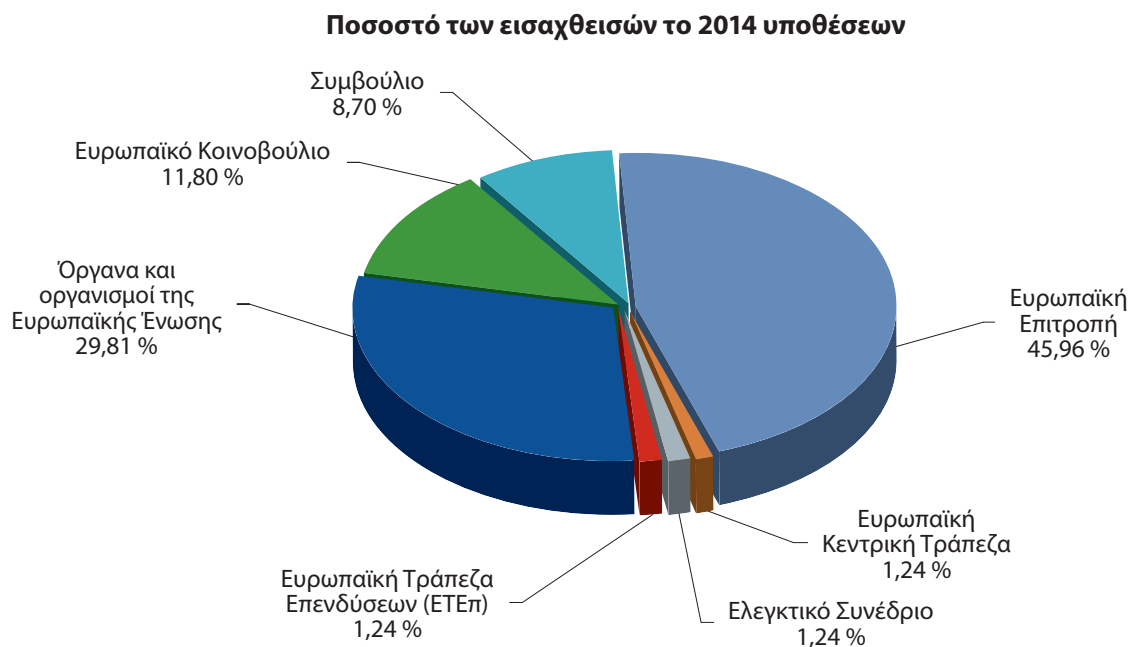

	2010	2011	2012	2013	2014
Εισαχθείσες υποθέσεις	139	159	178	160	157
Περαιτωθείσες υποθέσεις	129	166	121	184	152
Εκκρεμείς υποθέσεις	185	178	235	211	216 ¹

Οι παρατιθέμενοι αριθμοί (ακαθάριστοι αριθμοί) αντιπροσωπεύουν το σύνολο των υποθέσεων, μη λαμβανομένων υπόψη των περιπτώσεων συνεκδικάσεως λόγω συνάφειας (ένας αριθμός = μία υπόθεση).

¹ Εκ των οποίων ανεστάλη η εκδίκαση 99 υποθέσεων.

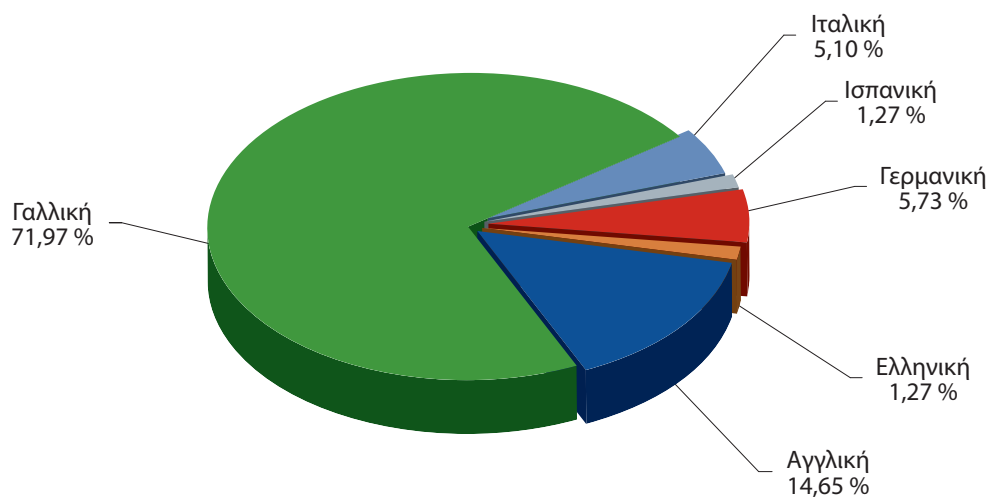
2. Εισαχθείσες υποθέσεις — Ποσοστό υποθέσεων ανά καθού (κύριο) θεσμικό όργανο (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	9,35 %	6,29 %	6,11 %	5,66 %	11,80 %
Συμβούλιο	6,47 %	6,92 %	3,89 %	3,77 %	8,70 %
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	58,99 %	66,67 %	58,33 %	49,69 %	45,96 %
Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	5,04 %	1,26 %		0,63 %	
Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα	2,88 %	2,52 %	1,11 %	1,89 %	1,24 %
Ελεγκτικό Συνέδριο		0,63 %	2,22 %	0,63 %	1,24 %
Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ)	5,76 %	4,32 %	4,44 %	5,03 %	1,24 %
Όργανα και οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης	11,51 %	11,40 %	23,89 %	32,70 %	29,81 %
Σύνολο	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

3. Εισαχθείσες υποθέσεις — Γλώσσα διαδικασίας (2010–2014)

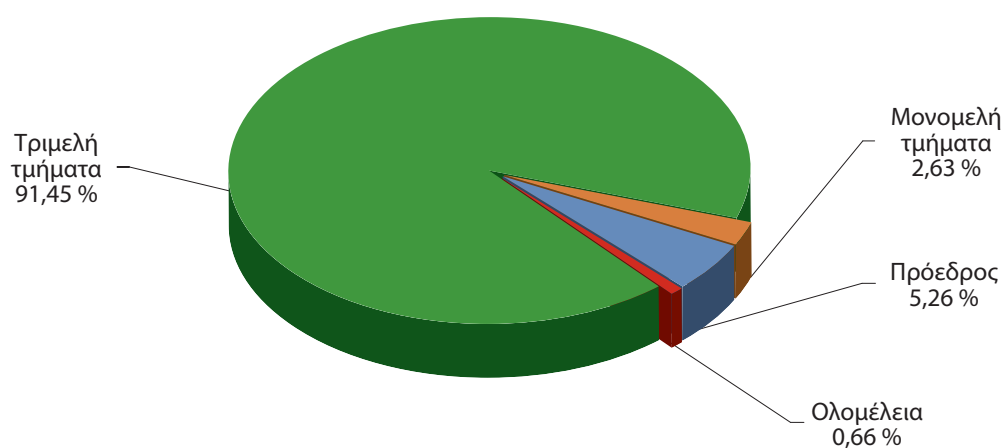
Κατανομή το 2014

Γλώσσα διαδικασίας	2010	2011	2012	2013	2014
Βουλγαρική			2		
Ισπανική	2	2	3		2
Γερμανική	6	10	5	2	9
Ελληνική	2	4	1	4	2
Αγγλική	9	23	14	26	23
Γαλλική	105	87	108	95	113
Ιταλική	13	29	35	21	8
Ουγγρική		1			
Ολλανδική	2	1	6	12	
Πολωνική		1	2		
Ρουμανική			2		
Σλοβακική		1			
Σύνολο	139	159	178	160	157

Η γλώσσα διαδικασίας αντιστοιχεί στη γλώσσα στην οποία συντάχθηκε το εισαγωγικό δικόγραφο και όχι στη μητρική γλώσσα ή την ιθαγένεια του προσφεύγοντος.

4. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Αποφάσεις και διατάξεις — Δικάσας σχηματισμός (2014)

	Αποφάσεις	Διατάξεις περί διαγραφής της υποθέσεως κατόπιν φιλικού διακανονισμού της ¹	Λοιπές διατάξεις περατώνουσες τη δίκη	Σύνολο
Ολομέλεια	1			1
Τριμελή τμήματα	64	11	64	139
Μονομελή τμήματα	3	1		4
Πρόεδρος			8	8
Σύνολο	68	12	72	152

¹ Κατά το 2014 υπήρξαν 14 ακόμη περιπτώσεις στις οποίες το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης ανέλαβε πρωτοβουλίες για την επίτευξη φιλικού διακανονισμού που δεν ευδοκίμησαν.

5. Περαιτωθείσες υποθέσεις — Έκβαση (2014)

	Αποφάσεις		Διατάξεις				Σύνολο
	Προσφυγές που έγιναν δεκτές εν όλω ή εν μέρει	Προσφυγές που απορρίφθηκαν καθ' ολοκληρίαν, κατάργηση δίκης	Προσφυγές / Αιτήσεις [προδήλως] απαράδεκτες ή αβάσιμες	Φιλικός διακανονισμός κατόπιν παρεμβάσεως του επιληφθέντος σχηματισμού	Διαγραφές για άλλο λόγο, κατάργηση δίκης ή παραπομπή	Αιτήσεις που έγιναν δεκτές εν όλω ή εν μέρει (ειδικές διαδικασίες)	
Αξιολόγηση/Προαγωγή	5	6	2	1	2		16
Αποδοχές και αποζημιώσεις	4	7	3	2	3		19
Διαγωνισμοί	1	2	2				5
Κοινωνική ασφάλιση / Επαγγελματική ασθένεια / Ατυχήματα		1	1	1	3		6
Λύση ή μη ανανέωση συμβάσεως εργασίας	3	11	3	4	2		23
Όροι εργασίας / Άδειες			2				2
Πειθαρχικές διαδικασίες	1	1					2
Πρόσληψη / Διορισμός / Κατάταξη σε βαθμό	4	5	1		1		11
Συντάξεις και επιδόματα αναπηρίας	1	1	4				6
Τοποθέτηση/Επανατοποθέτηση	1	2		1			4
Λοιπά	3	9	15	3	4	24	58
Σύνολο	23	45	33	12	15	24	152

6. Διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων (2010–2014)

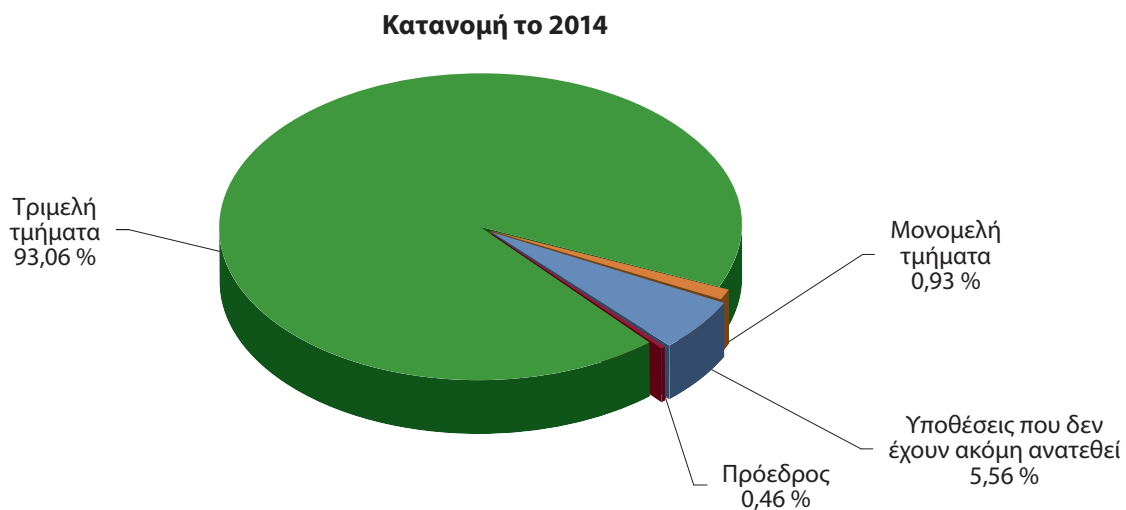
Περατωθείσες διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων		Έκβαση		
		Ολική ή μερική αποδοχή	Απόρριψη	Διαγραφή
2010	6		4	2
2011	7		4	3
2012	11		10	1
2013	3		3	
2014	5	1	4	
Σύνολο		1	25	6

7. Περατωθείσες υποθέσεις — Διάρκεια της διαδικασίας σε μήνες (2014)

Περατωθείσες υποθέσεις		Μέση διάρκεια	
		Πλήρης διάρκεια της διαδικασίας	Διάρκεια της διαδικασίας, μη περιλαμβανομένης της διάρκειας τυχόν αναστολής
Αποφάσεις	68	17,3	17,1
Διατάξεις	84	10,7	9,1
Σύνολο	152	13,7	12,7

Η διάρκεια εκφράζεται σε μήνες και δέκατα μηνός.

8. Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους — Δικαστικός σχηματισμός (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Ολομέλεια	1		1	1	
Πρόεδρος	1	1		2	1
Τριμελή τμήματα	179	156	205	172	201
Μονομελή τμήματα		2	8	3	2
Υποθέσεις που δεν έχουν ακόμη ανατεθεί	4	19	21	33	12
Σύνολο	185	178	235	211	216

9. Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους — Αριθμός προσφευγόντων

Οι εκκρεμείς υποθέσεις με τον μεγαλύτερο αριθμό προσφευγόντων ανά υπόθεση το 2014

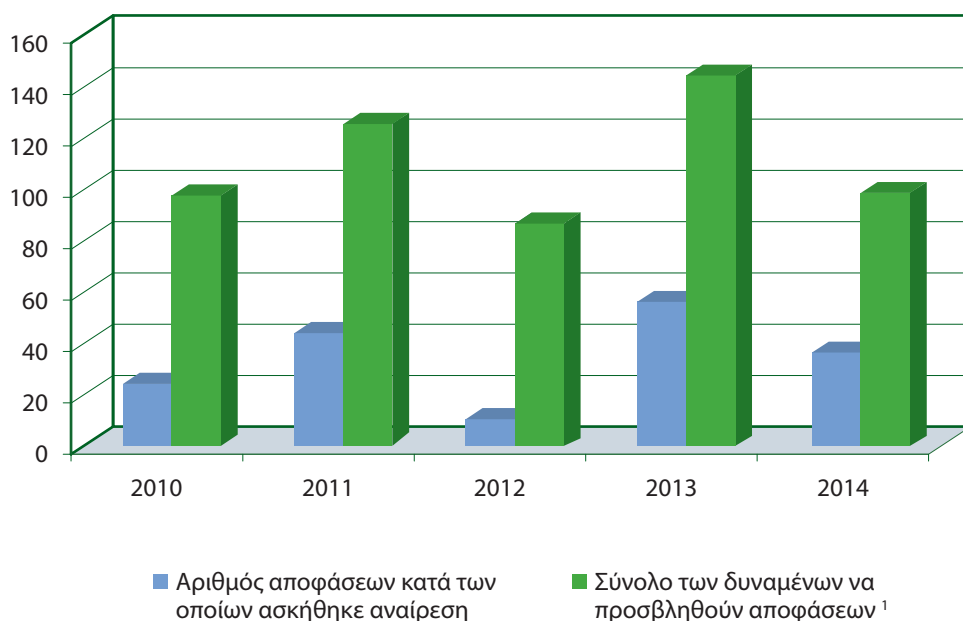
Αριθμός προσφευγόντων ανά υπόθεση	Τομείς
486	ΚΥΚ – ΕΤΕπ – Αποδοχές – Ετήσια αναπροσαρμογή των αποδοχών
484	ΚΥΚ – ΕΤΕπ – Αποδοχές – Μεταρρύθμιση του συστήματος αποδοχών και μισθολογικής εξελίξεως της ΕΤΕπ
451	ΚΥΚ – ΕΤΕπ – Αποδοχές – Νέο σύστημα αξιολογήσεως των επιδόσεων – Πριμοδοτήσεις
35	ΚΥΚ – Αναπομπή κατόπιν επανεξετάσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου – ΕΤΕπ – Συντάξεις – Μεταρρυθμίσεις του 2008
33	ΚΥΚ – ΕΤΕπ – Συντάξεις – Μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος
30	ΚΥΚ – Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤαΕ) – Αποδοχές – Ετήσια αναπροσαρμογή των αποδοχών
29	ΚΥΚ – Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤαΕ) – Αποδοχές – Μεταρρύθμιση του συστήματος αποδοχών και μισθολογικής εξελίξεως του ΕΤαΕ
26 (4 υποθέσεις)	ΚΥΚ – Κανονισμός Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων – Μεταρρύθμιση του ΚΥΚ της 1ης Ιανουαρίου 2014 – Νέοι κανόνες υπολογισμού των εξόδων ταξιδίου από τον τόπο υπηρεσίας στον τόπο καταγωγής – Σχέση μεταξύ της χορηγήσεως του επιδόματος αυτού και της ιδιότητας του εκπατρισθέντος ή αποδημήσαντος – Κατάργηση των οδοιπορικών
25	ΚΥΚ – Προαγωγή – Περίοδοι προαγωγών 2010 και 2011 – Καθορισμός των κατώτατων ορίων προαγωγών
20	ΚΥΚ – Κανονισμός Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων – Μεταρρύθμιση του ΚΥΚ της 1ης Ιανουαρίου 2014 – Νέοι κανόνες σταδιοδρομίας και προαγωγής – Κατάταξη υπαλλήλου ως «κύριου διοικητικού υπαλλήλου υπό μεταβατικό καθεστώς» – Διαφορετική μεταχείριση νομικών με τον ίδιο βαθμό (AD 13) στη νομική υπηρεσία της Επιτροπής – Αρχή της ίσης μεταχειρίσεως

Ο όρος «ΚΥΚ» υποδηλώνει τον Κανονισμό Υπηρεσιακής Κατάστασης των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Καθεστώς που εφαρμόζεται στο Λοιπό Προσωπικό της Ένωσης.

Συνολικός αριθμός προσφευγόντων για το σύνολο των εκκρεμών υποθέσεων (2010–2014)

	Σύνολο προσφευγόντων	Σύνολο εκκρεμών υποθέσεων
2010	812	185
2011	1 006	178
2012	1 086	235
2013	1 867	211
2014	1 902	216

10. Διάφορα — Αποφάσεις του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου (2010–2014)

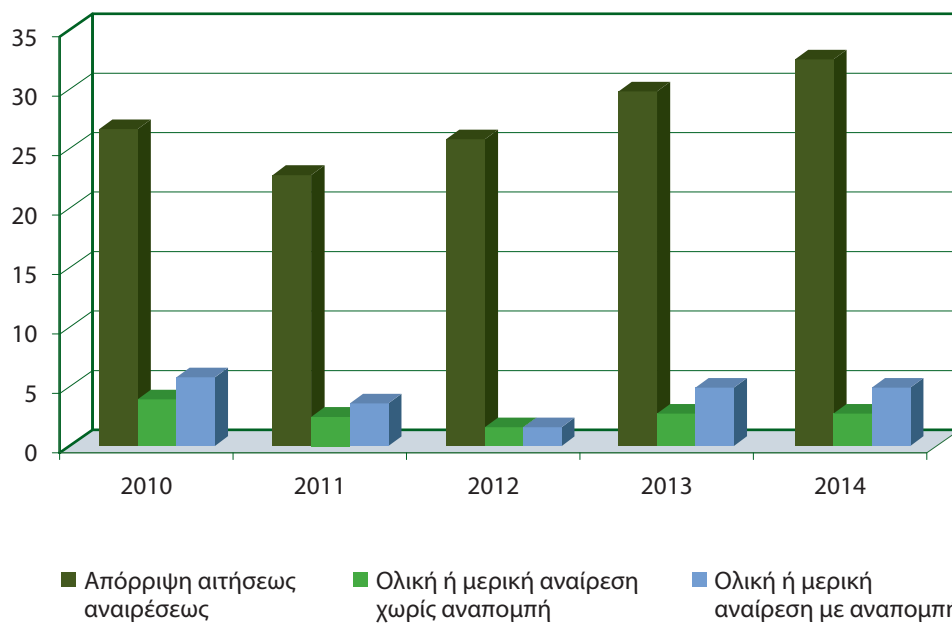

	Αριθμός αποφάσεων κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση	Σύνολο των δυναμένων να προσβληθούν αποφάσεων ¹	Ποσοστό αποφάσεων κατά των οποίων ασκήθηκε αναίρεση ²
2010	24	99	24,24 %
2011	44	126	34,92 %
2012	11	87	12,64 %
2013	56	144	38,89 %
2014	36	99	36,36 %

¹ Αποφάσεις, διατάξεις —κρίνουσες την προσφυγή απαράδεκτη, προδήλως απαράδεκτη ή προδήλως αβάσιμη, διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων, περί καταργήσεως της δίκης και περί απορρίψεως αιτήσεως παρεμβάσεως—εκδοθείσες κατά το έτος αναφοράς.

² Το ποσοστό αυτό μπορεί, για ένα δεδομένο έτος, να μην αντιστοιχεί στις δεκτικές αναιρέσεως αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά το έτος αναφοράς, καθόσον η προθεσμία ασκήσεως αναιρέσεως ενδέχεται να εκτείνεται σε δύο ημερολογιακά έτη.

11. Διάφορα — Έκβαση των αιτήσεων αναιρέσεως που εκδικάστηκαν από το Γενικό Δικαστήριο (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Απόρριψη αιτήσεως αναιρέσεως	27	23	26	30	33
Ολική ή μερική αναίρεση χωρίς αναπομπή	4	3	2	3	3
Ολική ή μερική αναίρεση με αναπομπή	6	4	2	5	5
Διαγραφή/Κατάργηση της δίκης			3		1
Σύνολο	37	30	33	38	42

ΠΩΣ ΘΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ

Δωρεάν εκδόσεις:

- ένα αντίτυπο:
από το EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- περισσότερα από ένα αντίτυπα ή αφίσες/χάρτες:
από τις αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (http://ec.europa.eu/represent_el.htm),
από τα γραφεία εκπροσώπησης στις εκτός ΕΕ χώρες (http://eeas.europa.eu/delegations/index_el.htm),
επικοινωνώντας με την υπηρεσία Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_el.htm) ή
καλώντας τον αριθμό 00 800 6 7 8 9 10 11 (δωρεάν τηλεφωνικός αριθμός από όλη την Ένωση) (*).

(*) Οι πληροφορίες παρέχονται δωρεάν, και οι κλήσεις είναι γενικώς δωρεάν (ενδέχεται όμως κάποιες κλήσεις που πραγματοποιούνται μέσω ορισμένων τηλεπικοινωνιακών φορέων ή από τηλεφωνικούς θαλάμους ή ξενοδοχεία να χρεώνονται).

Εκδόσεις επί πληρωμή:

- από το EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

